LEABHARLANN CHOLÁISTE NA TRÍONÓIDE, BAILE ÁTHA CLIATH | TRINITY COLLEGE LIBRARY DUBLIN
Ollscoil Átha Cliath | The University of Dublin

Terms and Conditions of Use of Digitised Theses from Trinity College Library Dublin

Copyright statement

All material supplied by Trinity College Library is protected by copyright (under the Copyright and Related Rights Act, 2000 as amended) and other relevant Intellectual Property Rights. By accessing and using a Digitised Thesis from Trinity College Library you acknowledge that all Intellectual Property Rights in any Works supplied are the sole and exclusive property of the copyright and/or other IPR holder. Specific copyright holders may not be explicitly identified. Use of materials from other sources within a thesis should not be construed as a claim over them.

A non-exclusive, non-transferable licence is hereby granted to those using or reproducing, in whole or in part, the material for valid purposes, providing the copyright owners are acknowledged using the normal conventions. Where specific permission to use material is required, this is identified and such permission must be sought from the copyright holder or agency cited.

Liability statement

By using a Digitised Thesis, I accept that Trinity College Dublin bears no legal responsibility for the accuracy, legality or comprehensiveness of materials contained within the thesis, and that Trinity College Dublin accepts no liability for indirect, consequential, or incidental, damages or losses arising from use of the thesis for whatever reason. Information located in a thesis may be subject to specific use constraints, details of which may not be explicitly described. It is the responsibility of potential and actual users to be aware of such constraints and to abide by them. By making use of material from a digitised thesis, you accept these copyright and disclaimer provisions. Where it is brought to the attention of Trinity College Library that there may be a breach of copyright or other restraint, it is the policy to withdraw or take down access to a thesis while the issue is being resolved.

Access Agreement

By using a Digitised Thesis from Trinity College Library you are bound by the following Terms & Conditions. Please read them carefully.

I have read and I understand the following statement: All material supplied via a Digitised Thesis from Trinity College Library is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of a thesis is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or for educational purposes in electronic or print form providing the copyright owners are acknowledged using the normal conventions. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone. This copy has been supplied on the understanding that it is copyright material and that no quotation from the thesis may be published without proper acknowledgement.

The *Expositio IV Evangeliorum*

(Recension II)

A Critical Edition and

Analysis of Text

Volume 2

Trinity College Library Dublin

University of Dublin

THIS THESIS MAY BE READ ONLY
IN THE LIBRARY

Trinity College Library College Street Dublin 2 Ireland

The *Expositio IV Evangeliorum* (Recension II)

A Critical Edition and Analysis of Text
2 Volumes

Volume II

Thesis submitted for the degree of Ph.D.

by

Anne K. Kavanagh

Trinity College Dublin
Department of Medieval History
November 1996

TRINITY COLLEGE
- 5 SEP 1997
LIBRARY DUBLIN
THESIS
5060.2

Table of Contents

Vol. II

Preface to Edition .... p. 1
List of Abbreviations .... p. 4
Edition of *Expositio IV Evangeliorum* (rec. II) .... p. 5
Notes to Edition .... p. 166
Biblical Quotations and References .... p. 183
Appendix I: Recension III (Clm 14514) .... p. 191
Appendix II: Prologue of *Expositio* (Clm 14426) .... p. 230
Appendix III: Biblical Manuscripts Sigla .... p. 233
Bibliography .... p. 237

PREFACE TO EDITION

As discussed in the Introduction to this edition, the collation of the recension II manuscripts showed that Paris lat. 2796 (B) and Merseburg 103 (N) were the most reliable witnesses to the text. They preserve older readings where the readings of other manuscripts have clearly been corrupted, and when a text is available for comparison (e.g., in the excerpted section from Gregory and Augustine after the commentary proper on Mark), these two manuscripts alone often preserve the correct reading against all others. In terms of textual content, therefore, their readings have usually been chosen against the bulk of other manuscript evidence, and hence each reading has not necessarily been chosen on the basis of the sheer number of manuscripts which carry it. This is particularly relevant for the ACDKOPW group, which makes up half of the total number of manuscripts examined but which in broad outline constitutes one witness. In contrast, although B and N usually preserve older readings, these two manuscripts (and B in particular) tend to have poorer orthography and grammatical construction (e.g., combining certain prepositions with the wrong case, etc.). Hence, in those cases where their readings have shown poor grammatical construction and corrputed orthography, they have been rejected in favour of a more grammatically sound reading found in other manuscripts. It should also be noted that ACDKOPW readings, though very often making better grammatical sense, have generally been discarded, as they almost invariably reflect a secondary effort to "correct" the text.

As far as possible, the text has been established from existing readings found in the various manuscript witnesses. Where intervention from the editor has been required in order to make sense of a given passage, the reading has been chosen which requires the least amount of deviation from the existing variants. All such corrections are not marked in the text *per se*, but appear in the apparatus criticus with the words "editor's correction" after the initial reading, followed by the variant readings given in each manuscript. The prime concern in the preparation of this edition, however, has been with the preservation of the original form and character of the text, and this has occasionally meant retaining an awkward Latin style. Nonetheless, where the grammar of the text is clearly faulty, correction has been deemed necessary (e.g., "post fine" corrected to "post finem"). Certain passages (as they survive in the manuscripts) show clear corruption, but others which are also attested in all manuscripts sometimes

bring the grammatical competence of the author of the original text into question. In order to maintain the original character of the work, dubious passages involving biblical lemmata have been kept (e.g., "*angelos sedentes ad caput et ad pedes* intellegunt initium et finem", l. 2083). They most likely reflect an older style based on a process of collecting glosses which had been written over key words in the biblical text and placing them into a narrative framework, but making little effort to put them into proper grammatical form. Some scribes appear to have attempted to correct this (notably the scribes of Karlsruhe 254 [L] and Plimpton 58 [P] respectively), and where the evidence warrants it, such readings have been amended.

Where the evidence in the manuscript witnesses of recension II is equivocal, the texts of recension I (*PL* 30, pp. 531-590) and recension III (Clm 14514 -- see Appendix I) respectively have sometimes been consulted to arrive at a final reading. Recension II was derived from recension I, and the latter's reading may therefore shed some light on the original reading of the former. Recension III, though itself derived from recension II, often preserves older readings and can be used as an arbitrating witness for ambiguous readings found in the first two recensions. Similarly, in those sections which have been taken virtually verbatim from their source (i.e., the excerpted section from Gregory and Augustine after the commentary on Mark, and the commentary on Luke from Ps.-Theophilus), the readings found in the text of the actual sources have been used as a guide to choosing readings for the present edition. Thus, the edition reflects the readings found in the text of the work's sources as much as the manuscript evidence permits. Where the *Expositio* clearly deviates, the source's reading has been noted in the apparatus criticus where this has been deemed relevant. However, as many of these passages have been abridged, such abridgements have been noted in the apparatus criticus only insofar as certain phrases have been omitted apparently through error. Large-scale omissions have not been noted.

All sources pertaining to certain passages in the text are recorded in the "Notes to Edition" section immediately following the text, as are any comments on singular readings, and characteristics of specific manuscripts for a given reading. All comments are listed by section and line number. A list of biblical quotations (both lemmata and other biblical references) follows the notes to the edition, and are listed by section and line number.

The text of recension III (as it appears in Clm 14514) has been included in Appendix I. Appendix II contains a transcription of the *Expositio*'s prologue as found in Clm 14426. The variants for Clm 14426 have not been included in the apparatus criticus of the second recension, as the question of which recension this manuscript actually represents has not been satisfactorily resolved. Similarly, the text of Fragment 47, as printed by Griesser, sheds very little light on the actual text of recension III. Therefore, it has been decided to include the recension III material in the form of a transcription of the twelfth century manuscript in which it survives *in toto*, namely Clm 14514. The text, therefore, has been presented in a form which resembles as much as possible the text and format of its manuscript: pauses noted in the manuscript by medial points and/or semi-colons have been so marked in the transcription; line division has also been kept as it appears in the manuscript. Biblical lemmata have not been highlighted in any way, nor have proper names been capitalized. No effort has been made to correct the various orthographic corruptions which characterize the text: rather, it has been left in its original state, pending the discovery of other manuscript witnesses which might shed light on some of its more corrupt passages.

List of Abbreviations

A. Manuscript Sigla

(A) Albi, Bibliothèque municipale, 39

(B) Paris, Bibliothèque nationale, lat. 2796

(C) Paris, Bibliothèque nationale, lat. 614A

(D) Paris, Bibliothèque nationale, lat. 10612

(F) Merseburg, Dombibliothek, Cod. 109

(K) Cologne, Dombibliothek, 85

(L) Karlsruhe, Badische Landesbibliothek, Aug. Perg. CCLIV

(M) Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14514

(N) Merseburg, Dombibliothek, Cod. 103

(O) Orléans, Bibliothèque municipale, 313

(P) New York, Columbia University, Plimpton 58

(R) Rheims, Bibliothèque municipale, 110

(W) Paris, Bibliothèque nationale, lat. 2175

(Z) Zürich, Zentralbibliothek, Rhenaug. 99

B. Abbreviations in Apparatus Criticus

add.: *addidit*

corr. ex: *correxit ex*

del.: *deleuit*

eras.: *erasit*

marg.: *in margine*

om.: *omisit*

*****: corruption in manuscript: asterisks are generally only used only in the case of the partial corruption of a word in the text; if an entire word (or words) is illegible, the phrase "folio damaged" is used, preceded by the appropriate indication of the beginning and end of the phrase in question.

< >: conjectural additions by the editor

^{1}: when the same word recurs in a line, an exponent is used to denote the specific word referred to

†...†: passage corrupt

Expositio IV euangeliorum (Recension II)

IN CHRISTI NOMINE INCIPIT EXPOSITIO SANCTI EUANGELII EDITA GREGORIO PAPA URBIS ROMAE.

PROL. 1. Mattheus, sicut in ordine primus ponitur, ita et euangelium hebreo sermone in Iudaea primus scripsit. Euangelium id est bonum nuntium, id est uitam post mortem, regnum post seruitium, requiem post laborem, lucem post tenebras. Propter quid non amplius recipiuntur quam quattuor euangelia, dum Lucas asserit, *Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum quae in nobis conpleta sunt*? Sed quia totus mundus ex quattuor elementis constat, ex caelo, terra, igne et aqua; ita et quattuor euangelia secundum quattuor elementa uel quattuor partes mundi nos oportet recipere. Igitur per caelum Iohannem significat, quia sicut caelum super omnia elementa est, sic et Iohannes altiora petiit et dixit, *In principio erat uerbum et*

---

1 in christi ... Romae] *om. Z* in Christi nomine] *om. B* Christi] christo *K* incipit] *add.* predicatio excerpta et tractatio de euangelio sancto hieronimo presbitero *R* expositio ... Romae] *om. R* expositio] exposicio *AM* expoti *O* euangelii] euuangelii *W add.* secundum <matheum> *B add.* mathei sancto hieronimo prespitero *M* edita ... Romae] *om. M* edita] aedita *L add.* a *C* edicta *AP* ----- *add.* sancto *B* eductae *W add.* a *K* Gregorio] *corr. ex* gregorii *P* gregorii *AD* *2* papa] pape *CL* papae *W* papha *P* p-p- *B* Romae] rome *ABKL* *3* Mattheus] matheus *ABMOPWZ* primus] pri-us *B* et] *om. L* in *(eras.) K* *4* euangelium[1]] euuangelium *BLMW* hebreo] haebreo *D* ebrae *L* hebraeo *O* Iudaea] iudea *ACKLMPRZ* primus] primum *L* pri<m>us *B* euangelium[2]] euuangelium *BCKW* *5* nuntium] nuncium *MP* uitam] uita *M* mortem] mor *R* *6* seruitium] seruicium *MP* requiem] requies *M* lucem] lux *M* tenebras] thenebras *C* t---bras *B* propter quid] per quod *BLMRZ* *7* recipiuntur] recipiun--- *B* reciuntur *R* quam] qu-- *B* quem *C* quattuor] quatuor *CM* euangelia] euuangelia *BW(corr. ex* euangelia*)C* *8* conati] con--- *B* narrationem] narrationes *M(corr. ex* narrationem*)P* narracione *A* narratio--- *B* quae] que *ABPZ* queque *L* *9* conpleta] completa *R* totus] to totus *P* ex] et *M* quattuor] quatuor *CMR* elementis] elimentis *BDKORW* aelimentis *Z* helimentis *A* *10* ex] e *CDKO* et *AM* a *W* caelo] celo *C add.* a *W* terra] *add.* ex *W* terram *ADO* igne] ignem *A* aqua] aquam *A* quattuor] quatuor *CMR* euangelia] euuangelia *CW* -----gelia *B* secundum] secundo *R* *11* quattuor[1]] quatuor *CMR* qua---- *B* elementa] aelementa *M* elimenta *ADKORWZ* *folio damaged B* quattuor[2]] quatuor *CMR* mundi .... recipere] *folio damaged B* *12* caelum[1]] caelo Iohannem ... quia] *folio damaged B* Iohannem] ihoannem *P* quia sicut] quasi con *R* caelum[2]] caelo *A* elementa] aelementa *M* elimenta *DKOR* aelimenta *WZ* helimenta *A* ae------- *B* *13* est sic] *folio damaged B* est] *om. W* Iohannes] iohannis *AOR* ihoannes *P* *folio damaged B* altiora] alciora *M* petiit] peciit *M* petit *DR* et] ut *DLMRZ*

uerbum erat apud deum et deus erat uerbum. Per terram Mattheum significat, quia exorsus est de homine scribere, qui dixit, *Liber generationis Iesu Christi, filii Dauid filii Abraham.* Per aquam Marcum significat, quia mare ab amaritudine uel magnitudine undarum dictum est quia quasi per amaritudinem uel magnitudinem praedicauit, *Sicut scriptum est in Esaia propheta, Uox clamantis in deserto, Parate uiam domini, rectas facite semitas eius,* quasi leo rugiens in heremo, ita et leonis tenet figuram. Per ignem Lucam significat, sicut ipse scripsit dicens, *Erat quidam sacerdos in diebus Herodis regis fungebat sacerdotium,* quia sacrificium tunc igne conburebatur; et alibi, Ambulante domino et euntibus ex discipulis eius duobus in castello dixerunt, *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in uia et aperiret nobis scripturas.* Duo uero discipuli significant Iudaeos et gentes; 'cum domino in uia' hoc est in praesenti uita; 'pergentes contra castellum' significat

---

14 apud] aput *A* terram] terra *R* Mattheum] matheum *ABCDMOPWZ* matheus (*corr. ex* matheum)*L* **15** exorsus] exsursum *B* scribere] scribi *D* qui] quod *BMRZ* **16** generationis] *corr. ex* generationes *W* generacionis *A* filii[1]] fili *BCR* filii[2]] fili *DR* fili- *B* Abraham] habraham *BCLW* abraam *A* habraam *P* aquam] quam *D* Marcum] marchum *CP* marcus (*corr. ex* marcum)*L om. Z* **17** quia mare] qui amare *C* quia amare *R* magnitudine undarum] magni------ --darum *B* dictum] *corr. ex* dicta *L* dictus *ABCDKOW* dicta *R* ducta *M* **18** est] *add.* sic et ipse dixit *BLMRZ* quia] *add.* sicut aqua *W om. BLMRZ* quasi] *om. W* amaritudinem] amaritudine *R* uel] et *MKRZ* magnitudinem] magnitudine *R* praedicauit sicut scriptum] predic-- -----------um *B* praedicauit] predicauit *ACKLMOP* predicaui *RZ* **19** esaia propheta] esaiam prophetam *D* clamantis] -----ntis *B* clamentis *A* in deserto] --------- *B* **20** facite] facitae *W* semitas] semmittas *C* se----- *B* eius] dei uestri *P* -ius *B* quasi] ----- *B* leo] laeo *W* ita] itta *C* itam *R* et] *om. R* **21** tenet] tenuit *M* tenit *R folio damaged B* figuram] ficuram *P folio damaged B* ignem] ygnem *C* lucam] lucas *ABCDKO*(*corr. ex.* lucam)*L* luchas *P* significat] significatur *ACDKOP* **22** quidam] *corr.ex* quidem *PW* quidem *AR* sacerdos] sacerdus *AD* in] -- *B* fungebat] fungebatur *W* fungeb-- *B* fungens *L* fugebatur *Z* **23** sacerdotium] sacerdocium *AMP* sacerdotio *Z* quia] quasi *W* sacrificium] sacrifitium *A* igne] ignem *R* igni (*corr. ex* igne) *W* conburebatur] *corr. ex* conburabatur *K* comburebatur *D* conparabatur *W* conburebantur *AM* conburabantur *P* ambulante] abulante *W* **24** euntibus] eun--bus *B* euntes *ACDKOPW* ex] *om. Z* discipulis] discipuli (*corr. ex* discipulis) *W* duobus] duo *ABCDKLMOPW* in] *om. MRZ* castello] castellum *MRZ* (*corr. ex* castello) *W* nonne] non ne *MR* **25** dum] cum *L* loqueretur] aloqueretur (*'a' sprscrpt*)*L* aperiret] apperiret *P* apperire *C* **26** duo] dum *Z* uero] *folio damaged B* discipuli] *om. Z* Iudaeos] iudeos *ACLPR* domino in] -------- *B* **27** est in] ----- *B* praesenti] presenti *ALMP*(*corr. ex* presente)*W* presente *CRZ folio damaged B* castellum significat] -----ll------- *B*

contra aeternam Hierusalem. Discumbentes uero cognouerunt eum, id est in aeternam uitam, cum recumbent electi in regno dei cognoscent eum quem imitantur. Nunc ita Lucas igni adsimilatur uituli speciem gestat propter conbustionem et immolationem eius, siue propter uirtutem et potentiam.

PROL. 2. Igitur de conditione paradisi, ubi significant quattuor euangelia quattuor animalia. Quattuor flumina egrediuntur de paradiso, per quae inrigatur uniuersus mundus, quae emanant ex uno fonte: fons ille Christus est, et *arbor uitae est in medio paradisi,* unde egrediuntur quattuor flumina. Arbor uitae Christus est; quattuor illa flumina quattuor euangelia sunt, per quae inrigantur corda fidelium. Ita et homo ex quattuor elementis conditus est, ex aere, igne, aqua et terra:

---

28 contra] *folio damaged B* *add.* terrenam *L* aeternam] aeterna *CR* erternam (*corr. ex* aeternam)*L* *folio damaged B* Hierusalem] hyerusalem *DOP* iherusalem *C* discumbentes] discumbentur *A* discumbente *R* uero] *folio damaged B* cognouerunt eum] ---------um *B* est] --- *B* *29* aeternam] eternam *B* aeterna *Z* uitam] uita *Z* recumbent] recumberent *LMRZ* ---umb--- *B* electi] helecti *C* -----i *B* cognoscent (*editor's correction*)] cognoscunt *BDKLMOPWZ* cognuscunt *AR* cognoscuntur *C* *30* quem] quaem *K* imitantur] emitantur *B* ymitantur *C* igne adsimilatur] adsimilatur igne *MRZ* igni] *corr. ex* igne *PW* igne *ABCDKLMRZ* ignae *O* adsimilatur] asimulatur *C* assimilatur (*corr. ex* adsimilatur)*W* uituli] *corr. ex* uitulis *W* speciem] spetiem *W* speciae *A* specie *R* *31* gestat] *corr. ex* gestant *P* gestans *ACDKOW* propter ... siue] *om. BLMRZ* conbustionem] combustionem *O* conbuscionem *A* conscisionem *P* immolationem] himmolationem *C* immolacionem *A* *32* potentiam] potenciam *C* *33* conditione] condicione *MW* condicionem *A* condictione *P* paradisi] paradysi *D* para---- *L* significant (*editor's correction*)] significantur *ACDKOPW* significat *BLMRZ* *34* quattuor[1]] quatuor *CMR* euangelia] euuangelia *CW* animalia *BLMRZ* quattuor[2]] quatuor *CM om. R* animalia] *om. R* euangelia *MLZ* euuangelia *B* *add.* est quattuor *W* quattuor[3]] quatuor *CMR* *add.* illa *D* *35* paradiso] paradyso *BD* *corr. ex* paradisi *W* quae] que *DW* quos *BLMRZ* quem *AC* inrigatur] *corr. ex* inrigantur *P* irrigatur *CW* inrigantur (*corr. ex* inrigatur)*L* uniuersus mundus] uniuersum mundum *R* quae emanant] quaemanant *W* quae] que *ADP* (*corr. ex* qui)*L* qui *MRZ* qua D emanant] aemanant *B* manant *ACKOP* *36* fonte] fontae *W* ille] illa *ACP* *add.* interpretatur *BLMRZ* est] *om. BLMRZ* et] *om. M* uitae] uita *B* uite *A* paradisi] paradysi *DW* paradyso *B* unde] *add.* et *DKOW* *37* quattuor[1]] quatuor *CMR* uitae] uite *ABP* *add.* etiam et ipse *ACDKOPW* ipse] ipsa *AKO* ipsae *W* quattuor[2]] quatuor *CMR* illa] *om. MR* *38* quattuor] quatuor *CMR* euangelia] euuangelia *CW* quae] que *D*(*corr. ex* quem)*P* quem *AC* quas *BLMRZ* inrigantur] inrigatur *MR* irrigatur *C* corda] *add.* fide *C* (fide *eras.*)*W* fidelium] *add.* et *CP* *39* ex[1]] et *M* quattuor] quatuor *CMR* elementis] helementis *C* aelementis *L* elimentis BDKOWZ helimentis *A* igne] igni *C* *add.* et *L* terra] terram *A*

habet ex aere flatum; ex igne, sanguinem; ex aqua, humorem; ex terra, corpus. Quattuor elementa hominis quattuor elementis mundi adsimilantur: caput autem ad caelum refertur, ubi sunt duo luminaria quasi sol et luna; corpus aeri coniungitur, quia sicut in aere discurrunt uenti, ita et in pectore flatus; uenter mari adsimilatur propter collectionem humorum; pedes terrae adsimilantur, eo quod sint subteriores partes membrorum. Adam ex quattuor stellis nomen accepit, quarum una 'anatholis', alia 'dosis', tertia 'arcton', quarta 'misimbrion'. Significat per quattuor stellis ipsum factum, quod per quattuor euangelia omne genus hominum conuerteretur ad fidem.

PROL. 3. De arca Noae ex quadris lignis facta, quae quattuor euangelia figurauit: *trecentorum cubitorum longitudo,* ostendit

---

40 ex[1]] *om. O* aere] are *C* sanguinem] sanguis *BRZ* aqua] aquam *AC* humorem] umor *Z* humor *R* (<hu>mor) *B* **41** quattuor[1]] quatuor *CMR* elementa] elimenta BD*KRW* elymenta *Z* helimenta *A* hominis quattuor elementis] *om. P* quattuor[2]] quatuor *CMR* elementis *(editor's correction)*] elimentis *W*(*corr. ex* elimenta)*L* helimenta *A* elementa *CMO* elimenta *BDKRZ* mundi similantur] non dissimilantur *C* mundi homini (*sup.l.*) adsimulantur P **42** adsimilantur] simulantur *Z* similantur *ACDKLMORW* caput] capud *K* caelum] celum *C* **43** corpus] pectus *W* aeri] aere *Z* quia] *corr. ex* quasi *W* quasi *P* aere] aerae *Z* aera *C* **44** et] *om. P* in pectore flatus] i- p------ fl--us *B* mari] *corr. ex* mare *L* mare *ABMRZ* adsimilatur] assimilatur (*corr. ex* adsimilatur) *W* adsimulatur *KP* adsimil---- *B* propter ... adsimilantur] *om. B* propter] quasi *LMRZ* **45** collectionem] collectione *CLR* colleccione *Z* collectio *M* humorum] humorem *K* undarum *Z* aquarum (*corr. ex* umerum) *L* pedes ... membrorum] *om. L* adsimilantur] adsimulantur *P* adsimilatur *CMR* adsimulatur *K* sint] sit *BLMRZ* sin (*corr. ex* sint)*P* **46** subteriores] subterior *BLMRZ* partes] *om. W* pars *LM* passi *BR* passus *Z* quattuor] quatuor *CM* stellis] stella *W* accepit] *add.* Adam quattuor litteris *L add.* id est *B* **47** quarum una] *om. MRZ* anatholis] anatholae *RZ* anatholae *M* annatholis (*corr. ex* annothalis) *L* alia] *om. BLMRZ* dosis] disis *ALM* (*corr. ex* dosis)*W* dusis (*corr. ex* dosis)*P* todis *Z* tertia] tercia *ACPW om. BLMRZ* arcton] arcon *M* arton *R* ariton *C* anethon *B* quarta] *om. CLMRZ* misimbrion] misembrion *MZ* mesembrion *W* misinbrion *C* misebrion *R add.* uocatur *ACDKOW* **48** significat] significatur *ACDKOP om. MRZ* quattuor ... per] *om. K* quattuor[1]] quatuor *CMR* stellis] stellas *W*(*corr. ex* stellis)*L* stellas *Z add.* significat *MRZ* quod] ut *BLMRZ* quattuor[2]] quatuor *CMR* euangelia] euuangelia *BCW* **49** omne] omnem *BL* hominum] humanum *CMRZ* homanum *P* conuerteretur] conuertatur *ACDKOPW* conuerterentur *MRZ* fidem] *add.* christi *ACDKOPW add.* Facta *L* **50** arca] archa *ABLPWZ* noae] noe *ACDKMORZ* ex] xx *B* quadris] iiii *B* quatris *L* quatuor *C* facta] *om. L add.* est *R* quae] que *AP om. BLMRWZ* **51** quattuor] quatuor *CMR* euangelia] euuangelia *BCW* trecentorum] tricentorum *ADKMORWZ* trescentorum *P* ostendit] ostenditur *ABCDLMOWZ*

longitudo spem uitae aeternae; *quinquaginta cubitorum latitudo,* significat caritatem, unde dilatatum est mandatum tuum nimis; *triginta cubitorum altitudo,* significat trinitatem; *in uno cubito consummata,* significatur unitas deitatis. *Bituminata ab intus et foris,* significat caritatem interiorem et exteriorem, unde ait apostolus, *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

PROL. 4. Uisio quam uidit Ezechiel super fluuium Chobar: uidit enim quattuor animalia plena oculis ante et retro, et ex oculis eorum scintillae micantes. Senas alas habentes: duae uelabant caput ostendit quod ante principium mundi nemo sit nisi deus; duae uelabant pedes, ostendit post finem mundi quod sit reuelatum hominibus; duae per quas uolabant, ostendit praesentia ista, quae ex parte uidemus et ex parte non uidemus. Item per senas alas, sex aetates mundi intelleguntur. Oculi ante et retro, praedicationes et uirtutes

52 longitudo] *corr. ex* longitudini *W* longitudinis *ACDKOP* *add.* et *W* spem *(editor's correction)*] spei *BM* spes (*corr. ex* speciem)*W* speciem *ACDKOP* specie *R* speciei *L* species *Z* uitae] uite *A* aeternae] aeterne *LO* eternae *B* quinquaginta] *BL* 53 significat] figuratur *R* caritatem] caritate *R* dilatatum] dicitur latum *Z* est] *add.* latum *D* tuum nimis] --------- *B* triginta] trecentorum BCL tricentorum *MRZ* treginta *O* 54 in uno cubito] in uno cubitu *C* unum cubitum *BLMRZ* consummata] consumata *ADOP* consummatum *Z* (*corr. ex* consummata)*L* consumatum *MR* 55 significatur] significat *BLMPRZW* unitas] unitatem *Z* (*corr. ex* unitas) *L* bituminata] bitumennata (*corr. ex* bituminnata) *L* et] a *R* 56 corde] *add.* enim *C* 57 iustitiam] iusticiam *ABCMPW* ore] oris *B* autem] *add.* et *R* fit] sit *DO* fid *C* 58 Ezechiel] ezechihel *AKMOW* ezehiel *P* iezechihel *C* fluuium] *corr. ex* fluuio *PW* fluuio *ABDKO* 59 chobar] cobar *BKPR* cobhar *L* quattuor] quatuor *CMR* oculis] occulis *C* et[2]] *om. M* 60 scintillae] scintille *BLR* scintillas *ACDOPW* schintillas *K* micantes] imicantes *B* migantes *R* senas] *om.* D senes *A* alas habentes] habentes alas *ACDKOPW* habentes] habebant *R* duae] due *AB* duas *LR* uelabant] uelabunt *CDKO* 61 caput] capud *BPW* principium] principio *BCDKO* nemo] *corr. ex* nomo *R* sit] scit *BMRZ* nisi] *add.* solus *R* (*eras.*) *W* duae] duo *BR* due *A* 62 uelabant] uelabunt *CDK* quod] quid *LRZ* q--- *B* reuelatum] uelatum *BM* reuelatus *ACDKOPW* 63 duae] due *ABLOR* uolabant] uela---- *B* ostendit] hostendit *C* *folio damaged B* praesentia] presentia *ABCKLOR* presentiam *MZ* presenciam *P*ista quae] itaque *C* ista] istam *MPZ* quae] que *AP* quam *BLMRZ* 64 uidemus[1]] uidimus *BDLR* et] *om. D* ex parte] *folio damaged B* uidemus[2]] uidimus *BDLR* item] *om. BLMRZ* aetates] etates *W* hetate *A* aetatis *R* ae------ *B* 65 mundi] -undi *B* intelleguntur] *corr. ex* intellegi *L* intelliguntur (*corr. ex* intelligitur)*P* intellegitur *BKMR* intellegi *ACDO* intelligit (*corr. ex* intellegit) *W* oculi] occuli *add.* autem *C* oculis *B* retro] *add.* significat *R* praedicationes] predicationes *CKPZ* predicaciones *A* praedicationis *D* predicatio *BMR* praedicatio *L* uirtutes] uirtutis *B*

euangelistarum siue apostolorum denuntiant praeterita et futura. *Scintillae micantes,* uirtutes apostolorum radiantes in mundo. Crura recta sunt rectam iustitiam praedicare, tam diuitibus quam pauperibus. *Pedes pinnati,* ostendit homines spiritales qui euolantes ad caelos terrena dispiciunt. Uersis uultibus se non aspiciebant pariter se uidebant, id est ubi se concordant euangelistae in sermone, non se uidebant, illud est quod proprie ediderunt. *Rota in rota,* hoc est euangelium in euangelio uel testamentum in testamento; spiritus in rota, hoc est spiritus sanctus in euangelistis. Quocumque *ibant non reuertebantur*: ubi ibant ad praedicationem, ad meliora conscendebant non retro uertebantur ad pristinam conuersationem. Iterum rota, quod dicit id est praedicatio euangelistarum girans totum mundum; *spiritus in rota,* id est spiritus sanctus, confirmatio noui et ueteris testamenti.

PROL. 5. *Cum uenisset Petrus in Iopen in domum*

---

66 euangelistarum] euuangelistarum *CW* engelistarum *O* denuntiant] denunciant *P* denuntiat *ABDKLOR* denunciat *CM* praeterita *(editor's correction)*] preterita *BLMRZ* praeteritas *DKOW* preteritas *ACP* futura] futuras *ACDKOPW* ***67*** scintillae ... in mundo] *om. B* scintillae] scintille *RZ* scintilla *L* scintillas *ACDOW* schintiallas *K* scentillas *P* radiantes] *corr. ex* radientes *P* crura] cura *DO* cata *L* ***68*** recta] seccata *C* racta *L* sunt] est *BLMRZ* rectam] *om. L* recta *BMR* reccatam *C* iustitiam] iusticiam *ACPW* iustitia *LR* iusticia *BM* praedicare] predicare *ABCLMPRZ* praedicate *O* ***69*** pinnati] pennati *LMWZ* ostendit] hostendit *A* ostenduntur (*corr. ex* ostendit)*P* qui] *corr. ex* que *W* quia *A* euolantes] aeuolantes *B* uolantes *W* caelos] celos *L* ***70*** dispiciunt] despiciunt *CP* dispitiunt *W* uersis] uersus *B* aspiciebant] aspitiebant *W* --piciebant *B* aspciebant *L* non] *om. ACDKLMOPRWZ* ***71*** se] sibi *ACDKOPW* concordant] concordare euangelistae] euangeliste *ADKL* euuangelistae *CW* euuangeliste *B* uidebant] --debant *B* illud] id *R* ***72*** proprie] propriae *ACDOPRWZ* ediderunt] aediderunt *AZ* aediderint *O* rota[2]] rotam *Z* euangelium] euuangelium *BCW* euangelio *A* euangelio] euuangelio *BC* euangelium *LR* ***73*** sanctus ... ibant] *folio damaged P* ***74*** euangelistis] *corr. ex* euangelista *L* euuangelistis *CW* euangelistas *DMR* euuangelistas *B* quocumque] quocumcumque *B* non reuertebantur] non reuertebant *R* nostrae uertebantur *A* ***75*** praedicationem] predicationem *BCKLMPRZ* praedicacionem *W* predicacionem *A* ad meliora] admeliora *A* ad] a *R* uertebantur] reuertebantur *O* uertebant *R* ***76*** conuersationem] conuersacionem *A* iterum] item *ACDKOW* quod] quid *MRZ* id] hic *B* est] sunt *BLMRZ* praedicatio] predicatio *CP* predicacio *AW* predicationes *BMR* praedicationes *L* predicatores *Z* ***77*** euangelistarum] euuangelistarum *BC* spiritus] *add.* sanctus *C* rota] rotam *R* id ... sanctus] *om. B* ***78*** sanctus] sancti *L* confirmatio] confirmacio *W* confirmaci *A* ueteris] ueteri *R* ***79*** cum uenisset] conuenisset *A* Iopen] iopem *P* iobem *M* iophen *R* domum] domo *ABCDKOPRW*

Simonis coriarii: Coriarii dicuntur actionarii uel centuriones. *Quasi hora sexta* uoluit manducare, nondum adpositum fuerat illi cibum. *Ascendit in cenaculum ut oraret*: apparuit illi *uas magnum quasi linteum submissum de caelo a quattuor* lineis *initiis* ligatum. *Et facta est illi uox* de caelo dicens, *Surge Petre,* macta *et manduca. Et ait Petrus, Absit a me domine, commune et inmundum numquam introiuit in os meum.* Uas illud linteum ecclesia est; 'quattuor lineis ligatum' quattuor euangelia sunt; 'mundum et inmundum' Iudaeos et gentes significat.

PROL. 6. Item de arca testamenti in qua erant duae tabulae testamenti et uirga Aaron. Quattuor anulos habebat et infra anulos uectes manentes ibidem ad uehendam arcam. Arca illa testamenti ecclesia intellegitur; duae tabulae, duo testamenta intelleguntur; uirga crux intellegitur; quattuor anuli quattuor euangelia intelleguntur. Uectes, sacerdotes intelleguntur, quia sicut illi circumdati

---

80 Simonis] symonis *KOPZ* coriarii[1]] curiarii *ABCDKOPWZ* coriarii[2] ... actionarii] *om. L* coriarii[2]] curiarii *ABCDKOPWZ* dicuntur] dicitur *ADKOPRW* actionarii] accionarii *BCRZ* centuriones] centurionis *ACDKLOPRW* *81* hora] ora *ABCPR* uoluit] uolui *C* manducare] mandacare *Z* nondum] *folio damaged B* adpositum] appositum *DKO* oppositum *CP* appositus (*corr. ex* appositum)*W* opositum A illi] illius *R* cibum] *om. BLMRZ* cybum *ADOP* cibus (*corr. ex* cibum) *W* *82* ascendit in] ascend-- -- *B* cenaculum] caenaculum *ACDLO* oraret] adoraret *B* apparuit] aparuit *W add.* autem *BLMRZ* illi uas] *folio damaged B* *83* linteum] lintheum *B* lente eum *R* a] *om. ACDOPW* quattuor] quatuor *MR* lineis] *om. ACDKOPW* initiis] iniciis *BCMP om. LRWZ add.* institis *CDKLORWZ* ligatum] legatum *B* *84* caelo] celo *CK* a] ad *AC* et] aut *BLMRZ* *86* illud] ille *BLMR* illum *AC* linteum] linteus *B* lenteum *B* ecclesia] aecclesia *CPW* aeclesia *M* aecclesiae *R* quattuor[1]] quatuor *MR* lineis] lineas *BR* ligatum] legatum *B* quattuor[2]] quatuor *MR* *87* euangelia] euuangelia *BC* Iudaeos et gentes] *om. D* Iudaeos] iudeos *ABCLMRZ* et gentes significat] significat et gentes *P* *88* item] *om. W* Ita *R* arca] archa *ABCLPRZ* duae] due *ABOPR* *89* tabulae] tabule *ABDOPRW* tubulae *M* testamenti] *om. BKLMRZ* uirga] uirgam *A* quattuor] quatuor *MR* anulos] annulos *AC* habebat] abebat P *90* manentes] manantes *M* ibidem] idem *A* uehendam] euegendam *LMR* heuaegendam *B* euehendam *Z* ueniendam A arcam] archam *ABCDLPRZ* arca] archa *BCDLPZ* *91* ecclesia] aecclesia *CPR* aeclesia *M* ecclesiam *K* intellegitur] intelligitur *BCMO* duae] due *ABCLOR* tabulae] tabule *ABDLR* duo] duae *DW* due *R* *92* intelleguntur] intellegitur *BLMR* intellegitur] intelligitur *P* intelligt *C* quattuor[1]] quatuor *MR* anuli] annuli *C* quattuor[2]] quatuor *MR* euangelia] euuangelia *C* *93* intelleguntur] intelliguntur (*corr. ex* intelleguntur)*P* intellegitur *BLMR* uectes ... quia] *om. MRZ* intelleguntur] intelliguntur (*corr. ex* intelleguntur)*P* intellegitur *L add.* quia *ACDKMORWZ* circumdati] circumdatis *B* circundati *A* circumdatae *M* circumdate *R*

ab anulis erant et semper parati ad portandam arcam, ita et sacerdotes debent esse docti ex duobus testamentis et muniti in quattuor euangeliis ad portandam et defendendam ecclesiam ab heresibus uel persecutionibus. Sicut quadrum lignum in qua parte uersum fuerit firmum stat, ita et quis ille sacerdos qui in quattuor euangeliis instructus fuerit et in qua parte motus fuerit, a tribulationibus et persecutionibus non mouetur, sed firmus stat.

PROL. 7. Sancta uero ecclesia non recipit nisi quattuor euangelia quamuis duodecim inueniantur scripta. Quattuor enim flumina egrediuntur de paradiso de uno fonte: primum flumen dicitur Phison, qui interpretatur insufflatio, significat Iohannem; secundum flumen dicitur Geon et interpretatur uelocitas, significat Mattheum; tertium flumen dicitur Tigris, interpretatur felicitas, significat Marcum; quartum flumen dicitur Eufrates, id est fertilitas, significat Lucam;

---

94 ab anulis erant] erant ab anulo *MLRZ* erant ab anolis *B* anulis] annulis *C* semper parati] se preparate *R* parati] paratae *M* ad] *om. BMRZ* et *A* portandam] portandum *LM* arcam] archam *ABCLPRZ* ***95*** ex] et *LM* duobus] duabus *ABCDKOW* muniti] *corr. ex* moniti *L* moniti *MR* quattuor] quatuor *CMR* euangeliis] euuangeliis *C* euuangelia *B* euangelia *MZ* ***96*** ad] *om. BMRZ* et *A* defendendam] deffendendam *DLOP* ecclesiam] aecclesiam *ACR* aeclesiam *M* heresibus] heresibi *W* heresis *BLZ* eresis *R* heresis *M* ***97*** persecutionibus] persecutoribus *CR* qua] quacumque *CDKOPW* quacumquem *A* qu-- *B* parte] *corr. ex* partem *P* partem *ACDKOW folio damaged B* uersum] uersus *BR* ***98*** stat] *add.* et *C* stet *B* et] *om. BC* quis] quisquis *ACDKOPW* quattuor] quatuor *MR* euangeliis] *corr. ex* euangelia *L* euuangeliis *W* euangelia *MRZ* euuangelia *B* instructus] structus *ALMRZ* ***99*** et in qua parte motus fuerit] *om. ACDKLMOPRWZ* a] *corr. ex* an *P* ad *AC* tribulationibus] tribulacionibus *A* persecutionibus] persecucionibus *M* persequutionibus *A* ***100*** mouetur] moueatur *L* moueat *RZ* mouet *M* esitet *B* firmus] firmum *Z* stat] stet *B* ***101*** uero] uio *B* ecclesia] aecclesia *ACR* aeclesia M recipit] recepit *ALOPRW* quattuor] quatuor *MR* ***102*** euangelia] euuangelia *BC* duodecim] xii *BDLOZ* inueniantur] inueniuntur *W* inueniatur *R* inueniamur *P* quattuor] quatuor *MR* ***103*** paradiso] paradyso *BD* primum] primus *BLRZ* dicitur] dictur *L* ***104*** Phison] *corr. ex* philoson *P* physon *DR* philoson *AC* qui] *om. BLMRZ* interpretatur] interpraetatur *DW* insufflatio] insufflacio *ACP* Iohannem] ihoannem *P* secundum] *corr. ex* secundus *L* secundus *ABCDOPWZ* ***105*** dicitur] dictur *L* Geon] gion *M* ieon *R* gyon *Z* et] *om. BLMRZ* interpretatur] interpraetatur *DW* Mattheum] matheum *ABCLMOPWZ* ***106*** tertium] tercium *CMPWZ* tertius *LR* tercius *AB* Tigris] tygris *Z* tycris *P* interpretatur] interpraetatur *D* interpretatatur *L* Marcum] marchum *A* quartum ... ecclesiam] *om. BLRZ* ***107*** quartum] quartus *ADKOPW* quattuor *C* flumen dicitur] *om. ACDKOPW*

inrigant mundum, id est ecclesiam.

I. 1. *(Mt. 1:1-20)* INCIPIT EXPLANATIO GREGORII PAPAE. LIBER GENERATIONIS IESU CHRISTI. Liber tribus modis dicitur: ad legendum, ad liberandum, ad generandum. Codex a recondendo, uolumen a reuoluendo dicitur. Gens tribus modis dicitur: genus totius populi, gens una generatio de patribus in filiis. Iesu Christi. Iesus hebraice dicitur, grece 'soter', latine 'saluator'; Christus grece, 'messias' hebraice, latine 'unctus' dicitur. FILII DAUID FILII ABRAHAM. Quid sit hoc, ut posterior anteponatur priori? Id est pro celsitudine regni, et ut origo sanctae Mariae ostenderetur. ABRAHAM pater excelsus, Abraham uero pater multarum gentium interpretatur. ISAAC 'risus' siue 'gaudium' interpretatur. IACOB 'subplantator' interpretatur. IUDAS 'confidens' interpretatur. PHARES 'diuisus' interpretatur. ZARAM 'coccineus'

Eufrates] eofrates *ADOW* id est] interpretatur *M* ***108*** inrigant ... ecclesiam] *om. M* ecclesiam] aecclesiam *ACP* ***109*** incipit ... papae] *om. BL* incipit] *om. M* explicit *R* explanatio] *om. R* explanacio *AM* explatio *O* Gregorii] hieronomii *Z* hieronimi *M* hieronimo *R* papae] pape *C* papa *APW* presbyterii *Z* prespiterii *M* presbitero *R* ***110*** generationis] generacionis *AW* dicitur] dictur *L* ***111*** ad] a *B* codex] codix *DLMOR* quod ex *C add.* ad *K* a[1]] ad *ABCDKMOPRWZ* recondendo] recondendum *BMRZ* recolendum *ACDKOPW* a[2]] ad *BCDKMOPRWZ* ***112*** reuoluendo] reuoluendum *ABCDKMOPRZ* reuolueldum *W add.* dicitur *ACDKOPW* gens] generacio *(corr. ex* gens*)P* totius] tocius *MPR* ***113*** gens] genus *P* generatio] generacio *A* filiis] filios *Z* hebraice] *corr. ex* hebraece *A* ebraice *BKMZ* ebraicae *L* ***114*** dicitur] *om. AW* dictur *L* grece] grecae *A* soter] sother *CDKOPW* sothir *BZ* socher *A* sothis *M* tothir *L* latine ... messias] *om. P* saluator] *corr. ex* saluatur *B* grece] grecae *A add.* dicitur *LMRZ* messias hebraice] hebraice messias *R* ebraice messias *M* ebraicae messias *Z* messias] mesias *BDO* missus *C* hebraice] ebraice *L* aebraicae *A* ***115*** dicitur] *om. MRZ* filii[1]] fili *BCDPRW* filii[2]] fili *BDPR* Abraham] habraham *K* abraam *AP* quid] quod *R* ***116*** posterior] post eos *B* anteponatur] ante ponatur *AMPW* ammonatur *C* id est] idem *R* celsitudine] celsitudinem *LR* celsitude *C* et] *om. BP* ***117*** ostenderetur] ostenderet *MR* Abraham[1]] habraham *BC* abraam *A* habram *(corr. ex* habraam*) P* Abraham[2]] habraham *B* abraam *A* habraam *P add.* uero *CDKOPW* ***118*** gentium] gencium *CP* interpretatur] interpraetatur *DO* Isaac] Isahac *CR* Isac *MW* gaudium] gaudius *R* ***119*** interpretatur[1]] interpraetatur *D* Iacob] *om. O* subplantator] supplantator *DP* subplantatur *ABR* supplantatur *K* supplantor *O* interpretatur[2]] interpraetatur *D* Iudas] iuda *R* ***120*** interpretatur[1]] interpraetatur *D* Phares diuisus interpretatur] *om. A* Phares] fares *ABDLMRZ* diuisus] diuisio *M* interpretatur[2]] interpraetatur *D* Zaram] Zaran *R* coccineus] coccinneus *K*

interpretatur. ESROM 'sagittam uidit' interpretatur. DAUID 'fortis manu' interpretatur. SALOMON 'rex pacificus' interpretatur. IOSEPH 'augmentum' interpretatur. THAMAR 'amara' interpretatur. RAAB 'ascendens' interpretatur. RUTH 'festinans' interpretatur. BETHSABE 'puteus iuramenti' interpretatur. MARIA 'stella maris' siue 'inluminata'. Ubi ante figuratum est quod per xlii generationes descenderit Christus in mundum, in egressione populi israhelitici de Aegypto, qui per xlii mansiones per heremum ad terram repromissionis uenerunt. Mattheus, qui interpretatur 'donatus', texit genealogiam Christi usque ad Ioseph uirum Mariae per generationes, funiculum faciens quasi piscator mittens amum in mare ad capiendum pisces. Uirgam et amum et funem: per funem ostendit generationes; per uirgam, crucem; per amum, diuinitatem Christi; per escam, corpus Christi. Sic et deus pater misit filium suum de caelis in mundum, sicut piscator qui mittit amum in

---

121 interpretatur[1]] interpraetatur *D* Esrom] esron *A* isrom *L* isram *M* eszram *D* eshram *O* sagittam] sagitta *ABLMRZ* uidit] uidens *L* interpretatur[2]] interpraetatur *D* Dauid ... pacificus interpretatur] *om. A* fortis] fortissimus *P* manu] manum *BR* **122** interpretatur[1]] interpraetatur *D* Salomon .. pacificus interpretatur] *om. P* Salomon] salamon *WZ* interpretatur[2]] interpraetatur *D* **123** interpretatur[1]] interpraetatur *D* interpretatus *C* Thamar] tamar *LR* amara] *corr. ex*. amaret *W* amarec *P* amanec *A* interpretatur[2]] interpraetatur *D* interpretatus *C* Raab] rab *A* **124** ascendens] *corr. ex* ascens *W* interpretatur[1]] *om. ACDKMOPRWZ* Ruth] ruht *C* rut *R* interpretatur[2]] *om. ACDKLMOPRWZ* Bethsabe] betsabae *P* bethsabeae *B* bhetsabe *R* betsabaeae *C* bersabae *W* **125** interpretatur] *om. ACDKLMOPRWZ* stella] stilla *BR* inluminata] inluminatrix *ACDKOW(corr. ex* inluminatris*)P* inluminat *R add.* Ubi ante figuratum *DO* **126** ubi ante ... in mundum] *om. L* ubi] unde *MRZ* ante] antea *B* figuratum] ficuratum *P* xlii] quadraginta duo *ABCDKOW(*duos*)P* generationes] generaciones *A* generationis *B* gerationes *W* descenderit] descenderet *ABDO* **127** mundum] mundo *B* in egressione] ingressione *AMZ* in gressione *R* israhelitici] israhelitichi *P* israheliti *A* israhelici *O* Aegypto] egypto *PZ* aegipto *C* egipto *M* xlii] quadraginta duo *ACDKOW* quadraginta duas *P* **128** heremum] aeremum *DO* heremo *BR* ad terram repromissionis uenerunt] uenerunt ad terram repromissionis *DKOPW(*terra*)A* uenerunt] *om. C* Mattheus] matheus *ABCDKLMOPW* madheus *Z* **129** qui] *om. C* interpretatur] interpraetatur *D* interpretatus *C* genealogiam *(editor's correction)*] geneologiam *L* genealogium *Z* genealogia *CM* genelogiam *P* genelogyam *W* genologiam *ADKO* genelogia *BR* **130** generationes] generaciones *AW* generationis *DR* funiculum] fumiculum *M* faciens] fatiens *W* piscator] piscatur *A* mittens] mittit *LMRZ* mittes *AO* **131** capiendum] capiendos *ABCDKOPW* uirgam] uirga *BMZ* et[1]] *om. R* et[2]] *om. Z* **132** funem ostendit] fune ostenditur *C* generationes] generaciones *A* generationis *BR* amum] manum *Z* **133** diuinitatem] *corr. ex* diuinitas *L* diuinitas *BMR* escam] aescam *CD* scam *O* **134** caelis] celis *CWZ* sicut] sic *Z* mittit] mitit *A*

mare, et uenit piscis magnus quasi Leuiathan excelsus et quaesiuit capere escam, captus est ab amo. Piscis ille magnus Leuiathan est diabolus: uenit ad crucem diabolus; quaesiuit capere Christum et captus est ab eo; transforauitque maxillam diaboli et carpsit praedam ex ore eius, id est latronem de potestate eius. Enumerauit Mattheus patres in filios, ostendit descensionem Christi de patre in mundum; Lucas enumerauit de filiis in patres, ostendit ascensionem Christi de mundo ad patrem. CHRISTI AUTEM GENERATIO SIC ERAT. CUM ESSET DESPONSATA MATER EIUS MARIA IOSEPH, ANTEQUAM CONUENIRENT, hoc est antequam tempus nuptiarum esset, INUENTA EST IN UTERO HABENS DE SPIRITU SANCTO. Sponsa ab spontanea uoluntate dicta est. IOSEPH AUTEM UIR EIUS, CUM ESSET IUSTUS, NOLUIT TRADUCERE ILLAM, uoluit scire quid esset. Considerate quare de desponsata et non de simplice uirgine nasceretur Christus, id est pro quattuor causis: prima, ut origo sanctae Mariae

---

135 mare] mari *Z* uenit piscis magnus] inuenit pisces magnos *ACDKLMOPRW* Leuiathan ex.] leuiatan *CDOR* leuitan *A* excelsus ... magnus leuiathan] *om. ACDKLMOPRW* excelsus et quaesiuit] *om. Z* quaesiuit *(editor's correction)*] quesiuit *B* *136* piscis] pisces *B* magnus] *om. Z* Leuiathan] leuiatan *B* *add.* id *ACDKMOPW* diabolus] diabulus *W* diabulos *A* diabolum *P* *137* uenit ad crucem diabolus] *om. ACDKLMOPRWZ* quaesiuit capere christum] *om. A* quaesiuit] quesiuit *BCLPZ* qui seuit *M* quesunt *W* *138* transforauitque] transforauit que *AP* transforauit *Z* transformauitque *B* transuorauitque *O* transuorauit qui *D* maxillam] maxilla *R* diaboli] diabuli *ABZ* et] *add.* traxit *L* carpsit] decerpsit *ACKOPW* dicerpsit *D* crapsit *L* praedam] predam *ABCLMWZ* preda *R* per adam *P* ex ore] uxorem *P* ex] de *MRZ* eius] ei *O* id est ... potestate eius] *om. C* *139* potestate] potestatem *P* enumerauit] ennumerauit *C* et numerauit *MRWZ* Mattheus] matheus *ABCDKLMOPWZ* in] et *ACP* filios] filio *D* *140* descensionem] discensionem *ACLMORWZ* decenssionem *(corr. ex* descenssionem*)P* de patre ... ascensionem christi] *om. A* patre] patrem *R* mundum] mundo *B* Lucas] luchas *P* enumerauit] ennumerauit *C* enumerat *R(corr. ex* enimerat*)L* *141* filiis] filios *K* patres] patribus *BRM* patros *(corr. ex* patribus*)L* patrem] *add.* De generatione christi *CDKOW* De generacione christi *A* De generationem christi *P* *142* generatio] generacio *A* erat] *add.* cum esseset disponsata mater eius *(marg.) B* esset] esse *B* desponsata] disponsata *ABKOPRW* de disponsata *Z* *143* conuenirent] conueniret *BRZ* antequam] ante *Z* *144* nuptiarum] nupciarum *C* esset] esse *R* *145* sponsa] sponsam *D* ab] *corr. ex* a *W* a *LMZ* ad *BR* spontanea] spontaneam *D* Ioseph] iosep *W* *146* noluit] nollit *B* nuluit *A* traducere illam] eam traducere *B* illam] illa *R* quid] quod *O* que *P* esset] esse *D* sit *LM* scit *R* *147* de] *om. M* desponsata] disponsata *ADKLOPRWZ* disponsitam *B* simplice] simplicae *A* simplici *(corr. ex* simplice*) L* simplicem *B* uirgine] *om. A* uirginem *B* nasceretur] nascheretur *A* nascetur *D* natus est *M* *148* pro] per *L* propter *Z* quattuor] quatuor *BMR* sanctae] sancti *A*

ostenderetur; secunda, ut partus eius falleretur diabolo putante eum de uxore non de uirgine generatum, quia neque daemones neque diabolus scire potuit quod filius dei uenisset in mundum, et si cognouissent, numquam dominum gloriae crucifixissent; tertia, ut non lapidaretur a Iudaeis ut adultera; quarta, ut solacium haberet fugiendi in Aegyptum. APPARUIT ANGELUS DOMINI IN SOMNIS IOSEPH, quia consuetudo erat reuelationem prophetarum per angelum nuntiari, qui dixit, IOSEPH, FILI DAUID, NOLI TIMERE, ACCIPE MARIAM CONIUGEM TUAM: coniux eius dicta est pro eo quod coniuncti erant sub uno iugo caritatis Christi.

I. 2. *(Mt. 2:1-23)* CUM NATUS ESSET IESUS IN BETHLEHEM IUDAEAE. Iudaea interpretatur 'confessio'; Bethel 'domus dei', Bethlehem 'domus panis' intellegitur. Oportebat ergo ut Christus, qui est panis uiuus de caelo descendens, in domo panis nasceretur, sicut ipse ait, *Ego sum panis uiuus qui de caelo descendi.* Et unde sciebant magi quod Christus ibidem

---

149 ostenderetur] ostenderet *BMR* partus] partu *B* partum *R* falleretur] fallaretur *K* celaretur *R(corr. ex* falleret*)* *L* celeretur *Z* *add.* a *BRZ* diabolo] diabulo *ABPW* diabolum *(corr. ex* diabolo*)L* eum] *om. BLMRZ* eo *ACDKOW* ***150*** generatum] natum *ACDKOPW* daemones] demones *ACLOPRWZ* diabolus] diabulus *AW* ***151*** potuit] potuerunt *(corr. ex* potuit*)P* quod] *add.* si *ACKOW* sic *P* filius dei] dei filius *BLMRZ* in] *add.* in *K* ***152*** dominum] deum *BMZ* deo *R* dei *(corr. ex* deo*)L* gloriae] glorie *B* crucifixissent] cruchifixissent *A* crucifixsissent *R* crucifixsent *W* tertia] tercia *ABCMW* ut] *om. D* non] *om. ACKZ* lapidaretur] lapideretur *DO* a] *corr. ex* ad *P* ad *AC* ***153*** Iudaeis] iudeis *ACLP* solacium] solatium *BCDKLMORWZ* Aegyptum] egyptum LPZ aegiptum *CW* egytum *A* aegypto *R* ***154*** apparuit] aeparuit *W* aparuit *RZ* *add.* autem *BZ* domini] dei *LMRZ* somnis] sompnis *C* erat] *corr. ex* erit *W* ***155*** reuelationem] reuelacionem *A* reuelatione *C* reuelationum *L* reuelatio *MR* nuntiari] nunciari *ACMP* nuntiare *B* fili] filii *O* ***156*** accipe] accipere *ACDKLMOPRWZ* Mariam] maria *R* coniugem] coiugem *P* ***157*** coniuncti] coniucti *R* erant] *om. CP* uno iugo] unum iugum *B* Christi] *add.* De natiuitate *DKOW* De natiuitate christi *AP* De natiuitate cristi *C* ***158*** natus] *add.* est *A* esset] *add.* dominus *BLMZ* Iesus] *om. Z* Bethlehem] bethlem *DLO* betlem *W* bethleem *ABKPRZ* Iudaeae *(editor's correction)*] iudeae *K* iudae *ABDLMOPRWZ* *om. C* ***159*** Iudaea] iudea *ABCKLMPZ* interpretatur] interpraetatur *D* Bethel] bethlehem *M* bethlem *DLOP* betlehehem *C* betlem *W* bethleem *ABKR* dei] *add.* uel *ACDKOPW* Bethlehem] *om. ACDKOPW* bethleem *BRZ* bethlem *L* ***160*** panis] *corr. ex* panes *W* intellegitur] intelligitur *CP* oportebat] opportebat *C* panis] *add.* panis *K* uiuus] *add.* qui *B* ***161*** caelo] celo *Z* descendens] discendens *KZ* domo] do *W* ***162*** caelo] celo *BKL* descendi] *corr. ex* descendit *L* descendit *C* discendi *BZ*

nasceretur, nisi obseruantes prophetiam Balaam qui dixit: *Orietur stella ex Iacob et consurget uirga de Israhel uastabitque Seth, et erit Idumea possessio eius.* Herodes, id est 'pellicius', figuram tenet diaboli. TURBATUS EST HERODES ET OMNIS HIEROSOLIMA CUM ILLO, hoc est, turbatus est diabolus et omnes subiecti illius quia tunc terrena potestas confunditur cum celsitudo caelestis aperitur. MAGOS STELLA PRAECESSIT, id est gratia dei, quia dum homo per rectum tramitem pergit, gratia dei praecedit eum, et cum dimiserit rectum iter, gratia dei recedit ab eo. Interrogandum est si stella ipsa antea fuisset aut permansisset, si per firmamentum currebat an inter homines. Credimus quod nec antea fuisset neque permansisset, nisi cum nouus homo ortus est in terris nouum sidus apparuit in caelis. Nec per firmamentum currebat, neque inter homines, sed per aerem, unde propheta ait, *Paulo minus ab angelis*: hoc per incarnationem dictum est, maior hominibus per diuinitatem.

---

163 obseruantes] opseruantes *Z* prophetiam] propheciam *M* Balaam] *corr. ex* balam *P* balaham *M* bahalam *W* balaan *B* orietur ... de Israhel] *om. A* **164** consurget] exsurget *D* surget *CKLMPWZ* surgit *OR* uirga] uirgam *R* de] ex *BCDKLOPW* uastabitque] uastauitque *BL* uastata que *MR* uisitabitque *D* uisitauitque *CKO* uisitauit que *AW* uisitauit que*(corr. ex* quia*)P* Seth *(editor's correction)*] *om. LZ* sit *MR* sed *B* sion *ACDKOW* syon *P* Idumea] idomea *A* **165** possessio] possesio *BC* posessio *W* Herodes] erodes *W* herodis *R* id est] idem *L* pellicius] pellitius *DLWZ* figuram] ficuram *P* tenet] tenit *BK* diaboli] diabuli *AKZ* **166** omnis] omnes *AKLOR* Hierosolima] hyerusolima *D* hierusolima *KW* iherosolima *C* hierusolimam *BO* hoc] id *R* **167** diabolus] diabulus *AZ* omnes] omnis *A* terrena] terraena *R* potestas] *om. R* **168** cum] cul *A* caelestis] caelaestis *C* celestis *L* celaestis *Z* *add.* gloriae *ACDKOP* *add.* gloria *W* aperitur] apperitur *(corr. ex* apparetur*)L* apparetur *B* apparebit *ACDKO* aparebit *W* apparet *(corr. ex* apparebitur*)P* magos] magus *RW* mago *C* stella] stellae *O* stellam *R* praecessit] precessit *ABCLOPRZ* precaessit *M* **169** gratia[1]] gracia *AMP* rectum] recto *BCDKOP* recte *W* tramitem] tramitaem *W* tramittem *A* tramite *BDKO* tramitte *CP* gratia[2]] gracia *AMP* **170** praecedit] precedit *ABCKLMPRWZ* eum] illum *B* cum] *om. M* dimiserit] demiserit *AW* rectum iter] rectum itinerem *R* recto itinere *M* recto itinaere *B* rectu miter *P* gratia] gracia *AMP* **171** interrogandum] intergogatum *R* si] *om. C* antea] *om. BM* ante *AC* antea fuisset] antefuisset *DKOR* aut permanisisset] *om. D* aut] uel *ACKOPW* *add.* si *ACKOP* si per] super *C* sit per *A* **172** nec antea] ante non *M* **173** fuisset] fuit *ACDKOPW* permansisset] permansit *ACDKOPW* cum] dum *Z* *om. BLMR* nouus] nouos *K* ortus] hortus *AC* **174** nouum] nouam *B* noua *R* sidus] sydus *D* sidum *B* apparuit] aparuit *RW* nec] neque *ACDKOPRW* **175** aerem] haerem *AB* aaerem *M* ait] *add.* minuisti eum *ACDKOPW* angelis] *add.* et reliqua *M* **176** hoc] *add.* est *M* per] pro *B* incarnationem] incarnacionem *A* incarnatione *CDK* est] *add.* sed *DKOPW* set *AC* maior] *add.* est *DPW* maiores *AC* maioris *KO* *add.* ab *Z* hominibus] angelis *ACDKOP* angeleis *W* per] pro *BMR* diuinitatem] diuinitate *MRZ*

Pro quid magos stella perduxit, pastoribus angelus nuntiauit? Magos, qui rationales erant, inrationalis creatura perduxit; pastores, qui inrationales erant, rationalis creatura perduxit ad Christum. ET APERTIS THESAURIS SUIS OBTULERUNT EI MUNERA AURUM THUS ET MYRRAM. Apertis thesauris suis id est aperta corda fidelium. Per thus deum significat, per aurum regem, per myrram simplicem hominem. Iterum, per aurum sapientia intellegitur, unde ait Salomon, *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis*; per thus oratio, sicut legitur, *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo*; per myrram mortificatio, sicut ait apostolus, *Mortificate membra uestra quae sunt super terram*. Iterum per aurum nitor eloquii; per thus oratio munda; per myrram operatio mandatorum dei. AMMONITI IN SOMNIS NE REDIRENT AD HERODEM, hoc est, ne ad opera diaboli redirent ubi fuerant. 'In somnis', hoc est in ignorantia; PER ALIAM UIAM REUERSI SUNT IN REGIONEM SUAM, ostendit eo quod homo per paenitentiam reuertitur ad patriam caelestem, et qui non credentes uenerant, in fide recesserunt. Pro tribus causis fugit in Aegyptum:

---

177 magos[1]] magus *A* perduxit] produxit *CLRZ* angelus] angelis *DR* angeli *C* nuntiauit] nunciauit *M* nunciant *C* nuntiat *BDKOW* nunciat *AP* magos[2]] magi *R* *178* rationales *(editor's correction)*] racionales *A* inrationales *CDLORWZ* inrationalis *BK* inrationabiles *M* in terra racionales *P* inrationalis] inracionalis *A(corr. ex* inracionales*)P* inrationabiles *R* inrationabilis *M* creatura] *om. K* perduxit] produxit *C* pastores ... perduxit] *om. BR* qui] quia *LM* inrationales] inracionales *A* rationales *DKLOWZ* rationabiles *M* *179* erant] *om. M* rationalis] *(corr. ex* rationales*)L* racionalis *A* rationabilis *M* rationales *BDR* creatura] natura *O* *180* obtulerunt] obtullerunt *P* thus] tus *O* myrram] myram *B* mirram *ACMOP* mirra *Z* thesauris] tesauris *L* *181* thus] tus *O* *182* regem] *add.* per thus sacerdotem *R* per[1]] *om. W* et *ACP* myrram] mirram *ACOP* simplicem] symplicem *K* sapientia] sapientiam *ACDKLOW* sapienciam *P* *183* intellegitur *(editor's correction)*] *om. ABCDKLMOPRWZ* unde] ubi *K* sicut *R* Salomon] salamon *PZ* thesaurus] *corr. ex* thesauris *M* tesaurus *P* *184* thus] tus *O* oratio[1]] oracio *AP* sicut] quod *BLMRZ* oratio[2]] oracio *A* *185* myrram] mirram *ACP* mortificatio] mortificacio *A* *186* mortificate] mortificata *O* membra] menbra *P* quae] que *ABPZ* sunt] *add.* quae sunt *K* terram] terra *R* *187* thus] tus *O* oratio] oracio *AP* myrram] myrra *DO* mirram *ACP* miyrram *W* operatio] obseruatio *D* obsecratio *O* oratio *CKPW* oracio *A* mandatorum] *corr. ex* mandatorem *W* *corr. ex* mundatorem *P* *188* ammoniti] amoniti *DOZ* somnis] sompnis *C* somno *L* ad] ab *A* Herodem] erodem *W* haerodem *L* *189* fuerant] fuerunt *ACDKOPW* ignorantia] ignorancia *P* *190* eo] *om. K* hoc *ACDOPRW* haec *LMZ* *191* paenitentiam] poenitenciam *C* poenitentiam *A* penitentiam *BLRZ* penitenciam *P* reuertitur] reuertit *B* patriam] *add.* ad patriam *O* caelestem] caelaestem *C* celaestem *Z* *add.* quod est ad uerbum dei *B* *192* uenerant] uenerunt *DMRZ* fide] *add.* in fide *K* fugit] fugiebat *RZ* fugebat *M* Aegyptum]

prima, propter praeterita Herodis mala ne conuersus saluus fieret; secunda, non uoluit se uindicare, ostendit ut non se ipsum uindicet homo, unde ait apostolus, *Nolite uos uindicare carissimi, sed date locum irae*; tertia, nondum erat tempus passionis eius. Et est enim peccatum quod cauere non potest nisi fugiendo, sicut ipse apostolus ait, *Fratres fugite fornicationem*. SURGIT IOSEPH IN NOCTE, ostendit relictos Iudaeos in ignorantia. ABIIT IN AEGYPTUM, hoc est ad gentes. Aegyptus interpretatur 'tenebrae' uel 'latitudo mundi'. DEFUNCTO AUTEM HERODE, ostendit alligationem diaboli; INLUSUS EST HERODES A MAGIS, id est inlusus est diabolus a Christo. UOX IN RAMA AUDITA EST: Rama locus terrae dicitur, sed aliter, Rama, id est, in excelso. RACHEL PLORANS FILIOS SUOS: Rachel uxor fuit Iacob, et ipsa interpretatur ecclesia uel ouis dei. Dupliciter plorans ecclesia filios suos: plorans eos qui non credunt recte, et plorans illos qui nondum egerunt paenitentiam, sicut ait apostolus, *Multos ex eis lugeo qui de hac uita transierunt et non egerunt paenitentiam*. NOLUIT

---

egyptum *C(corr. ex* egypto*)L* aegiptum *WZ* aegypto *BR* **193** propter] pro *ABCDKLMOPRW* praeterita *(editor's correction)*] preterita *BLMRZ* perpetrata *ACDKOP* perpetrato *W* mala] malo *W* ne] nec *CPR* fieret] fierit *O* **194** uoluit] uult *Z* **195** ait] *om. P* irae] ire *ABDKLMORZ* tertia] tercia *ABCMPWZ add.* quia *L* **196** nondum] nundum *B* tempus] tepus *O* et est] est et *ACDKOW* et *(corr. ex* est*)* et *P* **197** fugiendo] fugiendum *MR* **198** fornicationem] fornicacionem *A* relictos Iudaeos] iudaeos relictos *B* relictos] relatos *ACDKP* relatus *O* reuelatos *W* Iudaeos] iudeos *LPRZ* **199** ignorantia] ignorancia *CP* ignorantiam *B* abiit] habiit *C* Aegyptum] *corr. ex* aegiptum *W* aegiptum *CO* egyptum *Z* egiptum *L* aegypto *B* agyptum *A* Aegyptus] aegiptus *C* egyptus *L* aeegyptus *(corr. ex* aeegiptus*)W* interpretatur] interpraetatur *DW* interpretat *R* interpretratur *A* **200** tenebrae] tenebre *BKLOR* mundi] *add.* De herode *(marg.) L* autem] *om. B* Herode] herodem *R* **201** alligationem] alligacionem *A* diaboli] diabuli *Z* Herodes] herodis *B* id] hoc *B* **202** diabolus] diabulus *W(corr. ex diabulos)P* terrae] terre *BL* terra *DW* dicitur] est *ACDKOPW* **203** sed] et *LMRZ om. ACDKOPW* aliter] colitur *R add.* in *ACDKOPW* excelso] excelsis *ACDKOPW* excaelso *R* Rachel[1]] rahel *W* suos] *add.* rachel plorans filios suos *(eras.) L* **204** et] *om. B* ipsa] *om. ACDKOPW* interpretatur] interpraetatur *DW add.* rachel *DKOW* ecclesia] aecclesia *ACMPR* ouis] *corr. ex* oues *P* oues *CDKOR* dupliciter] duppliciter *P add.* est *L* **205** plorans[1]] plorat *ACDKOPW* ecclesia] aecclesia *ACMR* credunt] *corr. ex* credant *B* recte] rectae *WZ* recto *B* plorans[2]] plorat *B* **206** qui nondum] quidum non *W* qui] quia *Z* nondum] nundum *K* egerunt] aegerunt *AC* agerunt *R* paenitentiam] paenitenciam *P* poenitentiam *AZ* poenitenciam *C* penitentiam *LR* apostolus] *corr. ex* apostolos *M* multos] multus *A* multis *K* multum *B* multo *D* multi *MRZ* **207** lugeo] lugio *AK* lugebant *MRZ* qui] quia *MZ* hac] ac *ADO* non] nondum *A* egerunt] aegerunt *CDR* paenitentiam] paenitenciam *P* poenitentiam *Z* poenitenciam *C* penitentiam *ABLR* noluit] nolui *C*

CONSOLARI QUIA NON SUNT, hoc est, quia non potuit reducere iustos de aeterna uita in hanc laboriosam et caducam uitam, et quia peccatores non potest de poena ad paenitentiam reuocare. UENIT DE AEGYPTO IN TERRAM ISRAHEL, significat, in finem mundi reuertitur fides ad populum Iudaeorum. ARCHELAUS REGNAUIT PRO HERODE PATRE SUO, et ipse tenet figuram antichristi. TIMUIT ILLUC IRE, hoc est pro parte carnis, et nondum uenerat tempus passionis eius. HABITAUIT IN CIUITATE NAZARETH, quod interpretatur 'flos munditiae': oportebat ergo ut et uera flos, quae est Christus, in flore munditiae inhabitaret.

I. 3. *(Mt. 3:1-16)* DESERTUM IUDAEAE ubi Iohannes uenit praedicare: recte desertum dicitur, quia deserti erant Iudaei a fide Christi, et nunc deserti sunt a rege et sacerdotio et lege sua. UOX, Iohannes est, CLAMANS, Christus est; UIAM DOMINI PARARE, id est operationes rectas habere. SEMITAS RECTAS FACERE, id est cogitationes cordis. IOHANNES

---

208 consolari] consolare *R* quia] qui *B* potuit] potui *C* reducere iustos] iustos reducere *CDKOP* iustus reducere *A* iustos ducere *D* iniustos reducere *W* de] ad *DW* *209* aeterna] eternam *W* aeternam *B* uita] uitam *BW* in] de *DW* hanc] hac *BR(corr. ex* hanc*)W* laboriosam] laboriosa *(corr. ex* laboriosam*)W* caducam] caduca *(corr. ex* caducam*)W* et] *om. BLMRZ* quia] *om. K* peccatores] peccator *(corr. ex* peccatores*)L* *210* poena] paena *MWZ* pena *DR* paenitentiam] paenitenciam *P* penitentiam *LRZ* poenitentiam *A* poenitencia *C* reuocare] reuocari *LMZ* uenit] exiuit *B* Aegypto] egypto *P* aegipto *AC* terram] terra *ACR* teram *W* *211* finem] fine *Z* reuertitur] reuersuram *Z* *add.* reuertitur *O* fides] fidem *Z* ad] in *C* populum] populo *C* populos *R* *212* Iudaeorum] iudeorum *ABCLMPRZ* Archelaus] archellaus *M* patre] patri *ACDKOPW* tenet] tenit *K* *213* antichristi] antechristi *DOW* anticristi LPR illuc] illo *M* ire] irae *CPZ* parte] partem *BR* carnis] canis *O* et] *om. A* *214* tempus] *om. R* habitauit] habitabit *C* ciuitate] ciuitatem *BDO* Nazareth] nazaret *MRWZ* quod] quae *CDKLO* que *APW* *215* interpretatur] interpraetatur *DO* interpretat *R* munditiae] mundiciae *ABCMPW* oportebat] opportebat *C* et] *om. ACP* uera] uerus *Z(corr. ex* uera*)AL* uetera *R* flos] *add.* mundiciae *(eras.) A* quae] que *P* qui *ABLMRWZ* *216* Christus] *add.* uenit *L* flore] florem *M* munditiae] mundiciae *ABC* inhabitaret] inabitaret *C* habitaret *LM* inhabitare *R* inhabitarae *Z* *217* Iudaeae] iudeae *LMPZ* iudae *ABW* iudaee *KO* Iohannes] iohannis *BDKO* ihoannis *P* *218* praedicare] predicare *ABCKLMPRZ* recte] rectae *RZ* rectum *D* desertum] deserte *D* Iudaei] iudei ACL a] ad *R* *219* rege] regno *ACDKOPW* sacerdotio] sacerdocio *CP* et] *add.* a *MRZ* lege sua] legem suam *B* Iohannes] iohannis *ABDKLOR* ihoannes *P* est] *om. L* *220* parare] pare *C* operationes] operaciones *A* operationis *K* *221* semitas] semmitas *C* rectas] *add.* rectas *K* cogitationes] cogitationis *BDKR* cogitacionis *A* cordis] *corr. ex* cordes *P*

HABEBAT UESTIMENTUM DE PILIS CAMELORUM ET ZONA PELLICIA CIRCA LUMBOS EIUS; ESCA AUTEM EIUS ERAT LOCUSTAE ET MEL SILUESTRE. Certe erat, sed habet in se spiritalem intellectum. Per tunicam ex pilis camelorum intellegit fidem gentium circumdare Christum. Sicut enim ex pilis cameli texitur tunica ad circumdandum hominem, ita ex multitudine populi circumdatur Christus, ex multis enim membris perficitur unum corpus. Zona pellicia circa lumbos eius, id est mortificatio corporis et continentia castitatis. Locustae sunt herbae ad manducandum suaues, nascuntur prope fluenta Iordanis: sed sicut locustae discerpunt faenum, ita et philosophi rusticitatem hominum; eo quod in altum saltum dent, id est philosophi salientes per modos locutionum. Mel, id est dulcedo confessionis; siluestre, id est rusticitas. Conuenit etiam ut aliquotiens ad rusticos dulcia uerba loquantur, et ipsi

---

add. De ueste iohannis *CDKO* De ue--- iohannis *A* De ueste ihoannis *P* De ueste iohannes *W* Iohannes] iohannis *CDR* iohanis *B* **222** habebat] *om. K* pilis] pylis *D* camelorum] chamelorum *C* cameloris *(corr. ex* camelorum*)L* zona] zonam *L* pellicia] pellitia *KRZ* pelliciam *L* pilicia *B* **223** lumbos] lumbus *R* eius] suos *ACDKLMOPRZ* esca] aesca *DO* aescha *C* eius] *om. C* erat] erant *C* locustae] locuste *ALR* locusta *BM* siluestre] siluestrae *LMR* siluestrem *Z* siluester *ADOP* certe] certae *O* certhe *A add.* ita *L* erat] erant *C* **224** sed] se *D* habet] habebat *MRZ* in se] *om. R* tunicam] tonicam *BKOZ* ex] et *ACW* pilis] pilos *W* pillis *A* **225** camelorum] camellorum *W* intellegit *(editor's correction)*] intellegitur *ABDKMORWZ* intelligitur *CP* intellegimus *L* fidem] fides *R* gentium] gencium *P* circumdare Christum] circumdatam christo *L* enim] *om. K* **226** pilis] *corr. ex* pelis *P* pillis *A* pili *C* texitur] contexitur *ACDKLOPW* tunica] *corr. ex* tonica *P* tonica *KOZ* tonicam *B* ad] *corr. ex* et *A* circumdandum] circum dandum *C* circundandum *A* circumdamdam *R* hominem] *corr. ex* homines *P* ita] *add.* et *ACDLOPW* **227** multitudine] multitudinem *B* fortitudine *A* circumdatur] circumdatus *B* circundatur *A* Christus] christum *R* multis] *add.* enim *ACDKOPW* membris] menbris *P* **228** perficitur] efficitur *CDKOP* effititur *AW* pellicia] pellitia *KLRWZ* lumbos] lumbus *R* eius] suos *L* **229** continentia] continencia *CP* locustae] locuste *ABLR* lolustae *O add.* enim *C* herbae] herbe *ADO* erbae *C* erbe *W* herbas *BMR* erbas *(corr. ex* erbae*)L* **230** suaues] suaue *CDKOPW* suauaes *A* suauis *R* nascuntur] *om. B* nascunt *LMR* prope] proppe *P* fluenta] *corr. ex* fluentas *P* fluentis *ACDKOW* **231** locustae] locuste *BDKLPR* locusta *A* discerpunt] descerpunt *ADP* faenum] fenum *BCDKOPRWZ* foenum *AL* et] *om. B* philosophi .. id est] *om. AZ* philosophi] phylosophi *D* philosofi *CM* filosophi *(corr. ex* filosofi*)W* phylosophy *P* philosopi *R* rusticitatem] rustititatem *KW* hominum] hominis *(corr. ex* hominem*)B* **232** id est] idem *M* ita *(corr. ex* item*)L* philosophi] philosopi *R* philophi *W* phylosophy *P* salientes] sallientes *BR* modos] motos *MZ* motus *LR* modis *DKO* **233** locutionum] loquutionum *O* locucionum *A* locutionem *R* loquutionem *DPW* hoc] id *ACDKOPW* dulcedo] dulcitudo *C* dulcido *R* confessionis] confessiones *C* siluestre] siluestrae *DLMRZ* siluester *AC* rusticitas] rustititas *WZ* **234** conuenit] cum uenit *A*

credentes dulces fiant. Ipse Iohannes dixit: cum inquisitus esset si ipse esset Christus, quia Iohannem homines Christum esse putabant, et Iohannes dicens, NON SUM DIGNUS CALCIAMENTA EIUS PORTARE, sed intellegitur haec sponsa Christi id est ecclesia, et aliter, mysterium incarnationis eius. Et apud ueteres consuetudo erat, ut si quis eam quae sibi conpeteret accipere uxorem nollet ille ei calciamentum soluere qui ad hanc sponsus iure propinquitatis ueniret. Quid igitur inter homines Christus nisi sanctae ecclesiae sponsus apparuit? De quo iste Iohannes dixit, *Qui habet sponsam sponsus est.* Corrigia ergo calciamenti est ligatura mysterii quam Iohannes solui non potuit. In spiritu quidem Helias erat, sed in persona non erat. FACITE ERGO FRUCTUS DIGNOS PAENITENTIAE: fructus dignus paenitentiae est perpetrata flere et flenda non perpetrare. DE LAPIDIBUS SUSCITARE FILIOS ABRAHAE: ad Iudaeos dictum est quia non erant per fidem filii Abrahae, sed imitando lapides; filii lapides erant, suscitare dicebat eos ad fidem. Filios Abrahae: filios uiperarum eos uocauit, quia quos adorabant eorum eos filios esse dicebat.

---

conuenite *L* etiam] aetiam *CW* ut] ait *L* aliquotiens] aliquociens *A* aliquoties *CO* aliquocies *R* ad] a *DM* rusticos] rusticis *LMR* rustices *Z* *add.* ut *L* dulcia] dulci *D* loquantur] loquatur *LR* ipsi] ipse *B* **235** dulces] dulcis *R* **236** esse] esset *R* **237** Iohannes] iohannis *B* dicens] dicit *L* calciamenta] calciamentum *B* eius] *om. MRZ* **238** haec] hec *B* ecclesia] aecclesia *MR* ecclesiae *Z* mysterium] misterium *BLM* **239** consuetudo] consueto *Z* quae] que *BR* **240** accipere] acciperet *BMZ* nollet] noluit *R* ille] illa *Z* calciamentum] calciamenti *R* **241** qui ad] quia *B* propinquitatis] *add.* suae *R* quid] qui *B* **242** sanctae] sancte *B* ecclesiae] aecclesiae *MR* ecclesie *B* iste] isdem *M* ipse *R* Iohannes] iohannis *B* **243** sponsam] sponsa *R* corrigia] corrigiam *MR* corria *Z* calciamenti] calciamenta *B* **244** ligatura] legatura *B* mysterii] misterii *L* misteri *B* quam] quae *LMR* que *B* Iohannes] iohannis *B* spiritu quidem] quidem spiritu *R* quidem] *add.* ille *B* **245** Helias erat] erat helias *B* Helias] elias *R* persona] persone *B* fructus] *corr. ex* fructos *P* fructos *BDORW* dignos] dignus *A* **246** paenitentiae[1]] penitentiae *BPR(corr. ex* poenitentiae*)A* poenitentiae *LZ* poenitenciae *C* fructus] *corr. ex* fructos *L* fructos *ORW* dignus] dignos *LZ* *om. ACDKMOPRW* paenitentiae[2]] poenitenciae *C* poenitentiae *Z* poenitentia *(corr. ex* poenitentiae*)L* penitentiae *PR(corr. ex* poenitentiae*)A* perpetrata] penetrata *B* flere] *add.* filios habrahae *P* **247** perpetrare] penetrare *B* lapidibus] ladibus *B* labidinibus *P* Abrahae] abrahe *W* habrahae *PRZ* habrahe *B* habraae *A* ad] a *D* Iudaeos] iudeos *ACL* **248** qui] quia *CW* fidem] fide *A* Abrahae] habrahae *CP* habrahe *BW* abrahe *L* imitando] *corr. ex* imitandum *L* inmitando *P* imitandum *BR* imitandos *(corr. ex* imetandos*)A* inmixtandum *M* lapides] lapidis *ACMOPZ* lapidum *(corr. ex* lapidem*)L* **249** suscitare] suscitari *B* siscitare *A* dicebat] *corr. ex* dicebant *B* ad] a *D* fidem] *add.* id est *L* Abrahae] abrahe *DKL* habrahae *CP* habrahe *W* abrahe *A* abrae *R* habrae *B* **250** adorabant]

IAM SECURIS AD RADICEM ARBORUM POSITA EST: non dixit ramos incidere, sed radices; sed intellegitur hoc praedicatio sancti euangelii ad resecandas concupiscentias cordis; per arborem uero hominem intellegit. IPSE UOS BAPTIZABIT IN SPIRITU SANCTO ET IGNI: in spiritu, hoc est in remissione peccatorum et efficere illos spiritales sicut angelos dei; per ignem, hoc est accensio caritatis. Et aliter, sicut in hoc saeculo baptizamur aqua, ita et in futuro igne. CUIUS UENTILABRUM IN MANU EIUS: manus, hoc est potestas; area, id est ecclesia uel praesentia diei iudicii. Triticum ostendit omnes animas iustorum; COLLIGIT TRITICUM IN ORREUM, id est in regnum dei. PALEAS AUTEM CONBURET IGNI ET INEXTINGUIBILI, id est peccatores mittit in infernum inferiorem. UENIT CHRISTUS AD IOHANNEM UT BAPTIZARETUR IN IORDANE: Ior interpretatur 'discensio', id est per humilitatem confessionis; Dan 'ascensio', id est per gratiam baptismatis et fidem. Pro tribus causis dominus baptizatus est: una, ut non

---

adhorabant *P* adhortabat *C* eos] *om. C* eius *R* esse] *om. B* esset *C* dicebat] *corr. ex* dicebant *B* dicebant *RZ* **251** securis] securus *B* securi *D* secures *R* arborum] arboris *MP* posita est] est posita *M* dixit] dicit *R* ramos] ramus *DOR* rammos *P* incidere] incedere *KPW* **252** intellegitur] intelligitur *C* intellegi *B* hoc] hec *(corr. ex* hoc*)L* praedicatio] predicatio *ABKLMPRZ* predicacio *C* euangelii] euuangelii *BW* **253** concupiscentias] *corr. ex* concopiscentias *B* concupiscencias *P* concupiscentiis *K* cordis] *add.* carnali *ACDKOW* carnalis *P* per] *om. ABCDKLOPRWZ* arborem] arbor *B* uero] *om. MRZ* hominem intellegit] intellegitur hominem *MRZ* intellegi hominem *B* intellegimus*(corr. ex* intellegitur*)* hominem *L* hominem] homine *A* intellegit *(editor's correction)*] intellegitur *ADKOW* intelligitur *(corr. ex* intellegitur*)P* intellitur *C add.* De baptismo *ADKOWP* De babtismo *C* **254** baptizabit] baptizauit *ABCKLMORWZ* babtizabit *P* spiritu] *add.* sancto *AR* in] *om. B* remissione] remissionem *ABKLZ* **255** spiritales] spiritalis *A* angelos] angelus *ABOP* angeli *LMR* **256** accensio] accensionem *CDKO* ascensionem *APW* saeculo] seculo *AKLW* baptizamur] babtizamur LP baptizamus *R* **257** igne] igni *A(corr. ex* igne*)L* manu] manum *A* **258** area] archa *A* id] hoc *MRZ* ecclesia] aecclesia *CMRZ* praesentia] presentia *ABLMPRZ* presencia *CW* diei] die *AD* iudicii] iuditii *LW* omnes] omnia *B* **259** animas] animae *MR(corr. ex* anima*)B* anime *L* colligit] collegit *W* colligi *B* colligite *RZ* collige *LM* triticum] tritucum *C* orreum] horreum *Z* orreo *B add.* meum *LMRZ* regnum] *corr. ex* regno *L* regno *BMR* **260** paleas] palleas *BK* conburet] comburet *DO* igni] igne *R* inextinguibili] inextinguili *M* instinguibili *PW* inystinguibili *(corr. ex* instinguibili*)A* mittit] mittet *M* **261** inferiorem] inferiori *BMR* inferiore *CP add.* De pabtism- *L* Christus] iesus *C* Iohannem] ihoannem *P* **262** baptizaretur] baptizeretur *O* babtizaretur add ----- ab eo *L* babtizaretur *(corr. ex* babtizeratur*)P* Iordane] iordanne *AW* iordanem *B* ihordane *P* interpretatur] interpraetatur *DW* descensio] discensio *ABDKLMOR* discessio *W* id est] *om. BLMRZ* **263** ascensio] accensio *DKO* id est] *om. BLMRZ* baptismatis] babtismatis *P* **264** dominus] *add.* iesus *R* baptizatus] babtizatus *CL*

dedignaretur dominus a seruo baptizari; alio modo, ut baptismum Iohannis baptismo Christi confirmaretur; tertio modo, ut maledictionem aquae abstolleret. BAPTIZATO CHRISTO, APERTI SUNT CAELI, generi humano et patent, ET SPIRITUS DEI UENIT IN COLUMBA SUPER FILIUM IN AQUA, ET UOX PATRIS AUDITA EST. Hic apparuit trinitas dei, ut ipse Iohannes dicit, *Qui iussit me baptizare, ille mihi dixit, 'Super quem uideris spiritum descendentem sicut columbam, et in eo manentem, ipse est filius meus dilectus'.*

I. 4. *(Mt. 4:1-22)* TUNC IESUS DUCTUS EST IN DESERTUM AB SPIRITU UT TEMPTARETUR A DIABOLO. A quo spiritu ductus est, a suo an ab alieno? A suo spiritu ductus est. Pro quid in desertum? Pro eo quod genus humanum expulsum est de paradiso et positum est in desertum; ibi eum dominus requisiuit per quadragenarium numerum, id est omnem decimam uitae nostrae, et per ipsum ieiunium redemitur homo. Esuriit, enim fidem gentium, et pro parte carnis. Sicut diabolus tribus modis

---

babtizatos *P* est] *om. D* *265* dedignaretur] dedignetur *KO* ad] a *A* baptizari] babtizari *LP* alio] alia *W* baptismum] babtismum *P* babtismo *(corr. ex* babtismum*)L* *266* Iohannis] iohannes *Z* ihoannis *(eras.)* ihoannis *P add.* iohannes *C* baptismo] baptismum *BMR* babtismum *O* tertio] tercio *ACMPWZ* maledictionem] malediccionem *MW* baptismum *Z* *267* aquae] aque *ABCDKLP* abstolleret] abstollet *A* abstuleret *(corr. ex* abstolleret*)L* baptizato] babtizato *L* christo] domino *R* aperti] apperti *C* caeli] *add.* et *L* *268* et patent] et patet *BLRZ om. M* et u.] *om. ABCDKOPW* *269* apparuit] aparuit *W add.* per *L* trinitas] trinitatem *L* dei] *om. D* deus *BLMRZ* ut] et *BLMRZ* ipse] *om. BLMRZ* *270* Iohannes] iohannis *AB* ihoannes *P* iussit] ussit *K* baptizare] babtizare *LP* baptizari *BMZ* ille] ipse *L* mihi] michi *C* *271* descendentem] uenientem *ACDKLMOPRWZ* columbam] columba *B* *272* dilectus] *add.* De diabolo *L* *273* desertum] deserto *BR* ab] a *O* *274* temptaretur] temtaretur *R* a] ad *A* diabolo] diabulo *ABKPWZ* spiritu] spiritus *A* est] *om. ACP* suo] *add.* dumtaxat *ACDKOP* dum daxat *W* *275* spiritu ductus est] ductus est spiritu *BMRZ* quid] quod *R* desertum] *corr. ex* deserto *L* deserto *BMR* genus] genum *A* *276* expulsum] expulsus *BDMR* expulsu *(corr. ex* expulsus*)L* paradiso] paradyso *DW* positum] positus *BLMR* desertum] *corr. ex* deserto *L* deserto *BMRZ* eum] enim *Z* *277* requisiuit] requesiuit *AR* quadragenarium numerum] *corr. ex* quadragenario numero *L* quadragenario numero *M* quadraginario numero *BR* quadragentrium numerum *A* omnem] omne *B* *278* uitae] uite *BL* nostrae] nostre *L* et] ut *Z* ieiunium] geiunium *A* redemitur] redimitur *ACKPW(corr. ex* redemitur*)L* redimetur *MRZ* esuriit] esurgit *M* eriit *B* esuriuit *PZ* esurit *LR* esurii *A* *279* fidem] fides *BLMRZ* gentium] gencium *P* pro parte] per partem *M* pro parte *B* diabolus] diabulus *AZ* diabulos *W*

temptauit uel subplantauit Adam, ita et Christus in isdem tribus modis et subplantationibus uicit diabolum. Per gulam, per uanam gloriam, per cupiditatem. UADE RETRO SATANAS, id est praecedant te quos praecedisti usque nunc. QUADRAGINTA DIEBUS ET NOCTIBUS IEIUNAUIT: si noctibus non dixisset, forte estimaretur quod nocturnas cenas accepisset, et non quadraginta diebus et noctibus ieiunasset. TRADITUS EST IOHANNES IN CARCEREM, ostendit omnem alligationem legis litterae. POPULUS GENTIUM QUI SEDEBAT IN TENEBRIS, id est in ignorantia; UMBRA MORTIS, id est figuratio mortis; LUX ORTA EST EIS, id est Christus. PETRUS ET ANDREAS IN NAUE tenent figuram philosophorum; RELIQUERUNT RETIA SUA, id est operationes huius saeculi; secuti sunt Christum. IACOBUS ET IOHANNES IN NAUE RELIQUERUNT ZEBEDEUM PATREM SUUM, id est reliquerunt diabolum, SECUTI SUNT CHRISTUM, quia omnis homo cuius opera agit illius filius esse monstratur. RELIQUERUNT NAUEM, id est negotiationem huius saeculi.

---

280 temptauit] temtauit *R* uel] ut *P* subplantauit] supplantauit *CKLZ* subplauit *B* supplantaret *(corr. ex* supplantauit*)P* isdem] hisdem *B* his *ACDKOPRW* et] *om. BLMRZ* ***281*** subplantationibus] supplantationibus *CKP* subplantacionibus *AW* subplantionibus *MZ* uicit] *corr. ex* uitit *A* diabolum] diabulum *A* gula] gulam *B* uanam gloriam] uana gloria *B* ***282*** uade] uada *W* retro] *om. MZ* satanas] sathanas *CLOR* praecedant te] precedant te *ALPRWZ* praecedante *DO* precedante *BCM* quos] quod *B* praecedisti] precedisti *ABCKMOPRZ* precessisti *(corr. ex* precedisti*)L* ***283*** quadraginta] xl *B* ieiunauit] geiunauit *A* ***284*** dixisset] dixissit *A* estimaretur] estimar<e>tur *Z* estimarentur *KLMW* aestimarentur *DO* stimaretur *(corr. ex* stimarentur*)P* stimarentur *CR* etimaretur *A* nocturnas] nocturnes *(corr. ex* nocturnas*)A* cenas] caenas *ADLMOWZ* accepisset] accipisset *O* ***285*** quadraginta] xl *BLO* Iohannes] iohannis *D* ihoannes *P* ***286*** ostendit] id est *B* omnem] *om. C* alligationem] alligacionem *AW* litterae] littere *BDKLRZ* latere *AC* laterae *P* gentium] *om. A* ***287*** sedebat] saedebat *A* ambulat *MRZ* id est ... umbra mortis] *om. K* id est] *om. Z* in] *om. W* ignorantia] ignorancia *CP* ignorantiam *B* umbra] umbrae *Z* umbre *A* ***288*** figuratio] figuracio *A* mortis] *om. A* eis] *om. B* ***289*** naue] naui *ACDKOPW* mare *B* tenent] tenet *O* figuram] ficuram *P* figura *R* philosophorum] phylosophorum *DP* reliquerunt] relinquerunt *L* relegerunt *R* relicta *M* retia] recia *ADM(corr. ex* recias*)L* retias *BRZ* reticia *P* sua] *corr. ex* suas *L* suas *BRZ* ***290*** operationes] operaciones *A* operationis *B* saeculi] seculi *ALR* secuti] sequuti *W* Christum] christo *LR* Iacobus ... Christum] *om. B* Iacobus] iacob *K* Iohannes] ihoannes *P* ***291*** naue] naui *ACDKOPW* Zebedeum] Zebedeo *MR* patrem suum] patre suo *MR* patre*(corr. ex* patrem*)* eorum *L* reliquerunt] relinquerunt *C* ***292*** diabolum] diabulum *AZ add.* et *AP* secuti] secute *R* christum] *corr. ex* christo *L* christo *R* agit] ait *R* ***293*** monstratur] *corr. ex* monstrator *P* negotiationem] negotiacionem *M* negociationem *CW(corr. ex* neguciationem*)P* negutiationem *A* ***294*** huius] *om. ACDKLMOPRWZ* saeculi] seculi *ALR add.* De octo

I. 5. *(Mt. 5:1-41)* ASCENDIT DOMINUS IESUS IN MONTEM, id est in caelum; cum discipulis suis, omnes enim qui custodiunt mandata Christi discipuli eius sunt. APERIENS OS SUUM DICEBAT, BEATI PAUPERES SPIRITU QUONIAM IPSORUM EST REGNUM CAELORUM. Cur promittitur pauperibus regnum caelorum dum terrenum nisi per uirtutem adipiscitur? De his dictum est qui non diuitiis pauperes sunt, sed spiritu; et qui sunt pauperes spiritu, hii sunt qui carnalibus cogitationibus uel operationibus mundi sunt, et sola spiritalia concupiscunt. BEATI MITES QUONIAM IPSI POSSIDEBUNT TERRAM: non hanc terram, sed uiuentium terram, de qua propheta dicit, *Portio mea in terra uiuentium*; et alio modo, quia mitis anima corpus suum possedit in castitate. BEATI MISERICORDES: hii sunt misericordes qui conpassiones proximorum patiuntur, et in se peccantibus cito indulgent et IPSI MISERICORDIAM CONSEQUENTUR. BEATI QUI LUGENT: qui hic lugiunt pro scelere suo illuc gaudebunt et deum uidebunt. BEATI QUI ESURIUNT ET SITIUNT IUSTITIAM: non rapinam, sed uerbum dei uel ipsum deum. BEATI MUNDO CORDE QUONIAM IPSI DEUM

---

beatitudinibus *L* *295* dominus] *om. ACDKOPW* Iesus] *om. LMRZ* *296* caelum] celum *B* saeculum *Z* discipulis suis] discipulos suos *B* omnes] omnis *B* Christi] eius *BLMRZ* *297* eius] christi *BLMRZ* sunt] *add.* De beatitudinibus *ACDKOPW* aperiens] apperiens *A* dicebat] dicaebat *W* dixit *Z* *298* caelorum] celorum *B* *299* caelorum] celorum *B* per] *om. MRZ* uirtutem] uirtute *ACDKMOZ* *add.* non *W* his] is *R* *add.* hoc *ACDKOPW* *300* qui] quia *K* diuitiis] diuiciis *BCMR* diuites *Z* sunt] *om. M* et qui ... spiritu] *om. L* *301* hii] hi *LMP* qui] quia *CDOW* qui a *K* cogitationibus] cogitacionibus *ABR* uel operationibus] *om. ACDKLMOPRW* *302* mundi] mundis *A* sunt] *add.* et semper se humiles exhibent (exibent *ACW* exhybunt *P*). Non pro (per *C*) humana laude (laudem *C* lauda *A*) sed pro *ACDKOPW* spiritalia concupiscunt] spiritali concupiscentia *ADKOPW* spiritalia concupiscencia *C* mites] mitis *B* mittes *A* *303* possidebunt] possidebant *O* possedebunt *B* hanc] hac *B* ac *R* terram] terra *R* uiuentium] uiuencium *M* terram ... uiuentium] *om. R* terram] terra *AKM* qua] quo *B* *304* portio] porcio *ABCMWZ* mea] *add.* DOmine sit *ACDKOPW* terra] terram *A* mitis] mittis *AC* *305* anima] *add.* et *B* possedit] possidet *C(corr. ex* possedet*)L* possedebit *K* misericordes] misericordii *P* hii] hi *M* *306* conpassiones] passiones *L* cum passiones *CMR* patiuntur] copaciuntur *D* paciuntur *ABKLOP* *307* cito] citho *A* indulgent] indulgeant *L* indulgit *R* misericordiam] misericordia *A* consequentur] consequuntur *CDO* consecuntur *AKLMPR* consequunter *W* beati] *add.* mundo corde *L* *308* qui lugent] *om. LMR* lugent] lugiunt *Z* lugiunt pro scelere] pro scelere lugent *ACDKOP* pro sclere lugent *W* lugent scelera *L* scelere] scere *B* suo] *om. ACDKOPW* sua *L* *309* et sitiunt] *om. B* sitiunt] siciunt *ACKLMPR* iustitiam] iusticiam *ACP* *om. BLMRZ* rapinam] rapina *MR* rapinant *P* sed] set *W* *om. ACDKOP* *310* uerbum] *corr. ex* uerbo *L* uerbo *M* dei] *add.* non cibum carnis *ACDKW* non cybum carnis *OP* uel ipsum

UIDEBUNT: non oculis carnalibus sed oculis cordis. BEATI PACIFICI QUONIAM FILII DEI UOCABUNTUR: id est, quia deus pax est, pacificos filios uult. Ipse enim dixit, *In patientia uestra possidebitis animas uestras.* BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR: non pro malis operibus, sed propter iustitiam; id est, propter Christum, uel mandatum et fidem ipsius. Reuertuntur istae octo beatitudines ad Christum. Proinde ipse dixit, *Uulpes foueas habent et uolucres caeli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput reclinet,* et alibi, *Non erat ei locus in diuersorio;* hoc dicebat quia non habebat locum mansionis in corde Iudaeorum. Mitis fuit, unde dixit, *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde;* et cum malediceretur non remaledicebat, et cum percuteretur non repercutiebat. Luxit ipse, unde scriptum est, *Uidens ciuitatem fleuit super eam,* et ad monumentum Lazari lacrimatus est dominus Iesus. Esuriit cum ieiunasset xl diebus et xl noctibus; sitiuit cum fatigatus ex itinere, super puteum sedens a muliere postulauit bibendam aquam, et in cruce ait,

---

deum] *om. ACDKOPW* **311** oculis[1]] *corr. ex* occulis *M* occulis *C* oculos *N* oculus *B* sed] *add.* spiritalibus *ACDKOPW* oculis cordis] *om. ACDKOPW* oculis[2]] oculus *BN* pacifici] patifici *A* **312** pacificos filios] *corr. ex* pacificus filius *P* pacificus filius *ABR* pacifus filius *N* **313** enim] *om. BLN* dixit] dicit *W* in patientia] inpacientia *M* patientia] pacientia *ABDLOR* paciencia *C* patienta *W* possidebitis] possedebitis *AKW* **314** patiuntur] paciuntur *ABCLMPW add.* propter iustitiam *DKOW* propter iusticiam *ACP* non ... iustitiam] *om. O* pro] per *C* **315** iustitiam] iusticiam *ABCMNP* Christum] deum *A* **316** reuertuntur] *add.* quidem et *ACDKOPW* istae] iste *ABCDKLMNOPW* isti *R* beatitudines] beatitudinis *BN* proinde] inde et *ACDKOPW* ipse] *om. Z* **317** uulpes] uult per *N* caeli] celi *B* nidos] nidus *A* filius] filio *N* autem] *om. K* **318** ubi] ibi *A* caput] capud *BDKMP add.* suum *CR* reclinet] reclinit *A* ei] eis *K* diuersorio] *corr. ex* diuersurio *W* diuersurio *KOZ* diuersorium *N* deuersorium *B* hoc] haec *A* **319** dicebat] dicaebat *W* dicebatur *N* mansionis] habitationis *CDKOPW add.* per fidem *DKOPW* per fide *AC* corde] cordae *L* Iudaeorum] iudeorum *ABCLMNP add.* iudae *A* mitis] mittis *ACD* **320** unde] sicut ipse *ADKOPW* sicut et ipse *C* discite] dicite *P* disci te *A* a] ad *A* mitis] mittis *ACD* humilis] umilis *R* humiles *K* **321** malediceretur] maledicaeretur *R* remaledicebat] remaledixit *LMRZ* maledicebat *K* cum] *om. B* repercutiebat] repercuciebat *ACDP* repertiebat *W* repercussit *BLMNZ* percussit *R* **322** luxit] lugit *K* inluxit *L add.* dominus *N* unde] *om. BN* scriptum est] dixit *BLMNRZ* ciuitatem] *add.* et *MZ* eam] ea *N* **323** monumentum] monumenti *N* lacrimatus est dominus Iesus] legitur lacrimasse dominum iesum *ACDKOW* legitur lacrimasset dominum iesum *P* lacrimatus] lacriminatus *L* esuriit] esurit *Z* **324** ieiunasset] ieiunassit *A* xl[1]] quadraginta *ACMPRW* xl[2]] quadraginta *ACMPRW* sitiuit] sitiui *A* fatigatus] fatigatur *C* **325** a muliere] *corr. ex* ad mulierem *L* ad mulierem *ABMNR* postulauit] postolauit *PW* postulabat *BN* bibendam] bibendum *L* bibere *MRZ* et] *om. M*

Sitio. Misericors fuit ubi dixit, *Misereor turbae*: de his dixit qui in Christo perseuerant. Mundo corde fuit, unde dixit, *Uenit ad me princeps huius mundi, et in me nihil inueniet*. Pacificus fuit, unde dixit, *Pacem meam do uobis*. De persecutione, quia persecutus est a Iudaeis, porro ipse protestatus est dicens, *Tradetur filius hominis in manus peccatorum, et flagellabunt eum, et spuent in eum, et crucifigent eum*. UOS ESTIS SAL TERRAE: hoc ad apostolos dixit, pertinet ad doctores et sapientes. Sal quattuor causas habet in se: sincerat carnem, curat putredinem, uermes occidit, condimentum praestat. Ita et doctrina spiritalis: sincerat carnem per abstinentiam; curat pristina peccata per paenitentiam; occidit uermes, id est cogitationes malas; condit cor per sapientiam. CIUITAS SUPRA MONTEM POSITA: hoc est ecclesia super Christum fundata; ciuitas enim a ciuibus dicitur. LUCERNAM SUB MODIO ABSCONDERE, id est doctrinam sub cupiditate huius mundi; SUPER CANDELABRUM, id est super populum praedicare, sed candelabrum Christus intellegitur, seu doctores. UT LUCEAT OMNIBUS QUI IN DOMO SUNT, id est, in ecclesia. SI QUIS DIXERIT

---

326 sitio] sicio *ACMNPZ* fuit] *add.* fuit *K* turbae] turbe *ABDKLNOR* his] eos *BN* *327* mundo] munde *AC* fuit] *om. L* unde] ubi *KN* princeps] princebs *C* huius mundi] mundi huius *MZ* *328* nihil] nichil *C* inuenit] inueniet *ACDKOPW* unde] ubi *ACDKOPW* *329* de] *om. A* et *L* persecutione] persequutione *O* persecutionem *BLN* *add.* sua *ACDKOPW* quia] qua *ACDKOW(corr. ex* quia*)P* ipse] *om. ACDKOPW* persecutus] persequutus *DO* a] *corr. ex* ad *P* ad *AC* Iudaeis] iudeis *ACN* *330* protestatus] testatus *ACDKOPW* dicens] *om. BLMNRZ* tradetur] *corr. ex* traditur *L* traditur *BMNRZ* tradet *A* peccatorum] peccatoris *N* et] *om. BLMNRZ* *331* et¹] *om. BLMNRZ* crucifigent] crucifiunt *M* crucefigent *A* crucifient R estis] stis *P* *332* terrae] terre *ABCDLOW* ad] quod *Z* apostolos] apostolus *AB* dixit] dicit *ACPW* *add.* et *ACDKOPW* doctores et sapientes] doctores et ad sapientes *BN* sapientes et doctores *MRZ* *333* quattuor] quatuor *MPR* iiii *B* causas] causis *CR* sincerat] sencerat *L* senceret *BN* curat putredinem] curat putridinem *BNRZ* putredinem curat *ACDKOP* putridinem curat *W* uermes] uermis *CKR* *334* occidit] *corr. ex* hoccidit *R* hoccidit *N* praestat] prestat *ABCKLMNPRZ* spiritalis] spiritales *R* sincerat] sencerat *L* seceret *B* *335* abstinentiam] abstinenciam *C* pristina] pristinat *A* pricina *(corr. ex* piscina*)N* paenitentiam] paenitenciam *M* penitentiam *ALNRZ* penitenciam *BP* poenitentiam *W* poenitenciam *C* occidit uermes] hoccidit uermes *N* uermes occidit *ACDKLOPWZ* uermis occidit *R* uermes occidet *M* *336* cogitationes] cogitaciones *AB* cor] *om. KZ* corpus *N* sapientiam] sapienciam *CM* supra] super *ADKMOPRWZ* *337* ecclesia] aecclesia *CMP* ecclaesia *R* super christum] supra christo *BN* *338* dicitur] dixit *B* lucernam] lucerna *LMRWZ* modio] modium *CDKO* doctrinam] doctrina *MR* doctrnam *N* *339* cupiditate] cupiditatem *ACDKO* *340* praedicare] predicare *ABCKMNPRZ* intellegitur] intelligitur *CP* doctores] doctori *C* *341* luceat] *corr. ex* luceant *L* luceant *CMRWZ* id est in ecclesia] *om. K*

FRATRI SUO, RACHA, quod est uacuum uel sine cerebro, REUS ERIT. SI QUIS DIXERIT, FATUE, quod est insipiens, quia opinio suscitat iram, REUS ERIT GEHENNAE IGNIS. Ira uero homicidii radix est, sicut scriptum est, *Uita et mors in manu linguae*, et quid est manus linguae nisi potestas, ut legimus, *Aut ex uerbis tuis iustificaberis, aut ex uerbis tuis condempnaberis*; haec uerba condempnationes sunt. ESTO CONSENTIENS ADUERSARIO TUO CITO DUM ES CUM EO IN UIA: aduersarius noster est sermo euangelicus, ipse aduersatur carni; cum ammonitus fuerit homo euangelicis uerbis non debet esse tardus ad audiendum et difficilis ad operandum, sed consentire, hoc est audire et facere. Uia dicitur ista praesens uita; et aliter, omnem rem quam praeter manus habet, sic dicit in ipso orto, in uia sum. NE FORTE ADUERSARIUS TRADAT TE IUDICI: iste aduersarius non est ipse quem supra diximus, sed est diabolus; iudex, id

---

in] *om. Z* ecclesia] aecclesia *ACLMPRW* ecclaesia *N* *add.* De racha *(marg.) L* quis] quid *N* **342** quod] quid *N* uacuum] uanus *BLMNRZ* cerebro] caerebro *R* celebro *M* caelrebro *L* erit] *om. C* quis] qui *N* **343** fatue] fatuae *ADKLMNOPWZ* quia opinio] quia ad opinio *BN* qui ad opinio *M* qui ad opinionem *L* quod opinio *R* quod omnino *ACDKOPW* iram] ira *MR* **344** gehennae] gehenne *ABCDKLMOW* geenne *NR* ghenne *P* ira] ita *Z* homicidii] omicidii *W* **345** manu] manibus *BNPRZ* manus *ACLW* linguae[1]] lingue *ABN* *add.* et *(om. W)* per linguam sepe (sephae *P) ira (irae CP* iram *K)* commouetur (conmouetur *A) ACDKOPW* quid] qui *C(corr. ex* quid*)L* quod *R* est] *om. ACDKOPW* per *Z* de *M* in *R* manus] manu *M* linguae[2]] lingue *ABN* ligue *C* **346** legimus] legimur *ACDKOP* aut ex ... iustificaberis] *om. A* iustificaberis] iustificaueris *LRW* **347** condempnaberis] condempnaueris *BLRZ* condemnaberis *KOW* contempnaberis *M* condeberis *C* haec uerba] his uerbis *BLMRZ* is uerbis *N* *add.* quae (que *APW)* iram (ira *C)* concitant *(eras. W) ACDKOPW* condemnationes] condempnaciones *AP* condemnationes *KR* condempnacionis *B* condempnationis *N* sunt] *om. C* *add.* et hominem reum faciunt (faciant *A* fatiant *W) ACDKOPW* esto] estu *A* consentiens] consenciens *MW* consen---- *P* consenties *A* **348** aduersario tuo] -duersarius ---- *P* es] est *W* cum eo in uia] cum eo in uita *B* in uia cum eo *MRZ* aduersarius noster] aduersariusi noster *(corr. ex* aduersarios inter?*)P* noster est] est noster *L* **349** euangelicus] euuangelicus *B* ammonitus] amonitus *BNR* homo] *add.* per *L* **350** euangelicis uerbis] euuangelicis uerbis *W* euangelica uerba *LMRZ* euuangelica uerba *BN* et difficilis *(editor's correction)*] et deficilis *BN* sed facilis *ACDMOPRW* sed facilius *Z* **351** sed] et *ACDKOPW* hoc] id *A* et] uel *BLMNRZ* facere] facaere *R* **352** praesens] presens *ACKLMOPZ* presenti *BNR* quam] *corr. ex* quem *W* quem AC que *BN* *add.* homo *ACDKOPW* praeter *(editor's correction)*] preter *BLMRZ* per *ACDKOPW* habet] babet *K* sic] sicut *CP* **353** ipso] ipsa *W* orto] isto *AB* sto *CDKMNOPRZ* *om. W* in[2]] *om. ABCNPW* aduersarius] *add.* noster *(eras.)W* te] *om. K* **354** ipse] ipsae *W* quem] quaem *K* quod *BLN* quae *W* ut *MRZ* supra] superius *ACP* est] *om. N* et *D* diabolus] diabulus *AZ* iudex id est christus] *om. ACDKLMOPRWZ*

est Christus, tradet te iudicandum custodibus inferni. MITTENS IN CARCEREM, id est in infernum; NON EXIES INDE DONEC REDDAS NOUISSIMUM QUADRANTEM, id est de omni peccato, uel sermone otioso uel cogitatione. SI OCULUS TUUS DEXTER SCANDALIZAT TE, ERUE EUM ET PROICE ABS TE: similiter de manu et pede dicit, non solum de sinistro sed etiam de dextro dicit, qui plus est effectuosus uel profectuosus; sinistrum uero est omne quod extraneum est. Et quid est aliud per oculum, nisi sacerdotes, quia oculi ut lumen esse debent? Per manum, filium uel parentem et amicum; per pedem, seruum uel ancillam. Si, de his omnibus qui tibi cari sunt, uideris in aliquo errore se commoueri, aut in minimo aut in maximo peccato, lucra eos, si potueris: sin autem, quasi membra de corpore tuo sint, abscide et proice abs te; melius est ut ipsi soli poenam patiantur, quam caeteros in praecipitium mittant. NOLITE

---

355 tradet] tradit *L* te] *om. ABCDLMNOPWZ add.* ad *R* custodibus] *corr. ex* custodes *L* custodes *BMNR add.* in *Z* mittens] mitens *N* *356* carcerem] carcaerem *W* carnem *D* exies] exeas *C* exiens *MZ* *357* id] iid *C* omni peccato] omnibus peccatis *BN* sermone] sermonem *N* otioso] ocioso *CKMPRW* occioso *A* ociosum *BN* *358* uel cogitatione] *om. BN* cogitatione] cogitacione *AR add.* quod *Z* si] *add.* quis *BNR* dexter] *om. BN* scandalizat] scandalizet *Z* candalizat *N* erue] eruae *A* *359* similiter] *add.* et *M* et] uel *BN add.* de *BCN* *360* etiam] aetiam *CW add.* et *B* dextro] dextero *B* dicit] dixit *ACDKLMOPRZ* qui] quae *LM* que *BNZ* quia *RW* est] *om. R* sunt *BLMNZ* effectuosus] affectuosae *MZ* affectuose *BLNR* uel profectuosus] *om. A* profectuosus] perfectuosus *CPW* profectuose *BN* perfectae *MZ* perfecte *LR add.* sunt *BN* sinistrum] senixtrum *A* sinixtro *R* *361* extraneum] extreneum *N add.* uel contrarium *ACDKOPW* aliud] aliut *KLR* illud *P* per oculum nisi] pro occulum nisi *C* pro oculum nisi *AW* pro occulo *(corr. ex* occulum*)P* nisi per oculum *BLMNRZ* *362* sacerdotes] sacerdotem *BLMRZ(corr. ex* sacertotem*)N* quia] qui *ACDKOPW* oculi] occuli *C* ut] et *DKNO* ad *ACPW* manum] manus *BCDKMNOPRWZ* filium] *add.* uel *CDKOPW* puhelle *A* *363* parentem] parentum *AC* per] *om. L* ancillam] *add.* sed *C* si] sed *Z* *364* sunt] *add.* si *BLMNRZ* uideris] *om. C add.* quem piam *ACDKOPW* aliquo] alio loco *A* errore se] herese *M* heresim *Z* heresi *R* heresem *L* errore *ACDKOW* errorem *P* commoueri] commmouerit *C* commemoriat *A* aut in minimo] *om. BLMNRZ* *365* in^{2}] *om. BLMNRZ* maximo peccato] maximum peccatum *BLMNRZ* eos] eum *ACDKOPW* potueris] putueris *A* sin] *corr. ex* sint *P* *366* membra] membrum *ACDKOW(corr. ex* membrorum*)P* de corpore] det opere *M* sint] *om. ACDKOPW* sunt *Z* abscide] ascide *A* proice] proicae *R* ut] *om. ACDKOPW* ipsi soli] ipse solus *ACDKOP(corr. ex* ipsa*)W* *367* poenam] paenam *CMP* penam *R* pena *BN* patiantur] paciantur *BLMN* patiuntur *Z* paciatur *ADPW* patiatur *CKO* caeteros] ceteros *ABCDKLNOPRZ* praecipitium *(editor's correction)*] precipitium *K* praecipicium *DO* precipicium *C* precipicio *B* precipium *P* pricipium *W* precipitum *A* precipitatio *N* precipitationem *LZ* precipitatione *MR* mittant]

IURARE OMNINO, NEQUE PER CAELUM QUIA THRONUS DEI EST, id sunt angeli uel apostoli, siue uniuersalis ecclesia. NEQUE PER TERRAM QUIA SCABELLUM PEDUM EIUS EST: scabellum pedum eius est terra, sed in isto modo, terra apostoli interpretantur, quia cum dominus noster super thronum sedeat, id est super angelos, pedes se super terram dicit tenere, id est requiescere super spiritalia corda, et conculcare peccatores. NEQUE PER HIEROSOLIMAM: Hierosolima est ecclesia uel patria caelestis; NEQUE PER CAPUT TUUM, quod est Christus. NON POTES UNUM CAPILLUM ALBUM FACERE AUT NIGRUM, id est offendere deum et placere mundo. SI QUIS TE PERCUSSERIT IN DEXTERAM MAXILLAM, id est, si ammonitus fueris spiritalibus uerbis, tu non solum dexteram, sed etiam sinistram aurem praebe. SI QUIS UOLUERIT TECUM IUDICIO CONTENDERE ET TUNICAM TUAM TOLLERE, REMITTE ILLI ET PALLIUM: tunica fides est, pallium corpus

---

mittat *ACDKOPW* nolite] noli *D* non ita *BN* **368** iurare] iurarae *W* iurar- *A* caelum] celum *BN* thronus] tronus *BOPRW* tronum *N* sedis *Z* hi] hii *BLR* id *ACDKOPW* **369** siue] uel *ACDKOPW* uel] *add.* omnes sancti siue *ACDKOPW* uniuersalis] huniuersa *C* uniuersalem *BLRZ* uniuersa lex *N* ecclesia] *corr. ex* ecclesiae *PW* aecclesia *ACM* ecclesiae *K* ecclesie *B* ecclesiam *L* aecclesiam *R(add.* significat*)Z* ecclaesiarum *N* neque] *om. BLN* terram ... eius est] *om. BLN* **370** scabellum[1]] scabillum *K* pedum] peduum *W* est] *add.* per *R* scabellum pedum eius est terra] terra *(corr. ex* terram *P)* scabellum pedum *(*peduum *W)* domini dicitur esse *add.* quod iterum *ACDKOPW* terra] terram *R* sed in] *om. ACDKOPW* **371** terra] *om. ACDKOPW* apostoli] *add.* uel *(om. P)* omnes sancti sunt *ACDKOPW* interpretantur] *om. ACDKOPW* interpretatur *BLMN* noster] *om. L* **372** thronum] tronum *ABNPR* angelos] angelus *AB* se] *om. KZ* tenere] teneri *ACDKOPW* **373** requiescere super spiritalia corda] super spiritalia corda requiescere *ACDKOPW* conculcare] conlocare *R* neque per Hierosolimam] *om. BLMNRZ* **374** Hierosolimam] hyerosolimam *P* hierusolimam *W* hyerusalem *DO* iherosolimam *C* hierusalim *K* Hierosolima] hyerosolima *MOP* hierusolima *BDLRW* hierusolimam *K* hierosolimam *A* iherosolima *C* est] significat *BN* ecclesia] ecclesiam *BN* aecclesia ACLM aecclaesia *R* patria] patriam *BN* caelestis] celestis *Z* caelestia *R* caelestem *BN* neque] non *N* **375** caput] capud *BKP* christus] *add.* quia *ACDKOPW* potes] *corr. ex* potest *P* potest *ABLMNOR* potestis *Z* **376** aut] uel *ACDKOPW* deum] deo *BMNRZ* et] *om. BLMNZ* placere] *add.* et *Z* mundo] *add.* De maxilla prebente *ACDKOPW* **377** si] *om. M* ammonitus] amonitus *P* iam monitus *Z* fueris] *add.* per *L* **378** spiritalibus uerbis] spiritalia uerba *BLMNRZ* tu] tunc *P* solam] solum *ABCDKLNOPRW* dexteram] dextram *L* etiam] aetiam *CW* et *L om. BMNRZ* sinistram] sinixtram *P* sinixtra *N* **379** praebe] prebe *ABCKLMNOPRZ* quis] quid *N* tecum] *add.* in *ACDKOPRW* iudicio] iuditio *ACDLWZ* iudicium *NR* et tunicam tuam tollere] *om. M* tunicam] tonicam *KLRZ* **380** remitte] remittes *BN* remitti *KRW* pallium] palleum *N* palium *A* tunica] *corr. ex* tunicam *P* tunicam *N* tonica *BLMRZ* fides est] fidest *W* pallium] *corr. ex* palleum *L* palleum *BMZ* palium *A* palleus *N*

designat. Hic enim humilitatem seruare dicit, sed hoc est, si quis tecum aliquid contendere uoluerit, pone silentium, quia ex contentione heresis surgit. SI QUIS TE ANGARIAUERIT MILLE PASSUS, UADE CUM ILLO ALIA DUO: id est humilitatem et patientiam monet. Et cum interrogatus fueris ab aliquo, ut ostendas illi patrem, tu illi et filium et spiritum sanctum; aliter, ut oboedientiam humilitatis praebeamus.

I. 6. *(Mt. 6:16-24)* CUM IEIUNATIS NOLITE FIERI SICUT HYPOCRITAE, id est simulatores qui se fingunt ieiunare, inclinant uultum, EXTERMINANT FACIES SUAS, quaerunt laudes ab hominibus. TU AUTEM LAUA FACIEM TUAM, id est per caritatem, quoniam luculenti sunt oculi eius, et luculens uultus eius. Laua faciem tuam, id est, ut non uidearis ab hominibus in corde tuo uelle laudari. UNGUE CAPUT TUUM, id est sincera mentem tuam caritate. THESAURIZATE UOBIS THESAUROS IN CAELO UBI FUR, id est diabolus, NON FURATUR, quia sicut fures terrena furantur, ita

381 hic ... seruare dicit] *om. BN* enim] *LMRZ* sed] et *ACDKOPW* quis] quo *N* *382* aliquid] aliquis *MR om. ACDKOPW* uoluerit] uult *MRZ* contentione] contencione *C* heresis] hereses *LMNRZ* *383* surgit] surget *C* surgent *LMRZ* te angariauerit] te angarizaruerit *BN* te ageriauerit *R* angariauerit te *ACDKOW* angarizauerit te *P* passus] passos *DMO* passes *B add.* et tonicam tuam tollere *M* illo] eo *MRZ* alia] alio *AN* *384* humilitatem ... monet] *om. BN* patientiam] pacientiam *ADLMR* paciencíam *CP* monet] monuit *MRZ add.* et *ACDKOPW* ab] *om. A* *385* aliquo] alico *ACPW* illi et] et illi *W* et f.] *om. CDO* et filium] *om. MRZ* sanctum] *add.* et *L* *386* oboedientiam] obedientiam *M* obedienciam *CP* oboedientia *N* obedientia *B* praebeamus] prebeamus *ACKLMPRZ* *387* hypocritae] hypocrite *CDKLMNOR* hypochrite *W* hipocrite *A* ipocrite *B* hybocrite *P* *388* simulatores] similatores *(corr. ex* simili*)K* ieiunare] geiunare *A* inclinant] inclinatu *N* *389* facies] faties *CW* suas] *om. BN* quaerunt] querunt *ABCLMOPWZ* ab hominibus] abominibus *(corr. ex* abomines*)P* ab] ad *M* hominibus] homines *C* *390* faciem] fatiem *CW* quoniam] quia *ACDKOPW* luculenti sunt oculi eius] eius oculi (occuli *C)* luculenti (loculenti *K)* sunt *ACDKOPW* luculenti] loculenti *MRZ* *391* luculens] loculens *LMR* luculentus *ACDPW* loculentus *K* loculentes *O* luculent *N* uultus] uultu *N* faciem] fatiem *CW* ut non] ne *ACDKOPW* ab hominibus] habominibus *P* ab ominibus *(corr. ex* omnibus*)W* *392* tuo uelle laudari] *om. BLMNRZ* laudari] lauari *P* ungue] unge *ABDKMOPRWZ* tuum] *add.* oleo *ACDKOP* id est] *add.* ex *BLMNRZ* sincera] sinceram *D* sinceritate *(corr. ex* sincera*)L* cecita *B* hilara *N* *393* mentem tuam] mente tua *M* caritate] *corr. ex* caritatem *P* caritatem *ACDOW om. BLMNRZ* thesaurizate] tesaurizate *C* tesaurid--- *P add.* autem *MZ* uobis] *add.* autem *R* thesauros] tesauros *C* thesaurus *ADO* thesauris *P* thesauro *N* caelo] celo *BCW* *394* diabolus] diabulus *ADWZ* furatur] furantur *BN*

diabolus furatur bona de corde hominis. UBI ERUGO NON EST, id est inuidia; TINEA, id est ira uel odium. OCULUS SIMPLEX EST conscientia pura, OCULUS NEQUAM est conscientia mala. NON POTESTIS DEO SERUIRE ET MAMONAE: mamona intellegitur mundus iste siue diuitiae eius, et est nomen daemonis.

I. 7. *(Mt. 7:3-27)* UIDES FESTUCAM IN OCULO FRATRIS TUI, id est iram in corde eius; ECCE TRABES EST IN OCULO TUO, id est odium. NOLITE DARE SANCTUM CANIBUS: canes illi sunt qui post conuersionem redeunt ad pristina peccata; de quo dicit, *Reuersus est sicut canis ad uomitum suum.* NEQUE MITTATIS MARGARITAS ANTE PORCOS: margaritae sunt sententiae sanctarum scripturarum; porci sunt homines praevaricatores

---

395 diabolus] diabulus *A* furatur] furantur *N* bona] bonum *ABCDKLOPW* hominis] hominum *ACDKLMOPRWZ* non est] *om ACDKOPW* id est inuidia] inuidia non est *LMRZ add.* et *ACDKOPW* *396* tinea] in ea *R* odium] *corr. ex* odio *R* hodium *B* odio *N add.* De simplice oculo *ACOPW(corr. ex* simplici*)K* De simplici oculo *D* oculus] occulus *C* simplex] *add.* id *P* conscientia] consciencia *CP* *397* oculus] occulus *C* oculum *L* est] sunt *BN* conscientia] consciencia *CP* potestis] potest *K* deo] do *N* deo seruire et mamonae] seruire deo et mammonae *R* deo et mammone seruire *DKOW* deo et mamone seruire *AP* *398* mamonae *(editor's correction)*] mammonae *Z* mamone *ABCDKMNOPRW* mammone *add.* per *L* mamona] mammona*RZ(corr. ex* mammones*)L* mamonas *ACP* mammonas *BDKO* namonas *N* intellegitur] intelligitur *CP* iste] istae *W* siue] uel *ACDKOPW* diuitiae] diuicie *M* diuitie *BOR* diuiciae *A* *399* daemonis] demonis *BCLMNORWZ* demones *A(corr. ex* demonis*)P add.* De festuca (fistuca *KW*) et trabe (traue *AKP* trabae *W*) *ACDKOPW* De festuca *L* *400* uides] uidis *N* uidens *Z* festucam] fistucam *KZ* fistuca *R* oculo] occulo *C* fratris] fratres *O* tui] tue *R* *401* iram] *ABMNR* eius] *om. B* et] *om. BLMNRZ* trabes] traues *AK* trauis *BMNR* trabis *Z* est] *om. W* oculo] occulo *C* odium] odius *BN* odio *R add.* De sanctum canibus non dandum *ACDKOPW* nolite ... canibus] *om. N* *402* canes] canis *L* illi sunt] sunt illi *MRZ* illi] *om. ACDKOPW* conuersionem] conuersationem *CK* conuersacionem *AL* confessionem *N* redeunt] reddeunt *R* *403* ad] *add.* ad *O* pristina peccata] pristinum peccatum *ACDKMOPW corr. ex* piscinum peccatum *L* pristinam peccatum *Z* de quo] unde *ACDKOPW* sicut] ut *ACDKMOPRWZ* canis] *corr. ex* canes *CPW* canes *AMNR* *404* suum] *add.* De margaritis inter porcos *ACKP* De margaretis inter porcos *DOW* margaritas] margaretas *DR* margeritas *(corr. ex* margeritis *O) add.* inter *A* ante] inter *PW* margaritae] margarite *A* margarete *DO* margaritas *BLMN* margaretas *R* marritae *W* macarite *P* *405* sententiae] sentenciae *C* sententias *BDLMNR* sententia *OZ* sanctarum scripturarum] scripturarum sanctarum *L* sanctarum] sanctorum *C add.* diuinarum *BN* porci] porti *D* sunt] *om. ACDKOPW* praeuaricatores] preuaricatores *ABCKLMPRWZ* peruarigatores *N*

uel derisores uerborum dei, siue conculcatores, quia scriptum est, Qui erudit stultum, quasi quis mittat aureum circulum in nares porci et uolutatur in suis lutis. PETITE ET DABITUR UOBIS: petite corde, quaerite ore, pulsate manibus; et aliter, petite per fidem, quaerite per spem, pulsate per caritatem, quia omnes uirtutes in caritate consistunt; et aliter, petite patrem, quaerite filium, pulsate spiritum sanctum; petite cogitando, quaerite loquendo, pulsate operando. QUIS UESTRUM ERIT, QUI PETENTI FILIO SUO PANEM PORRIGAT LAPIDEM: lapis est duritia, PISCIS fides; per SERPENTEM intellegitur doctrina uel uersutia diabolica siue uenenosa astutia hereticorum; per *ouum*, spem uitae aeternae ostendit; per *scorpionem*, quia de cauda percutit, figurat diabolum, qui in fine uitae hominis quaerit deceptionem. LATA UIA, id est uoluntates proprias non

---

406 derisores] dirisores *K* uerborum] uerbum *R* conculcatores] concultatores *P add.* sunt secundum *ACDKOPW* quia] quod *ACDKOPW* qui] quia *B* **407** erudit] *corr. ex* eridit *A* quis mittat] qui mittit *LMRZ* aureum circulum] aurium circolum *R* nares] naribus *BLMNRZ* **408** uolutatur] *corr. ex* uolutantur *L* uolutantur *MR* in suis lutis] ut suis in luto *DKOPW* ut sus *(corr. ex* suis *A)* in luto *AC add.* De petendo deum *ACKOPW* De petendendum *D* quaerite] querite *ABCKLMNPWZ* **409** ore] horae *D* per[1]] *om. ACDKOPW* fidem] fide *ACKPW* quaerite] querite *ABCKLMNPWZ* per[2]] *om. ACDKOPW* spem] spe *ACDKOP* **410** per] *om. ACDKOPW* caritatem] caritate *ADKNOP* caritatae *W* karitate *C* quia ... consistunt] *om. N* omnes uirtutes] omnis uirtus *ACDKOPW* consistunt] *corr. ex* consistent *L* consistent *MN* consistit *ACDKOPW* petite] querite *C* **411** quaerite] querite *ABCKLMNPWZ* cogitando] cogitandum *BNR* **412** quaerite] querite *ABCKLMNPWZ* loquendo] loquendum *BN* pulsate operando] *om. BLMNRZ add.* iusititiam *DKO* iusticiam *ACPW* petenti] *corr. ex* petendi *L* petendi *MR* petendo *W* **413** filio suo] filium suum *BN* suo] *om. A* porrigat] *corr. ex* porrigam *P* porrigit *BDN* porregat *A* porrigebat *W* lapidem] *add.* per *Z* lapis] lapidem *BMNRZ* est] *om. MRZ* duritia] duricia *ACPW* duritiam *RZ* duriciam *BMN* piscis] pisces *ACDKOPW* piscem MZ pisce *R* fides] *corr. ex L* fidem *BMNRZ* per] *om. ACDKOPW* **414** serpentem] serpens *ACDKOPW* intellegitur] intelligitur *LM* intellegit *B om. ACDKOPW* doctrina] doctrinam *B* uersutia] *corr. ex* uersutias *L* uersutias *R* uersucias *BM* uersucia *AC(corr. ex* uersicia*)P* diabolica] diabolicas *BLMR* diaboli *add.* intellegitur *ADKOW* intelligitur *CP* **415** astutia] astucia *MZ* studia *ACDKOPW* angustia *B* hereticorum] heretichorum *P* ouum] ouem *B* euum *R* spem] spes *W* spe *A om. R* uitae] uite *ABLR* aeternae] eternae *C* aeterne *ALOR* eterne *B* ostendit] ostenditur *ACDOW om. BLMNRZ* **416** scorpionem] scurpionem *ABCDO* cauda] coda *B* figurat] figuratur *ABCDKLMOPRZ* diabolum] diabulum *KPZ* qui] quia *K* finem] fine *ACDKOW* finae *Z* uitae] uite *BLR* **417** quaerit] querit *ABCLMPRWZ* deceptionem] desceptionem *P* disceptionem *AW add.* De angusta et lata uia *CDKOW* De angusta et lata uia *P* De lata uia et angusta *A* lata] larga BL *add.* et *C* uia] uial *M* qui] *om. ACDKOPW* uoluntates proprias] proprias uoluntates *CDKOPW* propria uoluntates *A*

abnegat, nec penitet delicta: ipsa est uia quae ducit ad mortem. ANGUSTA ET ARTA UIA est paenitentia et abstinentia: ipsa est uia quae ducit ad regnum dei. CAUETE A FALSIS PROPHETIS QUI UENIUNT AD UOS IN UESTIMENTIS OUIUM: id est, fingentes portare humilitatem, portant dolositates; INTRINSECUS AUTEM SUNT LUPI RAPACES, id est maligni. NUMQUID COLLIGUNT DE SPINIS UUAS: ipsae sunt spinae quae ferri non possunt, id est, fructum boni operis; AUT DE TRIBULIS FICUS, et ipsi sunt tribuli cum sint MALI ARBORES BONOS FRUCTUS FERRE NON POSSUNT, dei fingunt se esse ministros et non sunt. Isti sunt qui dicunt in illa die, DOMINE DOMINE IN NOMINE TUO UIRTUTES MULTAS FECIMUS, acsi fidem habeant, et dominus illis dicet, Nescio uos, id est NUMQUAM NOUI UOS in caritate aut in operibus bonis, quia *fides sine operibus mortua est.* ADSIMULABO EUM UIRUM SAPIENTEM QUI AEDIFICAUIT DOMUM SUAM SUPER PETRAM: id est ecclesia super Christum fundata; et aliter, qui ponit spem

---

418 abnegat] abnegare *add.* sed desideria (esideria *C* desiria *A*) implere *ACDKOPW* nec] ne *LR* naec *W* penitet] paenitere *DMPW* penitere *CKLORZ* poeniter *A add.* uellet *DKOW* uellit *P* euellit *A* delicta] delectat *LMRZ om. ACDKOPW* ipsa] ipse *M* uia] *om. BLMRZ* quae] que *ALPW* qui *BR* mortem] *add.* secundam *ACDKOPW* ***419*** arta] artam *A* alta *R* paenitentia] paenitencia *CP* poenitentia *ALW* penitentia *BRZ* abstinentia] abstinencia *C* abstinenti *R* uia] *om. BLMRZ* quae] que *ALMOPWZ* qui *BR* ***420*** ducit] deducit *M* dei] *add.* De cauendo prophetas falsas *DO* De cauendum a prophetis falsis *C* De cauendo prophetis (*corr. ex* prophetas) falsis *W* De cauendum prophetas falsas *AKP* De falsis profetis (*marg.*) *L* a falsis] ad falsos *B* falsis] *corr. ex* falsas *P* prophetis] *corr. ex* prophetas *P* prophettis *A* qui] quae *R* ***422*** dolositates] dolositatis *K* autem] *om. BLMZ* ***423*** colligunt] collegunt *W* colliguntur *B* uuas] uuam *ACDKOPW* ubam *B* ipsae (*editor's correction*)] ipsi *ABCDKLMOPRWZ* spinae] spine *AK* spina *M* spinas *BR add.* ubas *B* quae] que *Z* quos *ACDKOPW* quam *MR om. B* ferri] ferre *LMRZ* suffere *CDOW* sufferre *APK* ***424*** possunt] possumus *ACDKOPW* est] *add.* quia *ACDKOPW* operis] *add.* non portant nec adquiescunt lenitate (laenitate *D* laenitati *W* laenitatem *P*) caritatis *ACDKOPW* tribulis] tribulos *BKL* ficus] ficos *BKZ* et] *om. P* sunt] *om. Z* ***425*** tribuli] tribulos *B* sint] sunt *ACDKOPW* mali] male *PZ* bonos] bonus *A* bonum *R* bono *C* fructus] *corr. ex* fructos *L* fructos *BDKM* fructu *C* ferre] sufferre *C* ferrae *P* dei] dum *P* ***426*** se] *om. B* dicunt] dicturi sunt *ACDKOPW* ***427*** domine domine] *add.* aperi nobis (*add.* no *W*) quia *ACDKOPW* nomine tuo] tuo nomine *BLMRZ* uirtutes multas] multas uirtutes *ACDKOPW* fecimus] facimus *A* acsi] hacsi *COR* hac sic *ADKP* acsit *W add.* quasi *ACDKOPW* ***428*** dicet] dicit *BLMRZ* numquam noui] non cognoui *B* uos] *add.* in bonis operibus *B* ***430*** adsimulabo] asymulabo *P* adsimilabo *ABCKLMRWZ* uirum sapientem] uiro sapienti *LMZ* uirum sapienti *ADO* aedificauit] edificauit *ABCLMPR* aedificat *DO* super] supra *CKR* ***431*** ecclesia] aecclesia ACMZ super] supra *B* Christum] *corr. ex* christo *L* christo *BMR* et aliter] *om. C* ponit] ponet *W*

suam in Christo et non in homine, et qui est structus bonis operibus et uirtutibus, ille domui dei adsimilatur. DESCENDIT PLUUIA, id est inrisiones siue opiniones; UENERUNT FLUMINA, id est persecutiones; FLAUERUNT UENTI, id est instigationes uel temptationes diabolicae; ET NON CADIT, quia multis uirtutibus in deo stabilitus est. STULTUS EST QUI AEDIFICAT DOMUM SUAM SUPER ARENAM: arena hominis intellegitur qui aedificat opera sua in laude hominum. Cum uenerint tribulationes et persecutiones, hesitat statim quia non habet uerum fundamentum; et cum accesserit in bonum, gaudet ad tempus; et cum moritur forsitan irascitur in quem sperauit. Labe fiet arena, id est subducunt homines, ET CADET ET FIET RUINA EIUS MAGNA.

I. 8. *(Mt. 8:1-34)* CUM DESCENDISSET DOMINUS IESUS DE MONTE,

---

432 Christo] christum *ACDKOP* in] *om. KM* homine] hominem *ACDLMOP* homines *B* et²] sed *LMRZ* qui] *om. BLMRZ* est] et *R* structus] instructus *ACKOPRW* infructus *D* et fructus *R* uictus *Z* et uirtutibus] *om. Z* **433** ille] siue *B* domui dei adsimilatur] domum dei adsimilatur *AO* domui adsimilatur *BD* domui adsimilatur dei *LRZ* domui adsimilator dei *M* domum dei edificanti *(corr. ex* edificatur*)P* descendit] discendit *B* descendunt *ACDPW* discendunt *K* descendum *O* scindit *R* pluuia] pluuiae *ACDKOPW* **434** siue] uel *MRZ* opiniones] opinionis *K* inopiniones *W* persecutiones] persecuciones *A* persequutiones *DO* **435** flauerunt ... instigationes] *om. B* uenti] uente *A* instigationes] iationes *A* temptationes] temtationes *R* tempestationes *DKL* tempestaciones *CP* tempestates *W* diabolicae] corr. ex diabolicas *P* diabolicas *ABCDKLMORWZ* **436** cadit] cadet *WZ* quia] que *A* *add.* ex *B* uirtutibus] uirtutis *A* in] a *P* stabilitus] constabilitus *BLR* **437** aedificat] edificat *CLPR* edificauit *B* arenam] harenam *CK* *add.* per *LZ* arena] harena *ADKOP* harenam *C* arenam *LZ* hominis] homines *LMRZ* hii *ACDKOW* hyi *P* intellegitur] intelleguntur *ACDKOPW(corr. ex* intellegitur*)L* **438** aedificat*(editor's correction)*] hedificat *A* edificauit *B* aedificant *CDKLMOPWZ* edificant *R* laude] laudem *L* hominum] humana *B* uenerint] uenerit tribulationes] tribulaciones *AP* *add.* opiniones *B* et] *om. B* **439** persecutiones] persequutiones *D* prosequutiones *O* persecutionis *B* hesitant] esitat *B* hesitant *ADKOP* haesitant *CWZ* hesita *MR* quia] qui *R* habet] habent *ACDOPW* habebant *Z* habebat *R* **440** accesserit] acceserit *K* in] *om. ACDKOPW* bonum] bonam *B* gaudet] gaudat *B* moritur] *add.* aut *ABCDKLMOPRW (omission is editor's correction)* forsitan] fortem *B* forte cum *ACDKOPW* **441** irascitur] irascetur *B* sperauit] *add.* id in laudem uel hominem *ACDKOPW* labe] laue *R* labet *A* laua *B* leaue *M* fiet] fiat *LMRZ* fiit *B* arena] harena *CDOPZ* harina *K* subducunt] subducitur *ACDKOPW* homines] homo *ACDOPW om. K* *add.* qui laudabat *ACDKOPW* **442** cadet] cadit *ADKLOP* cadat *MRZ* *add.* ille qui in eum confidebat *(corr. ex* confitebat *P* confitebat AC*) ACDKOPW* fiet] fit *ACDKOPW* eius] ei *M* magna] *add.* De leproso sanato *DKOW* De leproso

LEPROSUS QUIDAM UENIENS ADORABAT EUM DICENS, DOMINE, SI UIS POTES ME MUNDARE; AIT ILLI, UOLO, MUNDARE, ET EXTENDENS MANUM MUNDAUIT LEPRAM EIUS. Potuit uerbo mundare si uoluisset sed hic monstrauit qualiter deus pater misit filium suum in mundum ut liberaret eum a lepra peccati, unde ait propheta, *A planta pedis usque ad uerticem non est in eo sanitas.* Per leprosum totum hunc mundum significat, quem liberauit per incarnationem uel passionem suam: sicut subtraxit manum a leproso, sic sustulit illum deus Pater de mundo in caelis. Quod dixit, NEMINI DIXERIS ostendit per causam humilitatis; UADE ET OSTENDE TE SACERDOTI, acsi ut non uideretur legem soluere et auferret honorem sacerdotis. QUOD DICIT IN TESTIMONIUM ILLIS: id est omnes qui crediderint mundationem tuam, sit illis testimonium ad uitam; qui uero non crediderint, sit illis testimonium ad mortem. CUM INTROISSET DOMINUS IESUS CAPHARNAUM: Capharnaum uilla est pinguis et pretiosa. Centurio erat in ea qui rogauit dominum per fidem dicens, PUER MEUS EST IN DOMO PARALYTICUS ET MALE TORQUENS; AT ILLE AIT, EGO UENIENS CURABO EUM, CUI CENTURIO AIT, NON SUM DIGNUS UT INTRES SUB TECTUM

---

santo *AC* De leprosum *P* De leproso *(marg.* L*)* **443** descendisset] descenderet *ABDLOPWZ* discenderet *KR* **444** quidam] *corr. ex* quidem *L* quidem *ABMRZ* adorabat] adhorabat *P* potes] *corr. ex* potis *W* potis *OP* potest *M* **445** ait] et *R* at *C* illi] ille *C* extendens] extendit *ACDKOW* manum] *add.* eius *MZ* suam *R* mundauit] *corr. ex* mundauid *L* mundauerit *B* **446** lepram] *corr. ex* lebram *P* lepra *AR* eius] *om. M* uerbo] uerbum *A* uerba *add.* eius *B* sed] set *L* **447** qualiter] quod *add.* pro hoc *ADKOPW* per hoc *C* deus] *om. ACDKLMOPRWZ* misit] *om. BMRZ* filium suum] *om. BLMRZ* de caelis] de celis *B om. ACDKOPW* mundum] *corr. ex* mundo *L* mundo *BMRZ* a] *corr. ex* ad *P* **448** lepra] *corr. ex* lebra *P* propheta] propheta *R* a] *corr. ex* ad *P* ad *C* planta] plantatio *B* est] erat *R* **449** hunc] hic *MR* significat] significauit *ABCDKOPWZ* quem] quaem *K* **450** incarnationem] incarnacionem *A* subtraxit] substraxit *PZ* manum] manu *BP add.* meam *L* **451** a] ad *(eras.)P om. L* leproso] leprosum *P* sustulit] sustullit *AW* substulit *MRZ* substullit *P* subtollit *C* mundo] mundum *M* caelis] celis *B* **452** nemini] *corr. ex* nemine *P* dixeris] *corr. ex* dixeritis *P* dixeritis *ACR* ostendit] hostendit *P* per] pro *B om. ACDKOPW* uade] *add.* et *DKOW* ostende] ostede *R* **453** acsi] hacsi *R* ut] *om. B* et] ut *ACDKOPW* auferret] auferet *A* afferet *C* offeret *W* auferre *LZ* **454** est] *add.* ut *L* omnes qui crediderint] qui crediderint omnes *C* **455** mundationem tuam] mundatione tua *CDKOW* mundacione tua *A* sit] sid *(corr. ex* sed*) O* illis] illi *D* **456** crediderint] crediderit *C* illis] illi *D* mortem] *add.* De centurione *(marg.) L* **457** Capharnaum¹] charpharnaum *A* chapharnau *B* Capharnaum²] capharnau *BCM* chapharnaum *A om. Z* pretiosa] preciosa *ABCLMPZ* praeciosa *DW* **458** rogauit] rogabat *W* est] iacet *P* **459** paralyticus] paraliticus *ABCKLMORZ* at] ac *C* ad *R* ueniens] *add.* et *MRZ* **460** cui] cum *D*

MEUM, TANTUM DIC UERBUM ET SANABITUR PUER MEUS. Mira fides in centurione qui antequam praedicatus fuisset credebat. Tres causae sunt in centurione: humilitas, fides, prudentia. Humilitas est ubi ait, Non sum dignus ut intres sub tectum meum; fides est, Dic uerbum et sanabitur puer; prudentia dum dixit, HOMO SUM SUB POTESTATE. MIRATUS IESUS DIXIT, NUMQUAM INUENI TANTAM FIDEM IN TOTA TERRA ISRAHEL. Centurio figuram tenet doctorum ecclesiae qui sciunt uirtutes Christi; puer eius tenet figuram totius populi; domus centurionis intellegitur iste mundus. MULTI AB ORIENTE UENIUNT, id est ab infantia; ET OCCIDENTE, id est in senectute; *a meridie,* id est a iuuentute; *et aquilone,* id est de potestate diaboli ueniunt ad fidem. ET RECUMBENT, id est inhabitant CUM ABRAHAM IN REGNO DEI. Duo sunt regna dei: unum est mundus iste, ubi boni et mali mixti sunt; et aliud est caeleste regnum, ubi regnat super angelos. Ueniet dies in quo separabit deus peccatores de medio iustorum, et mittet eos in ignem inextinguibilem; et mittet ignem in terram et

---

centurio] centorio *P* **461** uerbum] uerbo *CW* meus] *om. ABCDKOPW* **462** qui] quia *ACDKOWZ* praedicatus *(editor's correction)*] predicatus *ABLMPRWZ* praedicatur *C* praedictus *DKO* tres] tribus *B* causae] cause *AKPW* causas *DLMRZ* causis *B* sunt] fuerunt *(corr. ex* furerint*)L* **463** centurione] *corr. ex* centorione *P* centurioni *B* humilitas fides prudentia] *om. ACDKLOW* prudentia] prudencia *P* humilitas[2]] *corr. ex* humililitas *P* est] *om. L* **464** est] *om. L* uerbum] uerbo *CW* **465** puer] *add.* meus *L* prudentia] prudencia *CP* dum dixit] dum dicit *ACW* id est *B* potestate] potestatem *A* *add.* habens *LMRZ* miratus] *add.* est *R (eras.)P* Iesus] dominus *L* **466** inueni] inuenisse *ACDKLMOPW* inuenisset *BR* *add.* se *CDKOPW* tantam fidem in tota terra Israhel] in tota terra israhel tantam fidem *L* tota] *om. C* tota terra] totam terram *ADKMO* totam terra *R* terram *C* *om. P* **467** centurio] centorio *P* tenet] tenit *B* doctorum] doctorem *B* ecclesiae] aecclesiae *AMPR* ecclesie *B* aecclesie *C* uirtutes] uirtutem *M* **468** eius] meus *ACDKO* *om. W* tenet] tenit *B* figuram] ficuram *P* totius] tocius *A* populi] *add.* per *Z* domus] domum *BMRZ* centurionis] centorionis *P* intellegitur] intelligitur *CP* intellegit *B* iste] totus *L* **469** oriente] orienti *B* orientem *P* ueniunt] uenient *ACKORW* infantia] infancia *C* occidente] *corr. ex* occidentem *P* **470** a[1]] ad *AC* meridie] meridiae *AKOPW* a[2]] in *ACDKOPW* iuuentute] iuuentate *Z* aquilone] aqulone *K* id est] *om. K* de] a *LMRZ* **471** potestate] *corr. ex* potestatem *P* potestatem *A* diaboli] diabuli *A* fidem] finem *C* inhabitant] habitant *CL* **472** Abraham] habraham *BCDPW* abraam *A* sunt] est *B* regna] *corr. ex* regni *L* regni *MR* regno *BK* unum] unus *ABCDKLMOPR* est] *om. B* iste] istae *Z* *add.* uel ecclesia *DKOW* uel aecclesia *ACP* **473** boni et mali] mali et boni *BL* aliud] alter *DLMORW* aliter *ABCKP* caeleste] celeste *LO* celaeste *Z* celestem *B* **474** ueniet] uenient *LR* in quo] ut *L* et *Z* *om. ABCDKMOPR* separabit] seperauit *BPR* separauit *ACLMWZ* deus] dominus *C* **475** mittet[1]] mittit *BR* inextinguibilem] *corr. ex* instinguibilem *P* extinguibilem *MR*

ardebit usque ad inferos, non ut pereat sed ut renouetur sicut aurum, et sit sicut in principio antequam Adam mandatum dei praeteriret. Tunc erit paradisus dei et iusti inhabitabunt in eo, sicut scriptum est, *Deficiant peccatores a terra, et iusti autem possidebunt terram et inhabitabunt in saecula saeculorum super eam.* Mundus iste iustorum factus est, peccatorum autem factus est infernus. CUM INTROISSET DOMINUS IESUS IN DOMUM SIMONIS PETRI, INUENIT SOCRUM EIUS FEBRICITANTEM: socrus Petri synagoga est, infirma erat in peccato. ELEUAUIT EAM IESUS DE FEBRE, hoc est de incredulitate ad fidem; ET MINISTRABAT EI, hoc est benedicebat deum. ACCEDENS QUIDAM AD DOMINUM IESUM ET DIXIT, MAGISTER SEQUAR TE QUOCUMQUE IERIS, NISI TANTUM PRIMUM DIMITTE ME IRE SEPELIRE PATREM MEUM; AIT ILLI IESUS, SINE MORTUOS SEPELIRE MORTUOS SUOS. 'Sine' hebreus sermo est quod dicitur 'dimitte'; 'mortuos' dixit de illis qui non rectam fidem habebant; et aliter, corpus mortuum dixit et animam simul; et aliter, mortuus mortuum sepelit, ille est qui laudat

---

stinguibilem *A* mittet[2]] mittit *BLW* terram] terra *BR* **476** inferos] inferus *K* renouetur] renouet *A add.* et mundetur *ACDKOPW* sicut] uelut *ACDKOPW* uelud *ADO* **477** sit] fit *O* in] *add.* in *K* antequam] *corr. ex* antea quam *L* antea quam *MZ* praeteriret] pretireret *ABCMPRZ* erit] erat *(corr. ex* erit*) add.* quasi *L* **478** paradisus] paradysus *D* inhabitabunt] habitabunt *W* inhabitabant *(corr. ex* inhabitabunt*)L* eo] ea *BLMRWZ add.* et iniusti non abparebunt in ea *B* deficiant] defficiant *P* defitiant *Z* deficient *BCDLOR* deficiaent *W* **479** et] *om. ACDKOPRWZ* possidebunt] possedebunt *BZ* terram] terra *C* **480** saecula saeculorum] saecula seculorum *Z* secula seculorum *ABMOPRW* eam] ea *B* iste] *add.* iustis renouandus erit in paradisum (paradysum *D* paradyso *W*) *ACDKOPW* iustorum factus est] *om. ACDKOPW* **481** peccatorum] peccatoribus *ACDKOPW(corr. ex* peccatorum*)L* autem] uero *ACDKOPW om. LMRZ* factus est] *om. ACDKOPW* infernus] *add.* De socrum si----- *(marg.) L add.* erit. De socrum petri *ACDKOPW* in] *om. LMRZ* **482** Simonis] symonis *KLOPW om. B* febricitantem] febricitatem *A* febricantem *M* **483** synagoga] sinagoga *BCMPRZ(corr. ex* sinagaga*)K* eleuauit] eleuabit *R* et leuauit *C* Iesus] deus *ABCDKMOPRWZ* de] a *(corr. ex* in*)P* in *ACW* febre] febrae *LPZ* **484** est[1]] *om. A* de] ab *P* est[2]] *om. A* benedicebat] benedicaebat *W* **485** quidam] *om. CMR* **486** quocumque] quecumque *A* concumque *C* ieris] hieris *B* nisi] *om. L* tantum] *om. BLMRZ* dimitte] demitte *AR(corr. ex* dimitte*)W* me] *add.* me *W* ire] irae *CP* **487** sepelire] sepellire *M* meum] nostrum *B* ait] at *B* mortuos] mortuum *R* mortui *B* sepelire] sepellire *M* sepeliant *B* **488** hebreus] ebreus *Z* hebreo *ACDKLMOPRW* sermo] sermone *ACDKLMOPRW* dimitte] *corr. ex* demitte *W om. B* de] *om. ACDKLOPW* **489** illis] illos *ABCDKLOPW* fidem] uiam *ACDKOPW* habebant] habent *K* ambulant *A* dixit] dicit *ADKOPW* dicitur *C add.* similiter *ACDKOPW* **490** animam] anima *ABDKMORZ* mortuus] mortuos *CO* sepelit] sepellit *AB* sepeliet *RZ* sepelliet *M* sepeliant *C* est] *om. L* qui] quem *BMR* qui eum *(corr. ex* est quem*)L* laudat] laudet *K*

quem non decet. De DAEMONIACO unde eiecit dominus Iesus: daemonium significat gentiles; ET MISIT DAEMONIUM IN PORCOS, id est in Iudaeos non credentes; DIMERSI SUNT IN MARE, hoc est in profundum. PASTORES ostendunt philosophos, MONUMENTA significant corpora. ROGABANT EUM UT EXIRET A FINIBUS EORUM, certe quia Iudaei non reciperunt Christum.

I. 9. *(Mt. 9:1-27)* ASCENDIT IN NAUEM, id est in ecclesia, ET UENIT IN CIUITATEM SUAM NAZARETH, et curatus est, IN DOMO, id est in ecclesia uel in mundo. SPONSUS est Christus, sponsa est ecclesia, FILII SPONSI apostoli sunt. PANNI RUDIS, id est noua doctrina euangelica; scissi panni homines ueteres sunt. PRINCEPS UNUS ACCESSIT AD DOMINUM IESUM, DIXIT, FILIA MEA MODO DEFUNCTA EST: princeps ordo est prophetarum, puella quam suscitauit dominus Iesus synagoga est; TENUIT MANUM EIUS, auxilium praestitit. DUO CAECI INLUMINATI significant Iudaeos et gentes; *iuxta uiam sedentes,* id est iuxta fidem; DICENTES CHRISTUM FILIUM

---

491 quem] quaem *K* que *A* decet] uidet *K add.* uel peccator peccatorem laudat *(corr. ex* laudet *K)* in maliciis suis *ACDKOPW* daemoniaco] demoniaco *ABCDLMRWZ* demoniacho *P add.* daemoniacus (demoniacus *ACW* demoniachus *P)* ille *ACDKOPW* unde] a quo *ACDKOPW* eiecit] iecit *W* *492* daemonium[1]] demonium *ACP* demonem *BLMRZ* daemonium[2]] demonium *ACP* demonem *BLMRZ* porcos] porchos *P* *493* Iudaeos] iudeos *ABCLMRZ* dimersi] demersi *C* dimissi *W* profundum] profundo *ADKMOPRWZ add.* inferni *ACDOPW* inferno *K* *494* ostendunt] ostendit *ABCDKLMOPRW* philosophos] physolophos *PW* philosophus *M* philosopus *R* significant] significat *ABCLMPRZ* *495* a] *corr. ex* ad *P* Iudaei] iudei *ABCLMR* *496* reciperunt] receperunt *BCKLMOPWZ* *497* ecclesia] aecclesia *CMRZ* ecclesiam *L* *498* Nazareth] nazaret *CRW* curatus] cum intrasset *(corr. ex* cum iratus *)L* domo] domum *(corr. ex* domo*)L* ecclesia] aecclesia *ACMPZ* ecclesiam *L* *499* in] *om. ADKOPW* mundo] mundum *(corr. ex* mundo*)L* est Christus] christus est *L* sponsa] sposa *W* ecclesia] aecclesia *ACMOPZ* ecclesia *(corr. ex* ecclesiae*) L* sponsi] sponse *B* *500* sunt] *om. ACDKOPW* panni] pani *C* rudis] rudes *ABCLMOPRWZ* noua] noui *ABCDKOP* euangelica] euuangelica *BCW add.* est *ACDKOPW* scissi] scisi *R* scissura *P* *501* ueteres] ueteri *B* sunt] *add.* Archisinag--- *(marg.) L* princeps] princebs *C* princes *K* unus] huius *M* accessit] accedit *(corr.* accepit*)P* dominum Iesum] iesum dominum *ADOPW* *502* dixit] dicens *B* filia] ilia *C* princeps] princebs *C* *503* puella] puhella *A* puellam *B* quam] quem *MRZ* qua *AC* suscitauit] sustiuauit *W* Iesus] deus *K* synagoga] *ABCLMOPRZ* sigoga *K* est] significat *M om. Z* *504* praestitit] prestitit *ACLMOPRZ* prestitit *B* duo caeci inluminati] duodecim luminati *Z* caeci] ceci *ABCKLMRW* significant] significat *R* Iudaeos] iudeos *ABCLMPR* *505* iuxta uiam sedentes id est]

DAUID, id est de ipsius stirpe.

I. 10. *(Mt. 10:5-35)* MITTENS DOMINUS IESUS XII DISCIPULOS AD PRAEDICANDUM DICENS, SECUNDUM UIAM GENTIUM NE ABIERITIS, id est secundum opera ipsorum; NON DUAS TUNICAS, hoc est non dupla mente; NON CALCIAMENTA, id est non testimonium malorum; NEQUE UIRGAM IN MANU, id est non per fortitudinem; ET UBICUMQUE INTRAUERITIS IN CIUITATEM, INTERROGATE QUIS IN EA DIGNUS SIT ET IBI MANETE. INTRANTES IN DOMUM, SALUTATE EAM DICENTES, PAX HUIC DOMUI. SI FUERIT DOMUS ILLA DIGNA, PAX UESTRA UENIAT SUPER ILLAM; SIN AUTEM AD UOS REUERTETUR, EXEUNTES AUTEM FORAS EXCUTITE PULUEREM DE PEDIBUS UESTRIS. Per puluerem, inquinamentum intellegitur tribus modis: inpedit gressum; oculos obscurat; uestimenta inquinat. ESTOTE ERGO PRUDENTES SICUT SERPENTES. Serpens cruciata abscondit caput suum, id est apostoli cruciati non negant Christum. Ita et unusquisque Christianus debet dorsum suum parare et caput abscondere, quod Christus est. ET

---

om. B iuxta[1]] iusta *AP* uiam] uia *ACR* iuxta[2]] iusta *C* fidem] *add.* christi *ACDKOPW* **506** id est] *add.* quia *ACDKOPW* stirpe] styrpe *DKO* stirphae *P* **507** dominus Iesus xii discipulos] duodecim discipulos *(*discipulis *K)* dominus iesus *(*ihesus *C) CDKOPW* duos de discipulis dominus iesus *A* xii] duodecim *R* discupulos] discipolos *M* **508** praedicandum] predicandum *ABCLMPRWZ* uiam] uias *B* gentium] gencium *P* abieritis] habieritis *BCP* **509** tunicas] *corr. ex* tonicas *P* tonicas *BKMZ* dunicas *W* hoc] id *BL* dupla mente] duplam fidem *CDKOPW* dublam fidem *A* duplam mentem *L* dupla menta *BM* **510** testimonium] testimonum *M* neque] non *ACDKOPW* uirgam] uirga *BMR* **511** manu] manum *A* per] id *B om. P* **512** ciuitatem] ciuitate *BR* dignus] digna *B* et] *om. BLMRZ* manete] madiate *C* **513** in] *om. ACDKLMOPRWZ* eam] ecce *Z* huic domui] domui huic *ACDKMOPW* hii hic domui *B add.* et *P* **514** illam] illa *B* **515** reuertetur] reuertitur *R* reuertatur *(corr. ex* reuerti[e]tur *L)* exeuntes] exientes *BMZ* exientem *R* autem] *om. R* foras] foris *BL* excutite] cutite *A* **516** per] *om. ABLMR* puluerem] pulueris *(corr. ex* puluerem*)L* inquinamentum] inquinamenta *A* inquinanamentum *W* intellegitur] intelligitur *CP* **517** impedit] inpedit *ABCDKLMRWZ(corr. ex* inpendit*)P* gressum] gressus *CDKOP* gressos *W* gresus *A* gressu *BMR* oculos] oculus *AM* occulus *C* uestimenta] uestimentum *K* inquinant] inquinent *(corr. ex* inquinant*)B* inquinate *C* inquinat *(corr. ex* inquinate*)* te *P add.* <D>e apostolis *(marg.) L* estote] stote *ABCPR* ergo] *om. ACDKOPW* **518** serpens] serpentes *M* cruciata] crutiata *L* cruciatus *ADKOPW* ------tus *C* caput] capud *BKP* **519** cruciati] crutiati *LP* negantes] negantur *DO* negentes *Z* negant *M* Christum] *add.* sed seruantes *(*seruantur *DO)* fidem *ACDKOPW* **520** debet dorsum suum parare] dorsum suum debet parare *LMRZ* debet parare *(*par[a]ret *C)* dorsum *ACDKOPW* et] *om. W* caput]

SIMPLICES SICUT COLUMBAE, id est sine felle, quod est sine macula cordis, quia columba nullis auibus nocet. SI UOS PERSEQUUNTUR IN UNA CIUITATE, FUGITE IN ALIAM: id est per singulas quaestiones librorum. NON EST DISCIPULUS SUPER MAGISTRUM, ostendit sicut cruciatur Christus ita et discipuli. NIHIL EST OPERTUM QUOD NON REUELETUR: de passione Christi dictum est uel omnium doctorum. QUOD DICO IN TENEBRIS, id est ad Iudaeos, uel in parabolis, UOS DICITE IN LUMINE, id est aperte in ecclesia; QUOD AUDITIS IN AURE, id est in secreto, PRAEDICATE SUPER TECTA, id est cunctis gentibus. DUO PASSERES, id est corpus et anima, seu Christus et Barrabas latro; ASSE UENIUNT, id est simul, sed asse, id est fides. Accipere crucem, id est cruciare se ipsum homo a uitiis et concupiscentiis; alio modo, accipere duo testamenta et sequere Christum. SEPARARE FILIUM ADUERSUS PATREM, id est separare fidelem ab infidele.

I. 11. *(Mt. 11:7-29)* ARUNDO UENTO AGITATA significat homines

---

capud *BKP* suum] *om. ACDKOPW* quod Christus est] quod est christus *L* id est christum ACDKOP id christum *W add.* per fidem seruare, ut dicit apostolus neque (nequae *W*) mors neque uita poterit nos separare (separe *C*) a (ac *P* ad *A*) caritate christi *ACDKOPW* **521** simplices] symplices *P* simplice *A* columbae] columbe *ABDKLRW* columbes *C* quod est] quasi *P* est] *om. C* sine macula cordis] corde (*corr. ex* corda *L*) sine macula *BLRZ* cor sine macula *M* **522** quia columba ... in aliam] *om. Z* nullis] nullus *BC* si] ita si *D* persequuntur] persecuntur *ABCKPR* persequentur *L* persequntur *M* una ciuitate] ciuitate ista *ACKOPW* ciuitate *D* unam ciuitatem *BMRZ* **523** fugite ... librorum] *om. C* quaestiones] questiones *DKLRWZ* quesciones *ABM* quesiciones *P* **524** ostendit] id est *R* cruciatur] crutiatur *LW* cruciatus *B* **525** nihil] nichil *C* est] *om. MRZ* non] *om. P* reueletur] reuelletur *P add.* De martiribus (*marg.*) *L* passione] passionem *AC* **526** Christi dictum est] dictum est christi *ACDOPW* dico] dicit *CP* uobis] *om. BCDKOPW* **527** ad] *ADMR* Iudaeos] iudeos *ABCLMPRZ* parabolis] parabulis *ABW* id est] *om. B* aperte] aparte *AC add.* predicate *P* ecclesia] aecclesia *ACMPR* **528** auditis] audistis *KP* audite *L* autem *MRZ* secreto] secretum *R* praedicate (*editor's correction*)] predicate *BLMRZ* praedicantes *DKO* predicantes *ACPW* tecta] tectam *R* id est] *add.* in *CP* **529** gentibus] *add.* De duobus passeris *DW* De duobus passeres *CKOP* De dubus passeres *A* duo passeres] *om. K* id est] *om. L* seu] seo *N* **530** Barrabas] barabas *P* bar---as *C* asse ueneunt] a seueniunt *B* asse] a se *OR* ase *N* ass (*corr. ex* asse L) ad se *P* ueneunt] ueniunt *ACDKNOR* id est] *add.* in *ACDKLMOPRWZ* asse] ase *LNR*(*corr. ex* asse)*O* ad se *P* fides] fide (*corr. ex* fide)*P* **531** crucem] crucis (*corr. ex* crucem)*L* cruciare] crutiare *L* a uitiis] a uiciis *R* auiciis *LMNZ* cum uitiis *ADW* cum uiciis *CKP* conuitiis *O* concupiscentiis] concupiscenciis *BCMPR* **532** separare] seperare *B* separcere *D* separe *C* **533** patrem] *om. N* separare] seperare *BR* fidelem] fidem *N* infidele] infidelem *AR add.* De arundine *ACDKOPW* **534** arundo] arundinem *BLNR* harundinem *M* agitata] agitatam *BLN*

adulatores. REGNUM CAELORUM UIM PATITUR ET UIOLENTI DIRIPIUNT ILLUD, id est per paenitentiam et cruciationem corporis. PUERI SEDENTES IN FORO significant prophetas: *Cantauimus uobis tibiis,* id est adnuntiauimus uobis aduentum domini et non credidistis; LAMENTAUIMUS ET NON PLANXISTIS, id est adnuntiauimus uobis poenam et non expauistis. CONFITEOR TIBI PATER DOMINE CAELI ET TERRAE. QUI ABSCONDISTI HAEC A SAPIENTIBUS, id est qui sapientia huius mundi utuntur; et aliter, a prophetis. De se ipso dixit uel per nouum testamentum. REUELATUM EST PARUULIS: id est discipulis suis uel his qui sapientia huius saeculi mundi sunt. Uocatio tribus modis facta est: in nouo, ubi dicit, UENITE AD ME OMNES QUI LABORATIS, pro aeterna uita, ET LASSATIS, ET EGO REFICIAM UOS. In praesenti, quod est in hac uita, *Uenite filii audite me, timorem domini docebo uos*; in futuro dicit, *Uenite benedicti percipite regnum.* IUGUM uel

---

535 adulatores] adolatores *BN* adulteres *R* *add.* De regno uim patiendo *DKPW* De regno uim paciendo *ACO* caelorum] celorum *B* uiolenti] uiolenter *Z* diripiunt] deripiunt *RZ* illud] illut AR *om. C* *536* paenitentiam] penitentiam *BCLNR* penitenciam *M* poenitentiam *AZ* pacientiam *P* cruciationem] crutiationem *D* cruciacionem *MW* corporis] *add.* De pueris in foro *ACDKOP* De pueris in phoro *W* pueri sedentes] pueris sedentes *D* pueris sedentibus *BLMNRZ* foro] phoro *CW* *537* prophetas] prophetis *N* cantauimus] cantabimus *ABLMNRWZ* tibiis] tybiis *W* thibiis *AC* tubis *P* adnuntiauimus] adnunciauibus *P* annuntiauimus *C* adnuntiabimus *N* adnunciabimus *BR* adnonciabimus *A* adnunciaumus *M* adnuntiamus *W* *538* aduentum domini] aduentum christi *R* *om. M* credidistis] creditis *BN* lamentauimus] lamentabimus *A* lamentatabimus *N* *539* planxistis] plancxistis *NW* replanxistis *P* adnuntiauimus] *corr. ex* aduentiauimus *O* adnunciauimus *M* adnunciauimus *P* annunciauimus *C* adnuntiabimus *N* adnunciabimus *BR* adnonciabimus *A* poenam] penam *BNR* paenam *M* paenitentiam *DKOW* paenitencia *C* penitentia *A* patientiam *P* non] *om. N* expauistis] expauiscitis *R* aspexistis *Z* *540* confiteor] *corr. ex* confitebor *N* confitebor *DRZ* pater domine] domine pater *DL* pater domini *ABM* caeli] celi *B* terrae] terre *BLRW* qui] quia *L* haec] hec *ABM* a] *om. BN* *541* sapientia] sapiencia *C* sapientiam *BDKLMORWZ* sapienciam *P* a] ad *ACDKOPW* *om. NZ* *542* prophetis] prophetas *ABCDKMNOPRW* se] *om. CKNPRZ* ipso] ipsum *BN* per] *om. ABCDKMNOPRWZ* reuelatum est paruulis] reuelatum paruulis *LZ* reuelatum paruolis *M* reuellatum paruolis *R* paruulis reuelatum *CDKOPW* *om. A* *543* suis] *add. BLMNRZ* sapientia] sapiencia *CP* sapientiam *R* saeculi] seculi *ANR* *544* sunt] sciunt *K* uocatio] uocacio *A* nouo] *add.* testamento *C* ad] a *P* *545* laboratis] laborastis *P* pro aeterna uita] propter aeternam uitam *W* aeterna] eterna *B* lassatis] lassastis *CDOW* lasastis *AP* reficiam uos] refitiam uos *A* uos reficiam *BLMN* uos refitiam *Z* *546* in] *om. BLNRZ* *add.* uetere dicit *M* praesenti *(editor's correction)*] presenti *(corr. ex* presentem*)L* presente *W(corr. ex* presentem*)P* praesentem *DO* presentem *ABCKMNRZ* in hac uita *(editor's correction)*] in hac uite *W* doctiuae *MZ* doctiue *BNR* actiuae *C* actiue *ADKOP* actiua*(corr. ex* doctiua*)L* filii] fili *DMOPRW* *547*

onus doctrina est: leuis est uolentibus, grauis nolentibus. Refectio tribus modis intellegitur: discipulorum per baptismum, peccatorum per remissionem, Iudaeorum per renouationem noui testamenti.

I. 12. *(Mt. 12:1-45)* Per SATA, quod est messis, intellegit ueterem legem. SABBATUM requies interpretatur. DISCIPULI UELLENTES SPICAS, intellegit trahentes testimonia de uetere ad confirmandum nouum. *Confricantes manibus*, id est exprimentes consensum spiritalem. Per hominem manum aridam habentem typum auaritiae significat: qui cupidus est in accipiendo auarus ad largiendum, id est qui solebat rapere discat largire. RESTITUTA EST MANUS EIUS, conuersio fidei est. ARUNDO QUASSATA Iudaeos superstitiosos significat; LINUM FUMIGANS, gentium corda parata. QUISQUIS POTEST INTRARE IN DOMUM FORTIS ET UASA EIUS DIRIPERE NISI

---

uos] *add.* hoc *ACDKOPW* benedicti] benedicte *K* *548* onus] *corr. ex* honus *O* honus *AB* ohnus *C* uolentibus] *add.* et *R* grauis] greues *BN* *add.* est *M* *549* intellegitur] intelligitur *CMP* dicitur *RW* baptismum] babtismum *LP* peccatorum per remissionem] peccatorum per promissionem *M* peccatorum remissionem *BNP* per peccatorum remissionem *ACDKOPW* *550* Iudaeorum per renouationem noui testamenti] per iudaeorum (iudeorum *AC*) in nouo testamento *ACDKOPW* renouationem] renouacionem *BR* *551* est] *eras. L* messis] messes *CW* mesis *P* mensis *M* *add.* et *N* intellegit] intellegitur *ADKLMNOPRWZ* intelligitur *C* ueterem] ueteram *P* *552* legem] *add.* per *L* sabbatum] *corr. ex* sabbato *L* sabbato *MNRZ* sabato *B* interpretatur] interpraetatur *D* uellentes] uellantes *P* euellentes *BNRZ* euelentes *M* spicas] *add.* hoc *ACDKOPW* *553* intellegit] intellegitur *ADKLNORWZ* intelligitur *CP* trahentes] thrahentes *M* trahenttes *B* de] *add.* testamento *ACDKOPW* uetere] ueteri *(corr. ex* uetere*)L* ueterem *P* confirmandum] confirmando *C* confirmantum *N* *554* confricantes] confrigantes *BR* confringantes *NP* confirmantes *C* exprimentes] experimentes *C* exprimentem *Z* prementem *R(corr. ex* sprementem*)L* consensum] sensum *LMW* per] *om. ABCDKLMNOPRW* hominem*)*] *corr. ex* homo *R* homine *DO* *555* aridam] aredam *A* typum] tipum *CDPW* tibum *AO* et ipsum *B* auaritiae] auariciae *BCMNP* auaritie *L* auaricia *A* auaritie *R* in] ad *Z* *556* accipiendo] *corr. ex* accipiendum *L* accipiendum *ABCDKMNOPRWZ* id est ... largire] *om. ACDKOPW* qui] quis *B* *557* eius] *om. Z* fidei] fide *add.* id est *D* fides *RZ* est] *om. D* *add.* uel qui solebat rapere (rapaere *W*) iam uult rapere *ACDKOPW* arundo] harundo *M* quassata] quasata *APW* Iudaeos] iudeos *ABCLMNOR* *558* superstitiosos] *corr. ex* superstitiosus *L* supersticiosos *CMP* superstitiosus *BDKNO* supersticiosus *A* super institiosos *R* linum] lignum *BMN* fumigans gentium] fumicans in *(eras.)* gencium *P* parata] *add.* De inmundo spiritu *(marg.) L* *559* quisquis] quis *ACDKLMOPRWZ* domum] *corr. ex* domo *L* uasa] causa *C* diripere] disrumpere *ACDKMOPRW* rumpere *L* nisi] nis *N*

PRIUS ALLIGAUERIT FORTEM: fortis erat praeterito tempore Satanas, nisi eum dominus alligauit per crucem in inferno. UASA EIUS corda gentium fuerunt; DOMUS uero mundus iste. PROGENIES UIPERARUM QUOMODO POTESTIS BONA LOQUI CUM SITIS MALI: uipera, haec est synagoga; progenies, Iudaei, sicut occidunt filii uiperae uiperam quando nascuntur, sic Iudaei occiderunt Christum qui est omnium sapientium mater. REGINA AUSTRI UENIT AD IUDICIUM, id est sicut regina Saba uenit AUDIRE SAPIENTIAM SALOMONIS, ita gentes uenerunt audire sapientiam Christi. CUM AUTEM INMUNDUS SPIRITUS EXIERIT AB HOMINE, id est a Iudaeis, UADIT PER ARIDA LOCA, hoc est ad gentes; REUERTITUR AD DOMUM, id est ad Iudaeos, INUENIT EAM SCOPIS MUNDATAM, id est traditionibus paternarum uel superstitionibus. ADSUMIT SECUM ALIOS SEPTEM SPIRITUS NEQUIORES SE, quod intellegit omnes dies eorum in malo opere uersos.

---

560 alligauerit] allegauerit *B* fortem] forte *R* praeterito] preterito *ABCLMNPRWZ* Satanas] sathanas *CDLMO* nisi] *add.* cum *ACDKOPW* ***561*** alligauit] allegauerit *BN* alligaret *Z* inferno] infernum *ABCDKNOPW* ***562*** fuerunt] *corr. ex* fuit *L* fuit *BMNR* fuere *Z* gentium] gencium *P* mundus] domus ACDOP iste] *add.* est *ACDKOPW* uiperarum] uuiperarum *R* ***563*** potestis] petestis *R* loqui bona] bona loqui *MRZ* uipera] uuipera *R* uiperam *N* haec *(editor's correction)*] hoc *ABCDKLMNOPRWZ* synagoga] sinagoga *ABCKMNOPRZ* ***564*** progenies] proienies *C* sunt] *om. ACDKOPW* Iudaei] iudei *ABCLMNR* uiperae *(editor's correction)*] uipere *ABCDKLMNOPWZ* uuipere *R* uiperam] uiperem *MN* uipere *L* uiperas *Z* *om. R* nascuntur] nascunt *ABCDKMNOPR* ***565*** Iudaei] iudei *ABCLMNPR* occiderunt] occidunt *MN* eccidunt *B* est] *om.* C sapientium] sapiencium C ad] in *ACDKOPW* iudicium] iuditium *LZ* iuditio *CW* iudicio *ABP* ***566*** regina[2]] *add.* a *W* Saba] sabba *P* sabaa *BLN* ***567*** sapientiam] sapienciam *CP* sapientia *N* Salomonis] salamonis *NZ* sapientiam] sapienciam *CP* ***568*** inmundus spiritus] spiritus inmundus *R* exierit] exieret *M* exieret *R* ab homine] ab omine *R* habomine *P* a] *corr. ex* ad *P* ad *ABCL* Iudaeis] iudeis *ACMP* iudeos *BLNR* uadit per ...ad Iudaeos] *om. BN* ***569*** arida] aridam *A* loca] locha *P* est] *om. A* ad] *om. ACDKMOPRW* reuertitur] reuertit *LMRZ* ad[2]] a *DR* ***570*** Iudaeos] iudeos *ACLMPR* eam scopis] scopis eam *BN* eam] *om. AKLMRZ* mundatam] mundatas *(corr. ex* mundatam*)L* traditionibus *(editor's correction)*] traditionem *LNRZ* tradicionem *BM* tradicionis *A* traditiones *DKOW* tradiciones C tradictiones *P* paternarum] paternas *ACDKOPW* ***571*** superstitionibus *(editor's correction)*] superstitiones *DKLOPZ* supersticiones *ACMW* supersticionis *B* superstitionis *A* super institutiones *R* adsumit] adsumet *MZ* adsummit *AP* spiritus] *corr. ex* spirituos *P* spirituos *DK* spiritos *A* *om. BLMNZ* nequiores] nequitiores *BNP* ***572*** se] *add.* sed *ACDKLOPRWZ* quod] quid *(corr. ex* quod*) L* hoc *ADKOW* ad hoc *CP* intellegit] intellegitur *ADKNORWZ* intelligitur *CP* intellegimus *L* ostendit *M* eorum] illorum *R* *add.* nisi *L* opere] *add.* esse *ADKOPW* esset *C* uersos] uersus *N* uersi *MRZ* uersati *(corr. ex* uersi*)L* uersatos *CDKOPW* uersatus *A*

I. 13. *(Mt. 13:1-47)* IN ILLO AUTEM DIE EXIIT DOMINUS IESUS DE DOMO ET SEDEBAT AD MARE: de domo exeunte, duobus modis intellegitur: de caelo in mundum, et de Iudaeis ad gentes. ASCENDIT IN NAUEM, hoc est in ecclesiam; TURBAE AD LITUS STANTES: praesentem uitam significat. FACIUNT FRUCTUM, intellegentes tricesimum et sexagesimum et centesimum: TRICESIMUS FRUCTUS ostendit ordinem cunctarum consequentium mandatum; SEXAGESIMUS FRUCTUS ostendit ordinem uiduarum perseuerantium in domino; CENTESIMUS FRUCTUS ostendit ordinem martyrum et monachorum uel uirginum. QUI HABET DABITUR EI, ostendit apostolos. Qui colit Christum dabitur intellectus, et QUI NON HABET Christum, ET HOC QUOD HABET AUFERETUR AB EO: Iudaeos ostendit; ipsa lex quam habebant auferetur ab eis. UT UIDENTES NON UIDEANT,

---

573 autem] auttem *A* die] diae *PW* exiit] *corr. ex* exiet *L* exiet *MR* exiens *(corr. ex* exigens*)Z* et sedebat ... de domo] *om. ACP* **574** ad] iuxta *Z* exeunte] exiunti *(corr. ex* exeunte*)B* exeuntem *ACDKOPW* exiuit *add.* in *N* intellegitur] intelligitur *C* **575** caelo] celo *BC* mundum] *corr. ex* mundo *L* mundo *BMNR* de] dae *W* Iudaeis] iudeis *LM(corr. ex* iudeos*)P* iudaeos *DKO* iudeos *ABCNR* **576** ecclesiam] *corr. ex* ecclesiae *L* aecclesiam *CP* ecclesia *ANR* aecclesia *M* turbae *(editor's correction)*] turbe *Z* turba *BL* turbas *ACDKMNOPRW* stantes] stantis *N* litus] litos *K* praesentem *(editor's correction)*] presentem *Z(corr. ex* presentis*)PW* praesentis *DKO* presentis *ABCLNR* presens *Z* uitam] *corr. ex* uite *PW* uita *BLMNR* uitae *ACDKO* **577** faciunt fructum] *om. O* faciunt] fatiunt *W* tricesimum] tricessimum *APW* trecessimum *K* xxx *LMZ* et] *om. ABLMZ* uel *N* aut *CDKOPW* sexagesimum et centesimum] *om. A* sexagesimum] sexagessimum *KPW* sexagesimus *M* lx *Z* xl *L* et centesimum] et centessimum *KP* et c *L* uel centisimum *N* **578** tricesimus] tricessimus *AO* trecessimus *P(corr. ex* tres*)W* tricesimum *R* tricessimum *K* trigesimum *B* trigisimum *N* xxx *L* ordinem] *om. MR* coniunctorum] coniunctarum *ACKOPW* cunctarum *D* coniugatorem *B* cuniugatorem *N* **579** consequentium] consequencium *C* consequentis *LR* consequentes *BM* sequentes *N* sexagesimus] sexagessimus *APW* sexagissimus *K* sexagesimum *BRZ* sexagisimum *R* xl *L* **580** uiduarum] uiarum *B* *add.* et *C* perseuerantium] perseuerancium *CLMP* centesimus] centessimus *AP* centissimus *K* centesimum *RZ* centissimum *B* centissimum *N* c *L* **581** ordinem] ordines *L* martyrum] martirum *R* martyrium *N* martyrum monachorum uel uirginum] uirginitatem (uirginarum *W*) custodientium (custodiencium *CP*) et martyrum (martirum *AC*) et monachorum *add.* Omni habenti dabitur *ACDKOPW* habet] abet *C* dabitur] *corr. ex* debitur *P* **582** apostolos] aposotolus *ABDOR* *add.* siue (uel *W*) omnes *(corr. ex* omnis *P)* fideles *(corr. ex* fidelis P*)* *ACDKOPW* colit] colet *ACDKOPR* colent *BLNW* dabitur] te *BN* *add.* ei (eis *W*) et *ACDKOPW* intellectus] intellectum *BLMNR* **583** habet[1]] *add.* id *ACDKO* id est *PW* Christum] *add.* et *L* et] eo *LMR* hoc] *om. LMR* ab eo] habeo *P* Iudaeos] iudeos *BCLMNPR* ostendit] hostendit *C* **584** ipsa lex] ipsam legem *BLMNRZ* habebant] habent *ACDKOPRW* auferetur] aufferetur *R* ut] *om. BLMNRZ* uideant] uident *LMRZ*

ostendit Iudaeos qui oculis uidebant et corde non credebant; AUDIENTES NON AUDIANT, ostendit qui auribus corporis audiebant et auribus cordis non intellegebant. MESSES UERO CONSUMATIO SAECULI EST, MESSORES UERO ANGELI SUNT. Pro quid FASCICULOS dicit? Quia non omnes equaliter iudicantur: non in una massa coierint, sed adulteri cum adulteris, et omnes pares equaliter; qui hic sunt similes in culpa, illic sunt similes in poena. De grano sinapis: GRANUM SINAPIS significat Christum; HOMO SEMINANS est deus pater; IN AGRO, hoc est in mundo; MINIMUM OMNIBUS SEMINIBUS significat Christum reputatum esse a Iudaeis minimum. CUM AUTEM CREUERIT, id est cum resurrexerit, FIT ARBOR, hoc est ascendit ad caelos. RAMI EIUS ostendunt apostolos; UOLUCRES, intelleguntur sancti qui terrena despiciunt, caelestia concupiscunt. Item alio sensu: granum sinapis sermo sancti euangelii est; homo qui seminat

---

585 Iudaeos] iudeos *BCLMNRPZ* oculis] *corr. ex* oculos *L* occulis *C* oculos *MRW* et] *om. A* *586* audiant] audiunt *LMZR* audient *ADKOPW* qui] quia *ABCDKMNOP* auribus] aures *BLMN* auris *RZ* corporis] *om. P* audiebant] audiebat *RZ* auribus] aures *BLMN* auris *RZ* *587* intellegebant] intellegant *W* intellegebat *RZ* *add.* Messes multa *ADKO* Messis multa *C* Messes multas *PW* messis] *corr ex* messes *P* messes *ACDKOW* uero] *om. BN* consummatio] consumatio *CDNP* consumacio *AR* saeculi] seculi *ABMNOPRW* messores] mensores *M* messes *W* *588* pro quid] pro eo quod *PW* pro eo quos *ACDKO* fasciculos] fasciculus *OR* fiscibulos *N* equaliter iudicantur] iudicaturus equaliter *M* *589* equaliter] *om. ACDKLMOPRWZ* iudicantur] iudicant *L* iudicata *O* una massa] unam massam *A* coierint *(editor's correction)*] coierunt *ADKOW* cogerunt *(corr. ex* coierunt*)C* coierient *LZ* colligerunt *P* congerient *R* congeriae *MN* congerie *B* adulteri cum] *om. R* adulteri] adulteros *BMNRZ* adultera *L* *590* equaliter] aequaliter *ABCDKMOPWZ* hic] *om. ACDKOPW* similes] similis *BNRW* illic] *corr. ex* illuc *L* illuc *ABCDKMNOPRWZ* *591* similes] similis *ABNRW* poena] paena *MPW* pena *NR* pona *C* poenam *Z* *add.* De sinape *(marg.) L* de ... sinapis²] *om. O* grano] granum *A* granum] *corr. ex* grano *L* grano *MRZ* *592* mundo] mundum *A* minimum] minimus *LMR* minimam *B* *add.* est *Z* *593* Christum] *om. P* reputatum] reputatus *ACKLMP(corr. ex* reputatis*)O* reputatis *D* refutatus *W* esse *(editor's correction)*] est *ABCDKLMNOPRWZ* a] ad *AP* Iudaeis] iudeis *ABCMNPR* *add.* ut *P* *594* miminum *(editor's correction)*] minimus *ABCDKLMNOPRWZ* creuerit] *corr. ex* creuescit *P* resurrexerit] resurrexit *OW* fit] *corr. ex* fiat *N* *595* caelos] celos *BN* rami] rammi *CP* ostendunt *(editor's correction)*] ostendit *ADKLMNOPRWZ* ostenditur *C* id est *B* apostolos] apostolus *CDR* apostoli *B* *596* intelleguntur] intellegitur *BLMR* intellegit *N* sancti] sanctos *LMRZ* terrena] terraena *L* terra *R* despiciunt] dispiciunt *BDKLMOR* dispitiunt *W* disspiciunt *Z* discipiunt *N* *add.* et *BNW* caelestia] *corr. ex* ecclesia *P* celestia *BNW* ecclesia *ADKO* aecclesia *AC* concupiscunt] *corr. ex* concupescunt *P* concupescunt *ADKO* *597* sensu] *corr. ex* sensum *W* granum] *corr. ex* grano *L* grano *MN* granu *R* sinapis] *corr. ex* sanapis *A* euangelii] euuangelii *BW* euuagelii *N* seminat] seminans *R* est] *om. A*

est Christus; in agro, in mundo; minimum omnibus, id est seruatum in corde fidelium propter sapientiam philosophorum. Fit arbor, id est ascendit super omnem sapientiam mundanam. Rami eius ostendunt explanationes singulorum doctorum; uolucres autem amatores scientiae sunt. De fermento accepto: FERMENTUM, doctrina euangelica; MULIER haec, sapientia; ABSCONDIT IN FARINA, id est in corda fidelium. Per SATA TRIA, ostendit tres filios Noae, unde creatae sunt gentes. DONEC FERMENTATUM EST TOTUM, id est usque dum praedicatum est euangelium regni in totum mundum; abscondita est trinitas. SIMILE EST REGNUM CAELORUM THESAURO ABSCONDITO: thesaurus Christus est, uel sapientia abscondita; AGER, mundus iste est, siue ecclesia siue scriptura diuina. UENDIDIT OMNIA, id est reliquit omnia uitia siue res terrenas, ILLE EMIT

---

598 in mundo ... seruatum] *om. P* mundo] mundum *Z* minimum] minibus *L* seruatum] seruato *BN* *599* corde] corda *MRW* propter] *add.* omnium *MRZ* sapientiam] sapienciam *P* sapientium *RZ* sapientia *A* *add.* omnium *L* philosophorum] filosophorum *BN* phylosophorum *P* philosoporum *R* fit] fiat *D* ***600*** ascendit] *om. ACDKOPW* omnem sapientiam mundanam] omnia sapiencia mundana *M* omnia sapientia mundana *BLZ* omni sapientia mundana *R* omia sapientia mundana *N* rami *(editor's correction)*] ramus *ACDOP* ramos *BKLMNRWZ* eius] *om. W* ostendunt *(editor's correction)*] ostendit *ABDKLMNOPRWZ* ostenditur *C* *601* explanationes] *corr. ex* plantationes *P* explantationes *N* explanationem *W* explanacionis *A* doctorum] dictorum *AKW* uolucres] *corr. ex* uolugres *N* amatores scientiae sunt] sunt amatores scientiae *L* scientiae] scienciae *CMO* scientie *BR* scientia *W* *602* fermento] ferm---- *A* fermentum] fermento *NP* *add.* est *L* euangelii] euuangelii *BN* euangelica *ACDKOP* euuangelica *W* *603* haec] hec *K* hac *R* hoc *BN* hanc *Z* id est *M* sapientia] *corr. ex* sapientiam *O* sapiencia *CMP* sapientiam *LRZ* id] hoc *M* corda] corde *BCD(corr. ex* corda*)L* cordibus *(corr. ex* corda*)P* sata tria] sates tres *N* sates iii *B* satis tribus *CDKLOPRZ* sati tri *W* satristibus *A* *604* tres] iii *B* filios] filius *DR* Noae] noe *BDKMNORWZ* creatae *(editor's correction)*] create *BLMRZ* creature *N* crementate *P* incrementate *ACDKO* incrementatate *W* donec] *add.* in *MRZ* *605* fermentatum] fermentum *M* praedicatum] predicatum *ABCKLMNPRWZ* euangelium] euuangelium *W* euuangelii *BLN* *606* regni] *eras. P* regnum *(corr. ex* regni*)L* totum mundum] *corr. ex* toto mundo *P* toto mundo *LMRZ* totum mundatum *K* abscondita est trinitas] abscondita trinitas *LMNZ* abscondita trinitatis *R* abscondit atrinitas *B* *add.* De thesauro abscondito *ADKOW* De tesauro abscondito *CP* -- sagena *(marg.) L* *607* caelorum] celorum *B* *om. ADO* thesauro] tesauro *R* abscondito] *om. BN* in agro] *om. DO* thesaurus] tesaurus *R* sapientia] sapiencia *CMP* *608* abscondita] absconsa *BDKLMNOR* *add.* minimus in omnibus siminibus significat christum *P* ecclesia] aecclesia *ACMOPRW* siue] uel *BLMNRZ* qui] *om. ACDKOPW* *609* uendidit] uindidit *CK* uendit *LMZ* uindit *AR* uendet *B* uindet *N* qui] *om. ACDKLMOPRWZ* reliquit] reliquid *ADL* relinquid *BK(corr. ex* reliquid*)N* *add.* omnia *ACDKOPW* uitia] uicia *ACKMP* uitii *BN* siue] seu *BLMNRZ* res terrenas] rebus terrenis

EAM, nam qui occupatus fuerit rebus terrenis, non potest possidere eam. SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI NEGOTIATORI QUAERENTI BONAS MARGARITAS: INUENIT AUTEM UNAM PRETIOSAM MARGARITAM, ABIIT ET UENDIDIT OMNIA QUAE HABUIT ET EMIT EAM. Homo negotians est qui quaerit Christum uel doctrinam caelestem; una margarita est Christus, uel doctrina atque sapientia. Ille est qui omnia uendit, qui relinquit omnia uitia siue res terrenas. SIMILE EST REGNUM CAELORUM SAGENAE MISSAE IN MARE: sagena Christus est, siue uerbum praedicationis; IN MARE, id est in mundum; EX OMNI GENERE PISCIUM CONGREGANTI, hoc est omne genus humanum congregatum.

BLMNRZ add. et *ACDKOPW* ille] *om. ACDKOPW* ***610*** eam[1]] ea *LMR* nam qui] non qui *D* non quid *CO* nam quid *W* numquid *AK* non quod *P* rebus] *om. Z* terrenis] *add.* quia *CDOPW* qui *AK* possidere] possedere *BK* posidere *P* pssidere *Z* eam[2]] *add.* De homine negotiatori *DKOW* De homine negociatori *CP* De homine negaciatori *A* ***611*** simile] similem *N* regnum caelorum] regno celorum *B* homini] homine *B* hominae *W* hominem *N* negotiatori] negociatori *AM* negotianti *BLN* quaerenti] querenti *ABCDLMNOPRWZ* bonas] bona- *L* ***612*** margaritas] margaretas *B* inuenit] inuenta *BKMNR(corr. ex* inuenit*)P* inuentam *W* unam] una *MP* pretiosam] praeciosam *DKW* preciosam *C* preciosa *P* preciosam *ABMR* margaritam] margarita *P* abiit] *corr. ex* habiit *L* habiit *BCMN* ***613*** uendidit] uindidit *KP* uendedit *RW* uindedit *ABR* quae] que *ABLMNPW* habuit] abuit *R* homo] homini *MRZ* negotians] negocians *BC* negocianti *MR* negotianti *Z* est] *om. MRZ* quaerit] querit *ABCKLMNPRWZ* doctrinam] doctrina *N* caelestem] celestem *BLM* ***614*** una margarita] unam margaritam *A* est Christus] christus est *ACDKOPW* ***615*** doctrina] doctrinam *AL add.* celestem *L* atque] atquae *W* adque *P* sapientia] sapiencia *CMP* sapientiam *AR* omnia uendit qui] *om. N* omnia uendit] omnia uindit *AK* relinquid omnia *BM* relinquit omnia *Z* reliquid *(corr. ex* relinquid*)* omnia *L* reliquit *R* relinquit] relinquid *ABKLMNP* reliquit *CRW* ***616*** omnia] *om. BLMNRZ* uitia] uicia *ACKP* uita *M* res] diuitias *DKOW* diuicias *ACP om. R* terrenas] terraena *add.* sunt *(eras.) L add.* De *(om. K)* sagena (sagina *ADOP* sagine [*corr. ex* sagina] *W*) missa in mare (mari *A*) *ACDKOPW* caelorum] celorum *B* sagenae] saginae *MOW* sagine *ABNR* sagina *K* sagena *(corr. ex* sagene*)P* sagene *DL* ***617*** missae] misse *ABCLNORW* missa *DP* in mare] in mari *BMR om. ADKO* sagena] sagina *ABDKMNOR* sagine *add.* ecclesie *W* Christus] *om. ACDKOW* est] *om. W* uerbum] uerbi *N* praedicationis] predicationis *CLMPRWZ* predicacionis *AB* ***618*** mare] mari *M* mundum] mundo *BN add.* et *MRZ* congreganti] congregata *BN* ***619*** omne genus hominum congregatum] omne genus humanum congregatum *LMZ* omni genus humanum congregatum *R* ex omni genere hominum *ACDKOPW*

I. 14. *(Mt. 14:1-36)* TETRARCHA HERODES. Tetrarchia quarta pars regni est. ALLIGAUIT IOHANNEM IN CARCERE, significat terminum legis litterae, quia omnes prophetae usque ad Iohannem prophetauerunt. HERODIADIS significat synagogam; PUELLA QUAE SALTAUIT IN CONUIUIO, hoc est gentes saltantes ante idola. CAPUT IOHANNIS IN DISCO significat corpus Christi in altare, et caput illius, corda fidelium. DATUM EST PUELLAE, id est, ecclesiae ex gentibus; ATTULIT MATRI SUAE, ostendit conuersionem Iudaeorum in fine futuro. Et aliter: Iohannis typum Christi est; Herodes, diaboli; mulier, synagogae; puella cui datum est caput figuram tenet ecclesiae, quae accepit Christum. Alligatio, uel carcer, ostendit hunc mundum uel incarnationem Christi, et aliter

---

620 tetrarcha] tethrarcha *C* thethrarca *M* tetharca *KOR* tetharca *A* thetharca *DP* thetharca *BLN* tethracha *W* Herodes] herodis *LMPZ* herode *BN* *om. ACDKOW* tetrarchia] tetrarcha *C* tetharcha *R* tetharca *K* thetarcha *L* thetharcha *AP* thetharca *BMN* *om. DOW* quarta] tertia *L* tercia *BMNR* *621* est] *add.* De alligatione (alligacionem *A*) iohannis (ihoannis *P* ihoanni A) *ACDKOPW* alligauit] allegauit *B* Iohannem] ihoannem *P* carcere] *corr. ex* carcerem *P* carcerem *BDKNORW* carcherem *A* carcem *C* terminum] *om. C* *622* litterae] littere *ABDKPRW* littera *N* litere *C* omnes] omnis *A* prophetae] prophete *CNPRZ* propheta *B* usque] usquae *P* Iohannem] ihoannem *P* *623* Herodiadis] herodiades *BN* horodiadis *C* herodianis *Z* synagogam] sinagogam *ACKLMOPRWZ* sinagoga *BN* puella] puhella *A* quae] que *APW* qui *BLMNRZ* saltauit] saltabat *ACDKOPW* *624* hoc] id *ACDKOPW* caput] capud *DKP* Iohannis] ihoannis *P* ihoannes *W* significat] *om. ACDKLMOPRWZ* *625* in] super *N* caput] capud *BP* *626* puellae] puelle *BCDKLNORPWZ* puhelle *A* id] hoc *ACDKOPW* ecclesiae] aecclesiae *M* ecclesie *BL* aecclesie *R* ecclesia *ADKOW* aecclesia *C* ex] et *L* in *MRZ* *add.* gentibus *P* attulit] at tulit *Z* attullit *ABN* adtullit *DP* atulit *C* adtulit *OW* matri] *corr. ex* matris *P* matris *ALO* suae] *add.* id est synagoga *DW* id est synagoga *O* id est sinagoge *ACKP* *627* conuersionem Iudaeorum] conuersionem iudeorum *L* conuersationem iudeorum *N* conuersione iudeorum *B* conuersio iudaeorum *M* conuersio iudeorum *R* conuersos iudaeos *DOW* conuersos iudeos *CP* conuersus iudaeos *K* conuersus iudeos *A* fine] finem *BN* futuro] futurum *LR* futuram *BMNZ* futuros *P* Iohannes] ihoannes *P* iohannis *BD* ihoannis *C* typum] tipum *AC* typhum *P* typus (*corr ex* typum)*L* cibum *BN* *628* est] tenet *add.* in hoc loco *ACDKOPW* Herodes] herodis *NZ* diaboli] diabuli *AZ* diabolus *BNR* mulier] herodiadis *CDKOPW* herodiades *A* synagogae] sinagogae *OP* synagoge *A* sinagoge *CK* sinaegogae *Z* synagoga *D* sinagoga *BNR* sinagogam *L* singogae *M* puella] puhella *A* cui datum est caput figuram tenet] *om. ACDKOW* *629* caput] capud *BP* tenet] tenit *BN* ecclesiae] aecclesiae *R* ecclesie *B* ecclesia *DKOW* aecclesia *AC* quae] que *ALMP* qui *BNR* accepit] accipit *B* alligatio] alligacio *A* allegatio *MR* carcer] carcher *A* carcere *N* *630* ostendit] ostendunt *CDKOPW* hostendunt *A* uel] *om. Z* incarnationem] incarnacionem *AP* incarnatio *N* incarnacio *B* et aliter] uel *ACDKOPW*

consummationem prophetiae. TUNC TURBAE PEDESTRES SEQUEBANTUR IESUM: pedestres dicuntur, quia pecuniam secum non habebant neque equos. Lege historiam et crede, quia apertum est. UESPERE FACTO ostendit prope finem mundi. HORA PRAETERIIT, id est littera legis. QUINQUE PANES, quinque libri Moysi, siue quinque sensus corporis; DUO PISCES, id est, duo testamenta, nouum et uetus. TURBA DISCUMBENS SUPER FAENUM, id est super dura corda; et aliter, faenum corpora nostra intellegitur uel peccata, siue honores qui super uitia discumbunt. INTUENS IN CAELUM, id est abstraxit sensum, FREGIT historiam legis, id est de quinque libris Moysi expressit spiritalem sensum et aperuit intellectum. BENEDIXIT ET MULTIPLICAUIT xii apostolos; COPHINOS PLENOS, ostendit corda xii

---

631 consummationem] consumationem *CZ* consumacionem *A* consummatio *BLMN* consumatio *R* inconsummationem *D* prophetiae] propheciae *M* prophetie *CR* prophete *P* *add.* De turbis pedestribus *ACDKOPW* turbae] turbe *ABCDKLNOPR* pedestres] pedes tres *MP* sequebantur] sequaebantur *O* sequebant *BNR* *632* Iesum] *corr. ex* christum *B* pedestres] pedes tres *MNP* pedestes *(corr. ex* pedester*)* *C* dicuntur] dicitur *LMP* dicit *ACDKOW* pecuniam] pecunias *BN* pecudes *ACKPW* peccudes *DO* proemium *L* habebant] habent *C* neque] uel *BLMNRZ* *633* equos] aequos *ACDMOPWZ* equus *N* equis *BR* aequis *L* lege] legi *B* legis *N* *add.* ipsam *CDKOPW* ipsa *A* historiam] istoriam *CW* ystoriam *M* storiam *ALPRZ* storia *BN* apertum] manifestum *ACDKOPW* est] *add.* De uespere facto *ACKPW* De uespere autem facto *DO* -- v panibus *(marg.)* *L* uespere] *add* autem *ACDKOPW* ostendit prope finem mundi] finem mundi significat *CDKOW* fine mundi significat *AP* *634* hora] ora *BN* praeteriit] preteriit *ABCLMNPRWZ* littera] *corr. ex* littere *B* litera *CMR* legis] *add.* De quinque panibus *ACKOPW* De quinque panis *D* *635* libri] libros *BLMNRZ* quinque] v *BN* sensus corporis] corporis sensus *ABLMNR* corpori sensus *Z* *add.* de *C* *636* duo] ii *B* turba] turbas *C* faenum] foenum *ACL* fenum *BKNPRWZ* corda] *add.* et arida *ACDKOPW* faenum corpora nostra intellegitur] intellegit *(*intellegi *MZ* intellegitur *L)* faenum *(*foenum *L* fenum *BNRZ)* corpora nostra *BLMNRZ* faenum] foenum *AD* fenum *CP* *om.* *K* *637* intellegitur] intelligitur *C* uel] et aliter *BLMNRZ* *638* honores] onores *R* homines *ACDKOPW* qui] quae *(corr. ex* qui*)* *L* uitia] uicia *BCKMP* caelum] celum *BCN* caelo *M* *639* est] *add.* ad diuinitatem uel paternam potestaem Et fregit, id est *(om. AD)* *ACDKOPW* fregit] *om.* *ACDKOPW* historiam *(editor's correction)*] ystoriam *M* istoriam *R* storiam *BLNZ* historiae *DO* istorie *C* istoriae *K* estoriae *W* storiae *P* hostoriae *A* legis] *add.* id est *ACDKOPW* quinque libris] quinque libros *R* v libros *BN* *640* expressit] expraessit *D* spressit *R* aperuit] apperuit *DNOP* aparuit *C* apparuit *AL* intellectum] intellectus *BLMNRZ* *add.* et *ACDKOPW* benedixit] *add.* id *ADW* id est *CKOP* et] *om.* *ABCDKNOPW* *641* multiplicauit] *add.* et dedit apostolis et apostoli turbis, id est apostoli *(*apostolis *C)* praedicantes *(*predicantes *ACPW)* turbis, aliter benedixit, multiplicauit *ACDKOPW* xii ... ostendit] *om.* *BN* xii¹] *om.* *ACDKOW* apostolos] apostolis *D* cophinos] chophinos *AR* chofinos *P* cophino *Z* plenos] plenus *DO* ostendit] *add.* ostendit *O* corda xii] xii corda *BN* xii²] duodecim *ACDKLOPW*

apostolorum; 'multiplicata fragmenta', omnes linguas uel sapientiam significat. Pro qua causa non conputabantur mulieres et paruuli sicut et uiri? Quia paruuli nondum ualent repugnare contra vitia sua, sic et mulieres, quia inperfectus sexus est. IUSSIT ASCENDERE IN NAUICULAM, id est in ecclesiam, PRAECEDERE TRANS FRETUM, id est de Iudaeis ad gentes. UESPERE AUTEM FACTO SOLUS ERAT IBI IESUS, id est in fine mundi solus ueniet. NAUICULA IN MEDIO MARI, hoc est ecclesia in mundo; IACTABATUR FLUCTIBUS, id est persecutionem patiebatur. UENTUS CONTRARIUS diabolus est. QUARTA UIGILIA NOCTIS UENIT AD EOS, hoc est in quarta lege uenit Iesus in mundum, id est quattuor euangelia. AMBULANS SUPER MARE, id est calcans amaritudinem saeculi. AMBULAUIT ET PETRUS SUPER MARE, id est conculcauit fluctuationes huius saeculi, seu uitia peccatorum. PETRO MERGENTE IN MARE, id est dubietatem fidei: qui dubitat a fide mergitur in peccatis. EXTENDENS DOMINUS IESUS MANUM ADPRAEHENDIT EUM, hoc est dedit adiutorium fidei, et sic trahit electos

---

642 fragmenta] super una *BLMNRZ* prunas *ACDKOP* omnes] omnium *ACDKOPW* linguas] liguas *W* sapientiam] sapienciam *C* sapiencia *M* sapientia *ABLNRZ* **643** significat] *om.* *BLMNRZ* conputabantur] conputabuntur *K* conputantur *BN* reputantur *LRZ* reputatur *M* *add.* et *DO* paruuli] paruoli *OR* paruuoli *Z* sicut] *add.* et *ACDKOPW* **644** quia] qui *C* paruuli] paruoli *R* uitia] uicia *ABCKM* **645** quia] qui *BMR* inperfectus] inperfectu *MR* inperfecto *ACDKOPW* sexus] sexu *ACDKMOPW* *add.* non *W* est] sunt *ACDKOPW* iussit] iusit *C* nauiculam] nauiculam *BLMNOR* **646** ecclesiam] aecclesiam *C* ecclesia *ABN* aecclesia *MR* praecedere *(editor's correction)*] precedere *M* procedere *ABCDKLNOPRWZ* Iudaeis] iudeis *LM* iudaeos *DKO* iudeos *ABCNPR* ad gentes] *om.* *A* **647** fine] *corr. ex* finem *P* finem *ABDKMNORW* ueniet] uenit *BLMNRZ* **648** ecclesia] aecclesia *CMRZ* **649** iactabatur fluctibus] *om.* *ACDKOW* persecutionem] persequutionem *D* persecucionem *M* persecutiones *B* persecutionibus *N* patiebatur] paciebatur *ABLMPR* *add.* De uento contrario *ACDKOPW* **650** diabolus] diabulus *AKLZ* noctis] *add.* nonis *P* **651** lege] legae *W* uenit] ueni *R* mundum] *corr. ex* mundo *L* mundo *BMNR* *add.* in *O* quattuor] quatuor *MR* quartuor *W* iiii *(corr. ex* in*)L* euangelia] euuangelia *BNW* euangeliae *L* **652** super] supra *MR* calcans] calcauit *BN* amaritudinem] amaritudines *B* amaritudinis *N* amaratudinem *C* saeculi] seculi *ABMNOPRWZ* **653** super] supra *R* est] *om.* *A* conculcauit] calcauid *P* fluctuationes] fluctuaciones *M* fluctuationis *N* fluctuacionis *B* fructuationes *P* fructuacionis *A* fuctuationes *(corr. ex* fructuationes*)C* huius] *om.* *BZ* saeculi] seculi *ABMNOPRWZ* seu uitia] seruicia *A* **654** uitia] uicia *CKMP* mergente] *corr. ex* morgente *M* mergenti *(corr ex* mergente*)P* dubietatem] dubitantem *KLR* **655** dubitat a] dubita *BN* a] in *ACDKOPW* fide] fidem *C* mergitur] demergitur *M* merget *N* megitur *D* extendens] extendit *W* manum] *add.* et *ACP* **656** adprehendit] adpraehendit *DOW* dedit] *add.* ei *L* *om.* *N* trahit] thrahit *C* traxit *(corr. ex* tradidit*)P* trait *RW* electos suos ad se] ad se electos suos *L*

suos ad se de mundo. Haec sunt quattuor legis: prima naturae, secunda litterae, tertia prophetarum, quarta euangelii. ET CUM TRANSFRETASSET UENERUNT IN TERRAM GENESAR, id est cum transisset de Iudaeis ad gentes. OBTULERUNT EI OMNES MALE HABENTES, intellegit idolis seruientes. Per FIMBRIAM intelleguntur minora mandata.

I. 15. *(Mt. 15:13-37)* OMNIS PLANTATIO QUAM NON PLANTAUIT PATER MEUS CAELESTIS ERADICABITUR: id est, superstitiones Iudaeorum, seu ordinationes et doctrinas hereticorum. SECESSIT IN PARTES TYRI ET SIDONIS, hoc est ad gentes. MULIER CHANANEA ostendit primitiuam ecclesiam uel synagogam. FILIA EIUS A DAEMONIO UEXATA ostendit ecclesiam gentium ab idolis corruptam. NON SUM MISSUS NISI AD OUES QUAE PERIERUNT DOMUS ISRAHEL, id est ad Iudaeos. Alio sensu, quia omnes credentes Israhel uocantur. SUMERE PANEM, hoc est doctrinam;

---

657 ad se de] adsede *A* mundo] mundi *R* haec] hec *AMW* quattuor] quatuor *MR* leges] legis *ACDORW* prima] una *B* naturae] nature *AP* natura *BCKLMNRZ* *658* litterae] littere *ABKLMOZ* litere *C* littera *R* tertia] tercia *ABMOPW* euangelii] euuangelii *BN* aeuangelii *M* euangeliarum *P* euangelia *C* euuangelia *W* *659* Genesar] gennasar *DO* genasar *KR(corr. ex* genesar*)M* genesareth *BN* transisset] transsisset *B* de] dae *W* Iudaeis] iudeis *ACLMP* iudeos *BNR add.* uenit *ACDKOPW* *660* obtulerunt] obtullerunt *ANP* habentes] abentes *R* intellegit] intellegitur *ADLOW* intelligitur *CP* intelleguntur *Z* seruientes] *add.* De fimbria *ACDKOPW* *661* intelleguntur] intelliguntur *(corr. ex* intelligitur*)P* intellegitur *ABDKLMNORW* intelligitur *C* mandata] peccata *Z add.* De plantatione *DKOPW* De plantacione *AC* *662* omnis] omnes *R* plantatio] plantacio *AM* plantio *R* quam] quem *CLR* que *BN* plantauit] plantabit *ADKOP* *663* meus] *om. B* caelestis] celestis *BCM* est] *om. DOW* superstitiones] supersticiones *ACM* suprestiones *B* institutiones *L* stitutiones *R* Iudaeorum] iudeorum *ABCLMNPR* *664* ordinationes] ordinaciones *B* ordinationis *C* ordines *A* doctrinas] doctrina *R* hereticorum] heretichorum *PR* ereticorum *B* secessit] secessi *N* in] tn *C* partes] parte *A* partas *R* tyri] tiri *A* *665* Sidonis] sydonis *P* gentes] *add.* De muliere chananea *CDKO* De muliere cananea *AP* De muliere chananaee *W* De cananea *(marg.) L* chananea] cananea *CLN* primitiuam] primitiua *MNZ* primatiua *R* primicia *B* *666* ecclesiam] *corr. ex* ecclesiae *L* aecclesiam *C* aecclesia *MR* ecclesiae *NZ* ecclesie *B* synagogam] sinagogam *ACKLOPZ* sinagoga *BMNR* a] ad *AC* iam *P* daemonio] demonio *ABLMNO* demonia *C* demonium *P* *667* ecclesiam] ecclesia *ABN* aecclesia *CMR* gentium] gencium *M* ab] ad *C* idolis] hidolis *A* corruptam] corrupta *BMNR* missus] misus *P* *668* quae] que *DLMNRW* qui *P* ad] a *DL* Iudaeos] iudeos *ABCLMNPR* sensu] sensu *R* quia] *om. ACDKOPW* *669* uocantur] *add.* interpretatur (interpraetatur *CD)* autem hoc nomen uir uidens deum (dominum *ACPW) ACDKOPW* sumere] summere *P* doctrinam] doctrina *KN*

FILIORUM, id est, Iudaeorum; MITTERE CANIBUS, id est gentibus; CATELLI, id sunt gentes; EDENTES DE MICIS DOMINORUM, id sunt minora mandata, et doctrina prophetarum et apostolorum, aliter, patris et filii et spiritus sancti. SANATA EST PUELLA EX ILLA HORA significat conuersionem gentium ex illo tempore. MISEREOR TURBAE, id quia deus totus misericors est; in his QUI TRIDUO PERSEUERANT IN EO, hoc est fidem sanctae trinitatis. NON HABENT QUOD MANDUCENT, id est uerbum praedicationis; quia multitudo populi erat ibi sequens Iesum, id est turba discipulorum et turba mirantium. ET DIXIT, NOLO EOS DIMITTERE IEIUNOS, NE DEFICIANT IN UIA: uia ista saeculum est, ne pereant in eo et incidant in uiam erroris, quia *fides sine operibus mortua est.* Per SEPTEM PANES ostendit eptaticum; per PAUCOS PISCES ostendit ordinem prophetarum uel sacerdotum. SUPER TERRAM DISCUMBENS, ostendit iam calcata uitia sua. Per SEPTEM SPORTAS, septem dona spiritus sancti uel septem ecclesias significat.

I. 16. *(Mt. 16:2-26)* FACIEM CAELI RUBICUNDI uidentes dicunt, Cras

---

670 id est] *om. CKW* est] *om. ADO* Iudaeorum] iudeorum *ABCLMNPR* id] hii *B* hoc *N* ***671*** sunt] est *M* gentes] gentiles *ABCDKLNOPW* gentibus *R* edentes] edentibus *R* dominorum] dominicorum *P om. A* sunt] *corr. ex* est *P* ***672*** doctrina] doctina *C* apostolorum] apostorum *P* spiritus] spiritu CR ***673*** est] *om. ACDKOPW* puella] puhella *A* hora] ora *COW* conuersionem] conuersationem *KNPZ* conuersacionem *A* ***674*** gentium] gencium *MN* tempore] *add.* De turba *(marg.) L* turbae] turbe *BKLNPR* est] *om. D* totus] totos *K* totius *NRZ* tocius *BM* totis *(corr. ex* totius*)L* ***675*** in his qui] *om. ACDKOPW* perseuerant] perseuerantes *ACDKOPW* eo] eum *BLMNRZ* fidem sanctae trinitatis] in trinitatis fidei *ACKOPW* in trinitate fidei *D* sanctae] sancte *B* ***676*** quod] quid *P* praedicationis] *corr. ex* praedicationes *W* predicationis *CLMNPRZ* predicacionis *AB* ***677*** erat] erant *A* sequens] sequentes *ABCDKLMNOPRW* turba] turbas *C* ***678*** eos] -os C esse *D om. P* eos dimittere] dimittere eos *R* deficiant] deficient *D* dificiant *R* defitiant *A* ***679*** ista] iste *BR* istae *N* istud *Z* saeculum *(editor's correction)*] seculum *Z* seculis *B* seculus *NR* deus *ACDKLOPW* pereant] pereunt *Z* pereat *N* uiam] uia *ABMNRZ* erroris] herroris *P* ***680*** septem] semptem *AD* ostendit] ostenditur *C* eptaticum] eptatichum *P* ebtaticum *L* ***681*** per] *om. BLMNRZ* ostendit] ostenditur *C* ***682*** discumbens] discumbentes *ACDKOPW* calcata uitia] uitia calcata *ACDOW* uicia calcata *KP* uitia] uicia *BMNZ* sua] *om. ACDKOPW* per *(editor's addition)*] *om. ABCDKLMNOPRWZ* ***683*** septem[1]] vii *N om. C* spiritus sancti] spiritu sanctus *C* spiritu sancto *R* spiritui sancto *Z* septem[2]] vii *NZ* ecclesias] aecclesias *CR* ecclesiae *L* aecclesiae *M* significat] significant *ACKLMRZ* designat *BN* ***684*** faciem] fatiem *W* caeli] celi *BZ* rubicundi] rubidi *MR* rubentem *ACDKOPW* rufedi *BN*

nimbus erit, significat effusionem sanguinis. CAELUM TRISTE passionem Christi designat; TEMPESTAS RUTILANS persecutionem ostendit. CAUETE A FERMENTO PHARISEORUM, id est a doctrina eorum. SIMON interpretatur oboediens, BAR filius, IONA columba: sic interpretatur Bariona filius columbae; columba, spiritus sanctus. CARO ET SANGUIS NON REUELAUIT TIBI, id est pater et mater tua non ostenderunt tibi Christum. SED PATER MEUS QUI IN CAELIS EST. PORTAE INFERNI sunt peccata hominum, CLAUES REGNI CAELORUM est potestas ligandi et soluendi, sicut in ostio clauis aperit et claudit; sic ei data est potestas soluendi per paenitentiam, soluere per confessionem, claudere uero impiis et non paenitentibus. Sciens dominus Iesus quae uentura erant illi in passione, et retulit Petro et Petrus ait, ABSIT A TE DOMINE, et dominus ad illum dixit, UADE POST ME, significauit et ipsum Petrum crucifigendum esse. NON SAPIS EA QUAE DEI

---

685 nimbus] nymbus *N* nymbi *B* obumbres *(corr. ex* umbres*)R* erit] eret *N(corr. ex* erat*)B* effusionem] *corr. ex* effusionis *P* effusionis *ACDKO* sanguinis] sangus *C* caelum] celum *N* triste] tristae *Z* tristem *ABCDKLNOPRW* ***686*** designat] significat *ACDKOPRW* tempestas] tempesta *(corr. ex* tempemtas*)P* rutilans] ruptilans *A* persecutionem] persequutionem *O* persecutione *C* a] ad *AP* ***687*** fermento] fermenta *N* pharisaeorum] phariseorum *ADLMNOPRWZ* fariseorum *BC* a] *corr. ex* ad *P om. AK* eorum] *add.* De symone *C* Simon] symon *LNP* interpretatur] interpraetatur *DOW* interpretans *Z* ***688*** oboediens] obediens *BCMP* bar] *add.* iona *R* id est] *om. ACDKOPW* filius] *add.* iona *L* iona] *om. R* columba] columbae *MRZ* columbe *L* sic ... filius columbae] *om. L* sic interpretatur Bariona] bariona (bar iona *C*) id est *ACDKOPW* interpretatur] interpretat *R* ***689*** columbae] columbe *BCDKN* columba] columbe *R* columbam *DO* sanctus] sancti *B om. P* sanguis] san---s *A* reuelauit] reuelabit *BDO* ***690*** Christum] christi *Z* ***691*** caelis] celis *BC* portae] porte *ABDKLMNOPRW* inferni] inferi *(corr. ex* inferni*) C* peccata] peccati *N* ***692*** caelorum] celorum *B* est] et *ACPW* ligandi] legandi *BN* et] atque *ACDKOW* adque *P* ostio] hosteo *B* osteo *N* ostium *P* clauis] claues *R* ***693*** aperit] apperit *AP* aperuit *N* sic ei data est] sic est ei data *LMRZ* sic] ita *ADKOPW* est] *om. C* soluendi] *add.* atque ligandi *ACDKOPW* paenitentiam] penitentiam *ABLNRZ* paenitenciam *M* penitenciam *CP* poenitentiam *KW* soluere] soluendi *ACDKOPW* ***694*** claudere uero] clade reuero *M* impiis] impius *N* paenitentibus] penitentibus *ABCDMNPRZ* poenitentibus *KL* sciens] ---ens *A* ***695*** Iesus] *om. BN* quae] que *ABCNPW* quia *MRZ* erant] erat *MRZ* esset *BN* illi] *add.* id *ADKPW* id est *CO* in] *om. BMNRZ* passione] passio *BMNRZ* retulit] retullit *A* retolit *O* se tulit *R* ***696*** a] *corr. ex* ad *P* ad *AC* ***697*** significauit] significauit *BCNP add.* quod *BN* ipsum Petrum crucifigendum esse] ipse petrus crucifigendus esset *BN* ipsum petrum quod crucifigendus esset *L* crucifigendum] crucifiendum *W* esse] esset *CR add.* satan (sathan *ACOW*) contrarius (conttrarius *C*) interpretatur (interpraetatur *DOW*) contrarius illi erat petrus dicendo absit a *(corr. ex* ad *P* ad *A)* te domine *ACDKOPW* quae] que *ABDLNOW*

SUNT, hoc de resurrectione sua dicebat, SED EA QUAE HOMINIS, haec temporalis uita. ABNEGET SE IPSUM QUI UULT CHRISTUM SEQUI, id est contemnat uoluntatem carnis. ET QUI UOLUERIT ANIMAM SUAM SALUAM FACERE, PERDET ILLAM: hic anima pro uoluntate ponitur, qui amat proprias uoluntates, animam perdet; QUI PERDIDERIT ANIMAM SUAM, INUENIET EAM, id est qui abnegat concupiscentias mundi, inueniet animam suam in regno dei. COMMUTATIONEM PRO ANIMAM DAT qui corpus suum cruciat ut animam nutriat.

I. 17. *(Mt. 17:1-26)* POST DIES AUTEM SEX, id est post sex aetates mundi, quod est finis mundi, igitur in septima, quae requies interpretatur. ADSUMPSIT DOMINUS IESUS PETRUM ET IACOBUM ET IOHANNEM ET DUCIT ILLOS IN MONTEM EXCELSUM Thabor: hic enim miram figurationem fecit dominus Iesus, quia per Petrum et Iacobum et Iohannem intellegitur tota ecclesia, quae est congregatio omnium

---

698 de] *om.* AC resurrectione sua] resurreccione sua *A* resurrectionem eius *BN* dicebat] dixit *MRZ* quae] que *ABDKLMNOPWZ* hominis] homines *R* haec] hec *BMN* ac *R* hoc *ACDKOPW* *699* temporalis] temporales *MN* temporalia *ADKOPW* temporaliae *C* *add.* Qui uult post me uenire *ACDKOPW* uita] uia *LMN* *om. ACDKOPW* abneget] abnegat *LR* abnegnet *P* se ipsum] seipsum *A* semetipsum *BNW* qui uult christum sequi] *om. ACDKOPW* *700* contemnat] contempnat *ABCDMNOW* contemmpnat *L* condemnat *Z* condemnet *R* uoluntatem] uoluntates *DKOW* uoluntatis *C* uoluntate *A* uoluptates *P* uolutatem *N* carnis] *add.* et *ACDKOPW* uoluerit] ouoluerit *Z* saluam] saluum *R* *701* facere] *corr. ex* faceret *A* illam] eam *M* uoluntate] uolunptate *P* uoluntatem *R* amat] ammat *C* *702* animam perdet] perdet animam *BN* perdet] perdit *C* perdat *RZ* suam] *add.* subauditur propter me *ACDKOW* *703* inuenit eam] *om. ACDKOW* inueniet[1]] inuenit *P* eam] *add.* subauditur propter me *P* concupiscentias] concupiscencias *CP* concupescentias *O* mundi] *add.* et sequitur me *ACDKOPW* inueniet[2]] inueniat *W* ueniet *BN* *704* animam] anima *B* eius] suam *ACDKOPW(corr. ex* eius*)L* commutationem] commotationem *W* communicationem *CP* communicacionem *A* quo mutatio *R* anima] animam *ACDKLORW* qui] quia *C* *705* cruciat] crutiat *W* ut] et *MR* nutriat] nutrit *M* *706* dies] di-- *P* autem] ----- *P* sex aetates] vi etates *B* sextam aetatem *CDKMOP* sexta aetate *AL* sex aetate *N* sexa etate *W* *707* quod est finis mundi] *om. L* est] *om. K* finis] fines *ABCKNO* septima] septimo *BLMNRZ* septimam *A* quae] que *BLNP* qui *MR* *om. WZ* *708* interpretatur] interpraetatur *DO* dominus] *om. MRZ* et[1]] *om. B* *709* ducit] duxit *(corr. ex* dicit*)P* ducet *W* montem] *corr. ex* mentem *N* Thabor] tabor *CL* enim miram figurationem] enim miram figuracionem *A* enim miram ficurationem *P* enim mira figuratio *L* est mirificam rationem *RZ* est mimirificam racionem *M* *710* per Petrum ... tota ecclesia] *om. P* per] *om. CW* Iacobum] *corr. ex* iacubum *N* iohannem *R* *711* Iohannem] iacobum *R* intellegitur] intellitur *C* ecclesia] aecclesia *ACMRWZ* quae est

gentium. Mons ille Thabor, qui interpretatur mons luminis, est paradisus, ubi gloriosus apparebit dominus in regno suo. ET SPLENDUIT FACIES EIUS SICUT SOL, id est electi dei *fulgebunt sicut sol in conspectu eius*, et UESTIMENTA EIUS ERANT ALBA SICUT NIX, est congregatio omnium populorum: sicut uestimenta ex multis pellibus fiunt, ita ex multitudine populi struitur ecclesia. Audiamus quid subditur: APPARUIT MOYSES ET HELIAS CUM EO, Moyses est lex, Helias ordo prophetarum; in alio sensu, Moyses et Helias significant uenturos angelos et sanctos obuiam Christo in aere cum uenerit iudicii dies. In alio sensu, Christus cum discipulis figurat uetus testamentum cum nouo. Illa uero congregatio illum sempiternum diem figurauit in quo uenient angeli, quos significauit Helias uir castus corpore et sancta atque angelica uita nutritus. Uenient et

---

congregatio omnium gentium] *om. ACDKOW* quae] que *BLMNPZ* est] *om. M* congregatio] concregatio *P* **712** gentium] gencium *M* *add.* per petrum et iacobum et ihoannem intelligitur tota aecclesia *P* ille] *om. ACDKOPWZ* Thabor] tabor *ABD* qui] *om. ACDKOPW* interpretatur] interpraetatur *DO* luminis] *add.* quod *ADKOW* quid *P* quod est *C* **713** paradisus] paradysus *DW* apparebit] apparet *LMNRZ* aparet *B* appararebit *W* splenduit] resplenduit *ACDKOPW* **714** facies] faties *W* id est ... sicut sol] *om. A* **715** et] *add.* alio sensu *BLMNR* *add.* alio sensu uestimentum uetus resplenduit in nouum *Z* eius] *om. BMNRZ* erant] *om. BLMNR* alba] *add.* sunt *M* nix] nixi *P* *add.* id est totius populi fidelis munditia (mundicia *ACP*) Et alio sensu (senso *W*) est] *om. M* congregatio] congregacio *A* **716** sicut] *add.* enim *ACDKOPW* pellibus] pilibus *BN* **717** multitudine] multitudinem *N* diuersitate *ACDKOPW* populi] *add.* et gentium *ACDKOPW* struitur] instruitur *BN* construitur *ACDKOPW* ecclesia] aecclesia *CMPRZ* audiamus] audiuimus *D* **718** quid] quod *ABCDKNOPW* subditur] subiungitur *BN* *add.* et *ACDKOPW* apparuit] aparuit *BNW* *add.* illis *N* Moyses] moises *C* Helias] elias *MW* aelias *P* eo] eos *C* *add.* loquentes *ACDKOPW* **719** Helias¹] *add.* est *A* ordo] hordo *B* in] *om. ACDKOPW* Helias²] elias *B* aelias *P* **720** significant] significat *M* uenturos] uentur-s *L* uenturus *NR* angelos] angelus *N* sanctos] sanctus NR *add.* in *MRZ* **721** aere] aerae *R* aera *ACDKOPWZ* uenerit] uerit *W* iudicii dies] iuditii dies *LR* dies iuditii *W* in] item *ACDKOPW* Christum cum discipulis figurat uetus testamentum cum nouo] uetus testamentum una cum nouo significat Christum (*om.* C) cum discipulis suis *ACDKOPW* Christus] christum *BLMRZ* **722** testamentum] *corr. ex* testamento *N* nouo] *add.* item consono (cum sono *ACKW*) intellectu (*corr. ex* intellectum *P* intellectum *C*) lex et prophetae (prophete *ACKP* prophaetae *W*) de Christo praedixerunt (predixerunt *ACPW*) et quod praedixerunt (predixerunt *ACKPW*) Christo iam glorificato presentis (praesentis *DO*) testificati (testificanti *AW*) sunt *ACDKOPW* illa] illorum *ACDKOPW* uero] uo *P* *add.* omnium *ACDKOPW* congregatio] congregacio *A* illum] *add.* terribilem uel *ACDKOPW* **723** figurauit] ficurauit *P* in quo ... significauit] *om. A* uenient] ueniunt *ABKLMNRZ* quos] quo *MRZ* significauit] significat *W* **724** Helias] elias *BN*(*corr. ex* angelos)*W* atque] adque *BLP*

prophetae uel patriarchae, quorum figuram gestauit Moyses; uenient omnes gentes terrae quas figurauerunt apostoli. *Et nubes suscepit eum ab oculis eorum,* illud est quod post iudicium, uel poena percepta non ualebunt impii uidere Christum, quia in tenebris erunt. ET UOX AUDITA EST, dicente Petro, DOMINE BONUM EST NOS HIC ESSE, FACIAMUS HIC TRIA TABERNACULA: hoc est habitaculum trinitatis, et consummatio trium legum. Uidens uero Petrus claritatem dei, qualis uenturus est iudicare ille qui uenerat primum saluare, et nesciens quid diceret nisi 'faciamus hic tria tabernacula', id est consummatio trium legum, et ecclesia gaudeat cum eo quem in trinitate suscepit. ET DIXIT ILLIS DOMINUS IESUS, NEMINI DIXERITIS UISIONEM DONEC FILIUS HOMINIS A MORTUIS RESURGAT. In uisione uero illa neminem uiderunt nisi solum Iesum, id est ut non dubitarent discipuli cui sermo ille dictus fuisset, sed firme scirent quod ipse esset Christus filius dei, qui cum patre fulgebat in caelis et cum

---

et] *om. K* 725 prophetae] prophete *ABCDKLNPRW* uel] et *W* patriarchae] patriarche *ACDMOPW* patriarchas *BLNR* figuram] ficuram *P* figura *BNR* uenient] *add. ACDKLMOPRWZ* 726 gentes] gestes *C* terrae] terre *ABL* quas] *corr. ex* quos *C* figurauerunt] sicut iam diximus *ACDKOPW* apostoli] *corr. ex* apostolus *L* nubes] nubs *BLMNR* suscepit] suscaepit *W* 727 oculis] occulis *C* illud] *corr. ex* illi *N* illut *W* illum *LMR* iudicium] iuditium *ALWZ* poena] pena *NP* paena *Z* poene *W* poenam *LR* paenam *M* percepta] precepta *LMR* 728 impii] *add.* amplius *ACDKOW* iam filium *P* quia] qui *W* tenebris] tenebras *R add.* perpetuis *ACDKOPW* 729 est] *om. DO* nos] nobis *ACN* no *(corr. ex* non*)L* esse] *add.* si uis *L* faciamus] faceamus *A* fatiamus *W* hic] *om. ACW* tria] trea *ABOW* 730 habitaculum] habtaculum *N* tabernaculum *ACDKOW* tabernacula *P* et] uel *ACDKOPW* consummatio] consumatio *DOPR* consumacio *ACM* trium legum] tribus legibus *M* tribus legum*(corr. ex* legis*) L* tribus legis *BNRZ* 731 uero Petrus] petrus uero *M* 732 ille] *corr. ex* illi *L* illi *M* illum *W* uenerat] uenerit *W* uerat *B* nesciens] nescient *B* quid] quod *K* qui *CW* diceret] dicerit *W* faciamus] faceamus *A* fatiamus *W* 733 tria] trea *AOPW* hoc] id *ACDKOPW* est] *add.* ter *N* consummatio] consumatio *CDOPR* consumacio *A* trium] trio *R* ecclesia] aeclesia *ACMPR* gaudeat] gaudiat *B* gaudit *KPW* gaudet *CDO* gaudeant *N* gaudent *AM add.* se esse *ACDKOPW* 734 cum eo] *om. ACPW* trinitate] trinitatem *BN add.* te *A* suscepit] suscaepit *W* illis] illi *CMZ* nemini] nemine *D* neminem *C* 735 dixeritis] dixertis *L* uisionem] *add.* id (hid *P) est (om.* C*)* ne in uanum (uacuum *W)* dicatis (ducatis *DKO)* hanc (hunc *D)* visionem *ACDKOPW* donec filius] donet filium *N* resurgat] *add.* id est donec me uere cognoscatis (cognuscatis *W)* deum et potenter (potentem *C)* mortem posse superare *ACDKOPW* in] *om. ACDKOPRW* 736 uisione] uisionem *BN* uisio *ACDKOPRW* uero] uera *C* illa] illam *BN add.* certa uel manifesta fuit *ACDKOPW* uiderunt] uiderint *K* Iesum] deum *MRZ* 737 cui] cuius *CDKLMOPRW* cum *A* ille] illis *L* dictus] ductus *M* sed] *om. BN* firme] firmiter *ACDKOPW* fermi *L* quod] quia *ACDKOPW* 738 esset] *add.* uenturus *BN*

apostolis conuersabatur in terris. Nubes tetra, id est uetus testamentum; NUBES CANDIDA, id est praedicatio sancti euangelii, quia quod obscurum erat in uetere nunc claruit in nouo; *nubes pluuialis* ostendit praedicationem apostolorum, quae faciebat fructum paenitentiae post ascensionem Christi. CUM UENISSET DOMINUS IESUS AD TURBAS, id est cum descendisset ad terras. HOMO GENIBUS PROUOLUTUS ROGABAT EUM DICENS, SANA FILIUM MEUM QUIA LUNATICUS EST: homo prouolutus est ordo prophetarum qui sperabant Christum uenturum et rogabant prosequacem ecclesiam; filius eius lunaticus significat populum gentium adorantem idola; CADIT IN IGNEM, id est in cupiditatem mundi; CREBRO IN AQUAM, id est in luxuriam. Facta sunt ista omnia, sed habent spiritalem intellectum: non dubitent legentes uel audientes, quia hoc superfluum non est. Quia qualis fuit daemoniacus iste, talis fuit et mundus iste ante aduentum Christi, et quales fuerunt caeci, claudi uel etiam mortui, talis fuit et mundus iste; quales legimus uirtutes et magnalia in uno claudo

---

Christus] *om. BN* caelis] celis *B* **739** apostolis] apostolos *C* conuersabatur] conuersabat *CDKLMOPRW* nubes] nubs *ABCDKLMNOPRW* tetra] thetra *C* tethra *O* thethra *D* thedra *M* tetram *A* uetus] uetere *BNR* **740** nubes] nubs *ABCDKLMNOPRW* praedicatio] predicatio *BKLMNOPRZ* predicacio *A* euangelii] euuangelii *LN* euangeli *O* euuanlii *B* quia] qui *O* quod] *om. DO* **741** uetere] ueteri *(corr. ex* uentere*)L* claruit] clarescit *ACDKOPW* nubes] nubs *ABCDKLMNOPRW* pluuialis] pluuiales *R* pliuialis *N* ostendit] id est *B* **742** praedicationem] predicationem *CLPWZ* predicacionem *A* predicatio *BMNR* quae] que *APWZ* qui *BLMNR* quem *C* faciebat] facit *ACDKOPW* faciebant *L* faciebunt *N* paenitentiae] poenitentiae *W* penitentiae *ALNPR* penitenciae *C* penitentie *B* **743** ascensionem] ascenssionem *W* Christi] domini *ACDKOPW add.* <De> lunatico *(marg.) L* **744** descendisset] discendisset *BDKMOR* ad terras] atterras *B* ad terra *A* genibus] gentibus *DN* **745** dicens] digens *N* est ordo] ostendit ordinem *BN* **746** qui] quia *ACDKOP* Christum] *om. BN* **747** prosequacem] prosequace *Z* prosequa esse *D* ecclesiam] aecclesiam *ACMPR* aecclesia *Z* eius] meus *C* gentium] gencium *CM* gentilem *ADKOPW* **748** adorantem] adhorantem *P* adorantes *BLMNRZ* idola] idolam *C* cadit] cadet *ACDKLMOPRWZ* ignem] igne *N* cupiditatem] cubiditatem *R* cupitatem *N* crebro] crebo *D* **749** aquam] aqua *BMNR* luxuriam] *corr. ex* luxoriam *P* luxoriam *ADKOW* luxoria *BMNR* sunt] *om. C* ista] *om. BN* omnia] *add.* historialiter *ADKOP* istorialiter *C* estorialiter *W* storialiter *A* habent] *om. W* **750** non dubitent legentes uel audientes quia hoc superfluum non est] nemo dubitet in omnibus his *(*isti *W)* factis christi quia in his nihil *(*nichil *C)* superfluum *(add.* est *C)* uel sine causa est *ACDKOPW* hoc] *om. N* **751** qualis] quales *B* daemoniacus] demoniacus *ABCLMNRZ* demoniachus OP iste] istae *Z* ille *ACDKOPW* talis] tales *R* iste] istae *WZ* **752** Christi] *add.* et *ACDKOPW* quales] qualis *B* quali *W* caeci] ceci *ABKMNRZ* claudi] clodi *ADP* etiam] aetiam *W* talis] tales *R* **753** iste] istae *Z* quales legimus uirtutes et

aut muto uel mortuo, tales factas esse credite in uniuerso mundo. SI HABUERITIS FIDEM SICUT GRANUM SINAPIS, id est incorruptam et indiuisam, quia granum sinapis indiuisum est, et ipsum significat Christum uel aeternam uitam. SI DIXERITIS MONTI HUIC TRANSI HINC ET TRANSIBIT: mons Christus est, transiit de Iudaeis ad gentes, et aliter per multitudinem malitiae atque superbiae, mons diabolus est; tollere et mittere in mare, id est diabolum in profundum; quia potestas data est apostolis eradicare montem illum, id est diabolum et uirtutes eius, quae sunt daemonia. DRAGMA est census mundi; UADE AD MARE, id est ad gentes; MITTE AMUM, id est uerbum praedicationis; PISCEM QUI PRIMUS ASCENDERIT IN AMUM, id est cornelium ex gentibus; IN ORE EIUS INUENIES STATERAM, id est confessionem fidei diuinitatis. DA EIS PRO ME ET TE, id est

---

magnalia] qualia magnalia et uirtutes legimus factas (facturas *P*) *ACDKOPW add.* uel uirtutes *LMRZ* in uno claudo] *corr. ex.* clodum *L* in uno clodo *DK* in unum claudum *BNR* in unum clodum *MZ* **754** aut] uel *ACDKOPW* muto] mutum *LMNRZ* mutuum *B* uel] aut *ADKOPW* mortuo] mortuum *BLMNRZ* tales] talia *Z*(*corr. ex* talis)*P* talis *ACDKO*(*corr. ex* tales)*R add.* et *BN* factas] factus *N* facta *ACDKMOPRWZ* credite] creditur *C* credidi *B* credi *N* in] *om. BDKLMNOWZ* uniuerso mundo] uniuersum mundum *ADKOPW add.* sed modo christi passionem (passione *AW*) unicuique credenti per fidem credite (credita *DO*) esse adempta (adaepta *P* adepta *AW*) *ACDKOPW add.* De sinape (*marg.*) *L* **755** habueritis] abueritis *AC* fidem] fide *A* sinapis] sinaphis *P* incorruptam et indiuisam] incorrupta et indiuisa *BLMNR* **756** quia] qui *C* granum] granus *B* sinapis] synapis *W* sinaphis *K* indiuisum] indiuisus *BLMNPR* ipsum] ipsud *Z* ipse *BLMNR* significat Christum] christum significat *ACDKOPW* **757** aeternam] eternam *B* monti] monte *DOR* munti *N* transi] transe *LW* **758** transibit] transiuit *BLMNR* Christus] christi *C* est] *om. CP* transiit] transit *BDLMNRZ* transiet *W* de] a *DKOPW*(*corr. ex* ad)*P* ad *AC* Iudaeis] iudeis *AMP* iudeos *BCNR* et] uel *ACDKOPW* aliter] *add.* a *O* per] pro *BN* **759** multitudinem] multitudine *R* malitiae] maliciae *ABCM* malitie *N* atque] adque *P add.* per *D* superbiae] superbie *BLR* supebiae *D* diabolus] diabulus *AZ* tollere et mittere] tollite et mittite *L* **760** diabolum] diabulum *AZ* profundum] *corr. ex* profundo *L* profundo *ABDKMNOPRWZ add.* inferni *ACDKOPW* est] *add.* per *P* **761** apostolis] *add.* uel omnibus sanctis *ACDKOPW* eradicare montem illum] (in [*eras.*] *W*) montem illum eradicare *add.* id est diabolum (diabulum *AP*) *ACDKOPW* quae] que *BLMN* quod *ADKOPW* hac *C* **762** sunt] *om. C* daemonia] demonia *ABCMNOPZ* demoniorum (*corr. ex* demonia)*L* dragma] dracma *Z* drama *CK* dedragma *M* est] *om. C* census] sensus *KW* mare] me *A* **763** amum] hamum *Z* ammum *C* praedicationis] predicationis *BCLNRWZ* predicacionis *AP* primus] prius *BN* **764** ascenderit] ascerderat *B* amum] *corr. ex* ammmum *P* hamum *Z* est] *add.* in *ACP* cornelium] cornilium *W* cornum *B* cornu *N* ex] a *M* eius inuenies] ei(*corr. ex* eis) inueniens *C* inuenies stateram] inueniestateram *Z* **765** stateram] statera *BR* est] *add.* in *AC* fidei] fidaei *Z* eis] eam (*corr. ex* eis)*P* te] tae *W*

pro me fidem, pro te confessionem; et aliter, hoc tributum designat passionem Christi.

I. 18. *(Mt. 18:3-31)* PARUULUS INTRAT IN REGNUM CAELORUM: non aetate paruulus, sed mente pura, unde apostolus ait, *Estote paruuli malitia*. SI QUIS SCANDALIZAUERIT UNUM DE PUSILLIS, id est iniuria siue corporali siue aduersione fidei; qui spernit eum qui adnuntiat uerbum dei, a maximo usque ad minimum, non intrabit in regnum caelorum. ET QUI SCANDALIZAUERIT, SUSPENDATUR MOLA ASINARIA AD COLLUM EIUS ET DEMERGATUR IN PROFUNDUM MARIS: 'mola', id est, cura siue circuitus huius saeculi designatur; 'in collo eius', id est in labore saeculi huius, 'et demergatur in mare', id est in malitia saeculi. OUIS QUAE ERRAUIT, hoc est humanum genus; PASTOR, Christus est, QUI RELIQUIT IN MONTIBUS NONAGINTA ET NOUEM OUES, id est in caelis reliquit ordines angelorum, archangelorum, cherubin atque seraphin; ET UENIT IN TERRIS

---

766 et] *om.* *ACDKOPW* *767* Christi] domini *ACDKOPW* *768* paruulus] *corr. ex* paruulis *M* paruolus *R* regnum] regno *B* caelorum] celorum *BNZ* *769* aetate] etate *BCLN* aetatem *A* paruulus] paruulis *A* paruolus *R* sed] *corr. ex* set *L* mente] mentem *A* pura] *add.* et humili *ACDKOPW* estote] stote *CNRZ* esto *D* paruuli] paruoli *R* *770* malitia] malicia *BCDM* malitiae *LRZ* maliciam *A* iniuria] iniuriam *ACDKLOPW* *add.* fecit *DW* fecerit *ACKOP* *771* corporali *(editor's correction)*] corporalis *BN* corporales *MR* corporalem *ACDKLOPW* incorporales *Z* aduersione *(editor's correction)*] aduersionem *ABCDKLMNOPRWZ* fidei] fidaei *Z* adnuntiat uerbum dei] adnunciat uerbum dei *M* uerbum adnunciat *C* uerbum dei adnuntiat *ADKOW* uerbum dei adnunciat *P* *772* a] ad *A* minimum] minimo *BN* intrabit] intrauit *BNR* regnum] *corr. ex* regno *L* regno *MZ* regna *BN* caelorum] celorum *B* *773* qui] quis *A* asinaria] asenaria *W* ad collum] in collum *AW* in collo *C(corr. ex* collum*)P* ad collo *BN* eius] ei *O* *774* demergatur] dimergatur *ALMRZ* profundum] *corr. ex* profundo *L* profundo *M* *775* huius] uius *P* saeculi[1]] seculi *ABLMNOPRW* designatur ... saeculi huius] *om.* *ACKW* designatur] *om.* *DO* saeculi huius] huius saeculi *D* huius seculi *LO* saeculi[2]] seculi *BMNR* huius et ... malitia saeculi] *om.* *BN* *776* demergatur] dimergatur *DLMOWZ* demergitur *A* in] *om.* *C* *add.* seculo *MRZ* malitia] malitiae *RZ* maliciae *M* malicia *CDP* macia *A* saeculi] seculi *ALMOPRWZ* ouis] oues *CNW* quae] qui *CLMRW* que *ABNPZ* *777* errauit] errauerit *BC* errauerat *NZ* est] *add.* in *C* Christus est] *om.* *BN* reliquit] reliquid *ADKOMNW(corr. ex* relinquid*)L* relinquit *R* linquid *B* *778* nonaginta et nouem] xc et viiii *MRZ* nonaginta nouem *N* oues] ouibus *C* ouis *DO* id est] id e *W* caelis] celis *B* reliquit] reliquid *ADKNW(corr. ex* relinquid*)L* relinquit *R* relinquid *M* *779* angelorum] *add.* et *ACDKOPW* cherubin] cerubin *BOZ* cerubyn *NW* cherubim *R* cerubim *K* et] atque

PROPTER UNAM OUEM, id est humanum genus, *et inposuit super humerum suum*, id est portanda peccata hominum. SI PECCAUERIT IN TE FRATER TUUS, CORRIPE ILLUM INTER TE ET IPSUM SOLUM, ut detectio peccati non fiat et inproperium fratri non nascatur; ET SI NON TE AUDIERIT, ADHIBE UNUM UEL DUOS, DEINDE DIC ECCLESIAE; ET SI ECCLESIA NON AUDIERIT, SIT TIBI SICUT ETHNICUS, id est gentilis, ET PUBLICANUS, qui publice peccat. Tu non imaginem odere illius, sed peccata et opera eius. SI DUO CONSENSERINT DE OMNIBUS QUAE FIUNT SUPER TERRAM, id est caro et anima: caro, si consenserit animae, quae petit accepit. IDEO ADSIMILATUM EST REGNUM CAELORUM HOMINI REGI QUI UOLUIT RATIONEM PONERE CUM SERUIS SUIS; UNUS DEBEBAT DECEM MILIA TALENTA. Decem milia talenta, est qui peccat in domino; CENTUM DENARIOS, est qui peccat in fratrem suum. CONSERUI QUI RENUNTIANT DOMINO angeli sunt.

ACDKOPW seraphin] seraphyn *DP* seraphim KR serraphym *N* **780** unam] unum *D* ouam *B* humanum] umanum *W* inposuit] posuit *N* **781** humerum] umerum *KW* portanda] portando *L* portans *ACDKOPW* **782** inter] in *A* et] *om. K* **783** fiat] fiet *CLN* improperium *(editor's correction)*] inproperium *Z(corr. ex* inproperio*)L* inproperio *R* inproperius *BN* improperio *M* obprobrium *ACDKOW* obproprium *P* fratri] *om. ACDKOPW* fratribus *MRZ* non te] te non *MRZ* adhibe] adibe *ABCLPW add.* illum *A* eum *P* **784** deinde] deindae *W* ecclesiae] aecclesiae *ACMR* ecclesie *BL* ecclesia] ecclesiae *L* aecclesiae *AMR* ecclesiam *CDKOPW om. Z* audierit] *add.* adibe unum uel duos deinde dic ecclesiae et si ecclesiae non audierit *L* **785** sicut] *add.* ethnicus et publicanus *Z* ethinicus et publicanus *M* hnicus et puplicanus *R* ethnicus] etnicus *W* ethinicus *B* etnhicus *L* ennicus *C* etinicus *AN* et unichus *P* hnicus *R* est] *add.* et *A* gentilis] gentiles *NW* et] *om. MRZ* publicanus] puplicanus *NOR add.* id est *ACDKOPW* publice] publice *N* publicae *R* tu non ... illius] *om. L* **786** imaginem] imagine *Z* imago *R add.* uel personam *ACDKOPW* odere illius] odire illius *BN* illis hodio habeas *ADO* illis odio habeas *K* illius hodio habeas *PW* illius hodio habetis *C* sed] sit *R* peccata] peccato *LR* peccatum *BMN* opera] opere *R* **787** quae] que *ABDLMPW* fiunt] figunt *Z* terram] *add.* fiet *ACDKLMOPRWZ* **788** anima] animam *B* si] se *K* animae] anime *BL* quae] que *BMNPRW* accepit] accipit *A(corr. ex* accipiat*)B(corr. ex* accepit*)L* acipit *Z add.* De eo qui uoluit rationem *(*racionem *A)* ponere cum seruis suis *ACDKOPW* De rege homo *(marg.) L* ideo] *om. ACDKOPW* adsimilatum] adsimulatum *B* simile *ACDKOPW* **789** caelorum] *om. B* regi] rege *W* qui] qu- *C* rationem] racionem AM **790** unus] unum *Z add.* qui *P* debebat] *om. MRZ* decem[1]] decim *AKORW* decem[2]] decim *ADOPRW* undecem *Z* **791** domino] deo *BN* denarios] dinarios *PZ* denarius *C* denarii *B* dinarii *N* est] sunt *BN* fratrem suum] fratre suo *MR* fratri suo *L* **792** renuntiant] renunciant *CP*

I. 19. *(Mt. 19:1-24)* CUM CONSUMASSET IESUS SERMONES ISTOS, MIGRAUIT AD GALILEAM, quod intellegitur in fine mundi, de gentibus ad Iudaeos. RELINQUIT HOMO PATREM ET MATREM ET ADIUNGITUR UXORI, ET ERUNT DUO IN CARNE UNA. Qui relinquit patrem, id est Christus patrem deum in caelis et uenit in mundum, sic tamen relinquit illum ut non deserit eum; matrem, id est synagogam. Adherebit uxori, id est ecclesiae, erunt duo in carne una, certe quia caput Christus est, membra et corpus ecclesia est. UXOR DISCEDERE A UIRO, id est cum discesserit aliquis a Christo, coniungit se heresi. BONUS EST DEUS et aliae creaturae bonae sunt, pro eo quod ab eo facta sunt, sed quia uanitatem carere non possunt. Solus bonus est deus, unde dicitur, *Uerumtamen uniuersa uanitas omnis homo uiuens; et uanitas uanitantium, dixit Ecclesiastes, Omnis homo uanitas;* et iterum, *Ego dixi in excessu mentis meae omnis homo mendax.* Proinde *nemo bonus est nisi unus deus,* qui est aeternus et incommutabilis. DIFFICILE DIUES INTRABIT IN REGNUM CAELORUM: de his

---

793 cum] *corr. ex* com *A* consumasset] consummasset *RZ* *add.* dominus *BNR* istos] hos *ACDKOPW* *794* ad Galileam] in galileam *L* a galilea *BN* intellegitur] intelligitur *C* in] *om. MR* fine] finem *ABMNR* ad] a *D* *795* Iudaeos] iudeos *BCLMNPZ* relinquit] relinquid *BLMP* reliquid *AKNZ* et] eit *A* adiungitur] adiungit *CKMRW* adiunxit *DL* adiuncxit *O* adiungi *A* uxori] *corr. ex* uxore *P* uxorem *D* *796* relinquit] relinquid *ABDKMRWZ* reliquit *CO* reliquid *(corr. ex* relinquid*)L* Christus] christum *(corr. ex* christus*)L* patrem deum] *om. BLMNRZ* *797* caelis] celis *BK* et] *om. BLMNRZ* mundum] mundo *BN* sic] si *M* relinquit] relinquid *ABMNWZ* reliquit *C* reliquid *DKO* reliquet *L* ut] et *ACW* *798* deserit] deserat *L* desereret *BMN* synagogam] sinagogam *ACMNOPZ* sinagoga *BR* sinagam *K* *add.* et *ACP* adherebit] aderebit *M* adhere *A* adhebit *B* *add.* sibi *AC* uxori] uxorem *C* ecclesiae] aecclesiae *ACM* ecclesia *DKO* aecclesia *RZ* *add.* et *BN* *799* duo] *om. ACDKOPW* caput] capud *BKNP* est m.] *om. AP* membra] menbra *P* et c.] *om. L* et corpus] *om. BN* *800* ecclesia] aecclesia *AMPRZ* ecclesiae *L* uxor] uxori *ACDKOW(corr. ex* uxorem*)P* *add.* non *BN* discedere] descedere *W* discere *A* descendit *(corr. ex* decedere*)L* uiro] *add.* non licet *ACDKOPW* cum discesserit aliquis a Christo] ecclesia et *DKOW* aecclesia et *AC* aecclesiam *(corr. ex* aecclesia*)P* *801* coniungit] coniunget *B* iungisset *P* iungi *ACDKOW* se] *om. CP* heresi] eri *A* deus] *om. K* aliae creaturae bonae] aliae creature bone *P* aliae creaturae bone *DKO* alie creature bone *AB* alia creatura bona *LMR* alie crature bone *N* *802* facta] factae *Z* facte *BN* uanitatem]*(corr. ex* uenitatem*) P* uanitate *RZ* *803* bonus est] bonum est *N* est bonus *MRZ* uerumtamen] uerum tamen *AKN* ueruntamen *LM* uerumptamen *C* uniuersa] huniuersa *CR* omnis] omnes *R* *804* et] ex *M* uanitantium] uanitatum *C* *add.* et omnia uanitas *MRZ* dixit] dicit *ACDKOPW* Ecclesiastes] aecclesiastes *CMR* ecclaesiastes *Z* aecclesiae aestes *A* omnis homo uanitas] *om. MRZ* *805* excessu] excessum *ABP* mentis] *corr. ex* mentes *B* *806* nemo] ne *W* unus] solus *R* aeternus] eternus *B* etaernus *W* *807* incommutabilis] inconmubatilis

dixit qui sub auaritia possident diuitias mundi. Uno modo, FORAMEN ACUS posterula est in Hyerusalem, per quam cameli onerati intrare non possunt; alio modo, foramen acus confessio fidei, uel paenitentia est; tertio modo, passio Christi est foramen, CAMELUS est populus Iudaeorum qui cum diuitiis de Aegypto exiit; alio modo, restes sunt nauigium. IN REGENERATIONE, hoc est post resurrectionem, CENTUPLUM ACCIPIET, id est quia uno uiro iusto totus mundus subiectus est, †et omnis locus diuitiarum est†. Post resurrectionem ERUNT NOUISSIMI PRIMI ET PRIMI NOUISSIMI: primi fuerunt Iudaei, facti sunt nouissimi; populi gentium facti sunt primi, sic de petro et latrone, sic de infante et sene.

I. 20. *(Mt. 20:1-31)* SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI PATRIFAMILIAS QUI CONDUXIT OPERARIOS IN UINEAM SUAM: paterfamilias Christus est, PRIMO MANE initium mundi est, operarii sunt cultores

---

W(corr. ex conmutabilis*)P* commutabilis *A* conmutabilis *C add.* De diuite camelo *(marg.) L* difficile] dificile *CKRZ* difitile *W* defficile *B* dificilis *A* diues] diuis *A* intrabit] intrauit *BKN* intrat *A* regnum] regna *BN* caelorum] celorum *BC* **808** auaritia] auaricia *ABCMP* auaritiae *L* possident] possedent *KN* diuitias] diuicias *ABCMPW* uno] *corr. ex* unum *P* unum *CW* **809** acus] aquus *CD* posterula] posterola *BLNZ* postera *R* postitium *DKOW* posticium *ACP* potest *L* est] esse *L om. Z* in] *om. L* Hierusalem] hyerusalem *DO* iherusalem *C* quam] quod *ACDKOPW* qua *MR* cameli] *corr. ex* camelli *P* camelli *A* onerati] honerati *BDNW(corr. ex* honorati*)LP* honorati *AC* **810** acus] aquus *D* paenitentia] penitencia *C* penitentiae *B* penitentia *ALNPR* **811** tertio] tercio *ABCMRPZ* tercia *W* est] *om. BN* camelus] *corr. ex* camellus *P* camellus *A* cameli *(corr. ex* camelus*)L* populus] populum *N* Iudaeorum] iudeorum *ABCLMNP* **812** diuitiis] *corr. ex* diuitias *L corr. ex* diuidiis *P* diuiciis *CZ(corr. ex* deuiciis*)A* diuitias *NR* diuicias *BM* de Aegypto exiit] exierunt de aegypto (egypto *B) BN* Aegypto] aegipto *C* egypto *Z* exiit] exierunt *LMR* exigerunt *Z* alio] quarto *ACDKOPW* restes] retes *A(corr. ex* restes*) C* rectes *O* resti *R* recti *MZ* nauigium] nauium *ACDKLMOPRW add.* De operariis in uinea *ACDKOW* **813** regeneratione] *corr. ex* regenerationem *P* hoc et post resurrectionem] *om. LMPRZ* **814** quia] *om. MPRZ* uno] *corr. ex* unum *P* uni *M* uiro] *corr. ex* uirum *L* iusto] *corr. ex* iustum *P* iusta *BN* omnis] *corr. ex* omnes *P* omnes *BLMNRWZ* locus] lucus *R* **815** diuitiarum] diuiciarum *BMP* est] *add.* De patrefa----- *(marg.) L* et primi nouissimi] *om. LMPRZ* **816** fuerunt] erunt *MZ* erant*(corr. ex* erunt*)P* Iudaei] iudei *BLMNPR* populi] populus *B* gentium] gencium *M* **817** latrone] *corr. ex* latronem *P* latronem *R* sic] *om. P* et] *add.* de *B* sene] senece *B* senice *M* phenicae *P add.* De operarius in uinea *P* **818** caelorum] celorum *B* **819** qui] *add.* exiit primo *(corr. ex* promo *A)* mane *ACDKOPW* conduxit] contuxit *Z* conducere *ACDKOPW* operarios] operarius *B* uineam] uianeam *A* **820** initium] inicium *CMP* initius *BN* mundi] mundus *BN* operarii] operari *P* operii *B*

mandatorum dei, uinea ecclesia intellegitur; in uetere testamento uinea lex est siue synagoga. Denarius diurnus uita aeterna est. Prima hora est prima aetas. Qui prima hora uenit est Abel; qui HORA TERTIA uenit est Noae; IN FORO, id est in mundo. Qui SEXTA HORA uenit est Abraham; NONA HORA uenerunt Moyses et Dauid; CIRCA UNDECIMAM AUTEM HORAM qui uenerunt, ostendit populos gentium. Alio modo significat mane infantiam. Hora tertia, aduliscentia; hora sexta, iuuentus; hora nona, senectus; undecima uero significat decrepitam aetatem; quacumque hora nominate homo correptus ingemuerit saluabitur. Et accipiet denarium diurnum sicut primi. SERO FACTO, hoc est finis mundi. DOMINUS PROCURATORI, est deus pater; PROCURATOR est Christus; QUI MURMURAUERUNT, sunt Iudaei, more HUMANO LOQUENTES; QUI PORTAUIMUS PONDUS DIEI ET AESTUS, id est portantes legem et prophetas.

---

821 uinea[1]] uineam *R* ecclesia] aecclesia *CMP* aecclesiam *R* intellegitur] intelligitur *CP* *add.* sed *ACDKOPW* uetere] ueteri *CDZ(corr. ex* uetus*)L* uetus *MR* testamento] *corr. ex* testamentum *L* testamentum *MR* testamenta *W* *822* siue synagoga] *om. M* siue] uel *ACDKOPW* synagoga] sinagoga *BCKLNORZ* denarius diurnus ... uita] *om. M* denarius diurnus ... aeterna] *om. Z* denarius] *corr. ex* denario *P* denario *ABCDKLNO* dinario *RW* diurnus] *corr. ex* diurno *P* diurno *ABCDKLNORW* uita aeterna] *om. L* aeterna] eterna *BN* hora] ora *AO* *823* aetas] etas *CWZ* prima] secunda *(corr. ex* prima*)M* hora[1]] ora *NOP* uenit] *add.* id *KMRZ* tertia hora] hora tertia *DK* ora tertia *OW* ora tercia *ACP* tertia] tercia *BMZ* *824* Noae] noe *BCKMNORZ* hora] ora *A* *om. BMRZ* uenit] *add.* id *K* Abraham] habraham *M* abraam *A* habraahm *P* *add.* qui *ACDKOPW* *825* hora] ora *AP* circa] circam *A* undecimam] und---mam *L* undecima *CMP* decima *R* autem horam] *om. P* autem] uero *ACDKOW* *om. BN* horam] oram *A* hora *MR* *826* qui] *om. BN* ostendit] hostendit *C* populos] *corr. ex* populus *P* populus *ACKORWZ* populum *BLN* alio] *add.* uero *ACDKOPW* significat] significant *D* signifacat *R* *827* infantiam] infanciam *CP* infantia *ABNR* infancia *M* hora[1]] ora *A* tertia] tercia *ABCMOPZ* aduliscentia] adulescentia *O* adulesc----- *L* adolescentia *R* adolescencia *CP(corr. ex* adolascencia*)M* aduliscentiam *Z* hora[2]] *om. ABCDKMOPW* hora[3]] *om. ABCDKLMOPW* *828* undecima] --decima *L* uero] hora *BN* decrepitam aetatem] decrepitatem *(corr. ex* increpitatem*)L* decrepitam] decrepita *ABCDKMORW* decrebita *N* aetatem] aetate *ADKNOW* etate *BC* aetas *MR* quacumque] *corr. ex* quicumque *W* ---cumque *L* quicumque *AN* quaecumque *R* quecumque *BMZ* hora] ora *O* horae *MRZ* hore *N* ore *B* *add.* ex his *ACDKOPW* *829* nominate] nominante RZ *om. ACDKOPW* correptus] conuersus *ACDKOPW* ingemuerit] --gemuerit *L* accipiet] accepiet *D* accipit *BN* denarium] denari-- *L* dinarium *BNR* *830* diurnum] deurnum *A* *om. L* sicut] *add.* et *ACDKOPW* facto] factum *M* finis] *corr. ex* fines *P* f-nis *L* fines *BDKMNORZ* mundi] mundus *B* *831* procuratori] *corr. ex* procuratis *P* procuratoris *AM* procurator *BN* percusatori *Z* pater] patri *C* est christus] christus est *ACDKOPW* *832* murmurauerunt] murmorauerunt *BDRW* Iudaei] iudei *ABCLMNPW* humano] humane *L* humono *A* *833* pondus] pundus *K* aestus]

DUO CAECI significant Iudaeos et gentes. HIERICHO interpretatur luna, quod est defectio populi. IUXTA UIAM SEDENTES, hoc est in praesenti uita iuxta fidem. TRANSIRE IESUM, hoc est de mundo per incarnationem; TURBAE INPREMENTES significant cogitationes hominum inprementes orationem; transire humanitatem significat quia dominus noster transiuit per mundum et non stetit.

I. 21. *(Mt. 21:1-44)* CUM ADPROPINQUASSET HIEROSOLIMIS, id est cum uenisset in mundum. BETHFAGE interpretatur domus buccae uel maxillae. MONS OLIUETI interpretatur mons trium luminum, id est refectio laboris, consolatio doloris, notitia ueri luminis. CASTELLUM QUOD CONTRA UOS EST, id est Hierosolima quae contra legem euangelicam repugnabat; proinde dictum est castellum contra. Per ASINAM, ostendit synagogam, LIGATAM per litteram legis. PULLUS ASINAE significat

---

estus *ABCLMNPZ* id est] -- --- *L* prophetas] *add.* De duobus caecis *DOPW* De duobus cecis *ACK* ***834*** caeci] ceci *ABKLMNRZ* significant] significat *C* Iudaeos] iudeos *ABCLMNP* Hiericho] hyericho *DOP* herico *A* gericho *L* interpretatur] interpraetatur *D* ***835*** quod] qui *R* defectio] de perfectio *B* populi] popul- *L* ***836*** iuxta] iusta *L* uiam] uia *BMNR* est] *om. W* in] *om. C* praesenti uita] presenti uita *BN(corr. ex* presentem uit-*)L* praesente uita *O* presente uita *ACKWZ* presenta uita *P* presentem uitam *MR* iuxta] iusta *AL* hoc est] ostendit *BN* mundo] *corr. ex* mundum *PW* mundum *ACDK* ---dum *L* incarnationem] incarnacionem *AB* ***837*** turbae *(editor's correction)*] turbas *ABCDKLMNOPRWZ* inprementes[1]] inpraementes *D* inprim--tes *(corr. ex* inprem--tes*)L* significant] significat *PRW* cogitationes] cogitaciones *BW* cogitacionis *A* inprementes[2]] inpremen--- *L* inpraementes *D* prementes *Z* inprimentes *B* ***838*** orationem] oracionem *A* ---brationem *L om. C* transire] transite *N* ***839*** mundum] *add.* et *ACDOPW* stetit] *add.* De pullo *(marg.)* *L* ***840*** adpropinquasset] *add.* iesus *P* Hierosolimis] hyerosolimis *DMO* hierusolimis *BLRW* hierusolima *K* hyrosolimis *P* ***841*** mundum] mundo *BN* Bethfage] bethphage *LZ* interpretatur] interpraetatur *D* buccae uel] *om. W* bucce uel *ABDKLMNOZ* ***842*** maxillae] maxille *ABDKLNOPW* maximae *Z* interpretatur] interpraetatur *DO* luminum] *corr. ex* luminis *L* luminis *BMNR* ***843*** refectio] refeccio *W* refectu *B* refectii *N* resurrectio *P* consolatio] consolacio *A* consalatio *W* doloris] laboris *M* notitia] noticia *ABCMOWZ* notia *P* castellum] castello *BN* ***844*** Hierosolima] hyerosolima *MP* hierusolima *BDKNRW* hyerusolima *O* iherosolima *C* quae] que *APW* qui *BMNRZ* quid *L* legem euangelicam] lege euangelica *AMR* lege euuangelica *B* legem euuangelica *N* ***845*** repugnabat] repugnabit *C* proinde] deinde *R* dictum] dicta *BDNO* castellum] castello *BN* contra] *add.* uos *MRZ add.* De asina et pullo *ACDKOPW* ostendit] significat *ADKPW* (et pullo *eras.*) significat *O* designat *C* ***846*** synagogam] sinagogam *ACDKMOPZ* sinagoga *BN* synagoga *R* ligatam] ligata *RZ* legata *BN* litteram] literam *C* littera *BNOZ* pullus] pullum

populum gentium nouum; super illum sedit dominus Iesus quia nondum portauerat sarcinam. SOLUITE ET ADDUCITE EAM AD ME: hoc dixit, Praedicate illis, ut agant paenitentiam et conuertant ad me, hoc est conuersionem omnium gentium. DOMINUS HIS OPUS HABET, hoc est fides populorum. Sion interpretatur speculatio uitae. FILIAE SION, est congregatio omnium fidelium. STRAUERUNT UESTIMENTA SUA, id est abicierunt doctrinas ueteres ut acciperent nouas. CEDEBANT RAMOS DE ARBORIBUS, id est adtrahebant uerba de uetere scriptura, sicut dicebant, *Benedictus qui uenit in nomine domini, rex Israhel.* ET DESUPER EUM SEDERE FECERUNT, id est Christum in corda fidelium. In alio sensu, ramus scissus significat scissam doctrinam gentium. 'TURBA PRAECEDENTE', Iudaeos significat, 'TURBA SEQUENTE', significat gentes. OSANNA est hebraice, interpretatur latine 'saluifica', siue 'saluum me fac'.

BLMNRZ asinae] asine *ABLMNPWZ* asina *C* ***847*** gentium] gencium *MP* gentilium *A* sedit] sedet *ACDKOPW* quia] qui *K* ***848*** sarcinam] sarcina *BN* soluite] soluitte *N* et adducite eam] eam et adducite *BN* hoc ... ad me] *om. R* ***849*** dixit] dixi *M* praedicate illis] *om. N* praedicate] predicate *ABCLMPWZ* illis] illos *ACDKLMOPZ* paenitentiam] penitentiam *BNZ* paenitenciam *M* penitenciam *CP* poenitentiam *AKLW* conuertant] conuertantur *PWZ* ad] a *P* est] *(est eras.)* significat *L* ***850*** conuersionem] conuersione *AC* conuersationem *LMNZ* conuersacionem *R* conuersacionum *B* gentium] gencium *CM* his opus] his hopus *M* hysophus *DO* ***851*** fides] fidem *ABCDKNOPW* Sion[1]] syon *LP* interpretatur] interpraetatur *DO* speculatio] speculacio *BP* specula *ACDKLO* uitae] uite *BKL* filiae] filie *BLM* filia *ACDKOPW* Sion[2]] syon *KLP* est] *om. MRZ* ***852*** congregatio] congregacio *AB* ***853*** abicierunt] habicierunt *B* abitierunt *NZ* abiecerunt *ACDKLOPW* acciperent] acciperunt *W* nouas *(editor's correction)*] noua *ACDKMOPRWZ* nouam *BL* nouuam *N* cedebant] caedebant *C* incidebant *BN* cederunt *L* ramos] rammos *CP* ***854*** adtrahebant] abstrahebant *W* adtraebant *C* atraebant *A* trahebant *MRZ* extrahebant *P* de uetere scriptura] de ueteri scriptura *Z* de uetera scriptura *L* de scriptura uetere *CDKOPW* descritura uetere *A* sicut] *om. CP* dicebant] dicaebant *W* ***855*** desuper] super *MRZ* ***856*** corda] corde *NZ* cordae *L* in] item *ADKOPW* i--- *C* id est *P* sensu] senso *R* ***857*** ramus] ramos *ABDKLNOPR* rammos *CW* scissus] scisus *R* scissos *L* excissos *B* excisos *N* caesus *DO* caesos *A* cesos *CKW* cessos *P* significat] significant *COW* scissam] scissa *M* scisa *R* excissa *B* excisa *N* scissas *ACDKOPW* doctrinam] doctrina *BMNR* doctrinas *ACDKOPW* gentium] gencium *M add.* per *Z* turba] turbas *ACP* turbam *Z* ***858*** praecedente] precedente *ABCKNRW(corr. ex* precedentes*)P* precedens *(corr. ex* precedente*)L* precedentem *Z* procedente *M* Iudaeos] iudeos *ABCLMNP* significat] significant *C add.* per *Z* turba] turbam *PZ* turbas *AC* sequente] sequentem *PZ* sequentes *C* sequens *(corr. ex* sequente*)L* significat] significant *CD* ***859*** Osanna] ossanna *B* est] *om. ACDKOPW(eras.)L* hebraice] haebraice *C* hebraicae *P* ebraicae *L* haebraicae *AR* aebraicae *M* interpretatur latine] latine interpretatur *AKOPW* latine interpraetatur *D* latinae interpretatur *C* latine] in latino *MRZ* in latinum*(corr. ex* latino*)L* me] *om*

Osanna in excelsis, id est saluum me fac qui es in excelsis. In alio sensu, sicut saluas Iudaeos, saluifica gentes; in alio sensu, sicut saluas angelos, saluifica genus humanum. INTRAUIT DOMINUS IESUS IN TEMPLUM, id est in ecclesiam, ET EIECIT UENDENTES ET EMENTES: hoc intellegit episcopos qui accipiunt propter honores dandos praemia; ipsi uendunt sacrationes propter praemia, ipsos abhominat deus, et fiet illis sicut scriptum est, Anathema dandi anathema recipiendi. CATHEDRA est doctrina; 'MENSAS NUMULARIORUM', mandata legis; COLUMBAS, honores quos uendere non licet. PUEROS CLAMANTES IN TEMPLO significant sacerdotes psallentes in ecclesia. BETHANIA, interpretatur domus oboediens, UBI MANSIT Iesus, significat Christum manere in corde oboedientium. UERTENS IN CIUITATEM, ostendit quod in primo aduentu uenisset ad Iudaeos. Quid esuriit, nisi fidem eorum? *Habebat homo arborem fici plantatam in*

BKMNZ **860** Osanna] ossanna *B* excelsis] *add.* id est *ACDKOPW* saluum me fac] salua me *ACDKOPW* excelsis] caelis *C* in alio sensu ... gentes] *om. BLW* in] *om. ACDKOP* **861** Iudaeos] iudeos *ACMN* saluifica] salua et *ACDKOP* in] item *ACDKOP* alio] aliu *A* **862** saluifica] salua *ACDKOPW* genus] gentes *N* humanum] humanu *A* intrauit] introiuit *A* templum] templo *BN* **863** ecclesiam] aecclesiam *P* ecclesia *ABNW* aecclesia *CMR* et eiecit] exeiecit *M* et egecit *(corr. ex* eiecit*)P* eiecit *BN* aeiecit *W* hoc] *om. D* intellegit] intellegitur *ADKLMRWZ* intelligitur *CP add.* de *Z* episcopos] *corr. ex* episcopis *L* episcopis *MZ* **864** accipiunt] actipiunt *W* dandos] dandas *ACDOPW* danda *K* praemia] premia *ABCLMNPRWZ* sacrationes] sacraciones *AM* sacracionis *B* consecrationes *W* **865** praemia] premia *ABCLMNPRWZ* ipsos] ipsus *N* abhominat] abominat *NR* habominat *P* abhominant *D* fiet] fiat *BCN* **866** anathema dandi] anatema dandi *A* anathema danti *(corr. ex* dandi*)L* anathematizandi *C* recipiendi] recipienti *(corr. ex* recipiendi*)L* cathedra] chathedra *D* cathedram *N* mensas] mensae *P* mense *ACDO* mensa *KW* **867** nummulariorum] numulariorum *ABCDKNOPW* nummolariorum *MRZ* quos] quas *MP om. A* uendere] uindere *ABKNR* **868** significant] *om. M* **869** ecclesia] aecclesia *AMR* ecclesiam *DKOW* aecclesiam *C* Bethania] betania *L* interpretatur] interpraetatur *DO* oboediens *(editor's correction)*] oboedientis *RZ* obedientis *M* oboedientes *N* obedientes *B* oboedientiae *ADKOW* obedienciae *C* obediente *P* obedientie*(corr. ex* obedientis*)L* mansit] *add.* dominus *BN* **870** corde] cordae *L* corda *ABCDKMNOPRW* oboedientium] obedientium *AB* obediencium *M* obediendtium *C* in] ad *R om. Z* **871** ciuitatem] tiuitatem *A* quod] *L* christum *ACDKOPW om. MRZ* in] *om. BMRZ* primo aduentu] *corr. ex* primum aduentum *L* primum aduentum *ABCDKMOPRWZ* uenisset] uenisse *MZ* ad] a *D* Iudaeos] iudeos *BCLMP* iudaus *K* quid] qui *CLW* **872** esuriit] hesuriit *A* esurit *P* desint *L* fidem] fides *ABCDLMOPRWZ* eorum] *add.* De arbore fici plantata in uinea *CDKOP* De arbore fici plantatam in uinea *W* De arbore fici plantata uinea *A* De arbore fici *(marg.) L* habebat] habebat *C add.* quidam *ACDKOPW* fici] fichi *AP* plantatam] plantata *C* plantatum *B*

uinea: quid uinea, nisi populus Iudaeorum? Quid ARBOR FICI, nisi synagoga? IUXTA UIAM, id est iuxta litteram legis. NIHIL INUENIT IN EA NISI FOLIA TANTUM, id est non inuenit fidem in Iudaeis nisi superstitiones et doctrinas paternarum. AREFACTA EST FICULNEA, id est obtunsa corda Iudaeorum usque in finem. Item de arbore fici plantata in uinea quae uineam suffocabat et fructum non ferebat: et ipsa Iudaeorum synagogam significat quam prophetae studentes, atque stercora mittentes, id est praedicationes. Dominum seruare rogauerunt et ait, Si non fecerit fructum, excidatur: id est, si conuersi non fuerint, sine remedio peribunt. TOLLITE MONTEM HUNC, id est Christum de Iudaeis, MITTITE IN MARE, id est in corda credentium. HOMO QUI HABEBAT DUOS FILIOS, Christus est, duo filii Iudaei sunt et gentes; et aliter homo deus est, duo filii Adam et Christus. ET DIXIT ILLIS, ITE, OPERARE IN UINEA MEA. QUIS EX DUOBUS FECIT UOLUNTATEM PATRIS, QUI DIXIT EO ET NON IUIT, AUT QUI NON DIXIT ET

---

873 uinea[1]] uineam *add.* sua *ACDKOP* suam *W* quid ... Iudaeorum] *om. B* quid] qui *A* est] in hoc loco *ACDKOPW* uinea[2]] uinaea *W* Iudaeorum] iudeorum *CLMPZ* fici] fichi *P* *874* synagoga] sinagoga *ABCKMPRZ* iuxta] iusta *C* uiam] uia *B* uineam *C* iuxta] iusta *C* litteram] littera *B(corr. ex* litteram*)W* nihil] nichil *C* *875* nisi[1]] *om. Z add.* preter *MZ* Iudaeis] iudeis *ACP(corr. ex* iudeos*)L* iudaeos *DKOR* iudeos *BM* *876* superstitiones] supersticiones *CM* supersticionis *AB* superstitutiones *DO* superinstitutiones *R* doctrinas] doctrina *B* arefacta] aerefacta *R* araefacta *W* *877* obtunsa] obtunso *ABCDLMO* obtonso *KP* obtunse *R* corda] corde *ACDKLMOPR* corpore *B* Iudaeorum] iudeorum *ABCLMPZ* finem] *add.* De alia ficulnea quae suffocabat uinea *CD* De alia ficulnea quae suffogabat uineam *O* De alia ficulnea quae soffocauat uineam *K* De alia ficulnea que soffocabat uinea *A* De alia ficulnea que soffocabat uineam *P* De alia ficulnea qui suffocauit *(corr. ex* soffocauit*)* uinea *W* item] iterum *B* de] dae *W* arbore] arborem *CK* plantata in uinea] *om. ACDKOPW* plantata] plantatum *B* *878* uinea] uineam *R* quae] que *AP* qui *BKLW* quia *MRZ* uineam] uinea *AB* uinum *Z* suffocabat] *corr. ex* soffocabat *P* suffogabat *O* suffucabat *B* suffocauit *LMRZ* et] *om. LP* ipsa] ipse *BMR* ipsi *(corr. ex* ipse*)L* ipsam *ACDKOPW* Iudaeorum] iudeorum *BLMZ om. ACDKOPW* *879* synagogam] sinagogam *CKPZ* synagoga *L* singagoa *ABMR* quam] quem *BLMR* quaem *K* prophetae] prophete *BCKLRW* profete *A* studentes] studens *C* mittentes] mittenstes *C* *880* praedicationes] predicationes *CLMPWZ* predicaciones *A* praedicationis *DO* predicationis *BR* dominum] domino *ACDKLOPW* domini *B* fecerit] feicerit *L* *881* excidatur] abscidatur *LW* scidatur *ACKMPRZ* est s.] *om. A* remedio] redemedio *L* peribunt] peribint *Z* est c.] *om. W* *882* Christum] christus *C* Iudaeis] iudeis *ABLMP* mittite] mittere *R* *883* credentium] incredentium *Z add.* De duobus filii- *(marg.)*L filios] filius *B* duo filii] duos filios *B* *884* Iudaei] iudei *ABCLM* homo deus est] *om. MRZ* deus] *add.* pater *ACDKOPW* *885* Christus] *add.* est *CDKOPW* et] *om. A* operare] operari *DK* operarii *ABCOPW* uinea mea] uineam meam *BLMRWZ* ex] *om. P* duobus] uobis *B* *886* et non iuit]

IUIT? Qui dixit non eo et fecit est populus gentium, per confessionem fidei; et qui dixit eo et non iuit est populus Iudaeorum. SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI PATRIFAMILIAS QUI PLANTAUIT UINEAM. Paterfamilias deus est; uinea, synagoga; SEPES, custodia angelorum; TORCULAR, id est templum, siue martyrium; TURRIS significat doctrinam; AGRICOLAE sunt doctores legis. CUM AUTEM TEMPUS FRUCTUUM ADPROPINQUASSET, id est aduentus Christi, SERUI MISSI SUNT, id est, prophetae. Quem PRIMO CAEDERUNT est Hieremias; quem occiderunt est Isaias; quem LAPIDAUERUNT est Naboth, et in nouo testamento, Stephanus. NOUISSIME MISIT FILIUM SUUM, id est Christum. Uinea uero est populus Iudaeorum; custodes, principes eorum. AT ILLI OCCIDERUNT HEREDEM ET EIECERUNT EXTRA UINEAM, id est Christum de Hierusalem in montem Caluariae: Caluaria dicitur quia ibi decaluabuntur homines. Hic uineam COLLOCAUIT ALIIS COLONIS, id sunt apostoli qui reddant ei

---

om. M non iuit] non ibit *BLRZ* qui[2]] *corr. ex* quid *P* quid *R* *887* iuit] ibit *BLMRZ* *add.* et *C* *add.* est populum iudeorum *(del.?) L* dixit non] non dixit *M* gentium] *add.* qui *R* confessionem] confessione *C* consionem *R* *888* fidei] fidaei *Z* qui] *corr. ex* quid *P* dixit] *om. P* eo] eu *A* iuit *(editor's correction)*] ibit *ABCDKLMOPRWZ* Iudaeorum] iudeorum *ABCLMP* *add.* De patrefamilias *(marg.) L* *889* caelorum] celorum *BC* plantauit] plandauit *P* uineam] *add.* et sepe (sepem *W* ---- *P)* circumdedit (circundedit *A) ACDKOPW* *890* paterfamilias] patrifamilias *K* uinea] uynea *B* synagoga] sinagoga *ABCKLMPRZ* *add.* est *R* sepes] *corr. ex* sepis *W* sepis *(corr. ex* sepes*)L* sepe *ABCDKMOPRZ* *add.* circumdedit *P* *891* torcular] *corr. ex* torcolar *P* torcolar *R* torculas *M* torculari *B* martyrium] martirium *ABC* martyrum *D* turris] *corr. ex* turrem *L* turrem *BMR* *892* agricolae] agricole *CL* agriculae *DK* agricule *AOP* agricoli RZ agricoles *B* fructuum] fructum *C* fructui *BLR* fructus *MZ* *893* aduentus] aduentum *B* *894* prophetae] prophete *ACDLO* prophetas *BRZ* quem] quaem *K* quos *Z* primum] primo *ACDKOPW* caederunt] cederunt *BCKL* caeciderunt *O* ceciderunt *AP* occiderunt *MRWZ* *add.* id *M* est Hieremias] hieremias est *ADKOPW* iheremias est *C* *add.* et *M* quem occiderunt est] *om. M* quem] quaem *K* *895* Isaias] esaias *BCKLMOPRWZ* hesias *A* quem l.] quaem *K* est] *om. ACDKOPW* Naboth] naboht *BCW* *add.* siue *B* et in nouo testamento] *om. B* *896* Stephanus] stephanum *MW* nouissime] nouisime *A* Christus] christum *R* uinea] uineam *C* *897* Iudaeorum] iudeorum *ABCLMP* custodes] custotes *M* at] et *MRZ* ad *AP* *898* heredem] eredem *B* uineam] uinea *B* Hierusalem] hyerusalem *MOP* ihyerusalem *C* *899* montem] monte *CLMR* Caluariae] caluarie *B* Caluaria] caluariae *ACDKPRW* caluarie *BLO* *add.* locus ideo *ACDKOPW* quia] qui *C* decaluabuntur] decaluabantur *L(corr. ex* decaluabantur*)P* decaluabant *B* decalcabuntur *R* homines] hominis *B* hic] *om. ACDKOPW* *900* uineam collocauit] uineam locauit *L* collocauit uineam *CDKOPW* collocauit uinea *A* locauit *(corr. ex* collocauit*)* uineam *P* colonis] coloniis *W* colonibus *LM* colones *add.* colones *R* sunt] est *ACDKOPW* apostoli] apostolis *ACDMOPW* reddant] *corr. ex* reddunt *P* reddunt

fructum in sempiternum. *Lapis scissus de monte sine manibus* Christus est, scissus de Iudaeis sine coitu: de matre sine semine, de patre sine tempore. FACTUM IN CAPUT ANGULI, continet duo parietes: id est nouum et uetus testamentum, et Iudaeos et gentes. QUI CECIDERIT SUPER LAPIDEM ISTUM CONFRINGETUR, sicut gentes super Christum de infidelitate ad fidem, confringerunt superbia humilitatem; SUPER QUEM UERO CECIDERIT LAPIS, CONTERIT EUM, ostendit Iudaeos superstitiosos.

I. 22. *(Mt. 22:2-30)* SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI REGI QUI FECIT NUPTIAS FILIO SUO: homo rex deus est; nuptias, copulatio Christi et ecclesiae. Sicut Eua ex costa Adae fabricata est, sic ex latere Christi redempta est ecclesia; et sicut ex uirgine terra processit Adam, ita Christus natus est ex uirgine Maria. MISIT SERUOS SUOS, id est patriarchas; ITERUM MISIT ALIOS SERUOS, id est prophetas. PRANDIUM PARATUM, id est scriptura sancta; TAURI OCCISI, id sunt martyres, Abel, Isaias, Hieremias, uel ceteri;

ACDKOW **901** in] *om. L* sempiternum] *add.* De lapide *(corr. ex* lapis *W)* scisso (sciso *P* descisso *W)* de monte *ACDKOPW* De lapide *(marg.) L* lapis] lapidis *A* scissus] scisus *PR* sine] syne *W* **902** est scissus] est scisus *PR* scissus est *B* Iudaeis] iudeis *ABCLMP* sine] *add.* uirili *B* coitu] coetu *DKLOR* coaetu *W* cetu *C* caetu *AP* de] *add.* ex *M* **903** tempore] temporae *L* factum] factus *B(corr. ex* factum*) L* factus *ACDKOPW* caput] capud *BK* continet] contine *C* duos] duo *CDKOPRZ* parietes] parietis *BC* pariter *RZ* nouum et uetus] uetus et nouum *CP* **904** Iudaeos] iudeos *ABCLMP* ceciderit] caeciderit *D* cecidit *K* **905** confringetur] confringitur *B* infidelitate] infidelitatem *ACDO* ad] a *D* **906** confringerunt] confringetur *R(corr. ex* confringerunt*)L add.* de *L* superbia] superbiae *DO* superbiam *ACMP add.* ad *L* humilitatem] humilitate *MPW* ceciderit] caeciderit *D* **907** lapis] *om. K* conterit eum] conteret eum *LMPRW* conteritum *AC* ostendit] hostendit *C* Iudaeos] iudeos *ABCLMP* superstitiosos] supersticiosos *AMPW* superstitiosus *DKORZ* supresiciosos *B add.* De homini regi qui fecit nuptias filio suo *DKO* De homine regi qui fecit nuptias filio suo *CP* De omine regi qui fecit nuptias filio suo *A* De homini regi qui faecit nuptias filio suo *W* De rege homo *(marg.) L* **908** simile] simili *B* caelorum] celorum *B* **909** nuptias[1]] *corr. ex* nubtias *L* nupcias *AM* nuptias[2]] nuptiae *ACDKOPW* copulatio] *corr. ex* copolatio *P* copulacio *AW* copolacio *M* conpulatio *L* **910** ecclesiae] aecclesiae *MR* ecclesie *L* aecclesie *P* ecclesia *ABCW add.* est *ABCDKOW* Eua] aeua *KRZ* costa] custa *K* coste *R* Adae] ade *LM* est] et *C* sic] sicut *C* latere] laterae *A* **911** ecclesia] aecclesia *CMR* ex] *om. B* uirgine] uirginem *B add.* a *L* terra] terram *B* et] *om. ACDKOPW* Christus natus est ex uirgine Maria] ex uirgine maria christus natus est *ACDKOPW* **912** id est] item *R* **913** seruos] *add.* suos *B* id[2]] *om. L* scriptura sancta] scripturas sanctas *ACDKOPW* **914** tauri] thauri *BZ* occisi] occissi *P* occiosi *M* id] hic *A om. P* martyres]

ALTILIA, id est crassa uel saginata. ABIERUNT IN UILLAM, id est in cupiditatem saeculi; ALII IN NEGOTIATIONEM, id est in mundum, sicut apostolus dicit, *Nemo militans deo implicat se negotiis saecularibus, ut placeat ei cui se probauit.* RELIQUI UERO TENUERUNT SERUOS EIUS, ostendit impetum persecutionis. AIT SERUIS SUIS, id est apostolis, NUPTIAE PARATAE SUNT, hoc est corda credentium coniuncta Christo per amorem caritatis. QUI NON FUERUNT DIGNI Iudaei sunt. ITE AD EXITUS UIARUM, hoc est ad gentes; CONGREGAUERUNT BONOS ET MALOS, id est praesens ecclesia, ubi boni et mali mixti sunt. INTRAUIT REX AD DISCUMBENTES, id est in die iudicii ueniet uero conuentio populi, et reddet unicuique secundum opera sua. HOMO NON HABENS UESTEM NUPTIALEM, id est bona opera, ut possit esse ad nuptias, id est ad dexteram dei; et ipsi significant non habentes bonam conscientiam fidem et caritatem. QUAE SUNT CAESARIS, id est censum mundi reddere mundo; QUAE AUTEM DEI DEO, hoc est anima. MULIER QUAE SEPTEM UIROS HABUIT, est synagoga; septem uiri, id

---

martires *C* Abel] habel *B* abhel *P* Isaias] esaias *ABCKLMORWZ* esayas *P* Hieremias] hyeremias *MOW* iheremias *C* geremias *L* ceteri] caeteri *AC* ***915*** crassa] crasa *A* grassa *DKMOR* abierunt] habierunt *BP* ***916*** cupiditatem] cubiditatem *R* cupiditate *C* cupitatero *A* saeculi] seculi *BLMOPRW* seculii *A* in] *om. B* negotiationem] negociationem *BCLMO* negociacionem *A* mundum] mundo *B* ***917*** implicat] inplicat *BCDKLO* negotiis] negociis *BMZ* saecularibus] secularibus *ABKLMPRW* ***918*** cui] cuius *LRZ* se] *add.* esse *Z* probauit] probabit *AB* ***919*** impetum] in perpetuum *B* persecutionis] *corr. ex* persecutiones *L* persecucionis *M* persequutionis *D* persecutiones *B* nuptiae] *corr. ex* nubtiae *L* nuptie *B* nupcie *M* nuptia *A* ***920*** paratae] parate *ABKMPW* facte *R* credentium] credencium *M* coniuncta] *corr. ex* coniuncto *M* per] pro *R* amorem caritatis] ammorem karitatis *C* ***921*** fuerunt] fuerint *AB* Iudaei] iudei *ABCLMP* exitus] exitos *BM* hoc] id *ACDKOPW* ***922*** bonos] bonus *AO* praesens] presens *ABCMOPRWZ* presente *(corr. ex* presens*)L* ecclesia] aecclesia *CMPR* ecclaesia *Z* ecclesiam *L* ***923*** ubi boni] ubi simul boni *D* ubi boni simul *ACKOPW* discumbentes] dyscumbentes *W* discumbentis *K* in] ad MRZ die iudicii] die iuditii *AW* diae iudicii *C* diem iudicii *MPZ* diem iuditii *R* iuditii die *L* iudicii diem *B* ***924*** uero] uere *L* uidere *B* uerus *add.* rex id est christus in *CDKOPW* rex id est christi in *A* conuentio] conuencio *M* conuentiones *B* conuentione *ACDKOPW* et] *om.* PR reddet] reddit RZ unicuique] unicuiquae *W* ***925*** nuptialem] nupcialem *M* ***926*** dei] *om. C* ipsi] ipse *B* non] et *(del.)* non *P* ***927*** bonam] bona *R* conscientiam] conscienciam *P* caritatem] karitatem *C* quae] que *ABLMP* Caesaris] cesaris *CL* cessaris *P* ***928*** censum] censo *ACDKO* sensum *W* census *(corr. ex* censo*)P* mundi] mundo *K* quae] que *CPW* qui *ABDO* dei] *om. R add.* sunt *(del.) M* ***929*** mulier quae septem uiros habuit] qui septem uiros habuit mulier *C* quae] qui *ABCDMOWRZ om. P* habuit] abuit *R* *add.* id *ACDKOPW add.* hoc *M* synagoga] sinagoga *ABCDKMOPRZ* septem] vii *B*

est eptaticum. DEFUNCTA MULIER, id est lex defuncta est transiendo de uetere in nouum; IN RESURRECTIONE CUIUS ERIT DE SEPTEM? Acsi diceret, Qualis lex erit post resurrectionem? AIT ILLIS IESUS, IN RESURRECTIONE NON NUBENT SED SUNT SICUT ANGELI DEI IN CAELO: id est post resurrectionem leges non sunt, nisi qui haec leges custodiunt in aeternum cum angelis sine fine gaudebunt.

I. 23. *(Mt. 23:2-39)* SUPER CATHEDRAM MOYSI, id est super doctrinam ipsius, SEDERUNT SCRIBAE ET PHARISAEI. PHILACTERIA, hoc est decem uerba legis in cartula scripta, portabant pharisaei in fronte; DILATANT ENIM PHILACTERIA SUA, id est tintinnabula appendentes in ceris uestimentorum, ut a tinnitu eorum recordationem haberent. INPONUNT IN UMEROS SUOS ONERA GRAUIA ET INPORTABILIA: de his dixit qui sedent in cathedris seniorum, id sunt episcopi uel sacerdotes, et onus portare

---

930 eptaticum] *corr. ex* epitaticum *M* aeptaticum *C* ebtaticum *L* id est] *om. ACDKOPW* lex defuncta est transiendo de uetere] lex uetus transiit *ADKOPW* lex uetus transit *C* defuncta] defunc *B* est] *om. L* ***931*** uetere] ueteri *(corr. ex* uetere*)L* nouum] *corr. ex* nouo *L* nouo *BMRZ* nouam *ACDOPW* resurrectione] resurrectionem *AP* septem] septe *B* acsi diceret] hac sic erit *C* acsi dicerit *BW* ***932*** resurrectionem] *add.* et *ACDKOPW* resurrectione] rectionem *B* ***933*** nubent] nubunt *BL* nunbent *M* dei] *om. K* caelo] celo *B* ***934*** leges[1]] legis *DO(corr. ex* leges*)L* non] *om. B* qui] quia *R* haec] hic *ABCDKOPW* hanc *LM* leges[2]] lege *B* legem *ACDLMOPRW* in] ita *B* ***935*** aeternum] eternum *BCL* cum] cun *A* gaudebunt] *add.* De sede *(marg.) L* ***936*** cathedram] chathedram *B* cathedra *CMRW* ***937*** doctrinam] doctrina *CMW* scribae] scribe *ABCDKLOPRW* pharisaei] pharisei *ABCLOW* parisei *P* philacteria] filacteria *A* philactheria *C* philactiria *K* philactyria *W* hoc] id *B* ***938*** decem] x *W* decim *AB* dicim *R* cartula] *corr. ex* cartola *L* cartola *KMR* cartolam *ADOW* cartulam *C(corr. ex* cartolam*)P* scripta] scriptam *A* *om. P* pharisaei] pharisei *ACLOPW* farisei *B* fronte] *add.* magnificant fimbrias *ACDKOP* magnificant fymbrias *W* ***939*** dilatant enim philacteria sua] *om. ACDKOPW* dilatant] dilactant *M* *add.* fimbrias *B* enim] *om. BL* philacteria sua] philacteria *(corr. ex* femoria*)* sua *L* *om. B* tintinnabula] tintinabula *ACMPR* tentinabula *W* tintinabola *O* tintinabulos *D* appendentes] adpendentes *ACDKOPW* appendentis *B* apendentis *MR* pendentes *L* ceris] cerris *B* terris *MRZ* ceteris *CDKOP* caeteris *AW* ***940*** uestimentorum] *add.* suorum *B* ut] ait *P* a tinnitu] a tonnitu *(corr. ex* tinnitu*)L* attinitu *C* ad tinnitu *ADKMOW* ad innitum *Z* ad tinitum *P* ad in tinnitu *R* recordationem] recordacionem *A* inponunt] inponent *AB* ***941*** umeros] humeros *ACDLMOPZ* suos] hominum *ACDKOPW* onera] honera *ABCW* his] istis *W* dixit] *om. A* ***942*** cathedris] *corr. ex* cathedras *L* chatedras *P* cathedras *ABDKORZ(corr. ex* cathedaras*)M* chathedras *W* cathedra *C* id] hii *C* sunt] est *(del.)* sunt *K* uel] *om. Z* onus] honus *BL*

non possunt, nec soluere scripturas. NEC DIGITO, id est nec paruulo possunt scrutare scripturas, nec praedicationem habent, nec opera. HIERUSALEM, HIERUSALEM GEMINANS, ostendit affectum doloris. SICUT GALLINA CONGREGAT PULLOS SUOS SUB ALAS SUAS expansis pennis, ita et Christus expandit palmas in cruce, ut congregaret Iudaeos sub tegmine protectionis suae; blandiendo congregat filios suos, sicut in cantico Deuteronomii asserit, *Extendit alas suas et adsumpsit eos, et suscepit eos super scapulas suas*. NON ME UIDEBITIS DONEC DICATIS, BENEDICTUS QUI UENIT IN NOMINE DOMINI: ostendit quia in secundo aduentu *uidebit eum omnis caro, et plangent super se omnes qui punxerunt eum*.

I. 24. *(Mt. 24:2-41)* NON RELINQUETUR HIC LAPIS SUPER LAPIDEM, ostendit dispersionem Iudaeorum; ET TUNC SCANDALIZABUNTUR MULTI, ostendit quia per multitudinem persecutionis multi negabunt Christum. 'ABHOMINATIONEM', id est statua antichristi posita in templo; DESOLATIO,

943 nec soluere scripturas ... non possunt] *om. B* scripturas] *corr. ex* scribturas *P* scriptura *K* nec[2]] *om. P* paruulo] paruulum *(corr. ex* paruulo*)L* parua *ACDKOW* paruas *P* ***944*** scripturas] *corr. ex* scribturas *P* praedicationem *(editor's correction)*] predicationem *BLMPRWZ* predicacionem *A* praedicatione *CDKO* opera] *corr. ex* opere *LP* opere *ACDKMORW* operam *B add.* De hierusalem *(marg.) L* ***945*** Hierusalem Hierusalem] hyerusalem hyerusalem *DMOP* affectum] effectum *OW* ***946*** expansis] expandis *P* ex paucis *B* pennis] pinnis *ABCKPW* ***947*** expandit] extendit *K* congregaret] congraret *W* Iudaeos] iudeos *KMPRZ* sub] sup *Z* tegmine] tecmine *ADKW* tegmen *(corr. ex* tegmine*)L* temine *P* ***948*** protectionis] protectioni *R* suae] sue *BLR* blandiendo] blandiendum *B* cantico] canticho *P* ***949*** Deuteronomii] deuteronomi *C* deutero nomii *A* asserit] aserit *P* alas] allas *B* et adsumpsit ... super scapulas suas] *om. C* adsumpsit] adsumsit *AR* suscepit] suscaepit *W* ***950*** scapulas] capulas *O* non me] nonne *O* uidebitis] *add.* amodo *ADKW* ammodo *CO* admodo *(corr. ex* ab modo*)P* dicatis] dicctis *Z* ***951*** in[2]] *om. A* aduentu] aduento *B* ***952*** plangent] *add.* se *P* punxerunt] pupunxerunt *ABMWZ(corr. ex* popunxerunt*) P* popunxerunt *DOR* popuncxerunt *CK* eum] e-- *K add.* De die iuditi<i> *(marg.) L* ***953*** relinquetur] relinquitur *ADKOPW* relinquit *R* relinquid *LM* lapidem] lapide *AKO* ***954*** Iudaeorum] iudeorum *ABCLMPZ add.* et *ACDKOPW* scandalizabuntur] scandalizabunt *KP* ***955*** ostendit] *om. Z* persecutionis] persecucionis *B* negabunt] negaturi erunt *ACDKOP* negaturi erant *W* negant *B(corr. ex* negabant*)L* ***956*** abhominationem] abominationem *CKOPRW* abominacionem *A* statua] statuam *ACDKOPW* antichristi] antechristi *DMW* ante christi *A* antichrysti *O* anticristi *B* anthichristi *P* antechristum *(corr. ex* antechristi*)L* posita] positam *ACDKOPW* desolatio] dissolatio *CDKLOPRZ* dissolacio *A* dissoluacio *M*

id est consummatio. QUI SUNT IN IUDAEA, id est in confessione fidei, FUGIANT AD MONTES, id est ad doctrinam apostolorum. QUI SUNT IN TECTO, hoc est in contemplatiua uita, non descendant in domum, id est in actiuam uitam. IN AGRO, id est in praedicatione euangelii, NON TOLLAT TUNICAM SUAM, id est non reuertatur ad pristinam conuersationem suam. UAE PREGNANTIBUS ET NUTRIENTIBUS, id est uae concupiscentibus res alienas uel auaris; nutrientibus, hoc est mala opera perpetrantibus. HIEME, hoc est persecutio; SABBATO ostendit finem mundi. UBI FUERIT CORPUS ILLUC CONGREGABUNTUR AQUILAE: corpus Christus est, aquilae animae sanctorum sunt; aliter, in resurrectione unaquaeque anima suum corpus proprium suscipiat. Per SOLEM euangelii praedicationem significat, per LUNAM ostendit ecclesiam, per STELLAS minores sancti praedicatores. UIRTUTES CAELORUM, hoc est ordo uel agmina angelorum. APPAREBIT SIGNUM IN CAELO, hoc est crux Christi, a cuius splendore fuscabitur mundus; per TUBAM, sonitus angelorum. ARBOR FICI est

---

957 consummatio] consummacio *M* consumatio *CDOP* consumacio *A* Iudaea] iudea *ABCKLP* confessione] confessionem *AW* fidei] fidaei *Z* *958* fugiant] fugient *W(corr. ex* fugiant*)P* ad] *add.* patrem et filium et spiritum sanctum uel *ACDKOPW* doctrinam] doctrina *BMR* apostolorum] apostolum *M* apostorum *P* *959* tecto] *add.* in tecto *R* hoc] id *R* contemplatiua uita] uita contemplatiua *ACDOPW* uicia contemplatiua *K* descendant] descendent *(corr. ex* descendant*)P* descendat *CDO* discendat *ABKR(corr. ex* discendant*)W* domum] *corr. ex* domo *L* domo *BMR* *960* actiuam uitam] actiua uita *BMR* actiuuam *W* praedicatione] predicatione *BCKLMPWZ* predicacione *A* predicationem *R* euangelii] euuangelii *B* tollat] tollaent *P* *961* tunicam] *corr. ex* tonicam *P* tonicam *KMRZ* reuertatur] reuertitur *K* reuertetur *(corr. ex* reuertitur*)L* conuersationem] conuersacionem *A* conuersionem *B* *962* suam] *om. L* uae] ue *ABCDMOW* pregnantibus] prignantibus *DOW* pringnantibus *A* nutrientibus] nuntrientibus *A* uae[2]] uel *ABCLMPRWZ* *om. DO* *963* est] *om. M* mala opera] mala opera *(corr. ex* opere*)L* malo opere *ABCDKMOPRZ* perpetrantibus] perpetrando *ACDKOPW* *964* hieme] hyeme *DKOW* hyme *AP* est] *om. B* persecutio] persequutio *DO* persecutione *L* finem] fine *A* fuerit] fieret *R* *965* congregabuntur] *add.* et *C* aquilae[1]] aquile *ABCDKLOW* aquilae[2]] aquile *ABDKLOW* *966* animae] anime *BCLZ* sanctorum sunt] sunt sanctorum *BLMRZ* unaquaeque] unaqueque *BCDLMPWZ* unaquaque *K* unaquoquae *A* unaquemque *R* *967* suscipiat] suspiciunt *ABCDKOP* suscipint *(corr. ex* suscipiunt*)L* accipit *MRZ* *add.* De sole et luna *AKOPW* De sol et luna *D* De sole et luna et stellis *C* euangelii] euuangelii *B* praedicationem] predicationem *BCLMPRWZ* predicacionem *A* *968* lunam] lucam *B* ostendit] hoc est *C* ecclesiam] aecclesiam *AMPR* aecclesia *C* minores] minoris *K* sancti] sunt *M* significat *R* *add.* uel *Z* *969* praedicatores] predicatores *ABCKLMPRZ* *add.* uirtutes *ACDKOPW* caelorum] celorum *B* ordo] ordines *ADKOPW* hordines *C* agmina] acmina *AR* animae *W* *970* caelo] celo *B* caelum *R* hoc est crux christi] *om. B* a] *corr. ex* ad *P* ad *DO* ac *K* *971* fuscabitur]

gentes non credentes; RAMUS EIUS TENER ostendit conuersionem Iudaeorum in futuro, sicut apostolus ait, *Cum plenitudo gentium subintrauerit tunc omnis Israhel saluus fiet.* ERUNT DUO IN AGRO, id est in praedicatione euangelii siue in operatione: UNUS ADSUMETUR, qui complet praedicationem in opere, ET UNUS RELINQUETUR, qui desunt ab opere iustitiae. MOLA, hoc est mundum; DUAE MOLENTES significant ecclesiam catholicam et hereticorum. *Duo in lecto,* id est corpus et anima; et aliter, id sunt, in quiete, monachi uel penitentes, ostendit et inde similiter electi et reprobi.

I. 25. *(Mt. 25:1-33)* SIMILE EST REGNUM CAELORUM DECEM UIRGINIBUS. Haec pars pro toto mundo ponitur, et pro masculis et feminis; pars ecclesiae catholicae hypocrisis inuidetur. ACCIPIENTES

---

fuscatur *ACKP* per] pre *(corr. ex* per*)W* tubam] tuba *B(corr. ex* turba*)CD* turbam *LP* turba *AKMORW* angelorum] *add.* <De> fico *(marg.) L* fici] *corr. ex* fisi *C* fichi *P* est gentes] est gens *(corr. ex* gentes*)L* gentes sunt *ACDKOP* gente sunt *W* **972** credentes] credens *(corr. ex* credentes*)L* ramus] ramos *AKP* rammos *C* conuersionem Iudaeorum in futuro] iudaeos (iudeos *ACP)* illos qui in fine (finem *K)* credituri erunt *ACDKOPW* conuersionem] conuersationem *BL* **973** Iudaeorum] iudeorum *BLM* ait apostolus] apostolus ait *ACDKOPW* gentium] gencium *M* **974** omnis] omnes *ALPR* fiet] *add.* et *B* agro] *corr. ex* agrum *P* carne *A* **975** praedicatione] predicatione *KLMPRWZ* predicationem *BC* predicacionem *A* euangelii] euuangelii *B* operatione] operacione *A* operationem *B* adsumetur] adsummetur *C* adsumitur *BLMR* **976** complet] conplet *ABDKLMOPWZ* praedicationem] predicationem *BLMPRZ* praedicatione *DO* predicatione *CK* predicacione *A* et unus] et unum *R om. B* relinquetur] relinquitur *ABDKMORW* qui] cui *ACDKLOPW* desunt] deest L; ab] *om. ACDKLOPW* **977** opere] opera *ACDKOPW* iustitiae] iusticiae *ABCMW* mola] mol- *C* est] es<t> *R om. KW add.* in *M* duae] due *KW* duo *ABDMRZ(corr. ex* duae*)P* significant] significat *P* **978** ecclesiam] aecclesiam *MR* ecclesia *BCDKO* aecclesia *A* ecclesias *P* catholicam] catholica *ABCDKO* catholicorum *P* hereticorum] <h>ereticorum *R* heretichorum *P* ereticorum *M* erethicorum *C* duo] duae *K* id est corpus et anima et aliter] *om. R* **979** et aliter id sunt ... electi et reprobi] *om. B* quiete *(editor's correction)*] quietae *Z* quietem *ADKMORW(corr. ex* quid*)P* quietum *C* quietes *L* monachi *(editor's correction)*] monachos *BLMZ* monachus *R* monachum *CDKOPW* monacum *A* penitentes] pe<ni>tentes *R* poenitentem *AKW* paenitentem *DO* penitentem *CP* **980** electi] aelecti *R* reprobi] *add.* <De> uirginibus *(marg.) L* **981** simile] similiter *Z* est] erit *M om. RZ* caelorum] celorum *B* decem] decim *AKOPW* **982** uirginibus] uir<gi>nibus *R* haec] hec *BM* pro toto mundo] per totum mundum *ACDKLMOPRW* ponitur] ponatur *D* masculis] *corr. ex* masculos *L* masculos *ABCDKMOPRW* et] *add.* pro *ACDKORW* per *P* **983** feminis] *corr. ex* feminas *L*

LAMPADAS SUAS, significat castigata quasi per ignem corpora sua munda et purgata recipiunt in aeternum. Uirgines sunt eo quod Christum non negauerunt et quinque corporis sensus inmaculatos custodierunt; uirgines corpore, uirgines anima. QUINQUE PRUDENTES sunt eo quod opera sua pro regna caelestia laborauerunt; QUINQUE STULTAE sunt quae de quinque corporis sensibus nec unum seruauerunt in deo, sed propter retributionem saeculi in laudes hominum gesserunt, et quia semper quaerunt testimonium hominum, cum sint casta corpore et mente polluta. DORMITARE enim ante mortem languescere est; DORMIRE uero in morte quiescere. MEDIA NOCTE, id est in errore huius mundi, siue in securitate neglegentiae. CLAMOR FACTUS EST, id est quia scriptura semper clamat quia Christus uenturus est. EXITE OBUIAM EI, id est praeparate corda ad rationem reddendam; et quia in die illa omnes animae iustorum uolabunt in aere obuiam Christo, et sic semper cum domino erunt, et

---

feminis *ABCDKMOPR* pars] pares *B* ecclesiae] aecclesiae *ACM* ecclesie *BL* ecclesia *K* aeccleae *R* catholicae] cattholicae *C* catholice *B* *add.* et pros *B* hypocrisis *(editor's correction)*] hypochrisis *P* ipocrisis *B* hypocrisi *DKOW* ypocrisi *C* hypocri si *A* hypocrisin *Z* hypocris *LMR* inuidetur] *corr. ex* inuiditur *L* inuiditur *ACDKMOPRW* uidetur *Z* **984** lampadas] lampades *ABDKLMORZ* lampadaes *W* castigata] casticata *AKO* **985** recipiunt] recipiuntur *P* accipiunt *MRZ* in] *add.* regnum *P* aeternum] eternum *BCZ* eo quod] qui *ACDKOW* eo qui *(corr. ex* quod*)P* **986** inmaculatos *(editor's correction)*] inmaculatas *Z* inmaculatae *CM* inmaculate *ABDKLOPRW* **987** corpore] corporae *R* uirgines] *add.* et *ACDKOPW* anima *(editor's correction)*] animae *CDKLMOPRZ* anime *AB* mente *W* **988** opera] opero *P* pro] propter *Z* caelestia] celestia *BL* laborauerunt] loborauerunt *M* quinque] v *B* stultae] stulte *BLP* stulti *ACDKWRZ* stulta *W* quae *(editor's correction)*] qui *ABCDKLMOPRWZ* **989** sensibus] *corr. ex* sensu *L* sensu *Z* sensus *ABCDKMORW* sensos *P* nec] sed *B* deo] deum *B* duo *R* **990** retributionem] retribucionem *A* saeculi] seculi *ABLMOPWZ* gesserunt] geserunt *ADO* gerunt *C* uerterunt *(corr. ex* gesserunt*)L* **991** quaerunt] querunt *ABCKLMPWZ* casta] castae *P* casto *BZ* corpore] corpora *ACDKMORW* et] *om.* *BMR* **992** polluta dormitare] pollutare *A* polluta] poluta *B* pulluta *KR* pollutae *P* dormitare] dormire *W* mortem] morte *AB* somno *L* languescere] langescere *R* languiscere *Z* languiscaere *W* est] *add.* ante morte *L* *om.* *B* dormire] dormitare *P* uero] *add.* est *Z* *om.* *L* **993** morte] mortem *R* quiescere] *add.* est *L* errore] herore *A* heremo *L* mundi] seculi *B* **994** securitate] securitatem *B* neglegentiae] negligentiae *K* negligenciae *M* neclegentiae *BP* clamor] clammor *C* id est] *om.* *W* **995** clamat] clammat *C* obuiam] ouiam *O* ei] eius *A* praeparate] preparate *BCLMPZ* preparatae *AW* preparata *R* **996** ad] *om.* *ABCDKMOPRW* rationem] racionem *AP* ratione *BMR* reddendam] reddenda *ABCDKMOPRW* et] *om.* *W* animae] anime *ABL* **997** uolabunt in] uolabunt *B* in *Z* *om.* *MR* obuiam] obiam *P* ouiam *O* et s.] *om.* *Z*

conuocat fideles ad regnum. FATUAE EXCLUDUNTUR FORAS ET QUAERUNT OLEUM: acsi dicant, Et uos uidistis opera nostra qualia fuerunt, et dicunt, DOMINE, DOMINE, APERI NOBIS, ET DOMINUS DICIT, NESCIO UOS, id est nescio opera uestra bona. SICUT HOMO PEREGRE PROFICISCENS UOCAUIT SERUOS SUOS: homo Christus est, peregre profectus est, de mundo ad patrem; uocauit seruos suos, id est, doctores. DEDIT ILLIS BONA SUA, id est doctrinam euangelicam. QUINQUE TALENTA, id est quinque corporis sensus: uisus, auditus, odoratus, gustus, tactus, quos per consuetudinem solebat mouere ad causas transitorias, convertat ad aeternas. Sicut de uisu dictum est, *Auerte oculos meos ne uideant uanitatem;* et de auditu ait, *Custodi aures tuas ne audias uerba blasphemiae uel detrahentis.* De odoratu dicit, *Bonus odor sumus deo in his qui pereunt et in his qui salui fiunt.* De gustu dictum est, *Nolite maledicere* sed magis *benedicite;* qui communicauit blasphemiam, communicet praedicationem et confessionem. De tactu dicitur, *Qui furabatur, iam non furetur sed magis laboret manibus, ut habeat unde tribuat indigentibus.* Ideo fiunt decem

---

998 conuocat] cum uocat *BL* conuocauit *M* fatuae] fatue *BDLM* excluduntur] se laudantur *R* quaerunt] querunt *ABCLMRWZ* querent *P* ***999*** oleum] *corr. ex* oleo *P* oleo *ACDKORW* et] *om. MRZ* uidistis] uidetis *(corr. ex* uiditis*)L* qualia] qualis *ABCDKMOPRW* fuerunt] fuit *ABCDKLMOPRW* et dicunt] *om. B* ***1000*** aperi] apperi *A* apere *K* dicit] respondit *W* id est nescio ... uocauit seruos suos[1]] *om. B* ***1001*** bona] *add.* De x talen<tis> *(marg.) L* peregre] peretre *P* uocauit seruos suos] *om. D* ***1003*** est] *add.* id est *ACDKOPW* ***1004*** doctrinam euangelicam] doctrina euangelica *M* doctrina euuangelica *B* doctrina euagelica *R* talenta] *corr. ex* thalenta *C* quinque] quique *B* ***1005*** sensus] sensu *L* odoratus] oderaetus *P* gustus] *add.* et *DOP* quos] quod *ACDKLMOPRWZ* consuetudinem] consuitudinem *A* consuetuetudinem *C* ***1006*** transitorias] trasitorias *(corr. ex* traditorias*)P* traditorias *A* traditoriras *C* conuertat] conuertit *K* aeternas] eternas *BCL* heternas *P* uisu] uisio *B* ***1007*** oculos] occulos *C* uanitatem] uana *B* de] *om. R* auditu] *corr. ex* auditum *P* audito *B* ***1008*** custodi] custodite *B* custode *A* custod *W* blasphemiae] blasfemiae *A* blasphemie *C* blasfemie *B* blasphemias *R* detrahentis] detrahentes *MR* detractionem *ACDKOPW* ***1009*** odoratu] oderatu *AB* odorato *K* dicit] *add.* apostolus *ACDKOPW* odor] hodor *A* sumus] summus *C* qui[1]] quae *R* que *DMZ* ***1010*** gustu] *corr. ex* gusto *P* gusto *ABCDKOW* benedicite] benedicere *LMRZ(corr. ex* benedicite*)P* ***1011*** communicauit] conmunicauit *M* communicat *CDKLOP* conmunicat *(corr. ex* conminicat*)A* blasphemiam] blasphemias *R* blasphemia *M* blasphemiae *CDKLOPW* blasfemiae *A* communicet] conmunicet *A* communicit *B* praedicationem *(editor's correction)*] predicationem *BMPR* praedicatione *DO* predicatione *CKWZ* predicacione *A* predicationi *(corr. ex* predicatione*)L* ***1012*** confessionem] confessione *ACDKLOWZ* tactu] tacto *B* dicitur] dititur *W* magis] maius *AP* ***1013*** laboret] laborat *W add.* operando *ACDKOPW* manibus] *add.* suis

talenta. DUO TALENTA, id est intellectus et operatio; et aliter, duo testamenta, id est uetus et nouum. Qui habet haec et implet exemplis et uerbis docet, saluat semetipsum et alios; ideo si instruit hominem in eodem intellectu et in eadem operatione, ideo geminantur. UNUM TALENTUM ostendit intellectum; ABSCONSUM IN TERRA, id est qui praedicationem euangelii pro terrenis lucris docet, uel his, qui nec uerbis praedicant nec exemplis docent, huiusmodi sapientia nihil est. POST MULTUM UERO TEMPORIS, id est in fine mundi; UENIT DOMINUS SERUORUM ILLORUM, METET UBI NON SEMINAUIT, ostendit fidem gentium ubi non fuit praedicatio doctorum. TOLLITE TALENTUM ET DATE EI QUI HABET DECEM, id est ipsum intellectum; quem celauit sub terra, id est sub cupiditate, tollere ei et perdere a sensu suo et de terra uiuentium. 'Date ei qui habet decem', hoc est qui geminauit in bono opere. Quinque sensus sicut ait apostolus, *Ipsi sibi sunt lex qui ostendunt opus legis in cordibus suis.* QUI

---

quod bonum est *ACDKOPW* tribuat] retribuat *AMP* *add.* necessitatem patienti *CKW* necessitatem pacienti *ADOP* indigentibus] indigenti *B* *om. ACDKOPW* fiunt] fient *R* decem] x *R* decim *ABKOPWZ* ***1014*** talenta[1]] thalenta *C* talenta[2]] talentha *C* operatio] operacio *A* ***1015*** testamenta] talenta menta *B* id est] *om. ACDKOPW* nouum] *corr. ex* nouo *P* habet] abet *P* haec] hec ABK hac *R* et[2]] *om. P* ***1016*** saluat] salua *A* fluat *K* semetipsum] se metipsum *A* semedipsum C ideo] id est *W(corr. ex* ideo*)L* si] *om. MRWZ* ***1017*** eodem] eondem *A* *add.* in *Z* intellectu] *corr. ex* intellectum *P* intellectum *ACDKOW* operatione] operationem *CDKORW* operacionem *A* rationem *P* geminantur] gemminantur C geminatur *M* germinantur *LZ* ***1018*** talentum] thalentum C terra] terram *D* intellectum] *folio damaged P* ***1019*** praedicationem euangelii ... a sensu suo] *folio damaged P* praedicationem] predicationem *CKLMRWZ* predicacionem *AB* euangelii] euuangelii *BL* pro] propter *ABCDKLORW* terrenis lucris] terrenas lucras *L* lucris] *om. R* uel] uae *Z* his] is *(corr. ex* his*)LW* ***1020*** praedicant *(editor's correction)*] predicant *BZ* praedicat *DO* predicat *ACKLMRW* docent] docet *ACDKLMORW* huiusmodi] huius *ACDKOW* nihil] nichil *C* ***1021*** temporis] temporibus *A* in] *om. R* finem] fine *ABMR* ***1022*** illorum] *corr. ex* suorum *M* *add.* id est christus *ACDKOW* metet] mettet C metit *L* gentium] gencium *M* ***1023*** praedicatio] predicatio *BCKLWRZ* predicacio *AM* talentum] thalentum C et] *om. BMZ* decem] decim *AKW* *add.* talenta *ADKOW* thalenta C ***1024*** quem] quam *BKLMR* celauit] caelauit *MZ* sub terra] super terram *BMR* sub terram *ACDKO* cupiditate] *corr. ex* cupiditatem *L* cupiditatem *ABCDKMO* cubiditatem *R* ***1025*** ei] eum *L* eum] *om. ACDKLMORWZ* a sensu suo] a senso suo *R* ascensu suo *CDKLO* ascenso suo *A* a sensuo *BW* et] *om.* C de] *om. A* de terra] detersa *M* uiuentium] uiuencium *M* habet] abet *W* ***1026*** decem] x *MZ* decim *AKORW* geminauit] germinauit *LR* ieminauit *A* geminant *W* in] *om. B* ***1027*** sibi sunt] sunt sibi *W* sibi] *om. K* lex] *om. MR* qui habet dabitur ei ostendit] *om. P*

HABET DABITUR EI, ostendit qui habet fidem et caritatem dabitur ei intellectus et operatio et uirtus; QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO, ostendit qui habet fidem et non habet caritatem et operationem, ipsa fides morietur in eo. MAIESTATEM, hoc est potestatem; HAEDI populum Iudaeorum significant; OUES uero populum gentium siue deo credentes. DEXTRUM hoc est prosperum, siue rectum; SINISTRUM uero aduersum, siue poenale, quia apud deum nihil sinistrum est.

I. 26. *(Mt. 26:6-75)* CUM UENISSET IN BETHANIAM: Bethania interpretatur domus oboedientiae; hic DOMUS pro mundo ponitur. LEPROSUS totum genus hominum significat. MULIER id est futura ecclesia; ALABASTRUM ampulla uel uas dicitur; UNGUENTUM mixtio pigmentorum; *pistici* mortario marmoreo; sed alabastrum significat

---

1028 ostendit qui habet fidem .. dabitur ei] *om. D* ostendit qui habet fidem ... auferetur ab eo] *om. A* caritatem] karitatem *C* dabitur] dabit *RZ* ***1029*** intellectus] intellectum *BCDKMOPRZ* operatio] operationem *RZ* et] *om. LM* uirtus] uirtutem *RZ* uirtutum *M om. L add.* et *P* qui non habet ... operationem] *marg. L* qui] *add.* autem *L* ipsum quod] ipsut qui *B* ***1030*** auferetur] aufferetur *(corr. ex* offeretur*)L* ab eo] habeo *P* fidem] *om. B* habet] abet *C* ***1031*** operationem] operacionem *A* fides] *om. P* morietur] moritur *BM* mouetur *C* maiestatem] magestatem *C* potestatem] *add.* et *LMR* ***1032*** haedi] hedi *ADKOW* edi *B* haedes *Z* hii *LMR* populum Iudaeorum significant] significant populum iudaeorum *DKOW* significant populum iudeorum *CP* significat populum iudeorum *A* populum] populus *LMR* Iudaeorum] iudeorum *BLMZ* significant *(editor's correction)*] significat *BLMRZ* uero] ueri *LMR* populum] populos *L* populus *BMR* gentium] gencium *M* ***1033*** deo] dei *ABCDKLMOPRW* dextrum] ------- *(folio damaged) P* sinistrum] sinixtrum *P* uero aduersum siue] --------------- *(folio damaged) P* ***1034*** poenale] penale *BPR* paenale *KMZ* quia] qui *A* apud] caput *M* nihil] nichil *C* sinistrum est] est sinistrum *LMRZ om. P add.* De passion<e> *(marg.) L* ***1035*** cum uenisset ... uel baptismum] *om. P (folio damaged)* Iesus] dominus *W om. D* Bethaniam] bethania *ABCDKMOW* betthania *R* Bethania] hoc *BLMRZ add.* est *Z* ***1036*** interpretatur] interpraetatur *DO* interpretat *R add.* in *LMRZ* domus¹] domum *LZ* domo *BMR* oboedientiae] oboedientie *B* obaediencìae *M* domus²] domum *W* ***1037*** leprosus] laeprosus *R* totum] totus *CM* hominum] humanum *ABR* id est futura ecclesia] ecclesia est futura *DKOW* aecclesia est futura *AC* ***1038*** alabastrum] alabaustrum *A* dicitur ampulla uel uas] ampulla ueÜl uas dicitur *ACDOW* appulla ueÜl uas dicitur *K* unguentum] ungentum *BOR* mixtio] mixcio *W* ***1039*** pigmentorum] picmentorum *K* pigmentarum *LMR* pigmentarium *Z* picimentorum *A* pitimentorum *W add.* preciosarum *B* pistici mortario marmoreo] pistici mortarium marmoreum *MRZ* pistici id est marmorei nardum mortarium dicitur *C* pistici id marmorei nardum mortarium dicitur *ADO* pistici id marmorei nardum mortarium *K* pistici id marmorei

corpus hominum, unguentum est fides hominum uel baptismum; CAPUT CHRISTI deus pater est. RECUMBENS, id est super ecclesiam. PAUPERES SEMPER HABETIS UOBISCUM, et de illis pauperibus dixit qui spiritali indigent doctrina, siue qui cibo corporali indigent. ME AUTEM NON SEMPER HABETIS, id est corporaliter secundum carnem. Ioseph uenditus est a fratribus, Iesus a discipulo; Ioseph missus est in puteum, Iesus missus est ad infernum; Ioseph uenditus est in Aegyptum xx argenteis, ut saturaret famem corporis, Christus uenditus est xxx argenteis pro peccatis hominum et pro fame fidei, sicut scriptum est in Hieremia propheta, *Suspenderunt mercedem meam xxx argenteos, quos adpretiatus sum ab eis.* ET EXINDE QUAEREBAT OPORTUNITATEM, id est tempus congruum; per AZIMAM sinceritatem mentis ostendit. BIBAM ILLUD UOBISCUM NOUUM IN REGNO PATRIS MEI: 'uobiscum', id est in

---

nardi mortarium dicitur *W* alabastrum] alabaustrum *A* ***1040*** hominum] humanum *ACDKOW* unguentum est corpus hominum] *om. L* unguentum] ungentum *BOR* --------- *F (folio damaged)* fides] corpus *BFMRZ* hominum] *add.* a crisma *F* baptismum] babtismum *L* ***1041*** caput] capud *BK* Christi] *corr. ex* christus *L* christus *FMRWZ* pater est] *add.* pedes christi aduentus eius in carnem *ACDKOW* pedes christi ad--------------nem *(folio damaged) P* recumbens] recubens *P* id] hoc *F* ecclesiam] ecclesia *B* aecclesia *MPR* ***1042*** pauperes semper] pau---------- *(folio damaged) P* habetis] habebitis *BMPR* illis pauperibus] illos pauperes *ABCDKORW* illos paupe--- *P* illis pauperes *F* dixit] dicit *ACW* ----- *P* qui] --- *P* ***1043*** spiritali] *corr. ex* spiritalem *L* spiritalem *ABCDFKMORWZ* -------li *(corr. ex* -------lem*)P* indigent] intellegent *R* doctrina] *corr. ex* doctrinam *L* doctrinam *ABCDFKMOPRWZ* cibo *(editor's correction)*] cybo *(corr. ex* cybum*)P* cibum *ABDKORWZ(corr. ex* cibo*)L* cybum *CFM* corporali] *corr. ex* corporale *P* corporalem *ACDFKMORWZ* corporum *B* ***1044*** habetis] *om. BL* habebitis *FMORZ* carnem] *add.* dixit hic *B* ***1045*** uenditus] uinditus *B* a] ad *A* Iesus] christus *ACDKOPW* missus] misus *AP* est[2]] *om. K* puteum] puteo *B* ***1046*** missus] misus *A* est[1]] *om. KZ* ad] in *BW* infernum] inferno *B* Ioseph] iosep *L* uenditus] uinditus *BP* est[2]] *om. B* Aegyptum] egyptum *LZ* aegypto *BDKPRW* aegipto *C* egypto *MO* xx] uiginti *B* xxx *FK* ***1047*** argenteis] *corr. ex* argenteos *L* argenteos *ABCDFKMOPRW* famem] famen *AP* xxx argenteis] *om. M* xxx] triginta *BF* argenteis] *corr. ex* argenteos *L* argenteos *ACDFKMOPRW* ***1048*** fame] famem *BCDFKR* famen *AOP* Hieremia] hyeremia *MO* hieremie *B* hieremiam *FR* zacharia *C* ***1049*** propheta] *corr. ex* prophete *L* prophete *B* prophetam *FR* suspenderunt] adpenderunt *W* xxx] triginta *W* argenteos] argenteis *M* quod] quos *ABCDFKLMOPRW* ***1050*** adpretiatus] adpreciatus *BLMOWZ* adpraeciatus *D* adpreciatus *C* apretiatus *P* apreciatus *AK* sum] *om. W* ab] *corr. ex* hab *P om. B* et] *om. ABCDKOPW* quaerebat] querebat *CDFLPWZ(corr. ex* querebant*)M* quarebat *O* querebant *AKP* oportunitatem] opportunitatem *P* ***1051*** tempus] *om. M* azimam] azimum *KW* sinceritatem mentis] sinceritatem mensis *B* mentis sinceritatis *F* ***1052*** illud] illum *ABFLMRZ* nouum] *om. ABCKLOW* regno] regnum *A* id est] dixit *FR* in] *om. B*

membris suis; 'in regno', id est in ecclesia. PERCUTIAM PASTOREM, id est Christum, ET DISPERGENTUR OUES, id sunt apostoli. PRAECEDAM UOS IN GALILEAM, significat quod relictis Iudaeis abiit ad gentes. TRANSEAT A ME CALIX ISTE, id est passio. Dixit hoc pro parte carnis, ut non pateretur a gente sua. GLADIUM uerbum diuinum est, siue spiritus sanctus; AMPUTATA AURICULA, id est, amputatum auditum Iudaeorum. Inmunditiam ex ore Iudaeorum accepit, ut nostram inmunditiam purgaret. Flagella sustinuit ut nos de flagellis peccatorum liberaret. Sicut Adam extendit palmas in lignum uitae, ita et Iudaei EXTENDERUNT PALMAS IN CHRISTUM, proinde Christus extendit palmas in lignum crucis. Per CANTUM GALLI ostendit respectionem spiritus sancti; RECORDATUS PETRUS MEDIA NOCTE, id est praesens uita. Ioseph traditus est in uinculis, saluator uinctus ductus est a Iudaeis, ut nostrorum uincula peccatorum solueret. Isaac portans sibi lignum ad mortem, saluator portauit sibi crucem ad passionem; Isaac aries liberat, a saluatore latro prouocatur;

1053 membris] menbris *AMP* regno] regnum *FMRZ* id est] *om. M* ecclesia] aecclesia *MPR* percutiam] percuciam *MW* ---cuciam *P* id] hoc *F* ***1054*** Christum] *add.* et *ACDKOPW* oues] ouis *B* sunt] est *ACDKLMOPRWZ* apostoli] apostolos *L* praecedam] precedam *BCLMRWZ* precidam *A* percedam *P* precedamus *F* ***1055*** Galileam] gallileam *P* galilea *ABCDFKMOZ* significat] singnificat *R* quod *(editor's correction)*] *om. ABCDFKLMOPRWZ* relictis Iudaeis] relictis iudeis *AC* ----ct-------- *P* relictos iudaeos *FR* relictos iudeos *BLM* abiit] *(corr. ex* habiit*)L* habiit *BMR* abisse se *DKOW* abisse *C* habisse se *A* -abisse se *P* a] ad *A* ***1056*** dixit hoc] hoc dixit *ACDKOW* pro parte] pro parte*(corr. ex* partem*)L* pro partem *B* per partem *FMRZ* et] *om. ACDKORW* pateretur] pate [et] retur *R* ***1057*** gladium] gaudium *FR* ***1058*** amputata auricula id est] *om. C* amputata] ambutata *M* amputa *F* amputauit *ADKOW* auricula] auriculam *ABDKOW* amputatum] amputauit *ACDKOW* Iudaeorum] iudeorum *ABCMZ* ***1059*** inmunditiam[1]] inmundicia *ABM* inmunditia *CDFKOPR* Iudaeorum] iudeorum *ABCL* nostram] nostra *ABCDFKLMOPRZ* inmunditiam[2]] inmunditia *CDKNOPR* inmundicia *ABM* ***1060*** flagella] flagellas *R* --lagella *P* sustinuit] sustenuit *BR* peccatorum liberaret] ------------------ *P* ***1061*** palmas] manus *R* in lignum uitae] ------------ *P* lignum] *corr. ex* ligno *L* ligno *BFMR* uitae] uite *BL* Iudaei] iudei *ABCL* ***1062*** Christum] christo *BFMR* Christus extendit] extendit christus *F* palmas[2]] *add.* suas *F* lignum] ligno *B* ***1063*** cantum] canticum *ACDKOPW* galli] gallis *B* respectionem] respectione *B* respicionem *P* sancti] *add.* per quam *ACDKOP* per quem *W* recordatus petrus] recordatus est petrus *ACDKOPW* *om. M* ***1064*** nocte] nox *ABCDKLMOPRWZ* praesens] presens *ABCFKLMOPRWZ* est[2]] *om. CDKOPW* ***1065*** saluator] saluatur *A* a] *corr. ex* ad *P* ad *C* Iudaeis] iudeis *ABCLMP* iudaeos *R* nostrorum uincula peccatorum solueret] solueret uincula peccatorum nostrorum *F* ***1066*** solueret] liberaret *Z* *om. R* Isaac] isahac *CP* isac *W* portauit] portabat *F* portans *ACDKOW* portansi *P* ***1067*** Isaac] isahac *C* ad*(del.)* isahac *P* liberat] liberauit *FR* a] *om. ABCDFKLMOPRW*

Abraham in monte offert filium, deus pater in monte Golgotha offert Christum. Illi uox datur ne filium occidat, Iudaei uocem dant ut occidatur filius dei; Abraham aries datur ut filium a morte retrahat, Christus, ut de inferno mortuos reducat; Abraham ad fidem seruandam filium obtulit, deus pro mundi labe filium ponit; Abraham post fidem accepit gratiam, Christus post mortem de inferno accepit praedam.

I. 27. *(Mt. 27:6-60)* PRETIUM DE CHRISTO NON LICET MITTERE IN CORBANAN: Corbana hebraice dicitur, grece dicitur gazophylacium, siue diuitiae, latine dicitur diuitiarum custodia. Per effusionem sanguinis redemptum est genus humanum; per pretium sanguinis emptus est ager in sepulturam peregrinorum. Ductus est in desertum latro, ductus est in

saluatore] saluatori *BFMR* saluatorem *ACDKOP(corr. ex* saluatori*)L* saluator *W* **1068** Abraham] abraam *A* monte[1]] montem *FKMR* offert] offeret *BFMRZ* monte[2]] montem *FKR* offert[2]] offerebat *L* offeret *BFMRZ* **1069** Christum] christo *B* illi] ille *R* occidat] ocidat *Z* Iudaei uocem dant ... ut filium a morte retrahat] *om. BFLMRZ* Iudaei] iudei *AC* **1070** filius] filium *C* Abraham] habraham *W* abraam *A* a] ad *AP* morte] mortem *P* retrahat] retraat *A* retraaht *P* retrhaat *C* **1071** Christus ut de inferno mortuos reducat ... Abraham post fidem accepit gratiam] *om. ACDKOW* Christus] *add.* post mortem *P* *add.* in passione sua mittit spiritum sanctum *F* ut] *om. P* Abraham] habraham *B* ad *(editor's correction)*] *om. BFLMRZ* fidem] fide *P* seruandam] seruandum *F* seruanda *P* seruans *R* **1072** obtulit] obtullit *P* optulit *Z* offeret *BP* labe] laue *BFR* laude *M* **1073** accepit] accipit *B* gratiam] graciam *M* Christus] christo *B* post] pro *FZ* mortem] morte *FRZ* de] in *B* inferno] *corr. ex* infernum *P* accepit] accipit *B* praedam] predam *ABCFLMPRWZ* **1074** pretium de Christo ... exuerunt Iudaei tunicam] *om. P* pretium *(editor's correction)*] praetium *O* praecium *DK* precium *ABCWZ* pretio *FR* praetio *L* precio *M* mittere in Corbanan] mittere in corbana *B* in corbanan mittere *D* **1075** Corbana] corbanan *ACDKORW* corbona *L* dicitur hebraice] dicitur ebraice *B* dicitur aebraice *L* dicitur ebraicae *MR(add.* in*)F* hebraice dicitur *O* hebraiche dicitur *A* hebraeice dicitur *K* ebraice dicitur *DW* ebraicae dicurunt *C* graece *(editor's correction)*] grece *BCDFKLORWZ* grecae *AM* gazophylacium *(editor's correction)*] gazofilacium *AD* gazophilatium *CKO(corr. ex* gazophilatio*)L* gazofilatium *Z* gazophilatio *FW* gazofilacio *B* gazoffilacia *R* gazofilaciis *M* siue diuitiae] *om. ACDKOW* **1076** diuitiae] diuiciae *M* diuitiarum *B* latine] latinae *KOR* dicitur] *om. C* diuitiarum] diuiciarum *AM* effusionem] effusio *F* sanguinis] *add.* christi *ACDKOW* **1077** redemptum] redemptus *BFLMRWZ* pretium] praetium *O* precium *ABCKMWZ* praecium *D* sanguinis] *add.* christi *ACDKOW* **1078** sepulturam] sepultura *ABCDFKMORW* peregrinorum] peregrinis *B* per aegrinorum *F* *add.* barrabas *M* ductus est] *add.* iesus *ACDKOPW* desertum] deserto *ABCDFKORW* *add.* id est *M* latro ductus est] *om. M*

infernum; alter immolatus, ostendit Christum pro peccatis hominum. EXUERUNT IUDAEI TUNICAM: Iudaei exuerunt Christum ostendit expoliatum Christum de fide Iudaeorum; INDUTUM CLAMIDE COCCINEA, ostendit effusionem sanguinis ipsius, siue martyrium significat. EXUERUNT EUM CLAMIDE ET INDUERUNT EUM UESTIMENTIS SUIS, significat in fine mundi conuersionem Iudaeorum. MILITES QUI DIUISERUNT UESTIMENTA EIUS tenent figuram euangelistarum qui diuiserunt inter se doctrinam Christi per quattuor partes mundi. IN SCISSIONE UELI ostendit scissionem regni Iudaeorum siue a fide Christi; aliter, scissum uelum ostendit quod ablata est storia legis per reuelationem spiritus sancti; tertio modo, scissum uelum ostendit quia per ascensionem Christi scissi sunt caeli generi humano. Sicut sacerdos semel introiuit in sancta sanctorum, ita et Christus semel cum corpore uictor ab inferis ascendit ad

---

1079 infernum] *corr. ex* inferno R inferno ACFKOW alter] *corr. ex* aliter L aliter AKRW aries C immolatus] ymmolatus C immolatum L immolans F peccatis] peccati K hominum] omnium W *add.* immolatum CDKOW **1080** Iudaei] iudei ACLP ioseph B tunicam] tonicam K tunica BL Iudaei exuerunt Christum] *om.* ACDKOW Iudaei] iudei BL **1081** expoliatum] spoliatum F *add.* expoliatum K a] de ACDKOW fide] fidae M Iudaeorum] iudeorum ABCLPZ indutum] indutu A indu--- P clamide coccinea ... qui diuiserunt uestimenta tenent figuram] *om.* P *(folio damaged)* clamide] clammide C clamidem BDFMR coccinea] coccineam DFMR coctineam B **1082** sanguinis] sanguinem R martyrium] martirium BC significat] *om.* ACDKLOW **1083** eum[1]] *om.* K **1083** clamide] clammide C clamidem BFMRZ *add.* coccinea L eum[2]] *om.* ADK significat] significans D **1084** fine] finem BFMRZ Iudaeorum] iudeorum BCLZ diuiserunt] diuiderunt A **1085** eius] sua C *om.* M figuram] figura R euangelistarum] euuangelistarum BCF diuiserunt] deuiserunt A inter] intra AP intar W **1086** doctrinam] doctrina ACFW quattuor] quatuor AMR in] *om.* W scissione] scissionem KOW scisionem D incissione A incissionem C excissione Z excessionem BFR excissionem M excisionem L ueli] uili R ostendit] *om.* F **1087** scissionem] scisionem *(corr. ex* scissionem*)*P scisione D excissionem FMZ excisionem L excessionem BR regni Iudaeorum] regni iudeorum BCLPZ iudaeorum regni F a fide] *corr. ex* ad fide P ad fidem FLMR ac fide AB a fidem K aliter] *om.* BFLMRZ *add.* ostendit F scissum] scisum *(corr. ex* scissum*)*P excissum Z excissum est BL excisum est F excisus est R excissionem M uelum] uellum A **1088** quod *(editor's correction)*] *om.* ABCDFKLMNOPRWZ ablata est] ablatam esse ACDKOPW aperta est B abta est FR storia] historia K hystoria CO storiam P historiam D gloria M per] propter ACDKOPW reuelationem] reuelacionem AB spiritus] spiritu C spiriti P **1089** tertio] tercio BCMWZ*(corr. ex* tercium*)*P tertium DKO tercium A scissum] scisum R*(corr. ex* scissum*)*P excissum FMZ excissum est L excisus est B uelum] uellum A ascensionem] assionem B scissi] scisse K scisi DP excissi FLM excisi FR **1090** caeli] celi BF humano] humanu B introiuit] introibat B sancta] sanctam P **1091** inferis] infernis R

caelos et introiuit in sancta sanctorum, quod est regnum ipsius solius, qui sedit ad dexteram patris. TERRA MOTA ostendit gratiam dei commotam de Iudaeis ad gentes; PETRAE SCISSAE SUNT, significat dura corda Iudaeorum scissa de fide; MONUMENTA APERTA, ostendit corda gentium ad fidem. Per SINDONEM MUNDAM, gratiam baptismatis siue mortificationem ecclesiae significat. MONUMENTUM ostendit ecclesiam ex gentibus; nouo scisso in petra, id est quia non fuit antea praedicatum uerbum dei gentibus. SCISSUM EST MONUMENTUM IN PETRA, hoc est scissam duritiam gentilitatis ecclesiae. 'LAPIDEM REUOLUTUM AB OSTIO MONUMENTI', ostendit Iudaeorum cordis duritiam remotam.

I. 28. *(Mt. 28:1-7)* UESPERE AUTEM SABBATI, id est finis mundi; PRIMA SABBATI, id est die resurrectionis. 'REUOLUTUM LAPIDEM' significat duritiam Iudaeorum conuersam in futuro ad fidem. Per FULGOREM

1092 caelos] celos *BC* introiuit] introibit *B* sancta] sanctam *P* est] *om. R* solius] solus *ABCDFKMOPRWZ add.* introiuit *ACDPW* introibit *KO* ***1093*** sedit] sedis *F* gratiam] graciam *MPW* gratia *ABCDKO* commotam] commota *ABCDFKMORWZ* ***1094*** Iudaeis] iudeis *(corr. ex* iudeos*)LP* iudeos *ABC* iudaeos *FKOR* petrae *(editor's correction)*] *petre ABCDFKLMORWZ* petra *C* preci *P* scissae *(editor's correction)*] scisse *ACKLMOWZ* scise *FR* scisa *D* fisse *B* se *P* sunt] est *D* Iudaeorum] iudeorum *ABCLPZ* ***1095*** scissa] scisa *DFR(corr. ex* scissa*)P* de] a *B* aperta] *add.* sunt *FMRZ* gentium] gencium *M* ad fidem] a fide *B* ***1096*** sindonem] sindone *ABDFKOR* mundam] munda *ABCDFKO* mundo *R add.* significat *F* gratiam] gratia *BCDFKOR* gracia *AM* baptismatorum] babtismatorum *L* baptismatis *ACDKOW* babtismatis *P* mortificationem] mortificacionem *A* ecclesiae] aecclesiae *CMR* ecclesie *BFL* aecclesie *P* aecclesia *A* ***1097*** significat] *om. F* monumentum] monumenta *B* munumentum *F* ecclesiam] aecclesiam *AZ* aecclesia *MR* ecclesia *BF* gentibus] *add.* et ideo *ACDKOPW* nouo] nouum *ACDKOPW* scisso in petra id est] *om. ACDKOPW* scisso] sciso *BFR* ***1098*** id] hoc *F* quia] qui *FP* antea] *om. L* praedicatum] predicatum *ABCFLMPRWZ* ***1099*** scissum est] scisum est *DP* excisso *M* exciso *RZ(corr. ex* excisso*)L* excisso *BF* monumentum] monumento *BFLMRZ* scissam] scisam *DF(corr. ex* scissam*)P* scisa *R* exscissam *M* excissam *Z* excissam de *B* excisa*(corr. ex* excissa*)L* duritiam] duriciam *ABCDM* duritia *L* gentilitatis] *om. A* ***1100*** ecclesiae] aecclesiae *AMPR* ecclesie *B* reuolutum] *add.* a monumento sed *F* ostio] hostio *BF* monumenti] munumenti *CP* monumentum *B om. F* duritiam cordis Iudaeorum remotam] iudaeorum *(*iudeorum *P)* cordis duritiam *(*duriciam *AP)* remotam *ADKOPW* ***1101*** duritiam] duriciam FM duritia *B* cordis] a corde *B* Iudaeorum] iudeorum *BCLZ* remotam] remmotam *C* remota *FM om. B* ***1102*** autem] *om. ABCDKLOP* est] *add.* in *B* finis] *corr. ex* fines *P* fines *ADNOPW* finem *BFLMRZ* ***1103*** die] *om. ACDFKLMNOPRWZ* resurrectionis] resurrectio *L* duritiam] duriciam *AP* duritia *R* duricia *BM* ***1104*** Iudaeorum] iudeorum *ABCLZ*

ostendit terrorem; per CANDOREM UESTIMENTI ostendit consolationem resurrectionis. IN GALILEA IN MONTE EUM UIDEBITIS, ostendit de populo Iudaeorum ad gentes. EXPLICIT SECUNDUM MATTHEUM.

II. 1. (Mk. 2:3-4) INCIPIT SECUNDUM MARCUM. Per PARALITICUM totum genus humanum significat, QUI IN LECTO A QUATTUOR PORTABATUR: per lectum corpus designat; quattuor portantes ostendunt quattuor elementa mundi, uel quattuor ordines euangelistarum, siue quattuor uirtutes animae, id est fortitudo, iustitia, prudentia, temperantia. Fortitudo est pugnare contra uitia; iustitia est diligere deum ex toto corde et anima et mente et uirtute, et proximum tuum sicut te ipsum; prudentia est prouidere futura; temperantia est in omni re inponere modum. NUDAUERUNT TECTUM, id est storiam legis patefacientes; SUBMISERUNT GRABATTUM, ostendit denudata littera legis

---

conuersam] conuersa BFMR fidem] finem R fulgorem] fulgore R **1105** uestimenti] corr. ex uestimenta W consolationem] consolacionem A consalationem W **1106** resurrectionis] resurreccionis Z Galilea] gallilea DO in monte] ibi ACDKOPW uidebitis] add. galilea interpretatur uolubilis F de] om. M **1107** Iudaeorum] iudeorum BCLPWZ add. conuersum L ad gentes] om. FMRZ explicit secundum Mattheum] explicit secundum matheum ACDFMNORW explicit expositio sancti euangelii secundum mattheum L om. BKZ **1108** incipit secundum Marcum] incipit secundum marchum P incipit expositio euangelii secundum marcum Z incipit exposicio euangelii secundum marcum M incipit exposicio euuangelii secundum marcum F in christi nomen incipit expositio secundum marcum R **1109** paraliticum] paraclitum M totum] totam K humanum] hominum W qui] quia BN lecto] lectulo M **1110** quattuor[1]] quatuor MR quattuor[2]] quattuor MRW **1111** ostendunt] ostendit BFLMNRZ quattuor e.] iiii Z quatuor MR elementa] helementa C elimenta BKMNPRWZ helimenta A quattuor] quatuor MR add. elimentis N ordines] hordines C **1112** euangelistarum] euuangelistarum BFR quattuor] quatuor MR uirtutes] uirtutis A animae] anime BL anima DOW iustitia] iusticia ABMW iustitiam N **1113** prudentia] prudencia M om. N uitia] u<i>tia R uicia AKMP iustitia] iusticia ABMPW est[2]] om. ACDKLMNOPWZ **1114** diligere] delegere BL anima] animae W animo BFM et[1]] tota F uirtute] uirtutae W **1115** tuum] suum FMRZ te] se FMRZ prudentia] prudencia CP prudentiam R est[1]] om. BKLMNRZ prouidere] preuidere BN futura] futuram R temperantia] temperanti B temperatia P **1116** re] rae L rem FR inponere] ponere N in opere P modum] motum ACKLMOPR (motum del.) modum Z modo N mo B nudauerunt] mutauerunt (del.) nudauerunt Z mutauerunt ADFKLMOPRW muttauerunt C tectum] tecum KZ add. hoc est ut mutauerunt F id est] om. F storiam] historiam DKP hystoriam C istoriam O estoriam W storia BMNR istoria F legis] add. et F **1117** patefacientes]

manifestum sensum euangelii.

II. 2. *(Mk. 3:9-17)* PRAECEPIT EIS UT IN NAUICULA SIBI DESERUIRENT, hoc est in ecclesia praedicarent. ASCENDIT IN MONTEM, significat ascensionem illius cum carne in caelum. Tonans Christus est, FILII TONITRUI apostoli sunt; nubes prophetae sunt, pluuia uero praedicatio diuina est.

II. 3. *(Mk. 4:26-39)* HOMO QUI SEMINAUIT est doctor; SEMEN quod seminauit est uerbum diuinum. IN TERRAM, id est in corda hominum. 'DORMIENTEM', id est nescientem. Per NOCTEM aduersitas siue ignorantia intellegitur; per DIEM uero prosperitas siue scientia ostenditur; per GERMEN conpunctionem cordis significat; per HERBAM fidem operum ostendit; per SPICAM intellegitur perfectio operationis. PLENUM FRUCTUM IN SPICA est consummatio operum. Per FALCEM amputationem praesentis uitae et consummationem saeculi significat. IN ILLA DIE, tota

---

patefatientes *CR* pate facientes *AP* grabattum] grabbattum *Z* grabbatum *M* grabatum *BCPR* grauatum *ADKOW* denudata *(editor's correction)*] nudata *BN* demutata *ACDKMOPRW* demutatam *FZ* mutatam *L* littera] *corr. ex* littere *M* litteram *LZ* legis] *add.* in *Z* ***1118*** manifestum] *add.* est *P* euangelii] euuangelii *B* euuangeli *F* ***1119*** praecepit] precipit *ABCFLMNOPWZ* in] *om. Z* sibi] siue *B* ***1120*** deseruirent] deseruissent *BN* ecclesia] aecclesia *MPR* ecclesiam *Z* praedicarent] predicarent *ABCLMNPWZ* predicare *F* ***1121*** carne] carnem *BNR* caelum] celum *BCN* tonans] thonans *BN* ***1122*** tonitrui] tronitrui *W* tonitruii *(corr. ex* tonitroii*)P* *add.* hoc *C* apostoli sunt] sunt apostoli *C* nubes] nube *BN* prophetae] prophete *ABKLMNPW* prophetes *C* sunt[2]] *om. L* ***1123*** praedicatio] predicatio *BCFKLMNPWZ* predicacio *AR* ***1125*** seminauit] seminat *add.* hoc *F* terram *(editor's correction)*] terra *ABCDFKLMNOPRWZ* corda] corde *N* ***1126*** dormientem ... nescientem] *om. O* noctem] nocte *B* ignorantia] ignorancia *PR* ignorantias *N* ***1127*** intellegitur] intelligitur *CDP* scientia] sciencia *MPR* ostenditur] ostendit *ADKLOPRWZ* ***1128*** conpunctionem] conpugtionem *C* conpugcione *A* significat] designat *L* herbam] erbam *CFLNR* operum] operaque *C* ***1129*** per] *om. BN* spicam] spica *BN* intellegitur] intelligitur *CP* intellegir *NR* ostendit *F* perfectio] perfectionem *BMNRZ* perfectionum *F* operationis] operis *ACDFKOPW* fructum] frumentum *Z* ***1130*** consummatio] consummacio *M* consumatio *DOP* consumacio *A* consummationem *BRZ* consummationum *N* falcem] *add.* est *R* amputationem] amputatio *BCDFL* amputacio *AR* ***1131*** praesentis] presentis *ABCFLMNOPRWZ* uitae] uite *BN* consummationem]

uita praesens intellegitur. 'SERO FACTO', ostendit uesperam mundi. DIMITTENS TURBAM IUDAEORUM, ABIIT IN NAUEM, id est in ecclesiam ex gentibus. ALIAE NAUES ERANT CUM ILLO, id est quasi diuersae ecclesiae hereticorum. Per PROCELLAM UENTI intelleguntur persecutiones infidelium contra fideles. FLUCTUS MITTEBAT UT IMPLERETUR NAUIS, significat persecutiones antichristi saeuissimas, ut prope abnegationem ueniant multi, sed electi a deo perseuerant in fide Christi. DORMIRE CHRISTUM IN PUPPI ostendit probationem fidelium uel electorum in persecutione; EXCITANT EUM, id est inuocant eum in adiutorium sibi; FACTA EST TRANQUILLITAS MAGNA, fiet hoc post persecutionem antichristi et post resurrectionem.

---

cosummationem *Z* consummacionem *M* consummatio *BCKLNW* consumatio *DOP* consumacio *A* saeculi] seculi *ABFLMORWZ* sancti *N* die] diae *P* tota] uota *N* ***1132*** uita] *corr. ex* uite *C* praesens] presens *ABCFLMNOPRWZ* intellegitur] intelligitur *CP* *add.* De uento *(marg.) L* facto] facta *P* uesperam *(editor's correction)*] uespere *ABCDFKLMNOPRWZ* ***1133*** dimittens] *corr. ex* dimittentes *P* dimittentes *ACDFKOZ* dimitentes *W* dimittente *B* dimitte *N* turbam] turbas *R* turba *BFLMN* Iudaeorum] iudeorum *BCLN* abiit] habiit *ABCP* nauem] naue *ABCDKNORW* ecclesiam] aecclesiam *P* ecclesia *ABCDFKMNORWZ* ***1134*** aliae] alie *BNW* alii *DFKLOPZ* aliis *A* alias *R* naues] neues *F* *add.* in *P* erant] *om. M* diuersae] diuersas *ABCDFKLMNOPRW* ecclesiae] ecclesie *L* ecclesia *B* ecclesias *CDFKORW* aecclesias *AMP* eclesias *F* ***1135*** hereticorum] haereticorum *C* heretichorum *P* per] *om. K* procellam] procella *ABCDFKMNOPR* uenti] *om. W* intelleguntur *(editor's correction)*] intelliguntur *(corr. ex* intelligit*)P* intellegitur *ABDFKLMNRWZ* intelligitur *C* inter legitur *O* persecutiones infidelium ... significat] *om. Z* persecutiones] persecutionis *ABD* persequutionis *O* ***1136*** fideles] *corr. ex* infideles *M* impleretur] implerentur *B* inplerentur *N* nauis] naues *BFNR* ***1137*** persecutiones] persequutiones *DO* persecutionis *AD* antichristi] anticristi *DL* antechristi K*(corr. ex* antechristo*) O* ante christi *A* antecristi *BN* anthichristi *P* saeuissimas *(editor's correction)*] seuissimas *LMZ* saeuissima *K* seuissima *ABCDFNOPRW* prope] *add.* ad *Z* abnegationem] abnegacionem *A* abnegatione *D* abnegatio *L* ***1138*** ueniant] ueniat *ABCDFLMNOPRW* uenia *K* multi *(editor's correction)*] multis *ABCDFKLMNOPRWZ* *add.* Antichristus in fine mundi regnare debet unum annum et duos annos et dimidium annum *F* electi a] electio *B* dilecti a *ACDFKLMOPRZ* dilecti *(om.* a*) W* a deo] ab eo *C* fide] fidem *B* ***1139*** puppi] *corr. ex* puppis *L* pupi *W* puppis *ABCFKNOPR* pupis *DM* probationem] probacionem *A* electorum] helectorum A ***1140*** persecutione] persequutione *O* persecutionem *B* excitant] ecitant *M* excitantes *C* hoc] id *F* inuocant] inuocantem *BN* ***1141*** tranquillitas] tranquilitas *AKN* persecutionem] persecucionem *M* persequutionem *DO* antichristi] anticristi *DL* antechristi *OW* antecristi *ABN* ***1142*** resurrectionem] persecutionem *C* *add.* De spiritu inmundo *(marg.) L*

II. 4. *(Mk. 5:2-5)* HOMO HABENS SPIRITUM INMUNDUM, est totum genus; 'CATENIS DISRUPTIS', ostendit gentes praeuaricantes legem naturae suae, siue doctrinam philosophorum; similiter et Iudaei disrumpentes litteram legis, siue prophetiam. CONCIDIT SE LAPIDIBUS, ostendit populos gentium adorantes lapides.

II. 5. *(Mk. 6:7-53)* MISIT DOMINUS IESUS BINOS DISCIPULOS AD PRAEDICANDUM, ostendit duo testamenta, ut eadem ubique praedicentur; similiter et quia caritas in minus de duobus non consistit. Per UIRGAM, consolationes siue disciplina intelleguntur, ut Paulus ait, *Quid uultis in uirga ueniam ad uos, an in spiritu mansuetudinis,* et consolationis? CALCIATE SANDALIIS, pro tribus causis: pro ueneno serpentis, pro spinis, et pro frigore. 'Calciatis pedibus' ostendit muniti doctrina euangelii. Propter spinas, id est propter obligationem diuitiarum uel sollicitudinem saeculi; propter frigus, id est propter tepiditatem uel paruam fidem;

1143 inmundum] *add.* hoc *F* totum] totus *R* toto *B* ***1144*** catenis] cathenis *ACL* praeuaricantes] preuaricantes *ABCFKMNPRWZ* legem] lege *Z* naturae] nature *ABLNW* ***1145*** suae] sue *LR om. BN* doctrinam] doctrina *ADFKMOPRW* philosophorum] phylosophorum *NP* Iudaei] iudei *ABCLNP* ***1146*** siue] suae *M* prophetiam] propheciam *M* profetiam *P* concidit] concedit *N* lapidibus] lapides *W* populos] populus *ACDFKO* populum *BNR* ***1147*** gentium] gencium *MW* adorantes] adhorantes *P* lapides] lapidem *P* ***1148*** Iesus] *om. R* binos] *corr. ex* binnos *P* binus *A* ***1149*** praedicandum] predicandum *ABCFKLMNPRWZ* ostendit] ostendunt *A* ut] *add.* ad *C* eadem] edem *(del.) P* ubique] utique *L* ubi quam *C* praedicentur] predicentur *ABCFKMNPRWZ* predicantur *L* ***1150*** similiter] simile *O* minus] minu *R* manus *N* de] quam *ACDFKOPW om. BLMNR* duobus] duabus *BN* non] *om. N* consistit] consistet *W* ***1151*** consolationes] consolationis *ABDFNORW* consolatio *L* disciplina] disciplinas *Z* disciplinam *F* intelleguntur *(editor's correction)*] intellegitur *ABFKLMNORWZ* intelligitur *CDP* quid] qui *P* ***1152*** spiritu] *corr. ex* spiritum *P* consolationis] consolacionis *A* ***1153*** calciate] caltiate *N* calciati *MLZ* caltiati *B* calciatis *ACDKOPW* sandaliis] sandalis *DKOW(corr. ex* scandalis*)AC* scandaliis *MZ* scandalis *BNP add.* id est *BN* pro[2]] pru *N* ueneno] uenenum *BFNR* uenena *ADKOW* ***1154*** et] *om. FMRZ* pro] *om. AW* frigore] *add.* pro *K* muniti] *corr. ex* moniti *L* moniti *ABDFMNOPW* munita *Z* monitio *C* monit *R* euangelii] euuangelii *BFLR* ***1155*** obligationem] obligacionem *W* oblicationem *P* oblicacionem *A* obligationum *F* obligationis *K* ligationem *L* diuitiarum] diuiciarum *AMPR* sollicitudinem] solicitudinem *ABR* solicidudinem *N* ***1156*** saeculi] seculi *ABFLMNOPRWZ* frigus] frigorem *ABCDFKLMNOPRW* frigore *R* propter[2]] *om. ACDFKLMOPRWZ* tepiditatem] tepeditatem *L* trepeditatem *Z* paruam fidem] parua fide *BN*

propter serpentem, id est propter doctrinam hereticorum. NON DUABUS TUNICIS, id est non dupla uel dubia mente; iterum non dubietate inter fidem et infidelitatem. Aliter, non dupla fiducia in nouo testamento aut in uetere, sed sit fides firma in solo deo. Similiter, non sicut simulatores: quod dicunt non faciunt, et quod exterius uidentur dei operatores esse, intus ab hominibus laudes quaerunt, non ita faciatis. HERODES tenet figuram diaboli; per CENAM quam non subsequitur prandium consummatio diaboli intellegitur, qui ueniente Christo consummationem suam uidebit. HORA IAM PRAETERIIT, id est littera legis iam praeteriit, unde ait, *Transierunt uetera et ecce facta sunt noua,* id est, transiuit quod historialiter dicitur et renouando facta sunt noua. Per CENTENOS intellegitur perfectus numerus; per QUINQUAGENOS intellegitur remissio peccatorum. SERO FACTUM, est finis mundi, calcauit

---

1157 serpentem] serpentes *ABCFKMNOPRWZ* doctrinam] doctrina *CW* heretecorum] hereseorum *BN(corr. ex* heresorum *)L* non] *om. W* duabus] duobus *P* duas *R* ***1158*** tunicis] tonicis *BK* tunicas *R* non] *om. A* dupla] duplam *BCDFKLNOPWZ* dublam *A* dubia mente] dubiam mentem *ACDFKLOPRWZ* duuiam mentem *BN* iterum] itterum *C* dubietate *(editor's correction)*] dubitate *M* dubietatem *BN* dubitem *ACDFKLOPRWZ* ***1159*** infidelitatem] infidelita--- *A* infedelitatem *Z* dupla fiducia *(editor's correction)*] duplam fiduciam *BDMOPRZ* duplam fidutiam *CKLNRW* dublam fiduciam *A* nouo testamento] noum testamentum *BN* ***1160*** uetere] ueteri *BLM* ueterem *N* sit] si *A* fides] fide (ad *del.*)*P* firma] *corr. ex* firmam *P* in] *om. FMR* simulatores] similatores *DLO add.* quid *ACDKOPW* quod *FR* ***1161*** quod[1]] quidquid *(corr. ex* quodquod*)L* dicunt] *om. K* faciunt] fatiunt *C* ***1162*** hominibus] omnibus *F* quaerunt] querunt *ABCDKLMNPRWZ* faciatis] fatiatis *CN* Herodes] herodis *BFN* horades *P* tenet] tenit *BN* tenuit *F* ***1163*** figuram] ficuram *P* diaboli] diabuli *AFKZ* cenam] caenam *CDFMPZ* subsequitur] sequitur *Z* prandium] pretio *CFLPZ* praetio *O* praecio *D* precio *AKMR* ***1164*** consummatio] consummacio *M* consumatio *DOR* consumacio *A* diaboli] diabuli *AFKZ* intellegitur] intellitigur *CP* qui] quy *W* ueniente] ueniante *W* uenienti *F* uenit ante *A add.* in *L* Christo] antichristo *P* ***1165*** consummationem] consumationem *DOPR* consumacionem *A* uidebit] uidebat *W* praeteriit] preteriit *ABCFLMNPWZ* periit *R* id est littera legis iam praeteriit] *om. C* littera] litteram *A* ***1166*** praeteriit] preteriit *ABCFLMNPRWZ* id est transiuit ... facta sunt noua] *om. A* sunt] est *B* ***1167*** transiuit] transsiuit *W* historialiter] hystorialiter *C* estorialiter *W* storialiter *DFLMOPZ* istoriae littere *N* storia littere *B* storaliter *K* dicitur] dicit *BFKLMNR* edicit *DOW* aedicit *CP* renouando] renouandum *P* ***1168*** centenos] centenus *AKO* intellegitur] intelligitur *CDP* perfectus numerus ... intellegitur] *om. D* numerus] *corr. ex* numero *N* quinquagenos] quinquagenus *AKORWZ* quinquagenarios *B* quinquae genarius *N* ***1169*** intellegitur] intelligitur *CO* intelleguntur *KP* remissio] remissionem *ACDFKMOPWZ* remisionem *F* remissiones *(corr. ex* remissionem*)P* factum] facto *BN* finis] *corr. ex* fines *LP* fines *ABFKMNORWZ*

Iesus amaritudines saeculi. DISCIPULI ERANT IN NAUE, UOLUIT PRAETERIRE, id est ad temptandum illos, ut cum se uideret homo commotum in persecutione inuocet deum, et ipse prope est sicut illis fuit. GENESAR interpretatur portum aptum.

II. 6. *(Mk. 7:24-34)* INGRESSUS IN DOMUM, hoc est in mundum; NEMINEM UOLUIT SE SCIRE. DECAPOLIM est decem ciuitates, significat decem uerba legis, siue praecepta. 'SURDUM ET MUTUM' ostendit totum genus humanum: surdus erat quia non audiebat mandata dei, nec dicere ualebat, ut ait propheta, *Audiam quid loquatur in me dominus deus;* mutus quia confessionem laudes deo reddere non ualebat, et confessionem fidei non habebat, ut ait, *Confitebor tibi domine in toto corde meo.* EDUCIT EUM EXTRA TURBAM, ostendit in remotum locum, quia in secreto cognoscit omnis homo caecitatem peccatorum suorum; et

---

1170 amaritudines] amaritudinem *L* amaritudinis *NO* saeculi] seculi *ABCLMNOPRWZ* ***1171*** praeterire] preterire *ABFKLMNOPRWZ* preterhire *C* id est] *om. R* ad *(editor's correction)*] *om. ABCDFKLMNOPRWZ* temptandum] temtandum *F* temptandos *W* temptando *KL* illos] illis *AC* ut] et *R* uideret] uiderit *ABFNRW* uidere *C* ***1172*** commotum] comotum *(corr. ex* commotum*)P* commotus *BN* quomotus *LR* quomutus *F* persecutione] persequutione *B* persecutionem *ACDPW* persequutionem *O* ipse] ille *F* ipsi *L* prope] *corr. ex* prophe *P* ***1173*** Genesar] gennesar *DK* genasar *R* interpretatur] interpraetatur *DO* intempretatur *Z* portum aptum] portum abtum *BN* portus aptus *M* porta aperta *L* ***1174*** in] *om. FW* ***1175*** neminem] nemini *ACDFKMNOPRWZ* scire] *add.* Decapolim *(marg.) L* Decapolim] decapolis *(corr. ex* capolim*) P* capolim *ACDFKO* capolimem *M(corr. ex* capolimen*)R* copolimem *B* copolim *N* est] id est *F* ostendit *L om. BMRZ* decem] x *BN* decim *OWZ* decima *C* ciuitates] ciuitas *C* ***1176*** decem] x *BN* decim *O* siue *(editor's correction)*] *om. ABCDFKLMNOPRWZ* praecepta] precepta *ABCKNPW* praecepti *L* precepti *MRZ* precepit *F* mutum] muttum *C* ostendit] significat *FR* totum] *om. N* ***1177*** surdus] surdum *ACDFKLMOPRWZ* quia] qui *ABN* audiebat] *corr. ex* audiebant *P* mandata] mandatum *BN* dicere] diceret *P* ***1178*** dominus] domine *A* ***1179*** mutus] mutum *ADFKLMORWZ(corr. ex* motum*)P* muttum *add.* et surdum *C* confessionem] confessione *C* confessionis *FMZ(add.* sue*)R* laudis] laudes *DZ* reddere] *om. C* et confessionem fidei non habebat] *om. A* ***1180*** ut ait] *om. N* ***1181*** educit *(editor's correction)*] educent *BN* educentem *ADFKLMORWZ* aeducente *C* educentem *P* extra turbam *(editor's correction)*] extra turba *BN om. ACDFKLMOPRWZ* remotum locum] remmotum locum *C* remoto loco *BN* ***1182*** in] non *Z* cognoscit] cognoscet *BN* onnis] omnes *Z* caecitatem] cecitatem *BCFKMNPRWZ* caecitate *A* et aliter] *C* et aliter ... peccatorum suorum] *om. AR*

aliter, eduxit eum de turba peccatorum suorum. MISIT DIGITOS IN AURICULAS, hoc est, misit spiritum sanctum in aures cordis eius. EXPUENS TETIGIT LINGUAM EIUS, id est, adaperuit os eius in confessionem fidei. SUSPICIENS IN CAELUM, ostendit ut omnes laudes deo referant. INGEMUIT, id est, ingemitum, hoc est pro peccatis generis humani, quae in mundo inminebant; aliter, ut exemplum nobis ostenderet qualiter cum gemitu et supplicatione rogemus dominum.

II. 7. *(Mk. 8:3-9:49)* QUIDAM DE LONGE UENERUNT, significant gentes. UNUM PANEM SECUM IN NAUEM DETULERUNT, id est Christum. DESCENSIO CHRISTI DE MONTE, hoc est descensio eius de caelis. 'SCRIBAS CONQUIRENTES CUM DISCIPULIS': hic discipuli tenent figuram ordinis prophetarum uel patriarcharum. TURBAE inquirentes ab eis aduentum Christi, ostendit quod legem turbae a prophetis uel patriarchis conquirebant. SALUTABANT EUM, hoc salutem per humilitatem intellegit. HOMO QUI ATTULIT FILIUM SUUM tenet figuram ordinis prophetarum uel

---

1183 eduxit] et duxit *C* digitos] *add.* suos *P* *1184* auriculas] auriculam *Z* auricula *FMR* aures] auris *O* *1185* expuens] expuaens *O* linguam] lingua *A* id] hoc *F* adaperuit] adapperuit *B* apperuit *MNP* os] hos *W* eius] suum *F* confessione] confessionem *ABDFKMNOPRZ* *1186* suspiciens] *corr. ex* suscipiens *P* susspiciens *W* suscipiens *D* sus--piens *A* caelum] celum *BF* referant] refferant *P* referunt *A* *1187* ingemuit] ingemmuit *C* ingemitum] ingemmitum *C* gemitum *B* ingemitu *L* est] *om. BFMNRZ* generis] generi *R* quae] que *ABDLMPRWZ* qui *N* *1188* inminebant] inminebat *ABCKLNZ* imminebat *DO* ut] *om. BN* ostenderet] ostenderit *ACDKOW* *1189* gemitu] gemmitu *C* supplicatione] *corr. ex* supplicationem *PW* supplicationem *BCN* supplicacionem *AR* dominum] domino *ACDKOPW* *1190* quidam] quadam *B* uenerunt] *add.* et *MN* significant gentes] *om. F* significant] significat *P* *1191* nauem] naue *ABCDFKKMOPRWZ* detulerunt] detullerunt *ADP* id] hoc *F* Christum] *add.* qui cum eo habuerunt omnia bona et ille erat eis panis uiuus *F* *1192* descensio[1]] discensio *ADFKLMNORWZ* est] *om. C* descensio eius] *om. R* descensio[2]] discensio *ADFKLNOWZ* caelis] celis *BK* scribas] seruias *BN* *1193* conquirentes] *corr. ex* conquerentes *W* conquerentes *AKMP* conquaerentes *O* conquirentis *F* cum] eum *DO* hic] hoc *C* tenent figuram] figuram tenent *R* ordinis] ordines *ADFKOPW* hordines *C* *1194* turbae] turbe *ABCKLMNOPW* inquirentes] inquerentes *K* inquaerentes *O* *1195* ostendit] ostendunt *Z* turbae] turbe *BLOP* a] ad *D* ac *FM* hac *R* et *C* *om. Z* prophetis] *corr. ex* prophetas *M* patriarchis] patriarchas *R* *1196* conquirebant] conquerebant *AN* *add.* et *C* hoc] hanc *KMPZ* per] pro *FN* humilitatem] humanitatem *R* intellegit *(editor's correction)*] intellegitur *ABDFKLMNORWZ* intelligitur *CP* *add.* De spumante filio *(marg.) L* *1197* attulit] adtulit *CDFKLMNORZ* adtullit *AW* adtullet

patriarcharum; filius eius totum genus humanum significat. Per SPUMAM superbia intellegitur; per STRIDOREM DENTIUM iracundiam significat; per ARESCERE auaritiam designat. DISCIPULI NON POTUERUNT CURARE: hic discipuli figuram tenent patriarcharum uel prophetarum, certe neque patriarchae neque prophetae potuerunt curare genus humanum, nisi ueniens Christus suo sanguine redemisset, ut ait propheta, *Frater non redemit, redimet homo.* Frater, id est Moyses, non redimere potuit per legem populum; redemit Christus, qui est deus et homo, a prima aetate generis humani. DIXIT PATER INFANTIS, CREDO, ADIUUA INCREDULITATEM MEAM: intellegis hoc dixit, Si deest fides, tu auge. MULTUM DISCERPENS EUM significat quia quando se uidit diabolus erasurum de terra in fine mundi. Tunc plus saeuit et datur illi potestas, ut faciat quantum uult praeter electos dei, siue de unoquoque homine cum se uidit per confessionem et paenitentiam expelli, tunc contra illum plus suscitat uitia et crudelissimas inpugnationes, et maxime saeuit. FACTUS UELUT MORTUUS: hic exemplum ostendit purgatum hominem, id

---

P tenet] tenit *B* figuram] ficuram *P* ordinis] ordines *ADFKOPW* hordines *C* uel] *om. BN* ***1198*** filius] filium *N* eius] ei *R* ***1199*** spumam] spuma *ABCDFKMNORW* intellegitur] intelligitur *CP* per stridorem dentium iracundiam significat] *om. K* stridorem] stritorem *O* stictorem *AP* dentium] dencium *M* iracundiam] iracundia *ADFMNOPRWZ* ***1200*** significat] significatur *P* arescere] ariscere *N* auaritiam] auariciam *BR* auaritia *DKOW* auaricia *ACMP* designat] *corr. ex* significat *M* designatur *P* significat *FR* ***1201*** hic] his *B* uel] et *N* ***1202*** patriarchae] patriarche *ABCDFKLOPW* prophetae] prophete *ABDKLW* curare genus humanum] genus humanum saluare *L* ***1203*** suo sanguine] suum sanguinem *BFNR* redemisset] redimisset *M* redemit] redimet *BMR* redimit *O* redemet *W* ***1204*** redimet] redemet *Z* redemit *ACDFKMNORW* Moyses] moises *C* non redimere] non redemere *BCDKNOW* redimere non *FLM* redemere non *RZ* ***1205*** est] es *O* ***1206*** aetate] etate *A* aetatae *CM* aetatem *B* dixit] dicit *ACDKOW* deus ut *M* deus *FRZ* infantis] infantes *D* ***1207*** adiuua] adiuba *B* incredulitatem] ingredulitatem *F* intellegis] intelligis *B* intellegitur *ADKOW* intelligitur *C* si deest] si deesse *W* sid est *A* tu] tua *ABCDFKLMORZ* mea *W* ***1208*** quia quando ... erasurum de terra] *om. ACW* diabolus] diabulus *FLZ* ***1209*** fine] finem *ABCDKLMORWZ* saeuit] seuit *ACDFLMNORWZ* siuit *B* datur] datus *R* illi] illis *A* ***1210*** faciat] fatiat *C* faciatur *N* quantum] quantur *N* uult] *om. BN* praeter] preter *ABCFKLMNORWZ* electos] electis *ABCFKMNORWZ* dictis *D* unoquoque] unoquoquae *N* homine] hominem *N* ***1211*** uidit] uidet *BFN* paenitentiam] penitentiam *BLN* paenitenciam *M* paenitencia *R* potentiam *AC* potenciam *W* expelli] expellit *FR* illum] illos *L* ***1212*** uitia] uicia *BM* uitias *CFO* uicias *AKR* crudelissimas] crudelismas *W* inpugnationes] inpugnaciones *CM* inpuncnationes *B* maxime] maximae *K* saeuit] seuit *ACLMNRWZ* siuit *B* ***1213*** uelut] uelud *A*

est, per confessionem fidei et paenitentiam mortificat semetipsum, ut ait apostolus, *Mortificate membra uestra quae sunt super terram.* Hic uidetur duo miracula fecisse Iesum, a daemonio curauit et quasi mortuum suscitauit: suscitauit genus humanum de morte peccatorum et liberauit a daemonio seruitutis. Per MOLAM circuitus saeculi designatur; per ASINAM inmunditia peccatorum. MERGERE IN MARE, id est humiliare se in saeculo per paenitentiam, uel perire in proprio peccato, quia leuius est per se solum poenam sustinere quam ut alios a regno dei turbet. Per UERMES intellegit tardam uel seram paenitentiam, semper comedit illum, id est conscientia sua comedit illum in poenam. Quare? Hoc quia dum spatium habuit non emendauit. Per OCULUM conscientia cordis intellegitur. OMNIS ENIM IGNE SALIETUR: per ignem accensionem spiritus sancti intellegit. CONDIETUR, quod dicitur quia sicut omnis caro perit sine

---

1214 fidei] fidaei *Z* paenitentiam] poenitentiam *CW* penitencia *M* penitentiam *LZ* penitentiae *N* penitentie *B* penitentia *FR* potentiam *A* semetipsum] semedipsum *C* seipsum *R* ***1215*** membra] menbra *AM* uestra] *om. L* quae] que *ABFLMNW* ***1216*** uidetur] uiditur *D* duo] dua *F* fecisse] *corr. ex* fecisset *L* fecisset *BFNR* Iesum] iesus *BCFNRZ add.* hominem *C* daemonio] demonio *ABCLMNZ* quasi] quia *R* ***1217*** suscitauit[1]] *add.* sic *FMRZ* ***1218*** daemonio] demonio *ABCLMN* seruitutis] *add.* De mola *(marg.) L* molam] mola *FR* saeculi] seculi *ABCLMNORW* designatur] designat *F* ***1219*** asinam] asina *FMR* inmunditia] inmundicia *M* inmunditiam *NZ* inmundiciam *B* emunditia *FKO* emundicia *AD* aemunditia *C* emunditio *R* munditia *(corr. ex* emunditia*)L* ***1220*** saeculo] seculo *ABCLMNORW* saeculum *F* paenitentiam] poenitentiam *CW* penitentiam *ABFLZ* penitenciam *M* proprio peccato] properio peccato *A* proprium peccatum *BFNRZ* leuius] melius *ACDFKLMORWZ* ***1221*** per se] per saeculum *Z* per seculum *M* per saeculo *F* per seculo *LR* in saeculo se *DK* in seculo se *ACOW* solum] solam *FMRZ* poenam] paenam *MZ* penam *BN* poena *AL* ut alios] ut alius *FR* utilius *L* dei turbet] deturbet *ADKO* deturpet *C* deturbaet *W* ***1222*** uermes] uermis *F* uerbum *R* intellegit] intellegitur *ADFKLMORWZ* intelligitur *C* tardam] tarda *(corr. ex* tardam*)L* paenitentiam] poenitentiam *ACKW* penitentiam *BN* penitentia *(corr. ex* penitentiam*)L* comedit] commedit *LMNZ* comedunt *K* commedunt *CDOW* comedent *A* ***1223*** id] hoc *F* conscientia sua] conscientiam suam *BFN* comedit] commedit *CDMLN* commedunt *W* poena] paena *M* pena *BLN* poenam *ACDKOW* paenam *F add.* in poena *(marg.) L* ***1224*** spatium] spacium *ABDMRZ* emendauit] emmendauit *C* oculum] occulum *C* conscientia] conscienciam *MR* conscientiam *AFZ* ***1225*** intellegitur] intelligitur *C* omnis] *corr. ex* omnes *W* omnes *ACKMNORZ* omne *BN* igne] igni *ACDKOW* ignis *Z* salietur] *corr. ex* sallietur *L* sallietur *AW* sallientur *C* saluetur *FR* alietur *Z* accensionem] ascensionem *ABCDFKMNORWZ* spiritus] spiritu *C* ***1226*** sancti] sanctus *M* intellegit] intellegitur *ADFKLMNORWZ* intelligitur *C* condietur] *om. N* dicitur] dicit *R* sicut] *om. ACDFKLMORWZ* omnis] omnes *BLMO* omne *R* caro perit] cor perit *AKO* cor periit *C* cor aperit *R* cor operit *F* corriperit *D* corpus perit *(corr. ex* corde operit*)L*

sale, ita et omnis homo sine scientia uerbi dei. Fatui **HABETE SALEM IN UOBIS**, id est, habete sapientiam dei in uobis.

II. 8. *Quaecumque petieritis credentes in orationem fiet uobis.* Quomodo sic dum sanctus Paulus dicit, *Ter rogaui dominum per stimulum, et non recessit a me*; diabolus petiit temptare Iob, et permisit ei ut temptaret. Paulus non est exauditus, ut per ipsum stimulum coronaretur; diabolus exauditus est similiter, ut per eius temptationes Iob coronaretur. Proinde ait apostolus, *Nescimus quid oremus nisi spiritus sanctus, qui interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Monstra dicuntur a monstrando, quod aliquid significando monstrent; ostenta ab ostendendo dicta per ostendendum; prodigia quod porro dicant, id est futura praedicant.

1227 omnis] omnes *BM* scientia] sciencia *CM* uerbi] *om. ACDFKLMORWZ* dei] *add.* fatui *D* fatui] fattui *C* fatuae *FN* fatue *BR* fatuus *Z* habete] abete *C* habetis *FLMRZ* salem] sale *BDKNO* sal *CFLMRZ* *1228* id] hoc *F* habete] habetis *LR* habere *AKW* sapientiam] sapientia *ABCDKNO* sapiencia *M* scientiam *Z* *1229* quaecumque] quecumque *ABLMNRWZ* petieritis] pecieritis *CM* credentes in oratione] in orationem credentes *C* oratione] horatione *N* orationem *DKOW* oracionem *A* *1230* sic] sicut *F* dicit] dicitur *M* rogaui] rogauit *CN* pro] per *ACDK om. W* *1231* stimulo] stimulum *ABCDFKNOW* a] ad *A* diabolus] diabulus *AFK* petiit] peciit *CMN* temptare] temptate *Z* *1232* permisit] permissit *O* ei] *corr. ex* eius *O* temptaret] temptaretur *L* per] *om. R* *1233* diabolus] diabulus *AF* est] *om. FM* similiter] *om. ACDFKOW* eius] ipsius *F* *1234* temptationes] temptaciones *AMO* coronaretur] coronetur *M* quid] quod *K* *1235* oremus] ore *F* spiritus] *om. D* sanctus] *om. ACFKLMORWZ* interpellat] interpellet *BN* gemitibus] gemmitibus *C* gemitus *K* *1236* inenarrabilibus] inennarrabilibus *CW* enarrabilibus *FR* ennarrabilibus *ADKO* inenarrabibus *B* dicuntur] *corr. ex* dicitur *L* dicitur *ABCDFKMNORW* a monstrando *(editor's correction)*] a demonstrando *(corr. ex* ad monstrando*)L* ad monstrando *ACDKMOWZ* ad monstrandum *BFNR* aliquid] *add.* ad *FMRZ* *1237* significando] significandum *ACDFKLMORWZ* monstrent *(editor's correction)*] monstret *BN* monstrat *ADFKLMORWZ* monstra *C* ostenta] obstenta *BO* obstensa *N* abstenta *C* ostenda *M* obstentat *ADK* ostendat *FL* ostendit *RZ* ab] *corr. ex* ad *L* ad *ABCDFKMNORWZ* ostendendo] *corr. ex* ostendenda *L* ostendenda *ACDFKORWZ* ostendaenda *M* dicta] dictum *L* *add.* est *ABCDFLMNORW* per] pro *R* ostendendum] ostendum *R* ostentum *(corr. ex* ostenda*)L* *add.* id est pro ostendendum *B* *1238* prodigia] prodigium *Z* porro dicant] prodicant *C* id est] *add.* ut *F* praedicant] predicant *ABCFMNRWZ* *add.* De passione *(marg.) L*

II. 9. *(Mk. 14:12-62)* PRIMO DIE AZIMORUM qui est ante sabbatum, id est dies Iouis; azima sinceritatis facta est ecclesia. Transitus tribus modis dicitur: id est, de mundo ad patrem, de Iudaeis ad gentes, et nos de infidelitatem ad fidem, de morte ad uitam. HOMO LAGUENAM AQUAE BAIULANS tenet figuram apostolorum, siue successorum ac baptizatorum, per quos baptismum efficitur. LAGUENA AQUAE significat baptismum trinitatis. DOMINUS DOMUS Christus est, domus ecclesia est. PASCHA MANDUCARE CUM DISCIPULIS, ostendit se passurum cum discipulis a Iudaeis; aliter, manducat in membris suis, quae est ecclesia. Per CENACULUM, altiorem uitam intellegit; per STRATUM MAGNUM, amplitudo ecclesiae ostenditur. Agnum immolatum in Aegypto ostendit Christum immolatum in nouo testamento: mysterium corporis et sanguinis, quod uetus sacrificium Iudaeorum recessit, hoc est sanguis hircorum et taurorum, nam nostrum sacrificium quod nouum dicitur, iam tempore

---

1239 azimorum] azymorum *L* qui] quae *ACDKO* que *BNW* sabbatum] sabbato *M* *1240* dies] die *ABDFKMNOW* Iouis] ouis *F* azima] azimas *F* sinceritatis] sinceritas *BDFKLMNORZ* ecclesia] aecclesia *C* ecclesiae *KW* aecclesiae *AMZ* *1241* de^{2}] dae *O* Iudaeis] *corr. ex* iudaeos *W* iudeis *BLMN* iudaeos *CDKOR* iudeos *A* nos] non *CFO* *om. ADKLMRWZ* de infidelitate] de infidelitatem *W* deinde fidelitatem *D* *1242* fidem] *add.* sed *C* morte] mortem *CDZ* laguenam] lagoenam *FZ(corr. ex* laguene*)* laguoenam *(add.* aquenae*)L* languenam *W* laguena *CDKO* laguenae *N* lagoene *B* languena *A* aquae] aque *ABCKLMNRZ* *1243* baiulans] baiolans *ABDKLMOWZ* balolans *F* tenet] tenuit *F* figuram] figura *K* successorum] successorem *F* ac] hac *C* *om. BN* baptizatorum] babtizatorum *L* *1244* baptismum] babtismum *L* baptismata *Z* efficitur] effititur *A* efficiuntur *MR* effictiuntur *Z* laguena] languena *ACKLOW* logoena *B* laguenam *M* languenam *R* lagoenam *FZ* aquae] aque *BDFKLNORW* aqua *AC* baptismum] babtismum *L* *1245* Christus] christi *D* est^{1}] *om. BN* ecclesia] aecclesia *ACM* ecclesiae *N* est^{2}] *om. N* *1246* se] de *B* a] ad *AC* *1247* Iudaeis] iudeis *ABCLMN* membris] menbris *AM* quae] que *ABLMWZ* ecclesia] aecclesia *ACM* *1248* caenaculum] caenaculum *DFORW* altiorem] alciorem *MRW* altioram *Z* intellegit] intellegitur *ADFKLMORWZ* intelligitur *C* *1249* ecclesiae] aecclesiae *ACM* ecclesie *L* ecclesia *B* ostenditur] ostendit *BN* significatur *F* significat *Z* signatur *MR* immolatum] ymmolatum *C* immolatur *W* inmaculatum *BFLMNRZ* Aegypto] egypto *LZ* aegipto *A* egipto *C* aegyptum *BN* *1250* immolatum] inmolatum *BKLMW* ymmolatum *C* nouo testamento] nouum testamentum *B* nouo testamentum *(corr. ex* testamento*)N* mysterium] misterium *BCLMNRW* corporis] *corr. ex* corpus *L* corpus *ACDFKMPR* sanguinis] sanguis *F* *add.* per *L* *1251* sacrificium] sacrifitium *CFZ* Iudaeorum] iudeorum *BLMN* est] *add.* nouum *K* *om. M* sanguis] sanguiis *(corr. ex* sanguinis*) L* sanguinis *ABCDKMOWZ* hircorum] hyrcorum *ACKMN* hyrchorum *R* hercorum *O* *1252* taurorum] thaurorum *B* sacrificium] sacrifitium *AZ* nouum] nostrum *R* tempore] tempus *C*

Melchisedech oblatum est, reuertente Abraham de caede. Pro quid SINGILLATIM INTERROGABAT? Ostendit ut nullus confidat in conscientiam suam. ADULESCENS RELICTO SINDONE FUGIT NUDUS AB EIS: significat relictam malitiam Iudaeorum; 'nudus fugit' significat quod apostoli, nudi a superstitionibus Iudaeorum uel adinuentionibus illorum, abierunt ad gentes. CALEFACIEBAT SE PETRUS AD IGNEM, significat tepiditatem apostolorum, uel negationem suam, atque infidelitatem Iudaeorum. ET UIDEBITIS FILIUM HOMINIS SEDENTEM A DEXTRIS UIRTUTIS: hic totum pro parte ponitur, quia uidit illum Stephanus, uidit illum et Saulus in uia quando prostratus est; Uiderunt illum, et alii sancti plures.

II. 10. *(Mk. 15:1-16:4)* PILATUS interpretatur os malleatoris; qui format non formatur, sic et persecutores formant animas iustorum ad regnum caelorum, sed ipsi informes a gratia dei remanent. SPINEAM CORONAM in se suscepit dominus noster, ut spinas peccatorum nostrorum ablueret, unde dictum est Adae, *Spinas et tribulos germinabit*

1253 Melchisedech] melchysedech *R* melchisedehc *F* melchisedhaec *DO* reuertente] reuertentem *ADFKOW* Abraham] habraham *M* abraam *A* de caede *(editor's correction)*] de cede *CFLRWZ* de cetae *ADK* de cete *O* de cethe *N* de cetthe *B* de xethe (ecclesia *del.*)*M* *1254* singillatim] singulatim *FM* interrogabat] interrogabant *BN* conscientiam] consciam *B* *1255* adulescens] aduliscens *ABDKLOWZ* adolescens *C* relicto] recto *Z* eis] *add.* quod erat iohannes *F* significat relictam ... nudus fugit] *om. BN* *1256* relictam *(editor's correction)*] relicta *ABDFKLMNORW* recta *Z om. C* malitiam *(editor's correction)*] malitia *BCDFKLNOWZ* malicia *AMR* Iudaeorum] iudeorum *ALMZ* a] ad *A* *1257* superstitionibus] supersticionibus *MR* superstutionibus *A* superstitionis *N* superstionibus *(corr. ex* superstionibis*) L* suprestionibus *B* supstitionibus *Z* Iudaeorum] iudeorum *ABLMNZ* uel] *add.* in *N* adinuentionibus] adinuencionibus *M* illorum] eorum *CF* abierunt] habierunt *AD* *1258* calefaciebat] calefatiebat *W* califaciebat *A* calefaciebant *N* calefiebat *FRZ* ignem] igne *F* *1259* negationem] negacionem *AM* negotiationem *KO* atque] adque *L* Iudaeorum] iudeorum *BLMN* *1260* filium] ---ium *(folio damaged) B* sedentem] uenientem *M* a] ad *ABCDFKLNORW* uirtutis] *add.* dei *R* totum] *add.* mundum *BN* pro] *om. B* *1261* parte] partem *B add.* parte *R* Stephanus] sthephanus *R* et] *om. F* in uia ... prostratus est] *om. BN* *1262* quando] qua *R om. F* illum] illi *(corr. ex* illi*) add.* uel *F* alii] illi *R* *1263* interpretatur] interpraetatur *DFO* os] post *B om. N* malleatoris] maleatoris *N* malliatoris *DKOZ(corr. ex* malliatore*)W* maliatoris *AC* miliatoris *R* miliatores *F* *1264* format] forma *A* formatur] formator *N* persecutores] persequutores *OW* animas] aenimas *C* *1265* caelorum] celorum *BN* ipsi] ipsum *F* a] ad *ACF om. Z* gratia] gracia *MRW* remanent] remmanent *C* semanent *BN* *1266* in se] ipse *D* *1267* Adae] ade *N* ad *F om. ACDKLMORWZ*

tibi. TERTIA HORA dicit quod CRUCIFIXISSENT IESUM, hoc est, eadem hora iudicauerunt ut crucifigeretur, nam in SEXTA HORA Christus eleuatus est in cruce. Pro quid dixit, DEUS MEUS, DEUS MEUS, UT QUID ME DERELIQUISTI? Ostendit hoc dixisset pro parte carnis, nam secundum diuinitatem non reliquit, quia unitas est potestatis. Reliquit carnem filii ad horam in passione, ut per proprium filium nos adoptatos filios plurimos haberet. Sicut SPONGIA CAUERNAS PLENAS HABEBAT ACETO, ita et Iudaei pleni erant superstitionibus et aceruas doctrinas in se habentes. IOSEPH AB ARIMATHIA tenet figuram primitiuae ecclesiae ex gentibus. MERCATUS EST SINDONEM: per pretium sindonis intellegit confessionem fidei; per sindonem, mortificationem ecclesiae siue gratiam baptizatorum. INUOLUTUM CORPUS IESU SINDONE NOUO: hoc est, circumdato Iesu fide ecclesiae et renouatione regenerationis. Per monumentum et sindonem

---

germinabit] *corr. ex* germinentur *L* geminauit *W* germinentur *ABCDFKNORZ* germinent *M* *1268* tertia] tercia *ABCMWZ* hora[1]] ora *AORW* *om. B* crucifixissent] crucefixissent *A* est] *om. C* hora[2]] ora *ABW* *1269* crucifigeretur] crucifieretur *Z* crucifigerentur *BN* in] a *B* *om. FN* hora] ora *B* eleuatus] leuatus *DKO* *1270* cruce] crucae *A* crucem *DFLOZ* quid] quit *M* dixit] dicit *L* meus[1]] *om. R* deus meus[2]] *om. D* ut quid] ut qui *A* quare *R* me dereliquisti] dereliquisti me *FK* *1271* hoc] *add.* quid *D* dixisset] dixisse *FLMZ* parte] partem *BFNR* secundum] sicundum *M* *1272* reliquit[1]] reliquid *ABCDKLMORWZ* relinquid *N* unitas] unitus *N* unius *R* postestatis] potestati *BN* reliquit[2] *(editor's correction)*] reliquid *ABCDKLMORWZ* relinquit *F* relinquid *N* filii ad horam] filii ad hora *BN* filii ad eorum *C* fili ad eorum *ADKO* filius iudaeorum *W* filiorum *FMRZ* *1273* passione] passionem *ABCDKLO* passiones *N* per] *om. DFKMOWRZ* proprium filium] perprium filium *K* proprios filios *W* *add.* suum *M* adoptatos] adobtatos *B* adobtatus *(corr. ex* adobtatos*)N* adoptiuos *DKO* adobtiuos *ACW* plurimos] *om. ACDKOW* haberet] *add.* De spongia *CKW* De spongea *DO* De spungia *A* *1274* spongia] spongea *D* spungia *BL* spungias *N* plenas habebat] habebat plenas *C* plenus habebat *N* plenas habet *FR* aceto] aeceto *C* acaeto *FLM* ita] iuda *MRZ* Iudaei] iudei *ABCLMN* pleni] plena *Z* *1275* superstitionibus] supersticionibus *M* superstutionibus *A* suprestitionibus *N* suprecionibus *B* superinstitionibus *R* super institionibus *F* habentes] abentes *C* *1276* Arimathia] aramathia *OW* arimatia *LR* aramacia *A* tenet] tenit *BMN* uenit *R* tenuit *F* primitiuae] primitiue *BDKLNOW* primitiua *A* priuite *R* primitiae *F* primitius *A* ecclesiae] aecclesiae *ACM* ecclesie *R* ecclesia *B* eclesia *F* ex gentibus ... fidem ecclesiae] *om. A* mercatus] merchatus *R* *1277* sindonem] sindone *BFNR* pretium] praetium *NO* precium *ABCMRWZ* praecium *DK* intellegit] intellegitur *DLNOW* intelligitur *CK* confessionem] confessio *(corr. ex* confessionem*)L* fidei] fidaei *Z* *1278* mortificationem] mortificacionem *R* ecclesiae] aecclesiae *C* ecclesie *BL* gratiam] graciam *M* baptizatorum] babtizatorum *L* *1279* Iesu[1]] iesum *BCNR* sindone nouo] sindonem nouum *CDKLOW* circumdato Iesu] circumdatum iesum *ACDFKLMOWZ* circumdatum iesu *R* fide] fidem *CDFKLMORWZ* *1280* et[1]] in *N* renouatione]

intellegitur altare in quo corpus Christi ponitur; aliter, intellegitur ecclesia ex gentibus quae recepit Christum per fidem in cordibus suis, siue manducando corpus illius, et sumendo sanguinem eius. Et aliter, PETRA Christus est; MONUMENTUM SCISSUM IN PETRA, intellegitur ecclesia aedificata de latere Christi. 'ADUOLUTUM LAPIDEM AD OSTIUM MONUMENTI', ostendit absconsum Christum in lege et prophetis; 'REUOLUTUM LAPIDEM' ostendit aperta storia legis Christum reuelatum in nouo testamento.

II. 11. *(Mk. 16:6-18)* DICIT ANGELUS MULIERIBUS, IESUM QUAERITIS, NON EST HIC: ostendit non est apud Iudaeos, sed est apud gentes. ITE, DICITE DISCIPULIS EIUS ET PETRO: eo quod Petrum nominat ut non disperaretur pro negatione; et aliter, propter principatum apostolatum. MARIA ILLA, DE QUA EIECIT CHRISTUS SEPTEM DAEMONIA: intellegitur tota

---

renouationem *CDFKLMORW* renouacionem *A* regenerationis] regeneracionis *AM* generationis *Z* monumentum et] monumetum et *N om. M* ***1281*** intellegitur] intelligitur *C* intellegtur *L* corpus] cor<pus> *R* Christi] iesu *FR* intellegitur] intelligitur *C* intellegtur *L* intellegendum est *F* ***1282*** ecclesia] aecclesia *CR* quae] qui *ABCDFKMNOZ* que *W* recepit] recipit *BKN(corr. ex* recepit*)W* recepiet *L* recipiet *MRZ* per fidem] *om. L* per fidem in cordibus suis] in cordibus suis per fidem *F* ***1283*** manducando] *corr. ex* manducandum *L* manducandum *ACDFKMORWZ* sumendo] *corr. ex* sumentium *L* sumentium *ACDFKMORWZ* ***1284*** monumentum] monimenta *F* scissum] scisum *DR* excissum *BN* intellegitur] intelligitur *C* intellegtur *L* ecclesia] aecclesia *AC* eclesia *F* ecclesea *L* aecclesiam *Z* ***1285*** aedificata] edifcata *B* hedificata *A* aedificatam *Z* aduolutum] auolutum *CDFKLMOR* uolutum *(corr. ex* auolutum*)W* ad] ab *ACDFKLMNORW* ostium] hostium *B* ostio *ACFKMOW* hostio *DR(corr. ex* hostia*)L* ***1286*** monumenti] monument- *C* absconsum Christum] absconso christo *ACDFKLMORWZ* prophetis] prophaetis *R* ***1287*** lapidem] *om. Z* intellegitur] ostendit *ACDFKLMORWZ* aperta] aporta *D* apertam *L* storia] historia *CF* hystoria *OR* estoria *W* historia *D* ostoria *A* storiam *L* Christum reuelatum] christo reuelato *ACFKLMRWZ* christo reuoluto *DO* ***1288*** testamento] *add.* De pascha *(marg.) L* ***1289*** Iesum] *add.* quem *BN* quaeritis] queritis *ABCKLMNRWZ* ***1290*** est] esse *L* apud[1]] aput *A* Iudaeos] iudeos *ABCLN* sed] *om. ACDKOW* apud[2]] aput *CM* ***1291*** dicite] *om. W* Petrum] petro *ABCDFKNORW* nominat] *add.* id est *BN* ut non disperaretur pro negatione] pro negatione ut non disperaretur *LW* pro negationem ut non disperaretur *DKO* pro negacionem ut non disperaretur *A* pro negociaonem ut non disperaretur *C* per negationem ut non disperaretur *FRZ* per negacionem ut non disperaretur *M* ***1292*** principatum] *add.* et *D* apostolatum] apostolatus *ABCDFKMNOWZ* apostolorum *R* ***1293*** daemonia] demonia *ACLMOZ* demonias *BN* intellegitur] intelligitur *C* intellegit *F* tota uita] uita tota *F*

uita illius inquinata, quae per septem dies uoluitur. PRAEDICATE EUANGELIUM OMNI CREATURAE, id est, omni homini qui habet partem cum omni creatura: cum angelis intellegere uel discernere; cum iumentis uidere et sentire; cum arboribus uiuere, lignum uiuit ex uiriditate, et homo per iuuentutem; cum lapidibus esse, quia sunt lapides, sunt et homines credentes. SIGNA EOS HAEC SEQUENTUR, DAEMONIA EICIENT: siue spiritaliter siue corporaliter. LINGUIS NOUIS LOQUENTUR, siue diuersis linguis siue noua lingua, id est praedicatio sancti euangelii. SERPENTES TOLLENT, siue de ueneno serpentino, siue de doctrina hereticorum; ET SI MORTIFERUM BIBERINT, NON EOS NOCEBIT, aut doctrina hereticorum aut uenenum mortale. SUPER EGROTOS MANUS INPONENT, siue corporis, siue animae; BENE HABEBUNT, filiae Sion, id est plebs ecclesiae.

II. 12. (Greg., *Hom. 29 in Evang.*, c. 9) Quid est quod nato domino apparuerunt angeli, sed non legitur quod in albis uestibus apparuissent? De ascensione autem dicitur in actibus apostolorum, *Uidentibus illis eleuatus est et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur*

1294 inquinata] inquanata *BN* quae] que *ABLNRW* quia *C* septem] vii *BMZ* praedicate] predicate *ABCLMNRWZ* ***1295*** creaturae] creature *ABCDFL* creaeturae *M* creaeture *N* id est ... creatura] *om. F* homini] homine *LR om. AC* qui habet] quae abet *C* creatura] creature *ACW* ***1296*** discernere] *corr. ex* discere *C* discerne *N* ***1297*** uidere] uidete *N* sentire] sintire *K* lignum uiuit... per iuuentutem] *om. N* ex] *om. C* ***1298*** uiriditate] uiriditatem *F* per iuuentutem] ex iuuentute *C* per iuuentute *BR* quia] quod *ACW* quis *BN* qui *R* ***1299*** homines] *add.* non *W* credentes] *add.* De ascensa *(marg.) L* eos] *om. ABCDKLNOW* haec] hec *RW om. BN* sequentur] exsequentur *BN* ***1300*** daemonia] demonia *BCFLMNRZ* eicient] eiciunt *FNZ* exiciunt *B* siue corporaliter] siue carnaliter *FMRZ om. O* nouis loquentur] nouis *(corr. ex* nobis*)L* noui loquitur *D* loquentur nouis *FRZ* loquitur nouis *M* ***1301*** siue] *add.* de *A* linguis] liguis *W* noua lingua] noua ligua *W* nouam linguam *R* id est] *om. ABCDFKMNORWZ* praedicatio] predicatio *BCFLMNWZ* predicacio *AR* ***1302*** euangelii] euuangelii *BF* eungelii *M* tollent] tollunt *B* de[2]] *om. M* ***1303*** doctrina] doctrinam *R* et] *om. A* biberint] bibent *K* ***1304*** doctrina] doctrinam *K* hereticorum] heretichorum *A* mortale] mortalem *ABCDFKLMNORW* egrotos] aegrotos *C* egrotus *ADO* e egros *R* ***1305*** animae] anime *ABFLW* habebunt] abebunt *C* habuerunt *R* filiae] filie *BN* Sion] syon *KLM* ***1306*** plebs] pleps *FW* ecclesiae] aecclesiae *AC* ecclesie *B* ***1308*** apparuissent] aparuissent *F* ***1309*** ascensione] ascensionem *A* autem] *add.* eius *R* actibus] hactibus *C* ***1310*** eleuatus] aeleuatus *C* est] *om. Z* nubes] nubs *ABCFKLMNORW* nups *D* oculis] occulis *C*

in caelum euntem illum, ecce steterunt duo uiri iuxta illos in uestibus albis. In uestibus autem albis gaudium et solemnitas mentis ostenditur. Quid est ergo quod nato domino non albis uestibus apparuerunt angeli? Id est mysterium istud quia nascente domino uidebatur diuinitas humiliata, ascendente uero domino humilitas est exaltata. Alba enim uestire: exaltatio magis est quam humilitas. In adsumptione eius angelos in albis uestibus uidere debuerunt, quia qui in natiuitate sua apparuit deus humilis, in ascensionem ostensus est homo sublimis.

II. 13. (Greg., *Hom. 30 in Evang.*, c. 5) Sed quaerendum nobis est cur spiritus, patri et filio coaeternus, in igne apparuit; quare in igne simul et linguis; cur aliquando in columba, aliquando uero in igne monstratur; cur super unigenitum filium dei apparuit in columbae specie, et super discipulos in igne. Uides quia nec super filium in igne, nec super discipulos in columba, sed separatim; id est ut cognosceret Iohannes quia ipse sit deus

1311 caelum] celum *F* caelis *ACNOW* celis *BK* caelos *(corr. ex* caelis*)L* steterunt duo uiri] duo uiri steterunt *DR* iuxta illos] iuxta illum *ADKO* iusta illum *C om. L* uestibus albis] albis uestibus *LMZ* ***1312*** in uestibus autem albis] *om. A* autem] *om. BFN* solemnitas] *DFMNOZ* solempnitas *A* sollemnitas *BCK* ostenditur] ostendit *CL* ostendent *R* ***1313*** est] *om. Z* ergo] autem *L* ego *D* ***1314*** mysterium] misterium *ABCDLMNW* quia] quod *FLMRZ* qui *ACDO* nascente] nascendente *M* ***1315*** est] *om. K* est exaltata] est exalta *W* exaltata est *R* alba] albae *C* albe *DFLNO* albas *W* abe *AK* ***1316*** uestire] uestiri *BN* uestes *W(corr. ex* uestire*)L* exaltatio] exaltacio *AMN* exaltationi *(corr. ex* exaltatio*)L* est] congruunt *(corr. ex* est*)L* humilitas] humilitate *CDKOWZ* humilitatis *BN* humilitati *L* humilitatem *AR* adsumptione] adsumpcione *BM add.* autem *FMRZ* eius] *om. D* ***1317*** angelos] angeli *L* angelus *ACN* uidere] uideri *L* quia] *om. ACW* in natiuitate sua] in natiuitatem suam *ACDKO* inatiuitate sua *W* ***1318*** humilis] humiles *R* ascensione] acensionem *ADKO* sublimis] *add.* De linguis igneis *L* ***1319*** quaerendum] querendum *ABCFKLMNRWZ* nobis est] est nobis *W* cur] quur *BN* spiritus] christus *L* ***1320*** patri et] pariet *M* pertinet *L* coaeternus] coeternus *BKZ* quoaeternus *AOR* quoeternus *C(corr. ex* quoeternos*)N* igne] ignem *N* apparuit] aparuit *W* igne] igni *R* ignem *BN* simul] siue *ACDFKLMORWZ* et] *om. RW add.* in *FMRW* linguis] liguis *W* lignis *B* ***1321*** cur[1]] quur *BO* columba] columbam *BN* colube *K* coluba *Z* igne monstratur] ignem mostratur *N* cur[2]] quur *BNO* ***1322*** columbae] columbe *BCNO* columba *FKMRZ* specie] speciae *ADOWZ* speciem *BCN* species *FM* ***1323*** igne[1]] ignem *BCN* ignae *W* uides] uidens *C* nec] neque *A* ***1324*** ut] *om. N* cognosceret] cognoscerit *N* cognusceret *A* Iohannes] iohannis *BN* quia ipse sit homo] *om. BN* sit] esset *CDKOW* esse *A* deus et homo] homo et deus *MZ*

et homo, filius dei altissimi super quem spiritus corporaliter uelut columbae species adueniret; pro hoc super discipulos in ignis specie, ut sciant omnes quia deus incorporeus atque inuisibilis ignis est, qui continet omnia. Adtestante Paulo et dicente, *Deus noster quia ignis consumens est.* Deus enim ignis dicitur quia per hunc peccatorum rubigo consumitur. De hoc ueritas dicit, *Ignem ueni mittere super terram, quid uolo nisi ut ardeat.* Terrae enim uocata sunt corda terrena quae de terra creata sunt, et semper infimas cogitationes congerent, a malignis spiritibus conculcantur. Sed ignem dominus in terram misit cum afflatu sancti spiritus carnalium corda incendit, et ardet cum carnalibus uoluptatibus frigore, relinquit concupiscentias saeculi, et incenditur ad amorem dei. Bene ergo in igne apparuit spiritus, quia omni corde quod repletur, excutit frigorem et hoc in desiderio suae aeternitatis accendit. In igneis autem linguis monstratus est quia idem spiritus coaeternus est filio, et habet cognitionem maximam lingua cum uerbo. Uerbum quippe

---

1325 uelut] uel ut *A* uelud *D* *1326* columbae] columbe *ABKN* columba *FRZ* adueniret] aduenerit *FMRZ* pro] per *C* in] *om. BFMNZ* ignis] igne *ACDFKORWZ* specie] spetie *L* speciae *ACDFMWZ* *1327* sciant] sciat *N* inuisibilis] inuisiblis *N* *1328* continet] contenet *B* contenit *N* adtestante] attestante *(corr. ex* adtestante*)L* adstante *R* paulo] populo *A* deus] dominus *BCDFKLNOWZ* noster] *om. M* *1329* rubigo] rubico *A* ruuigo *B* *1330* terram] *add.* et *L* quid] quod *R* *1331* terrae] terre *M* uocata] uocati *(corr. ex* uocata*)W* uocatae *ARZ* uocate *FLM* corda terrena quae de terra creata sunt] *om. ACDFKLMRWZ* quae *(editor's correction)*] qui *BN* sunt] *add.* corpore *O* *1332* semper *(editor's correction)*] per *ABCDFKLMNORWZ* infimas] infirmas *ABC* infirma *N* cogitationes] cogitaciones *BM* cogitacionis *A* congerent] coggerent *M* cogerent *Z* coggerint *B* congerint *N* *1333* sed] set *C* ignem] igne *R* terram] terra *ABMNOR* misit] *om. L* afflatu] afflatus *CLW* aflatus *ADKO* flatu *FMZ* flatum *R* *1334* sancti spiritus] spiritus sancti *FMRZ* incendit] intendit *O* *om. L* et] ut *A* ardet] ardeat *A* ardit *N* cum] *om. N* carnalibus] carnales *ACDFKMORWZ* carnalis *L(corr. ex* carnale*)B* *1335* uoluptatibus] uoluptates *ABDKOWZ* uoluptatis *LN* uoluntates *C* relinquit] relinquid *ABDFKLMNOR* relinquet *W* *add.* et *Z* concupiscentias] concupiscencias *B* concupiscentia *LN* concupiscencia *CMR* saeculi] seculi *ABLMNORW* *1336* ergo] enim *BN* autem *R* quia] qui *AC* omni] omne *ACDFKLMORWZ* corde] cor *Z* corda *D* cordem *O* *1337* repletur] replet *(corr. ex* repletur*)L* frigorem] frigore *ADFKLMORWZ* in] *om. N* suae] sue *LR* seu *B* siue *N* *add.* ad *F* aeternitatis] eternitatis *ABLM* de terrenitatis *R* accendit] accendat *M* ascendit *Z* *1338* igneis] igne *C* linguis] liguis *W* monstratus est .. maximam lingua] *om. L* monstratus] monstratur *N* idem] id est *BDLMORZ* coaeternus] coeternus *CLMN* quoaeternus *ADO* quoeternus *B* *1339* habet] chabet *A* cognitionem] cognicionem *A* cogitationem *N* cogitacionem *B* cogitaciones *LM* maximam] maximum *N* maxima *ACDKOR* maximas *LM* maxime *W* uerbo] uerbum *BN*

patris filius est; quia una est spiritus et uerbi substantia, item monstratur in lingua; uel certe quia per linguam procedit uerbum, in linguis apparuit spiritus quia sancto spiritu tangitur, dei uerbum, id est unigenitum filium confitetur et negare dei uerbum non ualet, quia iam sancti spiritus linguam habet. Uel certe in linguis igneis apparuit spiritus, quia omnes quos repleuerit ardentes pariter et loquentes facit. Linguas igneas doctores habent, quia cum deum amandum praedicant, corda audientium inflammant.

II. 14. (Greg., *Hom. 30 in Evang.*, c. 7) De isto spiritu scriptum est in Iob, *Spiritus eius ornauit caelos.* Ornamenta enim caelorum sunt uirtutes praedicantium. Quae uidelicet ornamenta Paulus enumerat dicens, *Alii datur per spiritum uerbum sapientiae, alii uerbum scientiae secundum eundem spiritum, alii fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii*

1340 quia] qui*(corr. ex* quia*)W* una] unum *ACDKO* unus *LZ om. W* substantia] substancia *M* gratia *CDKOW* gracia *A* item] isdem *DKO* hisdem *B* iste *FLMR* id est *ACW* hic *N* monstratur] demonstratur *N* mostratur *O* ***1341*** lingua] linguam *R* certe] certae *A* certa *N* per] pro *N* linguam] lingua *ABN* procedit] precedit *A* proceditur *F* uerbum] *om. R* in linguis ... negare dei uerbum] *om. A* ***1342*** sancto spiritu] spiritu sancto *RW* dei uerbum] uerbum dei *W* id est unigenitum filium confitetur et negare dei uerbum] *om. ACDFKLMORWZ* unigenitum] hunigenitum *N* ***1343*** non] *eras. W* quia] qui *B* iam] *om. ACDFKLMORWZ* sancti] *om. Z* sancti spiritus] spiritus sancti *O* spiritu sancti *D* ***1344*** habet] *om. A* certe] certa *R* omnes] omnis *ACD* ***1345*** quos] os *AC* repleuerit] repleuerat *M* ***1346*** habent] habeant *D* abent *C* habentes *F* quia] qui *ABCDFLMNOWZ* cum] *(dum Greg.)* deum] deo *ABCDFKLMNORW* amandum *(editor's correction)*] amando *ABCDFKLMNORWZ (amandum Greg.)* praedicant] predicant *ABCFLMNRWZ add.* et *ACDKOW* ***1347*** audientium] audiencium *MR* inflammant] inflamant *N* inflammaent *L* inluminant *ACDKOW* ***1349*** ornauit] ordinauit *B* ordauit *N* caelos] celos *B* caelus *R* ornamenta] ormenta *R* enim] *om. M* caelorum] celorum *BF* ***1350*** praedicantium] predicantium *ABCFLWZ* predicancium *MR* quae] que *ABCW* qui *N* uidelicet] uidet licet *N* Paulus] Pauli *C* enumerat] ennumerat *C* et numerat *N* innumerat *BFR* dicens] dicit *M* alii] *add.* quidem *ACDKOW* ***1351*** datur per spiritum] per spiritum datur *CDKOW* datur] *om. A* spiritum] spiritu *A* uerbum] uerbo *L* sermo *ACDKOW (sermo Greg.)* sapientiae] sapienciae *CM* alii uerbum scientiae] *om. L* alii] *add.* autem *ACDKOW* uerbum] sermo *ACDKLOW (sermo Greg.)* scientiae] scienciae *CM* scientia *A* secundum] in *Z* ***1352*** eundem] eandem *B* eodem *FRZ* spiritum] spiritu *FMRZ* alii] ailii *C (alteri Greg.)* fides] fidem *BFNR* eodem] eundem *A* gratia] gracia *AR* ***1353*** prophetia] prophecia *B*

interpraetatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Quot ergo sunt bona praedicantium, tot sunt ornamenta caelorum. Hinc scriptum est in psalmo, *Uerbo domini caeli firmati sunt.* Uerbum enim domini, filius est patris. Sed eosdem caelos, uidelicet sanctos apostolos, dicit et ut tota simul trinitas ostenditur operata est, repente de sancti spiritus diuinitate atque iungitur, *Spiritu oris eius omnis uirtus eorum.* Caelorum igitur uirtutes de spiritu sancto sublatae sunt, quia mundi huius potestatibus contraire non praesumerent, nisi eos sancti spiritus fortitudo solidasset.

II. 15. (Greg., *Hom. 29 in Evang.*, c. 7) Quid est quod Marcus ait, *Sedit a dextris dei;* et Stephanus dicit, *Uideo caelos apertos et filium hominis stantem a dextris dei.* Quid est quod Marcus sedentem uidit, Stephanus uero stantem? Quia sedere igitur iudicantis est; redemptor noster adsumptus

---

prophetiae *DLO* prophetatio *FRZ* prophetacio *M* discretio] discrecio *CMR* discriptio *A* spirituum] spiritum *L* spiritus *BMNRZ* ***1354*** interpretatio] interpretacio *AMR* interpraetatio *W* haec] hec *NW* autem] *om. L* operatur] operantur *BN* ***1355*** diuidens] uidens *A* quot] quod *ABCDFKNOR* ***1356*** praedicantium] predicantium *ABCFKLNWZ* predicancium *MR* tot] toth *BN* thot *A* caelorum] celorum *B* hinc] *(add.* rursus *Greg.)* est] *om. R* in psalmo] *(om. Greg.)* ***1357*** uerbo] uerbum *C* domini] dei *R* caeli] celi *B* uerbum] uerbo *FMZ* enim] *om. ACDFKLMNORWZ* ***1358*** eosdem] eos de *N* caelos] celos *B* uidelicet] uidet licet *N* sanctos apostolos] sanctus apostolus *ACDFO* sanctus paulus *K* spiritus apostolus *Z* dicit et] *(om. Greg.)* ut] sit *A* ut tota] uitia *F om. R* tota] ita *LMZ* ***1359*** simul] *(add.* sancta *Greg.)* simul trinitas] trinitas simul *ACDKOW* ostenditur] ostendatur *N (*ostendatur *Greg.)* est] *(om. Greg.)* repente] replete *B* sancti] sanctis *M* sancto *FLR* spiritus] spiritu *FLRZ* diuinitate] diuinitatem *BFLMNRZ* ***1360*** atque iungitur] atque coniungitur *FMRZ* aque iungitur *N (*adiungitur et *Greg.)* spiritu] spiritus *N* omnis] omnes *BNR* caelorum] celorum *B* igitur] ignitas *Z* ignitus *R* ignis *F (*ergo *Greg.)* ***1361*** uirtutes] uirtutis *F om. N (*uirtus *Greg.)* sancto] *om. Greg.* sublatae sunt] sublate sunt *BCDFKLNORWZ* subleuate sunt *M (*sumpta est *Greg.)* mundi] mundus *N* ***1362*** contraire] contrairae *C* cuntraire *N* praesumerent] presummeret *M* presumerent *ACLW* presumeret *BFNRZ* spiritus] spiritu *N* solidasset] sollidasset *A* ***1363*** quid] qui *C* quod] *om. ACF* Marcus] marchus *C* sedit a] sed a *D* sedet ad *ABKNOW* sedit ad *FLR* sede ad *C (*sedet a *Greg.)* ***1364*** dicit] ait *L add.* de eo *D* uideo] uidaeo *O* caelos] celos *BF* apertos] appertos *C* a] ad *ABCDFKLNORW* ***1365*** quod] *(add.* hunc *Greg.)* Marcus] marchus *A* marcum *N add.* ait *F* uidit] *(om. Greg.)* Stephanus] stephanum *MNW* uero] uiro *A om. L* ***1366*** quia] qui *A* iudicantis est] *om. ABCDFKLMNORW* quia sedere igitur iudicantis est redemptor noster...] (quia sedere iudicantis est, stare uero pugnantis uel adiuuantis. Quia ergo Redemptor noster ... *Greg.)* redemptor] redemptorem *Z* noster] *om. Z*

in caelum, et nunc omnia iudicat, et ad extremum iudex omnium uenit. Hunc post adsumptionem Marcus sedere describit, quia post adsumptionis suae gloriam iudex in fine uidebitur. Stephanus uero in labore certaminis positus stantem uidit, quem adiutorem habuit, quia ut iste in terra persecutorum infidelitatem uinceret, pro illo de caelo illius gratia pugnauit.

II. 16. (Greg., *Hom. in Ez. II 9*, c. 10) Uidit *dominus cuius ignis est in Sion et caminus est in Hierusalem.* Plus est autem caminus esse quam ignem, quia ignem esse et paruus potest, uastior flamma succendi. Sion uero speculatio, Hierusalem autem uisio pacis dicitur. Pacem uero nostram hic interim speculamur, ut illic postmodum plene uideamus. Ex amore ergo domini in Sion ignis est, in Hierusalem caminus quia hic amoris eius flamma est aliquatenus, ubi de illo aliquid contemplamur, sed ibi

---

1367 caelum] celum *B* caelo *FLMR* extremum iudex omnium] extremum omnium iudex *FLRZ* extremus omnium iudex *M* extremum] extrem *A* iudex] iudet *B* ***1368*** post[1]] propter *R* adsumptionem] adsumpcionem *M* asumpcionem *C* sedere] sodere *C* describit] discribit *ADMOW* descriuit *B* discreuit *FLRZ* post[2]] propter *R* ***1369*** adsumptionis] asumtionis *B* adsumptiones *DO* asumptiones *C* adsumptionem *R* suae] sue *BR* gloriam] *corr. ex* gloriae *LW* gloriae *ACDFKNORZ* iudex] *om. FMRZ* fine] finem *ABCDFKLMORW* uidebitur] uidetur *ACDFKLMORWZ* ***1370*** labore] laborae *Z* positus] positis *AC om. N* stantem] stanteri *D* quem] que *B* quaem *K* adiutorem] adiutorium *N* habuit] abuit *C* ***1371*** iste] ista *C* isdem *Z* terra] terram *BFN* persecutorum] persequutorum *DOW* persecutorem *FK* persequutor *B* persequitorum *A* infidelitatem] in fidelitatem *B* infidelitate *AC* uinceret] uincere *C* de] dae *W* caelo] celo *B* ***1372*** gratia] gracia *A* ***1373*** uidit] uidet *ADKOW* (uiuit *Greg.*) dominus] iesus *ACDKO* iesum *W* ignis] *om. A* Sion] syon *LM* ***1374*** est] eius *ACDKOW* (eius *Greg.*) *om. BNR* Hierusalem] hyerusalem *DMO* iherusalem *C* est] *om. R* quam] qua *R* ignem] ignis *ACDFKMORWZ* ***1375*** ignem esse] igne me esse *N* (esse ignis *Greg.*) et] *om. R* paruus] paruos *ADORZ* potest] post *A* (*add.* in camino autem *Greg.*) uastior] uascior *AN* fascior (*corr. ex* facilior)*L* uastiorum *M* flamma] flammas *ACDFKLMORZ*(*corr. ex* flamma)*W* succendi] *corr. ex* succendit *A* succendit *R* (succenditur *Greg.*) Sion] syon *L* uero] *om. FMRZ* ***1376*** speculatio] speculacio *AM* Hierusalem] hyerusalem *DMO* iherusalem *C* autem] *om. F* uisio] uisu *C* uiso *A* pacis] pax *R* nostram] nostra *BDNOR* ***1377*** hic] *ACDFKLMORZ* interim] interimque *R* illic] illuc *A* illa *M* plene uideamus] uideamur plene plene] pleni *A* uideamus] uideamur *ABDFKLMORWZ* ***1378*** in] *om. ACDFKLMORWZ* Sion] syon *L* in] *om. L* Hierusalem] hyerusalem *DM* iherusalem *C* israel *O* quia] que *D* ***1379*** flamma] flammis *ABCDFKNOWZ* flamis *R* flamma est aliquatenus] aliquatenus flammis est *BN* (flammis aliquatenus ardemus *Greg.*) aliquatenus] alii quatenus *M* aliquatinus

plene ardebimus ubi plene uidemus quod amamus.

II. 17. (Greg., *Moral.* XXXIII 10. c. 19) *Desoluit dominus linguam maris Aegypti.* Lingua quippe maris scientia doctrinae saecularis est. Bene autem mare Aegyptum dicitur, qui peccati obscuritate fuscabitur. Linguam ergo maris Aegypti dominus dissoluit, quia huius mundi falsam sapientiam per carnem se ostendendo destruxit.

II. 18. (Greg., *Hom. 30 in Evang.*, c. 2) *Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me patris.* Scitis, fratres carissimi, quia ipse qui loquitur unigenitus filius uerbum patris est, et ideo sermo quem loquitur non est filii, sed patris. *Haec locutus sum uobis apud uos manens.* Quando non manet apud eos, qui ascensurus caelum promittit dicens, *Ecce ego uobiscum sum omnibus*

K sed] set W **1380** plene] plane CF ardebimus] ardebimur D ardeuimus B ubi] (*add.* illum *Greg.*) plene] plane F uidemus] uideamus FRZ uidebimus W quod] (quem *Greg.*) amamus] amemus BN **1381** desoluit] dissoluit ADFKLMORWZ dissoluet C (desolabit *Greg.*) dominus] *add.* in R linguam] lingua DFKO ligna A **1382** Aegypti] egypti BMZ aegipti A aegiptii C lingua quippe maris] *om.* ACDFKLMNORWZ (lingua quippe maris est *Greg.*) scientia] sciencia C scientiae BNRZ scienciae M doctrinae saecularis] secularis doctrine BN doctrinae] doctrine FM doctrina DL saecularis] secularis ACKLMRWZ est] *om.* N (*om. Greg.*) **1383** autem] *om.* R mare] amare R Aegyptum] egyptum B aegyptus (*corr. ex* aegypto)W aegypto ADFKOR egypto LZ aegipto C egypti M dicitur] dicit *add.* conparrabitur L qui] (quia *Greg.*) obscuritate] *corr. ex* obscuritatem L obscuritatem BMRZ(*corr. ex* obscoritatem)F os curitate A fuscabitur] fuscabatur W (fuscatur *Greg.*) **1384** linguam] lingua ADFKMORZ linguas N ergo] *corr. ex* egua A *om.* BN Aegypti] egypti BLM egipti Z aegiptii C dissoluit] *corr. ex* dissolat W dissolat ADKO dissoluat CFRZ mundi] modi A **1385** falsam] falsa ABCDFKMNOR sapientiam] sapienciam M sapientia ABDFKNOR sapiencia C se] *om.* BN ostendendo] *corr. ex* ostendendum W ostendendum ACDFKLMOZ destruxit] distruxit DFKMOWZ **1386** diligit] diligitur A **1387** quem] quam CR quaem K meus] meum R me] *om.* B **1387** quem] quam CR quaem K meus] meum R me] *om.* B **1388** quia] qui K ipse] *add.* est L loquitur (*editor's correction*)] loquatur M legitur ABCDFKLNORWZ (loquitur *Greg.*) unigenitus] unitus A **1389** quem] quaem K quod BFLMRZ quid N loquitur] loquatur N (*add.* filius *Greg.*) patris] (*add.* quia ipse filius uerbum est patris *Greg.*) **1390** haec] hec N locutus] loquutus BDLO apud[1]] aput ACFL manens] manes W manet] manens ACDFKLMORWZ (maneret *Greg.*) apud[2]] aput C **1391** ascensurus] ascensurum ACDFKLORWZ *add.* in Z

diebus usque ad consummationem saeculi? Sed uerbum incarnatum manet et recedit: recedit corpore, manet diuinitate. Apud eos ergo tunc mansisse perhibet, quia qui inuisibili potestate semper praeerat, corporali iam uisione recedebat.

II. 19. (Greg., *Hom. 29 in Evang.* c. 5-6) In regnorum libro cognouimus quod Helias sit raptus in caelo. Sed aliud est caelum aereum, aliud aethereum. Caelum enim aereum terrae est proximum; unde aues caeli dicimus, quia eas uolitare in aere uidemus. In caelum autem aereum Helias subleuatus est, ut in secretam quandam terrae regionem repente duceretur, ubi in magna iam carnis et spiritus quiete uiueret, quousque in finem mundi redeat, et mortis debitum soluat. Ille enim mortem distulit non euasit. Redemptor autem noster quia non distulit, superauit, eam

---

caelum] celum *BF* ego] enim *ABDFKLMNORWZ* uobiscum sum] uobis cum sunt *L* *1392* consummationem] consumationem *OR* consumacionem *A* saeculi] seculi *ABCLMNORWZ* incarnatum] (*add.* et *Greg.*) *1393* et recedit] *om. C* recedit[2]] recedet *C* recaedit *A* *add.* in *F* manet] *add.* in *FR* diuinitate] *corr. ex* diuinitatem *W* diuinitatem *CM* apud eos] *om. F* apud] aput *ACL* ergo] *add.* si *R* *1394* mansisse] *corr. ex* mansisset *A* mansisset *CFR* *add.* se *AKOW* perhibet] perhibit *DKO* peribit *R* semper ibit *C* inuisibili] *corr. ex* inuisibilem *L* inuisibile *BN* inuisibilem *DFRZ* inuisibilis *M* postestate semper] potestatem semper *BFNRZ* (semper postestate *Greg.*) praeerat] preerat *ABCFKMNR* praeaerat *W* presens erat *L* preparat *Z* corporali] corporalia *ACDFKMOR* *1395* iam] *om. L* uisione] uisionem *M* recedebat] recaedebat *A* *1396* in] iam *R* regnorum libro] (ueteri testamento *Greg.*) cognouimus] cognoscimus *ACDFKMLRWZ* cognoscimur *O* *1397* Helias] helyas *M* elias *R* aelias *W* (elias *Greg.*) sit raptus] raptus esset *FMZ* raptus est *R* caelum] *corr. ex* caelo *L* celum *B* caelo *ACDFKMOW* aliud[1]] alium *ACDKNO* caelum] celum *BC* aereum] aerium *Z* hereum *DO* aliud[2]] alium *ABCDKLNORW* *1398* aethereum] ethereum *BNW* aetherium *MZ* hethereum *O* hethericum *D* aeterreum *C* aetye-----*R* caelum] celum *B* *add.* est *L* enim] *om. D* (quippe *Greg.*) aereum] ereum *BN* aaerium *Z* terrae] terre *M* terra *ABDFKNOR* caelum *C* proximum] proxima *ABCDFKNRWZ* caeli] celi *BF* *1399* quia] qui *K* eas] eos *Z* uolitare] uolitari *AC* aere] aerae *R* uidemus] uidimus *BNR* caelum] celum *BCF* autem] *om. L* (itaque *Greg.*) aereum] aerium *Z* ereum *B* aethereum *L* areum *O* *1400* Helias] helyas *M* elias *R* aelias *W* subleuatus] sublatus *BN* in] *om. AR* secretam] secetam *C* quandam] quadam *BFKNRZ* quia iam *M* (quamdam *Greg.*) terrae] terram *ABCDKOW*(*corr. ex* terrae)L terra *FNR* *1401* duceretur] ducaeretur *A* duceret *R* in] *om. DMRW* magna] magnam *BFMNR* spiritus] spiritu *ABCDFKLMNOZ* spiritum *R* quiete] quiaete *FW* quietae *Z* uiueret] *add.* et *F* quousque] quo usque *M* in] *om. ABCDKMNOR* (ad *Greg.*) *1402* finem] fine *ADKLO* debitum] dibitum *A* enim] *om. FMRZ* (etenim *Greg.*) distulit] distullit *ANW* *1403* euasit] eu---- *B*

sed resurgendo consumpsit, et resurrectionis suae gloriam ostendendo declarauit. Notandum quoque est quod Helias in curru ascendisse legitur, ut uidelicet aperte monstraretur quia homo purus adiutorium agebat alienum. Per angelos quippe illa facta et ostensa sunt adiumenta, et quia nec ad caelum quidem aereum per se ascendere poterat, quem naturae suae infirmitas grauabat. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus legitur, quia his qui fecerat omnia nimirum super omnia sua uirtute ferebatur. Illuc enim reuertebatur ubi erat, et inde redebat ubi remanebat, quia cum per humilitatem ascenderet in caelum, per diuinitatem suam et terram pariter continebat et caelum. Sicut autem Ioseph uenditus a fratribus uenditionem redemptoris figurauit, sic Enoch translatus ad caelum aereum, et Helias subleuatus ascensionem

---

distulit] distullit *AW* *add.* non euasit *F* *add.* sed *FMRZ* eam] eum *ACDKO* eam que *N* (eamque *Greg.*) sed] se *B* *om. N* (*om. Greg.*) **1404** consumpsit] consumsit *B* resurrectionis] resurreccionis *B* suae gloriam (*editor's correction, cf. RIII*)] gloriae suae *ACDFKMNOWZ* glorie sue *B* glorie suae *L* gloriae sue *R* ostendendo] ostendendum *FLMRZ* ostendo *N* (ascendendo *Greg.*) **1405** declarauit] declaruit *K* notandum] non tantum *C* Helias] helyas *M* curru] curro *BN* currum *ADFKORW* curruum *C* ascendisse legitur] ascendisset legitur *FR* (legitur ascendisse *Greg.*) **1406** aperte] apertae *R* aparte *W* monstraretur] monstratur *R* (demonstraretur *Greg.*) purus] passurus *R* adiutorio ... per angelos] *om. N* adiutorium] *corr. ex* adiutorum *A* adiutorio (*corr. ex* adiutorium)*L* (adiutorio *Greg.*) **1407** agebat] aegebat *LW* (indigebat *Greg.*) alienum] alieno (*corr. ex* alienum)*L* (alieno *Greg.*) angelos] angelus *A* illa facta] facta illa *FMRZ*(*Greg.*) et] (*om. Greg.*) **1408** ad] *om. K* (in *Greg.*) caelum] celum *BFN* quidem] quod *R* aereum] *corr. ex* adereum *C* ereum *BN* haereum *L* aerium *Z* areum *O* poterat] potuerat *N* potuerant *D* quem] quia *M* quae *CDFOR* que *ABN* qui *K* **1409** naturae] nature *BFLW* suae] sue *BR* infirmitas] infirmas *A* grauabat] grauabatur *R* non] *om. ABCDFKMOR* *add.* in *M* *add.* cum *ABCDFLOR* curru] curro *ABCDFKNOR* **1410** non] sed *Z* *add.* ab *L* subleuatus] subleuatur *ACDFKORW* subleuatis *N* quia] que *A* his] hic *ACDFKLMOWZ* *om. R* (is *Greg.*) qui] quae *CDFOZ* **1411** illuc] illic *F* (illo *Greg.*) enim] (etenim *Greg.*) reuertebatur] reuertabatur *W* inde] unde *R* **1412** redebat] rediebat *ACDKLMOWZ* (redibat *Greg.*) quia] qui *ANR* cum] *om. ACDFKLMORWZ* humilitatem] (humanitatem *Greg.*) ascenderet] ascenderit *ACKOW* ascenderat *F*(*corr. ex* ascenderet)*L* caelum] celum *BF* caelo *K* **1413** diuinitatem] humilitatem *ACDFKLMORWZ* et terram] e terra *N* caelum] celum *BF* caelos *M* sicut] sic *BM* **1414** autem] enim *FMRZ* *om. N* Ioseph uenditus a fratribus] uenditus est ioseph a fratribus *F* uenditus a fratribus] uinditus a fratribus *B* uenditus est a fratribus *DLMR* uentlitus est a fratribus *Z* (a fratribus uenditus *Greg.*) uenditionem] *corr. ex* uindictionem *M* uinditionem *BKN* uindicionem *A* redemptoris] redemptis (*corr. ex* redemptus)*A* redemptorem *N* (*add.* nostri *Greg.*) figurauit] significat *R* sic] sicut *ACDFKLMORWZ* *add.* enim *R* **1415** Enoch] enoc *ACKNOW* enohc *FZ* in hoc *B* translatus] *add.* est *R* (*add.* atque *Greg.*) caelum] celum *B* aereum] ereum *AN*

dominicam designauit. De ascensione ergo dominus pronuntios et testes habuit, unum ante legem et alterum sub lege, ut quandoque ueniret ipse qui ueraciter caelos penetrare potuisset. Unde et ipse ordo in eorum quoque utrorumque subleuatione per quaedam incrementa distinguitur. Nam Enoch translatus, Helias uero ad caelum subuectus esse memoratur, ut ueniret postmodum qui nec translatus, nec subuectus, caelum aereum sed sua uirtute penetraret. Nam Enoch quidem uxorem et filios habuit; Helias uero neque uxorem, neque filios habuisse legitur. Pensate ergo quomodo per incrementa creuerit munditia sanctitatis, quod et per translatos famulos et per ascendentis domini personam patenter ostenditur. Translatus namque est Enoch per coitum genitus, et per coitum generans; raptus est Helias per coitum genitus sed non per coitum

---

hereum *B* aerium *Z* et] *(om.* Greg.*)* Helias] helyas *M* elias *N* aelias *Z* subleuatus] sublatus *N* ascensionem] ascensione *BK* ***1416*** de] *(om. Greg.)* ascensione] ascensionem *ACDOW* ascersione *M* (ascensionis suae *Greg.)* dominus] domini *W* pronuntios] pronuncios *CM* pronuntius *NO* prenuntios *(corr. ex* pronuntios*)L* (praenuntios *Greg.)* testes] testaes *W* testos *A* ***1417*** legem] lege *BCDKO* et] *om. ACDOW(Greg.)* alterum] alterium *N* (alium *Greg.)* lege] legem *M* quandoque] quando que *AFKMZ* quando quae *CDO* quando qui *W* quando *NR(corr. ex* quanda*)L* ueniret] *corr. ex* uenerit *L* uenerit *ACDFKMORW* ipse] ille *MRZ* illa *F* ***1418*** qui] *om. F* ueraciter] ueratiter *B* caelos] celos *B* caelo *N* penetrare] paenetrare *F* penetrari *ACDKOW* ipse] ipso *N* in eorum quoque] *om. BN* ***1419*** quoque] quoquae *D* quodque *C* quoqu-- *L* utrorumque] --rorumque *L* utrorum que *W* putrorumque *C* putrorum que *A* subleuatione] subleuacione *M* subleuationem *C* subleuacionem *A* subleuati sunt *BN* quaedam *(editor's correction)*] quadam *ABCDFKLMNORWZ* (quaedam *Greg.)* ***1420*** Enoch] enoc *ACKKOW* in hoc *B* enoh *BZ* translatus] intranslatus *BR* Helias] elyas *M* caelum] celum *BF* subuectus] subleuatus *FR* memoratur] memorantur *BN* ***1421*** ueniret] *corr. ex* inueniret *W* inueniret *ABCDFKLNORZ* translatus] traslatus *N* caelum] celum *B* aereum] aaeraeum *M* ereum *BN* aerium *Z* ehereum *L* (aethereum *Greg.)* ***1422*** sed] sub *D om. M(Greg.)* penetraret] paenetraret *B* poenetraret *L* nam Enoch ... filios habuit Helias] *om. N* nam] *om. P* Enoch] enoc *ACKOPW* enoh *BZ* quidem] quidam *C* habuit] abuit *C* ***1423*** Helias] helyas *M* elias *N* haelias *L* neque[1]] nec *ACPW* uxorem] huxorem *R* neque[2]] nec *A* habuisse legitur] habuisset legitur *ACDKOPRW* (legitur habuisse *Greg.)* ***1424*** quomodo] quomo *R* incrementa] incri<men>ta *R* munditia] mundicia *ABCMP* quod] q<uod> *R* et] *om. K* ***1425*** translatos] translatus *KMR* ascendentis] ascendentes *ABCDFKLMNOW* a<s>cendentes *R* ascentis *(corr. ex* ascentes*)P* personam] persona *R* patenter] *corr. ex* patienter *P* patienter *FKR* pacienter *ACDLO* ***1426*** os tenditur] ostendit *C* ostenderunt *N* namque] namquae *N* Enoch] enoc *ACKOPW* enoh *BZ (add.* et *Greg.)* per coitum genitus et] *om. FMRZ* coitum] *corr. ex* coetum *L* coitus *K* coitu *BN* ***1427*** coitum[1]] *corr. ex* coetum *L corr. ex* cogitum *C* coitu *BN* coetu *F* coeto *R* cogitum *Z* cogitu *M* Helias] helyas *M* haelias *Z* elias *P* coitum[2]] coitu *B* coetu *FR* cogitum *Z* cogitu *M*

generans. Adsumptus uero dominus neque per coitum generans, neque per coitum generatus.

II. 20. (Aug., *De sermone domini*.I, c. 3-11) *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Pauperes spiritu sunt humiles et timentes deum, id est non habentes inflantem spiritum, quia *initium sapientiae timor domini* est. *Initium uero omnis peccati superbia est.* Uulgus etiam magnus spiritus superbiae habere dicuntur. Spiritus etiam uentus uocatur, id est elatos sermones. *Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram,* illam credo terram de qua psalmista dicit, *Spes mea es tu, portio mea in terra uiuentium.* Mites autem sunt qui inlatas sibi iniurias sustinent et non resistunt in malo, sed uincunt in bono malum. Inmites uero superbi, mites uero illi qui superbos portant. *Beati lugentes,* id est qui peccata sua lugiunt et qui ea quae in hoc mundo cara amplectebantur amittunt. *Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quia ipsi*

---

non] *add.* iam *P(Greg.)* coitum[1]] coetus *R* coitu *BMN* coetu *F* cogitum *Z* ***1428*** generans] genarans *(corr. ex* generans*)L* gerans *C* adsumptus] assumptus *(corr. ex* adsumptus*)P* adsumptis *O* est] *om. DN* coitum] *corr. ex* coetum *L* coitu *BMN* coetu *FR* cogitum *Z* ***1429*** coitum] *corr. ex* coetum *L* coitus *N* coitu *BM* coetu *FR* cogitum *Z* generatus] *add.* De octo beatitudinibus *(marg.) L* ***1431*** caelorum] celorum *B* spiritu] spiritus *B om. FMRZ* sunt] *(om. Aug.)* ***1432*** habentes] abentes *add.* inflantes *C* habentem *W* spiritum] spiritu *C* spiritus *F* initium] inicium *BMPR* ***1433*** sapientiae] sapienciae *M* est] *om. Z(Aug.)* initium] inicium *BMPR* uero] *om. M(Aug.)* omnis peccati] omnes peccati *L* omni peccati *P* omnibus peccatis *ACDKO* est] (scribitur *Aug.)* ***1434*** etiam] aetiam *W* spiritus] spiritum *W* uulgus etiam magnus spiritus superbiae habere dicuntur] (uulgo etiam magnos spiritus superbi habere dicuntur *Aug.)* superbiae] superbie *B* superbiam *P* superbia *ACDFKLMORZ* etiam] aetiam *W* ***1435*** uentus] uetus *Z* elatos] elatus *R* electos *OP* dictos *C* mites] mittes *AC* ***1436*** possidebunt] possedebunt *K* possiderunt *M* illam] illa *BFMNR* terram] terra *MR* qua] quo *RZ(add.* de quo*)F add.* per *L* psalmista] salmista *B* psalmistam *L* (in psalmis *Aug.)* dicit] dicitur *ABCDFKLMNOP(Aug.)* ait *W* ***1437*** es tu] estu *FMZ(corr. ex* esto*)L* esto *ACDKNOPW* sto *B add.* et *ACDKOPW* portio] porcio *ABCMPW* uiuentium] uiuencium *M* mites] mittes *AC* autem] ergo *R* inlatas ... sustinent] *(om. Aug.)* inlatas] inlatos *C* sibi] siue *ACDKOP* ***1438*** in] e *(corr. ex* en*)L (om. Aug.)* bono] bonum *ACDKOPZ* bona *N* malum] malo *R* ***1439*** inmites ... portant] *(om. Aug.)* inmites] inmittis *A* superbi mites uero] *om. Z* mites] mittes *A* lugentes] lugientes *N* ***1440*** id est qui peccata sua lugiunt et qui] *(om. Aug.)* qui] quia *K* lugiunt] lugent *(corr. ex* lugiunt*)L* ligent *Z* qui] quia *W* ea] *om. W* quae] *FMRZ* que *BLNOW* qui *A* cara] caro *C* care *L om. FMRZ* ***1441*** amplectebantur] amplectibantur *B* amplectabantur

saturabuntur iam istos amatores dicit ueri et inconcussi boni. Illo ergo cibo saturabuntur de quo ipse dominus dicit, *Meus cibus est ut faciam uoluntatem patris mei*, quod est iustitia, et aqua de qua quisquis biberit, *fiet in eo fons aquae salientis in uitam aeternam*. *Beati misericordes* quia ipsorum miserebitur deus: beatos esse dicit qui subueniunt miseris, quoniam eis ita rependitur ut de miseria liberentur. *Beati mundo corde quoniam ipsi deum uidebunt.* Hoc est enim mundum cor quod est simplex cor. Et quemadmodum lumen hoc uideri non potest nisi oculis mundis, ita nec deus uidetur, nisi mundum sit illud quo uideri potest. *Beati pacifici quoniam ipsi filii dei uocabuntur*: utique filii similitudinem patris habere debent. Pacifici autem in semetipsis sunt, qui omnes animi sui motus conponentes et subicientes rationi, id est menti et spiritui carnalesque concupiscentias habentes edomitas fiunt regnum dei. Neque imperare inferioribus potest, nisi ipse superiori

---

ACDFKRW amplectabuntur *P* amittunt] amittunt *(corr. ex* admittunt*)L* admittunt *ACDFKMOPRW* sitiunt] siciunt *ALMPR* sicient *B* iustitiam] iusticiam *ABCMNPW* iustitia *D* ipsi] *om. R* ***1442*** dicit] dicunt *MZ* ueri] uiri *FLMRZ* inconcussi] inconcusi *F* concussi *CP* illo] illi *M* ***1443*** cibo] cybo *LORZ* quo] *corr. ex* quod *P* dicit] *om. Z* cibus] cybus *DOPZ* faciam] fatiam *M* ***1444*** est] *om. R* iustitia] *corr. ex* iustitiam *L* iustitiam *FKMOP* iusticiam *ACMRW* iustia *B* et] ex *M* *(add.* illa *Aug.)* qua] *om. ABCFKLMNORZ* quisquis] *corr. ex* quis *P* quis *DW* quisque *BN* quasi quis *(corr. ex* quisquis*)L* biberit] *(add.* ut idem dicit *Aug.)* ***1445*** aquae] aque *ABFKLRZ* *om. N* salientis] salientes *K* sallientis *(corr. ex* psallientis*)P* aeternam] eternam *B* ***1446*** ipsorum] *add.* est *F* miserebitur] miseribitur *M* deus] *om. AB(Aug.)* ***1447*** ut] uel *M* miseria] miseriae *D* miserie *O* enim] *om. CM* ***1448*** mundum] *corr. ex* mundo *L* mundo *ABCDFKMNOPRZ* cor] *corr. ex* corde *A* corde *DFMPRZ* est] *om. N* ***1449*** cor] corde *FMRZ(corr. ex* cor*)P* quemadmodum] quem admodum *C* quem ad modum *P* hoc] *om. L* uideri] *corr. ex* uidere *L* uidere *ABCDKMNOPRWZ* oculis] occulis *C* oculus *D* ***1450*** mundis] mundus *D* uidetur] uideretur *ACDKLNOPRWZ* illud] illut *L* quo *(editor's correction)*] quod *ABCDFKLMNOPRWZ* *(*quo *Aug.)* uideri] uidere *ACDFKLMOPRWZ* *add.* non *C* ***1451*** ipsi] *om. L* dei] *om. N* utique] utiquae *N* ***1452*** debent] deberent *K* semetipsis] semetipsi DNO ***1453*** qui] quia *MPW* animi sui] amici sui *N* animae suae *ACDKMOPRWZ* anime suae *FL* motus] motos *BMRZ* conponentes] conponenter *Z* subicientes] subitientes *Z* subicienter *FRW* subicientur *M* rationi] racioni *AMPR* rationem *D* id est] dixit *N* ***1454*** menti] mente *DFLMOZ* mentes *R* spiritui] spiritu *FMRWZ* carnalesque] carnales que *KMOPZ* carnalis que *A* carnales quae *CDR* concupiscentias] concupiscenciam *M* concupiscencias *BCPR* concupiscentiam *F* *add.* non *BN* edomitas] edomatas *ADKLMOP* edumatas *BN* edomas *FR* ebdomadas C ebdomatas *W* ***1455*** fiunt] fient *R* fugient *W* *add.* in *W* neque] que *M* *(add.* enim Aug.*)* imperare] inperare *AZ* potest] potestis *N* ipse] ipsi *BFMN* *(om. Aug.)* superiori] superioribus Z superiores *FR* superior *ACDKOPW* superioris *M* superiore *L* *(add.* se

subiciat. Et haec est pax quae datur in terra, pax hominibus bonae uoluntatis. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum caelorum.* Sunt autem omnes octo istae sententiae omnibus pertinentes. In prima et octaua sententia nominatum est regnum caelorum. Non enim dixit, Beati pauperes spiritu quoniam uestrum est regnum caelorum. Est autem iustum consilium, ut qui se a potentiore adiuuari uult, adiuuet infirmiorem in quo est ipse potentior. Numerare possumus de hinc septem capitulis, sicut in apostolo legitur, *Quis nos separabit a caritate Christi: tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?* Sicut scriptum est, Septem sunt ergo istae quae perficiunt; nam octaua clarificat, ut quod perfectum est demonstrat. Uidetur ergo mihi etiam septiformis operatio spiritus sancti, de qua Esaias loquitur. Incipit a *sapientia* et desinit ad

---

ipse *Aug.)* ***1456*** subiciat] subiciant *M* subiaceat *ACDKOPWZ* haec] hec *ABCKLNR* pax] *om.* N*(Aug.)* bonae *(editor's correction)*] bone *ABCDFKLMNOPRWZ* ***1457*** uoluntatis] *corr. ex* uolunptatis *P* persecutionem] persecucionem *AM* persequutionem *DOW* patiuntur] paciuntur *ADLMNR* iustitiam] iusticiam *ABCMP* quia] qui *AP* quoniam *R* ***1458*** caelorum] celorum *BL* omnes] omnis *Z* nomen *M* octo istae] octo iste *BDKMNORWZ* iste octo *L* (istae octo *Aug.)* sententiae] sentenciae *CM* sententie *O* sentencie *B* ***1459*** omnibus] nominatum *N* et] *(add.* in *Aug.)* sententia] sentencia *CM (om. Aug.)* ***1460*** caelorum] celorum *BL add.* sed quoniam ipsorum est regnum celorum *B* non enim ... regnum caelorum] *om. N* non enim ... ipsorum est regnum caelorum] *om. L* spiritu] spiritum *P* ***1461*** uestrum] uester *B* caelorum] celorum *B* sed quoniam ... regnum caelorum] *om. D* est] *om. P* caelorum] celorum *BF* iustum] *om. R* qui se a] quis ea *F* quis eam *(corr. ex* se a*)P* a] ad *A* ***1462*** potentiore] potenciore *CM* potentiorem *P* adiuuari] *corr. ex* adiuuare *L* adiuuare *ADFKMOPRW* adiuuaret *C* adiuuet] adiubet *BN* infirmiorem] infirmiorent *BN* ipse] ipsi *BDN* potentior] potencior *CM* ***1463*** numerare ... legitur] *(om. Aug.)* possumus] posumus *P* hinc] hic *N* septem] vii *F* capitulis] capitulas *FRZ* capitula *ABCDKLNOPW* apostolo] apostulo *ABL* ***1464*** separabit] separauit *ABDFKLMNORW* a] *corr. ex* ad *P* ad *A* caritate] caritatem *A* christi] dei *F* tribulatio] tribulacio *A* an] anon *A* persecutio] persecucio *M* persequutio *DOW* ***1465*** ames] famis *BFLMNR(corr. ex* fames*)P* periculum] periculus *M* gladius] gladium *Z* sicut scriptum est] *(om. Aug.)* ***1466*** septem] septe *ABDKNO* istae] iste *ABDFKLMNORPWZ (om. Aug.)* quae] que *ABMNRW* quia *D* nam] non *L* ut] (et *Aug.)* ***1467*** demonstrat] demontrat *B* uidetur] uidete *K* mihi] michi *C corr. ex* imihi *add.* an *A* im *M* etiam] aetiam *W om. FMRZ* septiformis] septem formis *BN(corr. ex* formes*)P* septem formes *ACDKMOR* vii formes *F* septim formis *(corr. ex* septem formes*)L* septem forme *W* operatio] operacio *AMR* operationis *W* operati *B* ***1468*** spiritus] spiritui *ACDFKMORZ* spiritu *BN* sancti] *corr. ex* sancto *B* sancto *FMRZ* qua *(editor's correction)*] quo *ABCDFKLMNOPRWZ* (qua *Aug.)* Esaias] esayas *MP* isaias *BDFKO* aesaeas *WZ* esaia *R* a] *corr. ex* ad *P* ad *AC* sapientia] sapiencia *CM* desinit] desinet *CFLMR* designit *P* designet *Z*

timorem dei; *sed initium sapientiae timor dei est.* Acsi per grados ascendentes numeremus: timor dei, secunda *pietas*, tertia *scientia*, quarta *fortitudo*, quintum *consilium*, sextus *intellectus*, septima sapientia. Timor dei: *beati pauperes spiritu*, id est non inflati, non superbi, quibus apostolus dicit, *Noli in altum sapere* sed time, id est noli extolli in superstitionem. EXPLICIT SECUNDUM MARCUM.

III. 1. *(Jn. 1:1-48)* INCIPIT SECUNDUM IOHANNEM. IN PRINCIPIO ERAT UERBUM: 'in principio' quia omnia in ipso inchoantur siue finiuntur. UERBUM patris filius est, APUD DEUM, quia filius apud patrem semper est. DEUS ERAT UERBUM, deus erat filius; HOC IN PRINCIPIO APUD DEUM ERAT: filius erat in inchoatione creaturae apud patrem.

---

ad] a *BDFKLMNORW* in *Z* **1469** timorem] timore *BKLM* initium] inicium *ABMPR* sapientiae] sapienciae *MR* dei] domini *BDFMNRZ* est] *om. C* acsi per grados] accipe grados *ADKMORW* accipe gradus *C(corr. ex* grados*)LP* accipe grandos *F* accipite gradus *Z* (quapropter si gradatim tamquam *Aug.)* **1470** numeremus] numerus *C* numeramum *W* *(add.* primus ibi est *Aug.)* timor] timorem *ACDFKLMOPRWZ* dei] domini *M* secunda] secundus *BN* ii *L* pietas] piaetas *W* tertia] tercia *ABCMP* iii *L* scientia] sciencia *CM* scienciam *P* sententia *N* quarta] iiii *LN* **1471** quintum *(editor's correction)*] v *BLN* quinta *ACDFKMOPRWZ* sextus *(editor's correction)*] vi *LN* sexta *ABCDFKMOPRWZ* intellectus] intellectum *K* septima] vii *BLN* sapientia] sapiencia *CM add.* octaua *FMPRZ* viii *L* **1472** timor] timorem *W* dei] domini *FKMRZ* (add. congruit humilibus, de quibus hic dicitur Aug.*)* spiritu] spiritum *A* inflati] inflatu *N* non] noon *C* superbi] add. de *N* **1473** apostolus] apostolos *L* noli[1]] non *R* add. in *ACDKOP(eras. W)* altum] altis *M* alta *R* sapere] sappere *R* noli[2]] non *A* nolite *N* extolli] extollere *FR* in superstitionem] in supersticionem *ABC* in super institutionem *OPW* in superinstitionem *F* in superstititionem *D* in superstionem *M* institionem *N* **1474** explicit secundum Marcum] explicit secundum marchum *P* explicit secundum *C* explicit sanctum euangelium secundum marcum *L om. BR* **1474** explicit secundum Marcum] explicit secundum marchum *P* explicit secundum *C* explicit sanctum euangelium secundum marcum *L om. BR* **1475** incipit secundum Iohannem] incipit secundum ihoannem *P* incipit expositio sancti euangelii secundum iohannem *FZ* incipit expositus euangelii secundum iohannem *R* incipit expositio euangelium secundum iohannem *M om. BC* **1476** principio[2]] printipio *W* princio *M* quia] *om. ACDFKLMOPRWZ* in ipso] *om. R* inchoantur] incoantur *BCNPRW* inquoantur *ADKO* incohantur *Z* **1477** apud[1]] aput *AFP* apud[2]] aput *AC* patrem] patre *O* **1478** semper est] est semper *F* uerbum] *add.* et *W* hoc] *add.* erat *MR* principio] printipio *ANW* **1479** apud] aput *AC* erat] *om. ACDFKLMOPRWZ* in] *om. ACDFKLMOPRWZ* inchoatione] incoatione *BN* inquoatio *DKOP* inquoacio *A* incoatio *C* incotio *W* inchoationem *F* incoationem *L* inchoactionem *M* inuocatione

OMNIA PER IPSUM FACTA SUNT, siue in caelis, siue quae in terris sunt; SINE IPSO FACTUM EST NIHIL, hoc est idolum; QUOD EST IN EO UITA ERAT, hoc est quia illi omnia antequam fiant, uiuent. UITA ERAT LUX HOMINUM: lux et uita hominum Christus est. LUX IN TENEBRIS LUCET, hoc est Christus in populo Iudaeorum per legem moysi et prophetas; Iudaei eum non cognouerunt. ERAT LUX UERA QUAE INLUMINAT OMNEM HOMINEM UENIENTEM IN HUNC MUNDUM: lux uera Christus est, inluminat nascendo uel nutriendo, siue ueniendo ad gratiam baptismi spiritu sancto, inluminat scientiam. IN MUNDO ERAT, corporaliter; MUNDUS EUM NON COGNOUIT, id est populus Iudaeorum, pars aliqua et pars aliqua cognouit eum. IN SUAM UENIT, hoc est in gentem suam secundum carnem; SUI EUM NON COGNOUERUNT, id est populus Iudaeorum. QUOTQUOT AUTEM RECEPERUNT EUM DEDIT EIS POTESTATEM FILIOS DEI FIERI, per fidem, EX DEO NATI SUNT, id est per renouationem baptismi et gratiam spiritus sancti. UERBUM CARO FACTUM EST ET HABITAUIT IN NOBIS, id est per adsumptionem carnis. UIDIMUS GLORIAM EIUS, quasi unigeniti a patre, id est per transfigurationem et resurrectionem illius. Dixit enim Iohannes

---

R creaturae] creature *BNPW* creatore *A* creatus ore *FRZ* apud] aput *AC* patrem] *add.* quia ipse creator est omnium rerum *M* ***1480*** caelis] celis *B* caelo *FMZ* quae] que *ACDLMNPW om. BKR* sine] siue *N* ***1481*** ipso] ipsum *AC* nihil] nichil *C* idolum] idola *ACDKOPW* idolorum *M* uita erat ... uiuent] *om. A* erat] est *R* ***1482*** quia] qui *R* illi omnia] omnia illi *C* fiant] fiat *ACDKMOP* fient *F* fiet *LRZ* lux et uita hominum] *om. O* ***1483*** Christus[2]] *om. N* ***1484*** Iudaeorum] iudeorum *ABCLMNPZ add.* et *K* legem] lege *R* prophetas] prophetis *ABCDFKMNPRZ* Iudaei] iudei *ABCLP* iude *N* eum] enim *C* ***1485*** quae] que *BLMNPWZ* qui *ADKO* ***1486*** hunc] huc *O* uera chr.] ---a *L* est] *om. A* nascendo] nascendum *BFNR* ***1487*** nutriendo] nutriendum *BFNR* ueniendo] ueniendum *FR* uiuendo *ACDKOPW* gratiam] graciam *AB* gratia *C* baptismi] babtismi *L* spiritu] spiritui *ADKOP* spiritus *CFLMNRZ* sancto] sancti *BDFKLMNORWZ* ***1488*** inluminat] inluminatam *ACDKOPW* scientiam] scienciam *CR* sciencia *M* ***1489*** Iudaeorum] iudeorum *ABCLNPZ* pars aliqua et] *om. ACPRW* pars[1]] pras *N* aliqua] aliena *M* aliqua[2]] *add.* non *K* ***1490*** eum] *om. ABCDFKLNOPRWZ* suam[1]] sua *BLNP* gentem] generationem *K* suam[2]] *om. K* ***1491*** eum] enim *C* Iudaeorum] iudeorum *ABCLNZ* quotquot] quotquod *D* quodquod *ABKLMNOPR* autem] *om. ABCDKNOPW* ***1492*** eis] ei *A* filios] *corr. ex* filius *P* filius *AKO* ***1493*** renouationem] renouacionem *AM* nouationem *FZ* reuocationem *D* uocationem *R* baptismi] babtismi *L* gratiam] graciam *AP* gratia *BFNZ* spiritus] spiritu *CDKR* spiritui *A* ***1494*** habitauit] habitabit *BKNOW(corr. ex* habitauit*)L* abitabit *C* id] hoc *F* per] *om. KR* adsumptionem] adsumpcionem *A* ***1495*** a patre] ad patrem *ACP* ***1496*** transfigurationem] transfiguracionem *AM* transficurationem *P* transfurationem *D* illius] *om. D* Iohannes] ihoannes *P* iohannis BKN *add.* iohannes *K*

ad turbas, POST ME UENIT QUI ANTE ME FACTUS EST: ostendit Christum secundum natiuitatem carnis; Iohannes antefuit, nam Christus ante saecula, et per ipsum facta sunt omnia in caelo et in terra. ET PRIOR ME ERAT, ET DE PLENITUDINE EIUS NOS OMNES ACCEPIMUS, id est nascendo, siue nutriendo. ET GRATIAM PRO GRATIA, id est pro gratia ueteris testamenti accepimus nouum testamentum; iterum, fidem et caritatem pro littera legis prophetiae; tertio modo, pro gratia baptismi accipimus gratiam aeternam; quarto modo, pro praesenti uita bene agenda accipimus uitam aeternam. FILIUS QUI EST IN SINU PATRIS, id est in corde patris, siue in secreto. CONFESSUS EST IOHANNES non esse Christum, nam NON NEGAUIT se non esse praecursorem Christi. ALTERA DIE UIDIT IOHANNES CHRISTUM UENIENTEM, ET DIXIT DE EO, ECCE AGNUS DEI, ECCE QUI TOLLIT PECCATA MUNDI: uides, quia quem prophetae praedixerunt. Ipse digito ostendit: ipsum ergo possumus et ostensorem et prophetam uocare. Et in alio loco dixit Iohannes, EGO NON SCIEBAM EUM: ostendit quod

---

1497 uenit] *add.* uir *FMRZ* me] *om. M* est] *om. R* ostendit] id est *B* **1498** Iohannes] ihoannes *P* iohannis *BFKN* antefuit] *om. L* ante] ant *Z* **1499** saecula] secula *ABCLNOPW* seculum *FMRZ* ipsum] ipso *BN* caelo] celo *BL* me] ipse *K* **1500** erat] erit *BN* plenitudine] plenitudinem *CM* nos] non *C* accepimus] accipimus *BCMN* **1501** gratiam] graciam *AP* pro[1]] per *CZ* gratia[1]] gratiam *CDFKORZ* graciam *A* pro[2]] per *CLPZ* gratia[2]] gratiam *CDFKLOPR* graciam *A* gratiae *N* **1502** accepimus] accipimus *BCFMN* caritatem] *add.* et *A* littera] litera *C* litteras *D* litteram *B* **1503** prophetiae] propheciae *M* prophetie *B* prophete *L* tertio] tercio *ABCMPWZ* pro] per *MZ om. F* gratia] *corr. ex* gratiam *LP* gratiam *BCDFKMNORWZ* graciam *A* baptismi] babtismi *LP* accipimus] accepimus *ADKLOPW om. FMRZ* gratiam] graciam *A* **1504** quarto modo ... uitam aeternam] *om. N* pro] per *KL* praesenti *(editor's correction)*] presenti *FMPRZ* praesentem *D* presentem *ABCKLO* credentium *W* uita bene agenda accepimus] *om. F* uita] uitam *ABCDKLORW* agenda] agendo *ABCDKOW(corr. ex* agenda*)L* accipimus] accepimus *ADKOPR* acepimus *W* **1505** aeternam] eternam *BC* patris[2]] *add.* uero *L* **1506** Iohannes] ihoannes *CP* iohannis *BNZ* esse] esset *ABLNOPW* sum *F add.* se *LM* Christum] christus *ABCDFKNOPRZ* **1507** se non] se --- *L* esse] esset *ACOPW* sit *R* sed *Z* praecursorem] precursorem *ABCFLNPWZ* precursore *R* precursor *M* altera die] altera diae *W* alter de *P* Iohannes] ihoannes *P* iohannis *BN* **1508** Christum] dominum *P* uenientem] *add.* ad se *F* et] *om. P* de] dae *W om. F* tollit] tollis *N* **1509** uides] uidis *BN* uidens *C* quia] qui<a> *R om. F* quem] que *P* prophetae] prophete *ABKLW* praedixerunt] predixerunt *ABCKLNPW* dixerunt *FMRZ* **1510** ostendit] ostenditur *C* ipsum] istum *BN* ergo] *corr. ex* ergu *N* possumus] putemus *ACDFKLMOPRWZ* uocare] uocarem *R* **1511** in] *om. M* Iohannes] iohannis *B om. P* ego non sciebam eum ostendit Iohannem] *om. P* eum ostendit quod Iohannes non sciebat] *om. N* eum] eo *B* ostendit] ostendet *DW* quod *(editor's correction)*] *om. ABCDFKLMOPRWZ*

Iohannes non sciebat per baptismum Christi redemptum esse mundum, non sciebat eum filium esse dei et natum esse in carne. ALTERA UERO DIE UENERUNT DUO DISCIPULI IOHANNIS AD DOMINUM IESUM: duo discipuli duo testamenta intelleguntur. Relinquentes Iohannem, hoc est mutata historia uetus, noua factura. DICIT EIS DOMINUS IESUS, QUID QUAERITIS? AT ILLI DIXERUNT, RABBI, UBI HABITAS? Id est, in qua doctrina commoras uel doces? AIT ILLIS IESUS, UENITE ET UIDETE, quia omnes homines uult deus ad se uenire; acsi dixisset, Discite doctrinam meam. ET APUD EUM MANSERUNT DIE ILLO, hoc est quia in praeceptis ambulauerunt, ex illo die, in nouo testamento. HORA QUASI DECIMA: hora ostendit uesperam mundi. IN CRASTINO UOLUIT EXIRE IN GALILEAM, ostendit ad gentes, et post resurrectionem suam, de mundo ad patrem. DEINDE UOCAUIT PHILIPPUM, ET ANDREAS ADDUXIT PETRUM: id est ecclesia gentium, cui dixit deus, TU ES SIMON BARIONAS, TU UOCABERIS CEPHAS QUOD INTERPRETATUR PETRUS. Acsi dixisset aperte, 'Tu es oboediens, tu es

---

1512 Iohannes] ihoannes *P* iohannis *BZ* iohannem *FM* non sciebat] non scire *M* sciebam *F* *om. L* per] *om. F* baptismum] babtismum *L* redemptum esse mundum] redemptus esse mundum *N* redemptum esset mundum *Z* redemtum mundum *L* redemptus esset mundus *ACDFKOPRW* ***1513*** non] *corr. ex* nam *L* nam *ACDFKMOPRWZ* carne] carnem *B* altera] alter *N* uero] autem *M om. C* die] diae *PZ* ***1514*** Iohannis] ihoannis *P* iohannes *L* iohannem *Z* dominum] *om. FMRZ* Iesum] christum *R* ***1515*** intelleguntur] intellegitur *FRZ* relinquentes] relinquens *R* delinquentes *K* Iohannem] ihoannem *P* est] *om. R* mutata] mutatam *C* ***1516*** historia] hystoria *OR* istoria *FP* estoria *W* storia *ABKLNZ* historiam *CM* uetus *(editor's correction)*] uetere *ABCDFKNOPRZ* uetera *L* ueteris *W* ueterem *M add.* in *ABCDFKLMNOPRWZ* *(omission is editor's correction)* noua] nouam *MPZ* nouas *N* factura] facturam *MPZ* dicit] dixit *R* eis] *om. C* quid] quod *ACK* ***1517*** quaeritis] queritis *ABCFKLMNPRWZ* rabbi] rabi *BW* rapbi *R* id] in *AKO* ***1518*** doctrina] *corr. ex* doctrinam *W* commoras] —moras *L* commoraris *BN* quo moras *C* cummoras *(corr. ex* commoras*)O* cumoras *R* doces] docis *BN* ait] at *B* illis] illi *A* et] *om. BCDKOW* quia] qua *R* ***1519*** omnes] omnis *A* homines] hominis *A om.* P deus] *om. A* ad se uenire] uenire ad se *F* acsi] et si *M* doctrinam meam] doctrinam meum *Z* doctrina mea *ACDFKOR* ***1520*** apud] aput *ACF* quia] qui *BN* praeceptis] preceptis *ABCFKLMNPRWZ* ***1521*** illo] illa *L* die] diae *PZ* hora] ora *CN add.* erat *L* ***1522*** hora o.] ora *BCNO* horam *L om. R* ostendit] hostendit *A* est *Z* uesperam ... ostendit] *om. L* uesperam] uespera *ABCDFKMNORW* uespere *P* crastino] crastina *CR* exire] *corr. ex* excire *P* Galileam] gallileam *P* ***1523*** resurrectionem] resurreccionem *A* ***1524*** Philippum] philipum *CW* philiphum *O* philipphum *P* filippum *N* Andreas] andream *BNPR* ecclesia] *corr. ex* ecclesiam *Z* aecclesia *AM* eclesia *F* ecclesiam *LP* aecclesiam *C* ***1525*** gentium] gencium *MR om. N* cui] qui *F* deus] iesus *F* Simon] symon *FKLNOP* Barionas] bariona *FLMRWZ* uocaberis] uocaberes *R* uocaueris *KL* uocaris *BN* Cephas] caephas *MPR* chephas *A* ***1526***

columbae filius, tu es stabilitas, tu es uirtus: super te firmatur ecclesia; per oboedientiam in te requiescit spiritus sanctus, tu eris stabilitas legis'. DEINDE UENIT NATHANAHEL, qui figurat ecclesiam, quem ipse dominus in suo ore laudabit dicens, ECCE UERE ISRAHELITA, quod interpretatur 'cognoscens homo deum', in qua macula non est. CUM ESSES SUB FICU UIDI TE, id est, sub littera legis uel synagoga, uelut dixisset, Ante ab initio cognoui quod confiteris me.

III. 2. *(Jn. 2:1-24)* DIE TERTIO NUPTIAE FACTAE SUNT, id est in tertia lege coniuncta est ecclesia Christo. ET ERAT MATER IESU IBI, significat synagogam; Iesus et discipuli eius figurant ecclesiam. DEFICIENTE UINO, id est defecta littera legis. NONDUM UENIT HORA MEA, ostendit nondum uenit tempus passionis eius. SEX HYDRIAE sex aetates saeculi significant. PURIFICATIO IUDAEORUM ostendit baptismum confessorum. BINAS

---

interpretatur] interpraetatur *DO* acsi] hacsi *N* oboediens] obediens *CMPR* **1527** columbae] columbe *ABFKL* stabilitas] stabili--- *R* ecclesia] aecclesia *CMP* aeclesie *F* **1528** oboedientiam] obedientiam *B* obedienciam *M* oboedientia *N* obediencia *C* oboediciam *P* eris] es *F* **1529** Nathanahel] nathanael *BLMW* natanahel *CDN* figurat] figurauit *FMNRZ* ecclesiam] aecclesiam *M* ecclesia *CDKO* aecclesia *A* ecclesie *B* quem] quaem *K* dominus] domino *D* *add.* in *DO* **1530** ore] hore *P* laudauit] *corr. ex* laudauit *P* laudabit *ADKO* laudabat *W* uere *(editor's correction)*] uera *F* uiri *DM* uir *ABCKLNOPRWZ* quod] *om.* *N* interpretatur] interpraetatur *DO* interpretur *K* **1531** deum] *corr. ex* deo *L* deo *BFMR* dominum *D* quo] *corr. ex* qua *L* qua *ACDKOP* esses] esse *W* es---R sub ficu] *corr. ex* sub fico *P* sub fico *BDKNOW* sub figo *A* sub fficu *(corr. ex* sufficu*)L* **1532** uidi te] uidetem *N* littera] litera *C* uel] ut *O* synagoga] sinagoga *ABKMNPRZ* sinagogam *C* uelut] uel ut *M* uelud *DO* uel sit *add.* si *Z* dixisset] *add.* et *P* ab] a- *R* initio] inicio *ABMPR* **1533** cognoui] cognouit *R* *add.* te *ACDKLOPW* quod] quam *(corr. ex* quam*)L* confiteris] confideris *LMR* *add.* in *L* me] *add.* De nubti-- *(marg.) L* **1534** tertio] tercio *ABCMRZ* iii *O* nuptiae] nupciae *M* nuptie *BOP* nupcie *C* nubtie *L* factae] facte *ABDFKLMOPW* tertia] *corr. ex* tertiam *L* tercia *ACMPWZ* tertiam *BN* **1535** lege] legem *BN* ecclesia] aecclesia *CM* ecclesiae *L* mater] *om.* *FMRZ* Iesu] iesus *FMRZ* significat synagogam] sinagogam significat *P* **1536** synagogam] sinagogam *BCLMNRZ* synagoga *DF* sinagoga *AKO* discipuli] discipulis *F* figurant] significant *C* ecclesiam] aecclesiam *AC* ecclesia *BKNR* aecclesia *M* deficiente] defficiente *P* defitiente *WZ* deficienti *A* **1537** defecta] defacta *W* *om.* *C* littera] litera *C* *add.* littera *B* nondum] nundum *P* hora] ora *CDOPRW* nondum] nundum *O* **1538** sex[1]] vi *B* sed *C* hydriae] hidriae *FKZ* ydriae *LMP* idriae *C* hydrie *R* idrie *B* aetates] etates *R* hetates *A* aetatis *N* saeculi] seculi *BCLNOPW* mundi *FMRZ* **1539** purificatio] purificacio *AMN* Iudaeorum] iudeorum *ABCLNPZ* baptismum] babtismum *L* binas] *corr. ex* binnas *P* *add.* et *D*

METRETAS ostendunt duo testamenta; TERNAS ostendunt tertiam legem. ARCHITRICLINUS est rector domus, significat Iohannem, qui ante passus est quam Christus: sicut fuit praecursor uitae, factus est praecursor mortis. Et aliter, architriclinus est Moyses. AQUA UINO FACTA ostendit reuelationem ueteris testamenti in nouo; aliter, per aquam baptismum Iohannis intellegitur. Per uinum passio Christi; aliter per uinum sanguinem Christi. Et aliter, per aquam populus intellegitur, per uinum, nouum testamentum uel sanguis, unde ipse dominus dicit, *Sanguis meus uere est potus.* BONUM UINUM SERUARE, ostendit mysterium in historia ueteris testamenti. CUM INTROISSET DOMINUS IESUS IN TEMPLUM, hoc est in mundum uel in ecclesiam, INUENIT IBI BOUES ET OUES ET COLUMBAS, ET COEPIT FLAGELLUM DE FUNICULIS ET EICIEBAT EOS FORAS DICENS, NON POTEST ESSE DOMUS PATRIS MEI DOMUS NEGOTIATIONIS. Per boues uendentes, dona sacra intelleguntur; per oues, simplices homines qui emunt sibi honores; per columbas, donum spiritus sancti. 'Flagellum

---

1540 metretas] metrettas *A* medtretas *C* metretras *P* ostendunt] ostendit *CDFKLMNOWZ* ternas] trias *R* ostendunt] ostendit *CDFKLMNOWZ* tertiam] terciam *ABCMNPWZ* ***1541*** architriclinus] architriclynus *W* arcetriclinus *BN* arcytriclinus *A* rector] rectur *A* domus] domui *ABCDFKLMNORZ* Iohannem] ihoannem *P* iohannes *ACKM* qui] quia *N* ante] antea *B* ***1542*** fuit] *om. KR* praecursor uitae factus est] *om. P* praecursor[1]] precursor *ABCFLMNRZ* precur *W* uitae] uite *ABLN* praecursor[2]] precursor *ABCFLMNPRWZ* ***1543*** architriclinus] architriclynus *W* architreclinus *(corr. ex* archetreclinus*)L* arcitriclinus *P* arcithriclinus *A* arcetriclinus *BN* est moyses] moyses est *C* aqua uino] aquam uinum *(corr. ex* uino*)L* facta] facto *ACNOPZ* factam *L* factum *M* ***1544*** reuelationem] reuelacionem *BR* reuellationem *C* reuelacionis *A* nouo] nouum *(corr. ex* nouo*)L* baptismum] babtismum *L* ***1545*** Iohannis] ihoannis *P* iohannes *CMNWZ* intellegitur] intelligitur *CP* intellegit *R* passio] passionem *ABCDKLNOPRW* passiones *Z* passionis *F* aliter per uinum sanguinem Christi et] *om. ACDFKLMOPRWZ* ***1546*** populus] *corr. ex* populum *L* populum *ABCDFKMNOPRW* poculum *Z* intellegitur] intelligitur *CP* ***1547*** testamentum] *corr. ex* testamento *N* sanguis *(editor's correction)*] sanguinem *ABCDFKLMNOPRWZ* ***1548*** meus] meis *N* uere] uerus *(corr. ex* uere*)L* bonum uinum] uinum bonum *N* mysterium] misterium *BCMNPRWZ* in] *om. CDKOW* ***1549*** historia] hystoria *KOR* istoria *CFM* estoria *W* storia *ABLNPZ* testamenti] *add.* De episcopis *ACDKOW* De episcobis *P* dominus] *add.* iesus *ACDKLOPW* templum] templo *BN* ***1550*** in[1]] *add.* in *O* mundum] mundo *BN* in[2]] *om. Z* ecclesiam] ecclesia *BDFKNORZ* aecclesia *AMP* aecclaesia *C* ***1551*** coepit] cepit *CRZ* caepit *W* accepit *F* fecit *M*(coepit *del.*)*L* eiciebat] eieciebat *P* foras] foris *K* forans *O* ***1552*** domus] domum *BCDFKLNORW* domus] domum *BCDFKLNOR* negotiationis] negociationis *CLMR* neguciacionis *A* ***1553*** dona sacra] *corr. ex* donas sacras *P* donas sacras *ACDFKLORW* intelleguntur] intellegitur *BMZ* intellegit *FR* intellegimus *(corr. ex* intellegitur*)L* qui emunt sibi honores] *om. FMRZ* ***1554*** emunt]

de funiculis', id est uindicta pro uariis peccatis. EICIUNTUR EXTRA TEMPLUM, id est expelluntur foras de regno dei illi qui sacros honores uendunt aut emunt, quia si hoc fieri liceret, poterat dominus noster recipere munera, qui per unumquemque apostolum septuaginta et duas linguas audire et loqui concessit, et super omnem aduersariam potestatem ei fortiorem potestatem concessit. Sed quid amplius quam qui honores dant? Adiutores sibi faciunt ad praedicandum. IESUS UERO NON CREDEBAT SEMETIPSUM ILLIS, hoc est pro parte carnis.

III. 3. *(Jn. 3:1-32)* NICHODIMUS UENIT NOCTE AD IESUM: per noctem, id est littera legis siue ignorantia cordis, ut inlustraretur a lumine scientiae dei. SCIMUS QUIA A DEO UENISTI MAGISTER, ostendit eos qui receperunt Christum per fidem, uel eos qui praedicant eum. CARO NASCITUR EX CARNE ET SANGUINE, ut temporaliter uiuat in mundo; anima iterum renascitur ineffabiliter ex aqua et spiritu sancto ut uiuat in

---

hemunt *A* columbas] columba *(corr. ex* columbas*)L* donum] dono *BN* domum *FKM* domus *ACDORZ* spiritus] spiritui *ACDKO* **1555** uindicta] uindictam *BCLN* pro] pro ua *N* uariis] uaris *B* peccatis] *add.* et *BN* eiciuntur] *add.* foras *P* **1556** expelluntur] *corr. ex* expellitur *L* expulluntur *DO* expellitur *BFMNRZ* foras] *om. AB* illi] *corr. ex* illos *L* illis *W(corr. ex* illos*)P* sacros] sacras *ACDFKOPRW* **1557** quia si] quasi *FRZ* hoc fieri liceret] hoc fierei licet *F* hoc ---------- *R* licuisset hoc fieri *ACDKOPW* dominus] deus *FR* noster] *om. L* **1558** munera] munere *BN* qui] que *C om. F* unumquemque] unumquemquae *D* unumquemquem *MP* apostolum] apostolus *L* apostolo *ACDFKMORW* apostolorum *P* septuaginta] lxx *L* duas] ii *R* duos *W* duo *B* **1559** linguas] *om. ACDKOPW* aduersariam] auersariam *B* aduersam *L* **1560** potestatem] --testatem *F* eis] ei *ACDKLOPZ* fortiorem] forciorem *AMWZ* quam qui] quo qui *F* quaco *R* **1561** adiutores] *add.* dant adiutores *ACDKLOPW* sibi] *om. C* praedicandum] predicandum *ABCFKLMNPRWZ* **1562** est] *om. F* pro parte] *corr. ex* partem *(pro sprscrpt) L* partem *(om.* pro*) NRZ* pro partem *DKO* per partem *BFM* carnis] *add.* De nichodimo *DKOPW* De nichodemo *C* De nicodimo *A* De nicodemo *(marg.) L* **1563** Nichodimus] nicodemus *FLZ* nichodemus *CP* nicodimus *OR* nocte ad Iesum] ad iesum nocte *F* **1564** noctem] nocte *ABNR* est] *add.* per *C* littera] litteram *R* literam *C* ignorantia] ignorancia *M* ignorantiam *BFR* **1565** lumine] luminae *M* scientiae] *corr. ex* scientia *L* scientie *N* scienciae *C* sciaenciae *M* a] ad *A* **1566** receperunt] recepirunt *ABKW* per] *om. L* eos] *om. MR* praedicant] predicant *ABCFKLMNPRWZ* eum] eos *C* **1567** sanguine] sanguinem *C* uiuat] uiuet *L* uiuant *N* **1568** iterum] uero *ACDFKLMOPRWZ* renascitur] nascitur *FR* ineffabiliter] *corr. ex* ut effabiliter *P* ut effabiliter *ACDKOW* sancto] *om. AP*

aeternum. SPIRITUS UBI UULT SPIRAT, id est quem uult inluminat, sicut ait apostolus, *Qui enim adherit Christo unus spiritus est.* UOCEM EIUS AUDIS, ostendit inluminationem auris cordis, unde ait propheta, ***Audiam quid loquatur in me dominus deus.*** QUOD SCIMUS LOQUIMUR, ET QUOD UIDIMUS TESTAMUR: quod dicit 'scimus' ostendit per modos locutionum, siue tota trinitas, uel Christus cum apostolis et prophetis; 'testamur', id est testimonium damur. TESTIMONIUM NOSTRUM NON ACCIPITIS, hoc est praedicationem nostram non creditis. NEMO ASCENDIT IN CAELUM NISI QUI DE CAELO DESCENDIT, FILIUS HOMINIS, QUI EST IN CAELO, id est, sicut Christus spiritu descendit de caelo, et cum carne in caelum ascendit, ita et nos, qui in Christo uiuimus, ascendimus ad eum, qui est caput nostrum, sicut ait apostolus, *Qui enim adherit Christo* unum corpus est. SICUT SERPENS EXALTATUS EST IN DESERTO quem exaltauit Moyses ad mare et aereum propter colubros mortiferos, ut uiuerent filii Israhel, ita et Christus exaltatus est in ligno crucis, ut uitam cunctis gentibus condonaret; sicut illi percussi a serpentibus, per uisum serpentis

---

1569 aeternum] eternum *L* id est] *om. N* ait apostolus] apostolus ait *D* ait apostolos *K* ***1570*** adherit] aderit *ABCMNOR* adheret *Z(corr. ex* adherit*)L* Christo] domino *FMRZ* est] *add.* et *Z* ***1571*** audis] *corr. ex* audit *LP* audit *ACDFKMORWZ* inluminationem] inluminacionem *AM* auris] aures *B* ait propheta] et propheta *L* propheta ait *ACDKOPW* ad prophetam *FZ* ***1572*** dominus] domine *C* quod] quid *F* scimus] scimur *D* ***1573*** uidimus] *corr. ex* uidemus *LP* uidemus *ADKMWZ* modos] modum *NR* modus *ABDKO* locutionum] *corr. ex* locutionem *P* loquutionum *DOW* loqucionum *M* locutionem *C* loqucionem *A* ***1574*** tota] data *BN* trinitas] *corr. ex* trinitatis *P* trinitatis *AC* Christus] christum *P* christi *ACDKO* apostolis] apostolus *Z* testamur ... testimonium damus] *om. O* testamur] testamus *Z* testantur *R* ***1575*** damus] damur *D* testimonium^{2}] testimonum *M* accipitis] *corr. ex* accipietis *L* accipietis *RZ* accipistis *B* accepistis *ADMPW* est] *om. K* ***1576*** praedicationem] predicationem *BCFLMNPRWZ* predicacionem *A* nostram] nostra *D* caelum] celum *BNW* ***1577*** de caelo descendit] descendit de caelo *R* caelo] celo *BLN* descendit] discendit *F* ***1578*** Christus] *corr. ex* christum *N add.* in *F* caelo] celo *BK* spiritu] spiritus *(corr. ex* spiritum*)P* descendit] discendit *FM(corr. ex* descendit*)W* carne] carnem *C* carnae *R* caelum] *corr. ex* caelo *L* celum *B* caelos *R* caelo *ACDFKMOPW* et] *om. FLMRZ* ***1579*** nos] <nos> *R* ascendimus] ascidimus *R* caput] capud *BKMP* ***1580*** adherit] aderit *AC* adheret *FLMRZ* Christo] christum *(corr. ex* christo*)L* serpens] ***1581*** ser<pens> *R* quem] quaem *K* exaltauit] exaltau<it> *R* et aereum] et ereum *RW* et hereum *M* et reum *ABOP* ereum *KN* ceterum *C om. L* ***1582*** colubros] colubres *M* colub<res> *R* colobres *N* colubrum *ACDLW* colobrum *KO* colubrem *FZ(corr. ex* colobrem*)P* mortiferos] mortiferum *ACDKOPW* ut] -t *C* et] <et> *R* ***1583*** est] *om. K* ligno] lignum *BN* uitam] uita *FMZ* <uita> *R* ***1584*** illi] il *R* uisum] uisu *ACFK* uiso *DOR*

liberabantur, ita et homo percussus a diabolo, qui credit passionem et resurrectionem, liberabitur. UENIT DOMINUS IESUS IN TERRAM IUDAEAM, id est in terram confessionis. IN ENON sic dicitur nomen loci; IUXTA SALIM, quae interpretatur 'pacis', quam antea uocauerunt Iebus, unde nomen acceperunt Iebusei; Enon uocatur Gehenna, ubi immolauerunt filios suos et filias suas daemoniis. MULTUM ERAT AQUA IN LOCO ILLO ET IBI BAPTIZABAT CUM DISCIPULIS SUIS; NONDUM ERAT IOHANNES IN CARCERE, id est, nondum erat consummatio legis litterae. Qui putabatur esse Christus, inuentus est propheta. QUOD UIDIT ET AUDIUIT ostendit secundum diuinitatem; hoc testificatur secundum humanitatem, TESTIMONIUM EIUS NEMO CREDIT.

III. 4. *(Jn. 4:4-35)* OPORTEBAT EUM TRANSIRE PER SAMARIAM ut sicut praedicauit Iudaeis, praedicaret et gentibus. UENIT IN PRAEDIUM, quod est

---

1585 liberabantur] liberabuntur *N* liberantur *C* diabolo] <di>abo<lo> *R corr. ex* diabulo *N* diabulo *AFKW(corr. ex* diabolo*)B* credit] credidit *P add.* in *N* *1586* liberabitur *(editor's correction)*] liberatur *ACDFKMOPRZ(corr. ex* liberabatur*)W* liberetur *(corr. ex* liberetor*)L* liberentur *BN* terram terra *ABDKNO* Iudaeam *(editor's correction)*] iudeam *NZ* iudam *FMRW* iudea *B* iudae *P* iuda *ACDKLO* *1587* terram] terra *ABN* confessionis] confessione *N* in Enon] in eon *P* sine non *N* sic] sicut *O* nomen] *add.* et *(corr. ex* eius*)P* iuxta] iusta *CDK* *1588* Salim] salym *B* quae *(editor's correction)*] que *BN* qui *FMRZ* quod *ACDKLOPW* interpretatur] interpraetatur *DO* in tempore *M* pacis] pax *(corr. ex* pacis*)L* quam] quem *P* quia *ACDFKMORWZ* qui *L* antea] ante *FM* uocauerunt] uocauit *(corr. ex* uocauerunt*)L* Iebus] hiebus *F* gebus *ABCDKLNOP* *1589* acceperunt] acciperunt *ABDKORWZ(corr. ex* acceperunt*)M* Iebusei] iebussei *PZ* gebusei *BCLNO* gebusaei *D* gebussei *K* Enon] et non *ACKMOW* et nomen *P* et nunc *DFLRZ* uocatur] uocantur *P* uotor *N* ubi] ibi *C* immolauerunt] inmolauerunt *AP* *1590* daemoniis] demoniis *ABCLMNOPWZ* multum] multem *(corr. ex* multum*)L* erat aqua] erant aquae *L* *1591* baptizabat] babtizabat *LP* baptizabant *B* Iohannes] iohannis *BN* *1592* carcere] carchere *A* carcerem *R* id] hoc *F* erat] *om. A* consummatio] *corr. ex* inconsummatione *L* consummacio *MR* consumatio *DOP* consumacio *A* consuma *K* litterae] littere *ABKLMNPRW* litere *C* putabatur] putabantur *P* *1593* esse] est *C* inuentus] *om. ACDFKLMOPRWZ* quod] *corr. ex* quid *L* quid *M* ostendit] *add.* secundit *F* *1594* secundum¹] secun *C add.* secundum *W* hoc testificatur secundum humanitatem] *om. O* *1595* nemo] nomo *R* *1596* eum] enim *N* ut sicut] *om. R* *1597* praedicauit] predicauit *ABCFKLMNPRWZ* Iudaeis] Iudaeos *DFKOPRWZ* iudeos *ABCLN* iudeus *M* praedicaret] predicaret *ABFLMNPRWZ* predicauit *C* gentibus *(editor's correction)*] gentes *ABCDFKLMNOPRWZ add.* Sedens dominus super puteum iacob *ADKLOP* Sedens dominus super puteum iacobus *CW add.* iesus fatigatus *(marg.) P add.* De itinere *(marg.) L* praedium] predium *ABCFLMNPRWZ*

agrum Iacob, ERAT IBI FONS IACOB. Quid aliud intellegendum est per agrum et puteum nisi historia ueteris testamenti? Fons dicitur ad fluendum, puteus ad potandum. FATIGATUS ERGO IESUS EX ITINERE, id est ueniendum in mundum per incarnationem; aliter, portandum eos qui prophetas spernerunt et potius occiderunt. Postea uenit per semetipsum ET SEDIT SUPER PUTEUM, id est super historiam legis litterae, quia alta erat ad intellegendum sicut aqua putei ad hauriendum. UENIT MULIER HAURIRE AQUAM: mulier, synagoga intellegitur; petiuit ab ea bibere, id est, fidem ipsius, et ut desereret quae in uetere legebatur, quia de eo erat scripta, Non coutere Iudaei Samaritanis. At ille dixit, SI PETISSES A ME ET DEDISSEM TIBI AQUAM UIUAM HAURIRE: aqua uita aeterna est, siue doctrina euangelica; 'et non uenire aurire', id est ut non esset in historia legis, sed

---

est] *om.* B **1598** Iacob¹] ioseph *L* quid] quod *C* intellegendum est] intellegitur *AFKLMRZ* intelligitur *P* intellegit *CDOW* **1599** agrum] agro *BN* puteum] poteum *O* puteo *BN* apud eum *(del.) L* historia] hystoria *DP* istoria *AC* estoria *W* storia *BKLMNZ* hystoriam *O* ad] a *(corr. ex* ad*)L* **1600** fluendum] f<lu>endum *R* fluenda *(corr. ex* fluendum*)W* fluendam *(corr. ex* fluendum*)L* puteus] poteus *OR* ad] a *(corr. ex* ad*)PW* potandum] potanda *(corr. ex* potandum*)PW* putandum *N* fatigatus] fatigatur *ACDKO* ergo Iesus ex itinere] autem ex itinere iesus *F* **1601** ueniendum] ueniendo *ACDKMOPWZ* uenientem *L* *add.* in mundum *ACDFKLMOPRWZ* incarnationem] incarnacionem *AM* incarnac<io>nem *R* aliter] *add.* fatigatus *ACDFKMOPRWZ* fatigatur *L* portandum] portando *Z(corr. ex* portandum*)LP* **1602** prophetas] propheta<s> *R* spernerunt] spreuerunt *L* et] *om.* P;potius] pocius *MPR* postea *ACDKOW* *add.* eos *ACDKOW* occiderunt] octiderunt *add.* et *P* **1603** puteum] poteum *O* eum *R* historiam] hystoriam *DO* istoriam *CM* estoriam *W* storiam *ABKLNZ* legis] legit *AC* litterae] littere *ABFKMNPRWZ* litere *C* littera *(corr. ex* littere*)L* quia] qui *BKLNPR* alta erat] alterat *L* ait erat *R* erat] erant *F* **1604** ad¹] at *(corr. ex* ad*)L* sicut aqua putei ad hauriendum] *om. L* hauriendum] auriendum *ABCDKNOPRWZ* **1605** haurire] aurire *ABCDKNOPRWZ* synagoga] sinagoga *ABCKLMNRZ(corr. ex* sinagogam*)P* intellegitur] intelligitur *CP* ab] *corr. ex* ad *L* ad *ABCFKMNOPRW* ea] *corr. ex* eam *L* eam *ABCDFKMNOPRWZ* **1606** et] *om. P* ut] *add.* non *C* desereret] desererit *BCKNOW* deserit *A* desererat *P* sereret *Z* quae] que *ABLMPRWZ* quare *D* uetere] *add.* lege *K* legebatur] legebantur *P* quia] quae *Z* que *N* erat] erant *ACDFKMOPRWZ* **1607** scripta] *add.* at illa dixit *BN* coutere] *corr. ex* coitere *W* coutaere *Z* quoutere *ACDKO* quo utere *FMR* quouterent *L* quo utuntur *(corr. ex* utere*) P* coere *N* Iudaei] iudei *ABCNPR* at] ad *P* ait *A* ille] illa *L* **1608** uiuam] *om. P* ut non uenires huc] *om. ACDKOW* haurire ... non uenit] *om. A* huc] *corr. ex* hunc *P* haurire] aurire *BCDKNOPRWZ* *add.* aqua *B* aqua] aquam *CW* *add.* uiua *BN* aeterna] eterna *BLZ* aeternae *P* est] *om. LP* siue] in *F* **1609** euangelica] euuangelica *BCF* euangeli-- *O* *add.* est *FMR* et non uenit haurire] *om. R* non] no *N* *om. B* uenire] uinere *O* uenires *P* uenit *FMZ* ueni *L* haurire] aurire *ABCDKLNOPWZ* ut] *om. A* esset] essit *C* sit *FLMRZ* in] *om. O* historia] hystoria *O* istoria *FM* estoria *W* storia *ABKLNPZ*

cognosceret quod figuratum in uetere conmpletum esse in nouo. Mulier uero est synagoga quae non cognoscebat Iesum, proinde dixit, NON HABES IN QUO HAURIAS. FONS AQUAE SALIENTIS, id est surgentis, significat praedicationem euangelii ebullientem ex ore apostolorum. QUINQUE UIROS HABUISTI, quod intellegit quinque libros Moysi, ET HUNC QUEM HABES NON EST TUUS, id est liber Iosuae, id dixit non permanere in illis, sed in dominicis uerbis. RELIQUIT MULIER HYDRIAM SUAM, id est pristinam conuersationem, ABIIT IN CIUITATEM, primitiua ecclesia quasi ad gentes. Erat quasi hora sexta, id est feruentes erant, sicut sol in sexta hora, ut conuerterentur ad fidem. UIDENS DOMINUS IESUS TURBAS, quia fidem habebant credendi, dixit in parabolis. NONNE DICITIS UOS QUOD QUATTUOR MENSES SUNT USQUE AD MESSEM; LEUATE OCULOS UESTROS, id est per fidem. UIDETE REGIONES QUIA ALBAE SUNT IAM AD MESSEM: 'messis', populum dixit alba corda habentem per fidem; qui

---

1610 cognosceret] cognoscerat *A* cognusceret *L* cognoscere *C* figuratum] *add.* est *ACDFKLMOPRWZ* in uetere] in ueteri *(corr. ex* uetere*)L* metuere *C* completum] conpletum *ABCDKLMNOPWZ* esse] est *DFLMRZ* esset *CN add.* et *FMRZ* nouo] nouum *BN add.* a domino et a suis doctoribus *F* ***1611*** synagoga] sinagoga *ABCDKLMNRZ(corr. ex* sinagogam*)P* quae] *om. ABCDFKMNOPRWZ* cognoscebat] cognoscaebat *W* cognuscebat *DL* Iesum] iesu *C* habes] habeo *F* ***1612*** quo] quod *C* haurias] aurias *DKNORZ(corr. ex* auries*)P* auries *ACW* hauriam *F* aureus *B* aquae] aque *ABKLMNRWZ* salientis] sallientis *W* surgentis] *corr. ex* surgentem *P* surgentem *ABCDKNOW* resurgentis *F* resurgentem *LMRZ* ***1613*** praedicationem] predicationem *CFKLPRWZ* predicacionem *AM* predicatio *BN* euangelii] euuangelii *BF* ebullientem] bullientem *BFPZ* bulientem *ACDKMOPRW* bolientem *F* apostolorum] apostoli *B* apostolis *(corr. ex* apostolus*)C* ***1614*** intellegit] intelligit *(corr. ex* intelligit*)P* intellegitur *ADF* intelegitur *W* quinque[2]] v *BMNZ* libros] libri *LMZ* ***1615*** est[2]] *om. Z* liber] libri *Z om. C* Iosuae] iosue *BCLNR* iosuaae *P* id] ut *W* it *C* permanere] premanere *N* ***1616*** dominicis uerbis] *corr. ex* dominica uerba *L* dominca uerba *ABCDFKMNOPRWZ* reliquit] reliquid *ABDKLMOPRWZ* relinquid *N* requid *P* hydriam] hidriam *BDK* ydriam *AM* idriam *CORZ* ***1617*** conuersationem] conuersacionem *A* abiit] habiit *ABCN* ciuitatem] ciuitate *C add.* id est *R* primitiua] primitiuae *CK* primitiue *ADOPW* pristinam *N* ecclesia] aecclesia *MZ* ecclesiae *DKOPW* aecclesiae *A* aecclesie *C* ***1618*** hora] ora *ACOW* sexta[1]] vi *DO* feruentes] frequentes *M* sexta hora] sexta ora *AC* sextam horam *P* ***1619*** ut conuerterentur ad fidem] *om. F* dominus] *om. CF* quia] qui *AK* ***1620*** habebant] abebant *C* habent *KP* parabolis] *corr. ex* parabulis *P* parabulis *ABMN(corr. ex* parabolis*)W* nonne] non ne *R* quod] quot *L* ***1621*** uattuor] quatuor *M* mensas] mense *N* sunt] sint *ABCDKOW* leuate] leuatae *P* oculos] occulos *C* ***1622*** fidem] fide *A* regiones] regionem *BNR* quia] qui *L add.* ad *BN* albae] albe *BFLNRZ* ad] et *L om. BN* ***1623*** messis] messes *R* messe *M* messem *F* populum] populo *BN* corda] *add.* corda *F* habentem *(editor's correction)*] habentes *BFLMNRZ*

seminauerunt sunt prophetae; qui metunt sunt apostoli. MANSIT APUD EOS DUOS DIES, id est duo testamenta, et post dua testamenta tradita Iudaeis, ABIIT IN GALILEAM, hoc est ad gentes. PROPHETA SINE HONORE IN PATRIA SUA ostendit Christum refutatum a Iudæis, receptum in gentibus. REGULUS tenet figuram patriarcharum uel prophetarum; ROGABAT PRO FILIO, hoc est pro synagoga; INCIPIEBAT ENIM MORI, id est populus Iudaeorum in incredulitate sua. Aliter, in regulo est figura apostolorum, qui rogabant prosequacem ecclesiam ex gentibus. NISI SIGNA ET PRODIGIA UIDERITIS, NON CREDITIS, de passione et resurrectione sua dicebat, quia nisi uidissent, non credidissent. Dixit illi Iesus, UADE, FILIUS TUUS UIUIT, ostendit reuersam fidem patrum in filios per Heliam et Enoch. Per seruos nuntiantes, intellegit fideles qui infidelibus conuersationem adnuntiant. HORA SEPTIMA RELIQUIT EUM FEBRIS: hora septima finem mundi intellegit, in qua recedunt gentes a cultura simulacrorum; TOTA DOMUS EIUS CREDIDIT, significat quod totus mundus in finem conuertetur per praedicationem Heliae et Enoch.

---

per] ad *FLMRZ* qui] que *B* ***1624*** sunt] *om. BLM* prophetae] prophete *BLN* ***1625*** et post duo testamenta] *om. FLMRZ* tradita] tradit a *R* ***1626*** Iudaeis] iudeis *BLN* abiit] habiit *BL* gentes] gentem *BN* honore] honorem *R* ***1627*** refutatum] reputatum *R* Iudaeis] iudeis *BLN* ***1628*** tenet] tenit *BLN* tenuit *F* ***1629*** filio] *corr. ex* filium *L* filium *BFNR* id] hoc *LMZ* synagoga *(editor's correction)*] sinagoga *MZ* sinagogam *BLNR* synagogam *F* ***1630*** Iudaeorum] iudeorum *BLN* in] *om. FMR* regulo] regulum *BFLMNR* ***1631*** qui] *om. BFMNRZ* rogabant] rogabat *BFMNRZ* ecclesiam] eclesiam *F* ecclesie *BN* passione] passionem *BN* resurrectione] resurreccione *M* resurrectionem *BN* sua] suam *BN* quia] quam *BFLMNZ* ***1633*** credidissent] credissent *MZ* illi] illis *ABCDFKLMOPRWZ* ***1634*** reuersam fidem] reuers<am> fidem *R* reuersa fide *BN* Heliam] helyam *M* eliam *BNR* et] per *F* Enoch] aenoc *L* enohc *F* ***1635*** nuntiantes] nunciantes *BMR* qui] quia *FLMRZ add.* fideles *Z* infideles *FLMR* conuersationem] conuersionem *B* conuersacionem *M* ***1636*** adnuntiant] adnunciant *M* adnunciantur *R* hora septima reliquit eum febris] *om. Z* hora[1]] ora *B* reliquit] reliquid *BFLM* relinquid *N* hora[2]] ora *B* septima[2]] *add.* in *BN* finem mundi intellegit] ostendit finem mundi *F* ***1637*** intellegit] intellegitur *BNR* a] ad *B* cultura] culturam *N* simulacrorum] simulagrorum *N* ***1638*** credidit] crededit *Z* credit *R* significat] ostendit *R* conuertetur *(editor's correction)*] conuertuntur *L* conuertitur *Z* conuertunt *FNR* conuertant *B* ***1639*** praedicationem *(editor's correction)*] predicationem *BFLNRZ* predicacionem *M* Heliae] helyae *M* helie *LNRZ* elie *B* Enoch] enohc *F add.* De piscina *(marg.) L*
predicationem *BFLNRZ* predicacionem *M* Heliae] helyae *M* helie *LNRZ* elie *B* Enoch] enohc *F add.* De piscina *(marg.) L*

III. 5. *(Jn. 5:2-37)* ERAT IN HIEROSOLIMIS PROBATICA PISCINA, natatoria Siloae, quae interpretatur 'missus', ipsa enim figurauit quod uenturum esset baptismum. QUINQUE PORTICUS HABENS, id sunt quinque libri Moysi, IN QUIBUS IACEBAT MULTITUDO MAGNA LANGUENTIUM. Angelus enim descendebat per tempus et mouebatur aqua: per angelum, intellegitur Christus; per motum aquae, commotio populi intellegitur de infidelitate ad fidem. DIXIT EGROTUS, ALIUS ANTE ME PROCEDIT, ostendit quia gentes praecesserunt Iudaeos ad baptismum. Quaecumque pater facit, haec et filius faciet. MAIORA DEMONSTRAUIT EI OPERA, id est, ipsum filium die tertia a mortuis resurgere. PATER NON IUDICAT QUEMQUAM, secundum diuinitatem dixit, quia OMNE IUDICIUM DEDIT FILIO, qui eius testimonium accepit; IN IUDICIUM NON UENIT, nisi ad praemium. UENIET HORA, ET NUNC EST, QUANDO MORTUI AUDIENT UOCEM FILII DEI, ET UIUENT, ostendit qui mortui in praesenti uita sunt, sicut

---

1640 in] *om. LZ* Hierosolimis] hyerosolimis *BM* hierusolimis *F* herusolimis *Z* *add.* super *BN* *add.* in *R* ***1641*** natatoria] natatorium *(corr. ex* natatoria*)P* natatoriae *ACDOW* nathatoriae *R* Siloae] siloe *RZ* syloae *M* siloa *ABKOP(corr. ex* soloa*)N* quae *(editor's correction)*] quod *ABCDFKLMNOPRWZ* *add.* est *F* interpretatur] interpraetatur *D* ipsa] ipse *BCN* ipsae *F* figurauit] figurabat *ABCDKNOPW* ***1642*** uenturum] ueterum *ACW* uerum *P* baptismum] babtismum *L* quinque] quinquae *N* porticus] *corr. ex* porticos *L* porticos *ABDFKMOPRWZ* habens] habebat *DKO* habuit *APW* abuit *C* ***1643*** quinque] v *BN* libri] libros *ABCDFKOW* libris *(corr. ex* libros*)P* ***1644*** languentium] languencium *MR* descendebat] *corr. ex* descendibat *C* discendebat *BFW* et] ac *L* et mouebatur] admouebatur *R* ***1645*** aqua] aquam *BN* intellegitur] intelligitur *CP* Christus] christum *ABCDLMNOPRW* aquae] aque *ABKRW(corr. ex* adque*)P* atque *DO* commotio] *(corr. ex* commotionem*)P* commotionem *BDFKLMNORWZ* commocionem *AM* comotionem *C* ***1646*** intellegitur] intelligitur *CP* infidelitate] *corr. ex* infidelitatem *P* fidem] *add.* dum *N* dixit egrotus alius ante me procedit] *om. BN* ***1647*** procedit] precedit *F* ostendit quia] *om. N* ostendit] id est *B* quia] *om. B* praecesserunt] precesserunt *ABFKLMNPWZ* processerunt *CR* Iudaeos] iudeos *ABCLNP* ad] a *C* baptismum] babtismum *L* ***1648*** quaecumque] quecumque *ABCLMPW* quicumque *R* quae cum *D* pater facit] facit pater *N* facit] fecit *K* fatitur *R* haec] hec *A* *om. N* filius] *corr. ex* filio *W* faciet] fatiet *N* facit *M* et] *om. ACDFKLMOPRWZ* maiora] maior *L* demonstrauit ei] ei demonstrauit *D* demonstrauit] demostrauit *O* monstrauit *FMRZ* ***1649*** tertia] tercia *ABCMPWZ* a mortuis] ammortuis *P* ad mortuis *A* ***1650*** iudicat] iudicam *F* quemquam] quenquam *L* quia] qui *N* omne] omnem *ABCFLNR* iudicium] iuditium *CPWZ* ***1651*** filio] *add.* suo *O* eius] es *A* testimonium] testimonio *K* accepit] accipit *BN* iudicium] iuditium *DLOW* iudicio *BFMN* iuditio *CZ* ***1652*** praemium] premium *ABCFLMNPRWZ* praedium *D* ueniet] uenit *FLMRZ* hora] ora *C* ***1653*** qui] quia *ABCFKLMNRZ* in] *om. B* praesenti *(editor's correction)*] presenti *BLMN* praesente *D* presente *ACKOPWZ* presentia *FR* uita] *om. FR*

Lazarus; aliter, qui mortui sunt in peccato, per confessionem fidei uiuent; aliter, qui mortui sunt corporaliter, in futuro audient uocem eius et resuscitantur. SICUT PATER HABET IN SE UITAM, ITA ET FILIUS; et dicit, DEDIT FILIO, ostendit pro parte carnis. QUI BONA FECERUNT IN RESURRECTIONEM UITAE, ostendit qui se ipsos iudicant resurgent ad uitam, et ipsi resurgunt ad iudicium, qui hic male egerunt. NON FACIO A ME QUICQUAM, pro parte corporis sui dixit. SICUT a patre IUDICO, ET IUDICIUM MEUM IUSTUM EST; NON QUAERO UOLUNTATEM MEAM, SED QUI MISIT ME PATRIS: hic uoluntatem suam pro membris suis posuit. SI TESTIMONIUM PERHIBEO DE ME TESTIMONIUM MEUM NON EST UERUM, ostendit exemplum, sicut ait Salomon, *Laudet te alienus, et non os tuum.* Dixit, NEQUE UOCEM EIUS UMQUAM AUDISTIS, ostendit infideles qui praedicationem non receperunt.

III. 6. *(Jn. 6:3-58)* ASCENDIT IN MONTEM CUM DISCIPULIS SUIS, ostendit quod ad altitudinem uitae ascendit; et TEMPTANS PHILIPPUM, ad probandum non ad perdendum. UNUS PUER, ostendit populum

---

1654 per] pro *FLRZ* confessionem] conuersionem *ACDFLMOPW* conuersationem *KR* conuersione *Z* fidei] fide *FR* uiuent] uiuunt *CR* ***1655*** aliter] alio modo *F* audient] audiant *C* et] ut *N* ***1656*** habet] abet *C* filius] filio *M* et[1]] *om. R* et dicit] *add.* et *K om. M* ***1657*** filio] uitam *ACDFKLMOPRWZ* pro] per *P* parte] partem *ABDFNOPW* carnis] *corr. ex* partis *P* qui] quia *L* resurrectionem] resurreccionem *W* resurrectione *F* ***1658*** uitae] uite *BLN* ostendit] *add.* quia *P* ipsos *(editor's correction)*] ipsi *FLMRZ* ipsum *ABCDKNOPW* iudicant] iudicat *BCDKNOPW* iudicam *A* resurgent] resurgit *ABCDKNOPW* ipsi] ipse *B om. C* resurgunt] resurgent *C* ***1659*** iudicium] iuditium *CDLPZ* male] mala *BFMRZ* malae *C* egerunt] aegerunt *A* agereunt *W* facio] fatio *CN* a] *corr. ex* ad *P* ad *AC* parte] partem *BFNR* ***1660*** a] ad *ABCN* patre] *corr. ex* patrem *AP* patrem *CDKNO add.* audio *Z* iudico] iudicio *FR* iuditio *L* iudicium] iuditium *DLWZ* meum] nostrum *FLMZ* nomen *R* est] *om. C* ***1661*** quaero] quero *ABCFKLMNPRWZ* uoluntatem] *corr. ex* uolunptatem *P* qui] *corr. ex* quid *P* hic] huic *R* hinc *F* ***1662*** membris] menbris *MP* membri *N* suis] sui *N* posuit] *om. Z* testimonium] testimonio *AC* perhibeo] *corr. ex* perhebeo *R* perhibeo *ABCLMW* ***1663*** me] malo *C* meum] nostrum *FR* non] *om. M* exemplum] *corr. ex* exemplem *C* ***1664*** Salomon] salamon *Z* laudet te] laudat te *Z* laudate *DW* alienus non os] os alienum non *P* alienus] alienum *ABCDFNOPW* aliorum *K* et] *om. ABCDFKLNOPW* non os] os non *BCDFKLNOW* ostendit non *A* dixit neque] dixitque *M* ***1665*** audistis] audis *FMR* infideles] infidelis *FP* praedicationem] predicationem *CFKLMNPRWZ* predicacionem *AB* non] numquam *R* receperunt] reciperunt *BNW add.* De v panibus *(marg.) L* ***1667*** ad] ab *FRZ om. N* altidudinem] altitudine *Z* uitae] uite *BLNR* Philippum] philipum *C* filippum *LN* ***1668*** probandum] exprobandum *C*

Iudaeorum; QUINQUE PANES ORDIACII, quinque libri Moysi; per 'ordiacios', ostendit asperitatem legis; FAENUM MULTUM, perfectio populi. NE QUID PEREAT DE RELIQUIIS, ostendit nolite mittere doctrinam ubi non aedificat. 'Ascendit in montem', id est, ad patrem; DESCENDERUNT AD MARE DISCIPULI, hoc est, ad gentes. ASCENDERUNT IN NAUEM, id est, in ecclesiam; TENEBRAE IAM FACTAE ERANT, intellegitur 'uesperascente mundo', aut impetus persecutionis post ascensionem Christi. REMIGANTES, ostendit confugientes ad Christum; AMBULANTEM SUPER MARE UIDERUNT, hoc est, calcantem uitia mundi. TURBAS ASCENDENTES IN NAUEM QUAERENTES IESUM, ostendit ut omnes proprio labore quaerant Christum; ET CUM INUENERINT ILLUM, DIXERUNT, QUANDO HUC UENISTI, RABBI? Manu apud Hebreos dicitur, unde accepit nomen 'manna', et interpretatur apud Latinos 'quid est hoc?'. Panis uiuus, sermo

---

perdendum] peragendum *C* *add.* De quinque panibus ordiatios *PW* De quinque panibus ordecios *A* De quinque panibus ordeceos *C* De quinque panis ordiaciis *K* De quinque panes ordiatios *D* De quinque panes ordiacios *O* puer] pater *L* *add.* est *C* populum] populus *F* ***1669*** Iudaeorum] iudeorum *ABCLNZ* quinque[1]] v *N* panes] *corr. ex* panis *W* ordiacii] ordiatii *DLW* ordeacii *AR* ordeatii *NP* ordecei *C* ordiacios *F* quinque[2]] v *BNZ* libri] libros *ACDKLOPW* Moysi] moyse *B* ***1670*** ordiacios] ordiatios *ADNW(corr. ex* ordeatios*)L* ordeacios *R* ordeceos *C* *add.* panes *ACDKOPW* ostendit] ostenditur *ACDKOW* faenum] foenum *LN* fenum *ABCKPR* perfectio] inperfectio *BN* ***1671*** quid] quit *R* pereat] depereat *BN* reliquiis] relinquis *CN* nolite] *corr. ex* nolitte *N* noli *CKLPW* mittere] timere *DMZ* *add.* de *M* doctrinam] doctrina *ACDKMOP* ***1672*** aedificat] edificat *C* hedificat *A* edificet *B* solus] *om.* *ACDFKLMOPRWZ* ostendit] id est *ACDKOPW* ***1673*** descenderunt] discenderunt *ABKNW* ad[1]] in *Z* in] ad *W* ***1674*** nauem] naue *DNR* ecclesiam] ecclesia *BDFKNORWZ* aecclesia *ACM* tenebrae] tenebre *ABCKLMNWZ* factae] facte *BNO* facta *ACLW* intellegitur] intelligitur *CP* intellegit *R* ***1675*** uesperascente *(editor's correction)*] uesperescente *BDFKLMNORWZ* uesperecente *A* uesperescentem *P* uespere scientem *C* mundo] mundum *(corr. ex* mundo*)P* impetus] impetum *ACDKOPW* impetos *Z* persecutionis] persequutionis *DO* persecucionis *M* persequucionis *W* ***1676*** remigantes] remicantes *B* rimigantes *P* ambulantem] ambulantes *ACDFKLMOPRWZ* ***1677*** calcantem] calcantes *ACDFKLMOPRWZ* uitia] uicia *ABCKMPR* ***1678*** nauem] naue *ABCKNO* mare *D* quaerentes] querentes *BFLMPRWZ* querent *N* querente *ACDK* Iesum] iesu *CDKOP* christum *NR* ostendit ut ... quaerant Christum] *om.* *N* omnes] omnis *A* proprio] propriae *FRZ* ***1679*** quaerant] querant *ABCPW* quaerent *F* querent *KLRZ* et] *om.* *F* inuenerint] inuenerit *A* inuenirent *CN* uenerint *D* dixerunt *(editor's correction)*] dicent *ABCDFKLNOPRWZ* dicant *M* ***1680*** huc] *corr. ex* hunc *P* hunc *ACDNO* uenisti] uenist *Z* Rabbi] rabi *ABW* manu] manhu *AFKO(corr. ex* manhum*)L* manhum *Z* manna *BN* manduca *add.* ut *P* apud] aput *C* hapud *P* *om.* *F* Hebreos] ebreos *L* hebraice *F* accepit] accipit *B* ***1681*** interpretatur] interpraetatur *D* interpraetur *O* apud] aput *AC* quid] quis *P* panis]panes *D* uiuus] *corr. ex* uiuos

euangelicus, siue corpus Christi transfiguratum in mysterium. Tribus modis suscitatur homo: de infidelitate ad fidem; de peccato ad paenitentiam; in nouissimo die corporaliter in resurrectionem. EGO UIUO PROPTER PATREM, ostendit secundum diuinitatem.

III. 7. *(Jn. 7:2-53)* SCHENOPHEGIA, id est sanctificatio tabernaculorum. UOS ASCENDITE AD DIEM FESTUM, EGO NON ASCENDAM: uos quibus mundus delectatur, ego non ascendam quia non sum de mundo. DIE FESTO MEDIANTE ASCENDIT IESUS HIEROSOLIMAM, maxime incendente zelo Iudaeorum, et dicebat, MEA DOCTRINA NON EST MEA: si mea, quomodo non mea? Mea est quia ex ore meo procedit, non est mea quia *quae a patre audiui, haec loquor uobis;* et aliter, non est mea secundum carnem, mea est secundum diuinitatem. UNUM OPUS FECI ET OMNES MIRAMINI. TOTUM HOMINEM SANUM FECI, in nouo testamento. NOLITE IUDICARE SECUNDUM FACIEM, id est personam hominis nolite accipere. ME SCITIS ET UNDE SIM SCITIS, ostendit quod uidebant discipuli,

---

P uiuos *ADO* uius *add.* id est *F* ***1682*** euangelicus] euuangelicus *BF* euangeliicus *W* transfiguratum] transficuratum *P* transfigura *N* in *(editor's correction)*] *om. ABCDFKLMNOPRWZ* mysterium] misterium *CR* administerium *N* ministerium *ABDFLMOPWZ* ***1683*** infidelitate] corr. infidelitatem *P* infidelitatem *ACDNOW* ***1684*** paenitentiam] penitentiam *ABNPZ* paenitenciam *M* penitenciam *C* poenitentiam *AKLW* die] diae *P* resurrectionem] resurrectione *ACDFKLMOWZ* ***1685*** uiuo] *om. C* ***1686*** scenophegia] schenophegia *KLPW(corr. ex* schemophegia*)N* schinophegia *B* schenofegia *DO* sanctificatio] sanctificacio *A* fictio *D* ***1687*** tabernaculorum] tabernaculum *L* ascendite] ascenditis *ADKLMOPWZ* ascendetis *C* ego] *add.* autem *F* uos quibus mundus delectatur ego non ascendam] *om. ACDFKLMOPRWZ* ***1689*** die festo] die*(corr. ex* diem*)* festo *P* diem festo *A* diem festum *BCDFKNORW* mediante] *corr. ex* mediantem *P* mediantem *BFNR* Iesus] *add.* in *A* Hierosolimam] hyerosolimam *LMZ* hierusolimam *BFK* hyerusolimam *DOW* iherosolimam *C* gerosolimam *P* maxime] maximae *D* ***1690*** incendente] incedente *F* incendentem *ACDKLMORWZ* zelo] *corr. ex* zelum *P* zelum *ABCDFKLMNORWZ* Iudaeorum] iudeorum *ABCLNP* dicebat] dicaebat *W* dicebant *R* est] *om. R* si mea quomodo non mea] *om. L* ***1691*** ore] hore *P* ***1692*** quae] que *ABMNPRW* a] ad *AC* patre] patrem *C* haec] hoc *ABCDFKLMOPRWZ* ***1693*** secundum carnem mea est] *om. L* carnem] *om. Z* ***1694*** miramini] *add.* quia *FN* sanum feci] feci sanum *FMRZ* sanum fecit *C* ***1695*** iudicare] *corr. ex* iuricare *P* faciem] fatiem *CW* carnem *R* personam] persona- *R* nolite[2]] noli *C* ***1696*** me scitis] nescitis *BFN* sim] *corr. ex* sum *W* sum *ABCNOP* ostendit] hoc est *R* quod] *om. P* uidebant] uidebat *BN*

credendum sciebant. ADHUC MODICUM UOBISCUM SUM, id est usque ad passionem, QUAERITIS ME ET NON INUENIETIS, ostendit corporaliter, ET UBI SUM EGO NON POTESTIS UENIRE, nisi per fidem. Peracta iam festiuitate Iudaeorum dixit, QUI SITIT UENIAT AD ME ET BIBAT, id est qui desiderat deum, ueniat bibat doctrinam euangelii et uiuat. FLUMINA DE UENTRE EIUS FLUENT, id est de corde eius; AQUA UIUA, id est doctrina quae data est apostolis, quae donat perpetuam uitam mundo. IESUS NONDUM ERAT HONORIFICATUS, id est per passionem et resurrectionem. ET REUERSI SUNT IUDAEI UNUSQUISQUE IN DOMUM SUAM, id est in malitiam suam.

III. 8. *(Jn. 8:3-59)* MULIER IN ADULTERIO DEPREHENSA significat synagogam quae adulterauit legem Moysi; et aliter, ecclesiam ex gentibus quae relinquens deum, fornicata est cum daemonibus. Qui ADDUCUNT EAM IN MEDIO sunt Iudaei, qui semper cum daemonibus accusatores sunt ecclesiae Christi. MOYSES MANDAUIT LAPIDARE: TU QUID DICIS? dicebant,

---

1697 credendum] credendo *ACDKOPW(corr. ex* credendum*)L* credend--R sciebant] sciebat *BN* sum] *om. K* usque] usquae *A* ***1698*** quaeritis] queritis *ABCKLMNPRWZ* ***1699*** peracta iam] per actiuam *CDOPW* per actiua *AK* festiuitate] fistiuitate *A* festiuitatem *W* ***1700*** Iudaeorum] iudeorum *ABCLNZ* qui] quis *C* id est qui desiderat deum ueniat bibat] *om. BN* desiderat] deidarat *A* ***1701*** ueniat] *add.* et *F* doctrinam] doctrina *ABDKNOP* euangelii] euuangelii *BF* euangelicam *CRW* euangelica *ADKOP* uiuat] uiuit *BN* uiuet *FLMRZ* ***1702*** corde] corda *C* doctrina] doctrinam *M* quae] que *ABLMNPRWZ* ***1703*** apostolis] apostolus *M* quae *(editor's correction)*] qui *ABCDFKLMNOPRWZ* donat] donant *ACDKLMOPRWZ* dominant *F* Iesus] iesu *F add.* non *A* nondum] nundum *B* erat] *corr. ex* uenerat *LO* uenerat *ACFKMPRWZ* ***1704*** honorificatus] honorificantes *Z* est] *add.* est *N* passionem] pasionem *N* ***1705*** Iudaei] iudei *ABCLNP* unusquisque] <unus>quisque *R* unusquisquae *N* unumquisque *W* in] *om. ABCDKLOPW* domum] domam *O* malitiam] maliciam *ABCMOR* suam] *add.* De muliere in adulterio depraehensa D De muliere in adulterio deprehensa *ACKOPW* De muliere adultera *(marg.) L* ***1706*** in] *om. F* in adulterio deprehensa] deprehensa in adulterio *R* adulterio] adultero *N* deprehensa] depraehensa *D* ***1707*** synagogam] sinagogam *ABCKLMPRZ* sinagoga *N* quae] que *LPW* qui *ABCDKMNORZ* Moysi] moyse *B* ecclesia] *corr. ex* ecclesiam *L* aecclesia *ACM* ecclesiam *R* aecclesiam *Z* ex] et *Z* ***1708*** quae] que *PW(corr. ex* qui*)L* qui *ABCDFKMNORZ* daemonibus] demonibus *ABCLMNOPRZ* qui adducunt ... cum daemonibus] *om. M* adducunt] aducunt *B* ducunt *ACDKOW(corr. ex* dicunt*)PR* ***1709*** eam] <eam> *R* ea *BN* sunt] sint *P* Iudaei] iudei *ABCLNPW* daemonibus] demonibus *ABCLPRZ* demones *N* accusatores] acusatores *B* accussatores *N* ***1710*** ecclesiae] aecclesiae *AM* ecclesie *BW* aecclesie *C* ecclesia *F* ecclesiam *D* Moyses] moises *C* mandauit] *add.* nobis *L*

temptantes eum pro duabus causis: si dixisset lapidare, dixissent, "Crudelis est, non facit quod dicit, 'Remitte et remittetur uobis'"; si dixisset non lapidare, dixissent "Contradictor legis est". **IESUS INCLINANS SE DEORSUM**, id est, de sedibus paternis uenit in mundum ad redimenda peccata generis humani. **DIGITO SCRIBEBAT IN TERRA**, ostendit peccata eorum; **EREXIT SE**, id est, ut erigeret eos qui iacebant in peccatis. **ITERUM INCLINANS SE SCRIBEBAT IN TERRA**, ostendit remissa peccata mulieris; **REMANSIT IESUS SOLUS CUM MULIERE IN DOMO**, ostendit cum ecclesia in mundo. **QUI SEQUITUR ME NON AMBULAT IN TENEBRIS**, ostendit non tantum gressus pedum, sed affectum cordis; non in tenebris ignorantiae, neque in tenebris peccatorum, neque in tenebris mortis; **SED HABET LUCEM UITAE**, id est lucem scientiae, et lucem perpetuae uitae. **MULTA HABEO DE UOBIS LOQUI ET IUDICARE**, ostendit quia si credideritis, multa loqui ad causationem uestram. **ILLE AB INITIO HOMICIDA ERAT**, quia semetipsum interfecit superbiendo; aliter, primum hominem, quem deus inmortalem condidit, et ipsum fecit mortalem, per ipsius suggestionem occisus est

---

dicebant] dicaebant *W* *add.* enim *F* ***1711*** duabus] duobus *AKP* dixissent] dixent *P* crudelis] credulis *O* incredelis *K* quod] quae *CDFKLMO* que *ANPWZ* qui *(corr. ex* quid*)B* remittite] remitte *DFMNORZ* et] *om. A* remittetur] remitetur *P* remittitur *B* remittatur *A* uobis] *om. F* ***1712*** dixisset] dixisse *A* lapidare] lapidari *N* contradictor] contradictus *C* contradictur *A* ***1713*** mundum] mundo *BN* redimenda] redemenda *O* generis humani ... ostendit peccata] *om. Z* ***1715*** generis] generi *D* *add.* uenit *(eras.) N* terra] *add.* terra terram accusat *DO* ***1716*** erexit se] erex se *R* erexisse *F* id est] *om. C* erigeret] *corr. ex* eregeret *L* eregeret *BFMNZ* heregeret *A* eriget *D* eos] <eos> *R* ***1717*** inclinans] inclin<ans> *R* terra] *add.* quid superbit iste cinis *O* peccata] pecc<ata> *R* mulieris] mulieri *(corr. ex* mulieris*)L* ***1718*** Iesus solus] solus iesus *F* muliere] mulierem *BN* mulieri *Z* muli<ere> *R* ecclesia] aecclesia *CM* ***1719*** mundo] mundum *F* sequitur] <sequitur> *R* ambulat] ambulauit *B* ***1720*** gressus] *corr. ex* gressos *P* gressos *DO* gressu *(corr. ex* gressus*)L* g<res>sus *R* pedum] peduum *ACKOPW* affectum] affectu *(corr. ex* affectum*)L* ignorantiae] ignoranciae *AM* ignorantie *BL* ***1721*** neque] nequae *Z* habet] habebit *P* habe *C* lucem uitae ... scientiae et] *om. C* lucem] lumen *N* ***1722*** uitae[1]] uite *BLN* scientiae] scienciae *M* scientie *BL* perpetuae] perpetue *BL* perpetua *AW* perp<etuae> *R* uitae[2]] uite *BL* multa] multum *BN* de] *om. F* ***1723*** uobis] *add.* dicere *F* quia] quae *F* credideritis] credideris *A* crederitis *R* ***1724*** causationem] causacionem *AB* cassationem *P* excusacionem *M* uestram] nostram *ACP* uestrum *Z* ille] illi *N* illa *F* initio] inicio *ABMPR* quia] qui *ACDKOPW* semetipsum] semetipso *BFNR* ***1725*** interfecit] interficit *D* superbiendo] super<biendo> *R* quem] quaem *K* inmortalem] inmortale *C* condidit] condedit *BN* ***1726*** ipsius] ipsum *F* suggestionem] suggessionem *BCDKNO* sub iessionem *A* occisus] occissus *OP*

Abel a fratre suo. MENDAX EST ET PATER EIUS, hoc est, ipsum mendacium; aliter, pater, princeps daemoniorum. QUIS EX UOBIS ARGUET ME DE PECCATO? QUI EX DEO EST, UERBA DEI AUDIT: qui intellegit et operatur. DIXERUNT, SAMARITANUS ES, ET DAEMONIUM HABES: quod non erat, negauit, et quod erat, tacendo consensit. EGO NON QUAERO GLORIAM MEAM, EST QUI QUAERIT ET IUDICAT: Deus pater; aliter, non quaero gloriam meam sicut simulatores, dicunt enim et non faciunt, et faciunt et iniuste iudicant. ABRAHAM PATER UESTER EXULTAUIT UT UIDERET DIEM MEUM; UIDIT ET GAUISUS EST: uidit illum in spiritu per fidem, et uidit illum in trinitate, per personam angelorum. Tres uidit et quasi unum salutauit, ubi dixit, Diuertite, domini mei, ad domum serui uestri, *si inueni gratiam in oculis tuis*. AMEN DICO UOBIS, ANTEQUAM ABRAHAM EGO SUM: de diuinitate locutus est. TULERUNT LAPIDES UT IACERENT IN ILLUM, id est lapidea corda habentes; ad lapides currebant, id est ad idola. ABSCONDIT SE IESUS AB EIS, ostendit absconsum esse ab oculis cordis eorum. EXIIT DE

1727 a] ad *A* pater] perater *Z* ipsum] ipsius *W* mendacium] mendatium *ACDKLMNPWZ* ***1728*** princeps] *corr. ex* principes *W* princebs *C* principes *A add.* pacis *Z* daemoniorum] demoniorum *ABCLMNOPZ* arguet] arguit *MNZ* ***1729*** qui] <qui> *R* ex deo est] est ex deo *F* et] *om. A* operatur] operator *A* ***1730*** Samaritanus] samarithanus *C* es] *add.* tu *FMRZ* daemonium] demonium *ABCLMNOPZ* habes] abes *C* quod non erat negauit] negauit quod non erat *B* non erat] numera *C* ***1731*** tacendo] tacendum *BN* consensit] concessit *N* quaero] quero *ABCFKLMNPRWZ* gloriam meam] gloria mea *B* gloria meam *L* gloriammmeam *W* ***1732*** quaerit *(editor's correction)*] querit *BLN* quaerat *O* querat *ACDKMPRWZ* iudicat] iudicet *ACDFKMOPRWZ* pater] *add.* et *M* quaero] quero *ABCKLMNPRWZ* gloriam] gloria *BN add.* meam *DZ add.* quia *M* ***1733*** sicut] <s>unt *R* simulatores] simulatoris *BN* faciunt[1]] fatiunt *W* et faciunt] *om. M* faciunt[2]] fatiunt *W* iniuste] iniustae *C* iuste *L* ***1734*** Abraham] abraam *A* ***1735*** et[1]] *om. B* gauisus] gauissus *P* in] *om. C* illum[2]] <ill>um *R om. C* ***1736*** trinitate] *corr. ex* trinitatis *L* per] *om. CLPZ* personam] persona *(corr. ex* personam*)L(corr. ex* personas *corr. ex* personam*)P* personas *BMN* et q.] *om. ACP* salutauit] -----auit *C* ***1737*** diuertite] *corr. ex* deuertete *L* deuertite *ADFMOWZ* destite *R* domini] domine *FZ* mei] mi *LMNRZ* ***1738*** gratiam] graciam *AM* gratia *N* oculis] occulis *C* tuis] (tuis *del.)* uestris *L om. F* antequam] ante *BN* Abraham] *corr. ex* habraham *Z* habraham *BMP* abraam *A om. R add.* fieret *ACDFKMOPRWZ* ***1739*** de diuinitate locutus est *(editor's correction)*] per diuinitatem locutus est *L* diuinitatem locutus est *BFMZ* diuinitat-- locutus est *R* hoc dixit de diuinitate *ADKOPW om. CN* tulerunt] tullerunt *ACLNW* lapides] lapidem *LR* iacerent] iacerunt *A* iactarent *N* id] <id> *R* ***1740*** currebant] currebantur *FM* <cur>rebant *R* idola] idolam *C* abscondit se Iesus ab eis] abscondit se in saxis *ACDKOW* abscondit se in sexis *P* ***1741*** Iesus] *om. Z* eis] <eis> *R* ostendit] *add.* ut *L* absconsum esse *(editor's correction)*] absconsus esse *BN* absconsum se *M* absconsus sit *LRZ* absconsus est *ACDFKOPW* oculis]

TEMPLO, id est de populo Iudaeorum abiit ad gentes.

III. 9. *(Jn. 9:1-39)* UIDIT HOMINEM CAECUM A NATIUITATE, per caecum totum genus humanum significat. NEQUE HIC PECCAUIT, NEQUE PARENTES EIUS: Adam primum creatus est, ad uidendum malum clausos oculos habebat; cum autem transgressus fuisset mandatum dei, apertos oculos tenuit ad malum, clausit uero ad bonum. Quid igitur parentes generi humano, nisi instigatores uitiorum, a quibus ipsa uitia monstrantur? ME OPORTET OPERARI DONEC DIES EST, id est praedicare dum tempus est. UENIT NOX QUANDO NEMO POTEST OPERARI, id est nemo potest praedicare, per noctem intellegit persecutionem apostolorum, siue persecutionem antichristi; quamuis nocte, tamen praedicant. 'Nam quando nemo potest operari': intellegimus de morte sua dixisse, uel de uniuscuiusque fine. QUAMDIU IN MUNDO SUM, lux sum mundi, est lux uera quae inluminat omnem hominem; lux uera Christus est, inluminat

---

occulis *C* exiit] exiuit *P* **1742** populo] *corr. ex* populorum *A* Iudaeorum] iudeorum *ABCLN add.* et *L* abiit] habiit *AB add.* et *L* gentes] gentem *B add.* De ceco nat- *(marg.) L* **1743** caecum] cecum *BKMNRZ* natiuitate] *corr. ex* natiuitatem *P add.* sua *CFMRZ* **1744** caecum] cecum *BKLMN* cetum *R* totum] natum *R* neque[1]] nequae *P* hic] <hic> *R* **1745** primum] pri<mum> *R* est] *om. C* uidendum] *corr. ex* uiuendum *N* uidedum *F* clausos] clausus *R* clusos *ACDKOPW* clusus *BN* **1746** oculos] occulos *C* oc<ulos> *R* habebat] abebat *C* fuisset] f<uis>set *R* apertos] apertus *N* **1747** oculos] oculus *B* tenuit] timuit *B* ad] <ad> *R* clausit] clusit *ABCKOP* clusus *N* ad bonum] *corr. ex* ad bono *P* ad bono *AF* a bono *CDKORW* igitur] ig<itur> *R* **1748** generi humano] *om. ACDFKLMOPRWZ* uitiorum] uiciorum *AKMP* a] ad *AC* quibus] <quibus> *R* ipsa] ipse *BN* uitia] uicia *AKMR* **1749** monstrantur] monstratur *BN* oportet] oportit *AB add.* opera *CDFKORWZ(del.)P* operari] operare *FLMRZ* praedicare] predicare *ABCFLMPWZ* <predica>re *R* **1750** operari] operare *FLMRZ* id] hoc *F* est] *add.* quando *C* nemo] ne *R add.* tunc *L* potest] *om. M* **1751** potest praedicare] predicare potest *FR* praedicare] predicare *ABCLMNPWZ* intellegit] intellegitur *ABDFKLNOW* intelligitur *CP* persecutionem] persecucionem *M* persequutionem *DOW* persecutio *(corr. ex* persecutionem*)L* <perse>cutio *R* **1752** persecutionem] persecucionem *M* persequutionem *DOW* persecutio *R(corr. ex* persecutionem*)LP* antichristi] antechristi *ABDW* antechrysti *O* antecristi *MN* quamuis nocte tamen praedicant] *om. ACDKOW* nocte] noctem *BN* tamen] *om. R* praedicant *(editor's correction)*] predicant *BFLMNPRZ* **1753** operari] operare *FLMRZ* intellegimus] intelligimus *CP* morte sua] mortem suam *BCDNOW* morte suam *K* dixisse] dixisset *BFLNR* uel de] ualde *L* **1754** fine] finem *BFLN* <fi>ne *R* mundo] mundum *BN* est] et *F* <est> lux[2]] <l>ux *R* **1755** quae] que *ABMNPRWZ* qui *K* uera] <uer>a *R* est] *om. BLN*

intellegendo uel loquendo diuina uerba. EXPUIT IN TERRAM, ostendit incarnationem Christi; LUTUM FECIT, LINIUIT OCULOS EIUS, ostendit ut cognoscerent omnes quod ipse esset uerus deus, qui primum hominem de limo terrae formauit. Iterum per eundem limum oculos caeci reformaret qui non fuerant excaecati, sed defuerant per facturam. UADE, LAUA IN NATATORIA PISCINA, significat baptismum. Per parentes intellegit diabolum, siue uitia; qui dixerunt, AETATEM HABET IPSE PRO SE LOQUATUR, qui nolunt hominem confiteri Christum; HUNC NESCIMUS UNDE SIT, ostendit quia nesciebant Iudaei diuinitatem Christi, et quomodo de uirgine natus est. IN IUDICIUM EGO UENI IN HUNC MUNDUM, UT QUI NON UIDENT, UIDEANT, ET QUI UIDENT, CAECI FIANT: qui non uident sunt gentes, qui per legem non uiderunt uenturum Christum in mundum, at ubi uenit, uidentes eum crediderunt; qui uiderunt sunt Iudaei, qui per legem et prophetas sciebant uenturum Christum, caeci autem facti sunt quia non crediderunt Christum dei filium esse.

1756 loquendo] lo<que>ndo *R* uerba] *add.* christus *L* expuit] exspuit *K* terram] terra *FMNORZ* *1757* incarnationem] incarnacionem *ABM* in<car>nationem *R* Christi] *om. L* fecit] *add.* et *FLMRZ* liniuit] linuit *AKOPW* luniuit *N* oculos] *corr. ex* oculus *L* occulos *C* oculus *M* eius] meos *C* <eius> *R* *1758* cognoscerent] cognoscant *CDKOPW* cognuscant *A* quod] quid *N* esset] esseset *B* est *O* sit *FLMRZ* *1759* limo] limum *C* deus] <deus> *R* terrae] terre *BCFLMPRW* iterum] <iter>um *R* limum] lumum *Z* uinum *L* oculos] occulos *C* oculus *BP* oculo *L* caeci] ceci *ABCKLNR* *1760* reformaret] formaret *F* reformare *M* qui non] <qui non> *R* fuerant] fuerat *A* excaecati] excecati *ABDFKLMNRZ* excicati *C* execati *P* sed] set *W* defuerant] defuerunt *N* per facturam] perfacturet *C* perfectura *K* per factura *ABDFLMNOW* perfec<tura> *R* uade] unde *K* *1761* in *(editor's correction)*] ad *ACDFKLOPRZ* a *BMNW* natatoria] natoria *P* significat] <significat> *R* baptismum] babtismum *L* *1762* intellegit] intellegitur *ABDFKORW* intelligitur *C(corr. ex* intellegitur*)P* diabolum] diabulum *KZ* diabulus *F* diabolo *N* diabulo *B* dia<bolum> *R* uitia] uicia *ADKMP* uitam *R* aetatem] etatum *B* *1763* loquatur] loquebatur *F* nolunt] noluit *L* uolunt *P* uoluit *C* confiteri] confitere *BFNZ* confidere *KR* hunc] hinc *O* *1764.* quia] qui *B* Iudaei] iudei *ABCLNPR* *1765* quomodo] comodo *C* natus] na<tus> *R* est] *om. K* iudicium] iuditium *CDLWZ* iudicio *BFNR* iudicum *K* ego] ergo *C* ueni in hunc mundum] in hunc mundum ueni *ABCDKNOPW* *1766* qui] q<ui> *R* uident u.] *(corr. ex* uiderint*)C* uidens *R* qui uident caeci fiant] *om. O* qui] *add.* non *F* caeci] ceci *BCKLMNRZ* fiant] fient *F* fi<ant> *R* *1767* uident] uidant *Z* uiderunt] <uide>runt *R* *1768* mundum] mundo *BN* at] ad *ADKNOR* uenit] ----- *R* qui uiderunt] *om. ACDFKLMOPRWZ* sunt Iudaei] Iudaei sunt *DKOPW* iudei sunt *AC* *1769* Iudaei] iudei *BN* per legem] <per le>gem *R* et] *om. B* prophetas] profetas *B* caeci] ceci *ABCMN* <ce>ci *R* *1770* quia] qui *ACKOP* Christum dei filium esse] dei filium esse christum *N* dei filium] dei <f>ilium *R* filium dei *W* esse] *add.* amen amen dico uobis *P*

III. 10. *(Jn. 10:1-34)* **QUI NON INTRAT PER OSTIUM,** intellegit episcopum, qui per praemia intrat uel seductionem, non desiderando euangelica uerba adnuntiare, sed propter terrenas res, fruere ac possidere; et efficitur auarus, cupidus, inflatus, detractor, litigiosus, percursor. Isti tales non intrant in ouile, id est, in ecclesia per uocationem dei; qui intrant per ianuam, id est per uocationem dei, **ILLE EST PASTOR OUIUM.** A fructibus eorum cognoscetis eos, id est, fructus castitatis, caritatis, humilitatis, pietatis, misericordiae; frequenter legere, assidue praedicare, sacerdotes uel populum uelut idoneos filios regere, nullum odire, sed omnes corrigere, ne ei dicatur, 'Si uel unum perdideris, sanguinem eius de manu tua requiram.' **HUIC OSTIARIUS APERIT,** id est Christus. Primus ostiarius Iohannes fuit praecursor Christi aperiendo scripturam diuinam; **ET UOCAT NOMINATIM.** Nouit dominus quae sunt eius, **ET PERDUCIT ILLAS**

1771 intrat] intret *B* trat *K* ostium] hostium *LR* ustium *B* intellegit] intellegitur *ADFKLNOW* intelligitur *CP* ***1772*** qui] <qui> *R* praemia] premia *ABCFKLMNPRWZ* uel] *om. R* seductionem] seduccionem *W* sedutionem *CP* seducionem *A* desiderando] desirando *W* ***1773*** euangelica] euuangelica *BF* e<uan>gelica *R* adnuntiare] adnunciare *AMPRW* propter] *om. W* terrenas] ter<renas> *R* fruere] frue-- *W* fluere *L* ac] hac *AKP* possidere] *add.* desidere *M* ***1774*** et] *om. L* auarus] <aua>rus *R* detractor] detracto<r> *R* litigiosus] letigiosus *O* litigosus *F* linguosus *K* <liti>giosus *R* percussor] percusor *P* percursor *D* ***1775*** tales] talis *B* intrant] intrat *BN* intra<nt> *R* in] <in> *R* ouile] ouili *ABCDFKMNORWZ* ecclesiam] aecclesiam *C* ecclesia *BDFKNOPR* aecclesia *AMZ* uocationem] uocacionem *A* dei] domini *ACDKOPW* ***1776*** intrat] intrant *ACDF* intrent *W* id] hoc *F* uocationem] uocacionem *AM* dei] *add.* et *F* ille] illi *B* illem *C* ***1777*** cognoscetis] *corr. ex* cognuscetis *L* cognoscitis *M* cognuscitis *A* castitatis *(editor's correction)*] castitas *ABCDFKLMNOPWZ* caritatis *(editor's correction)*] caritas *ABCDFKLMNOPWZ* ***1778*** humilitatis *(editor's correction)*] humilitas *ABCDFKLMNOPWZ* pietatis *(editor's correction)*] pietas *ABCDFKLMNOPWZ* misericordiae *(editor's correction)*] misericordia *ABDFKLNOPWZ* misericoria *M* miscordia *C* legere] legitur *FLMZ* assidue] assiduae *FKP* adsiduae *M* adsidue *L* asidue *PZ* asiduae *W* praedicare] predicare *ABCFLMNPWZ* ***1779*** sacerdotes] sacerdotis *BN* uel] *(*uel *del.)* in *L* populum] populo *BFLMNZ* uelut] uelud *DP* idoneos] *corr. ex* idoneus *LW* idonaeos *F* idoneus *CKNOW* idonius *B* nullum odire sed omnes corrigere] *om. K* ***1780*** corrigere] *corr. ex* corregere *L* corregere *BFMN* ne] non *K* nec *P* nei *L* perdideris] perdiderit *ABCDFKMNOPWZ* sanguinem] *corr. ex* sanguis *P* sanguis *ABCFKNOZ* sanguine *D* sangui- *W* ***1781*** requiram] requiratur *Z* requiritur *F* huic] hinc *ACP* ostiarius] hostiarius *BL* aperit ... ostiarius] *om. F* aperit] apperit *CZ* est] *om. N* ***1782*** ostiarius] hostiarius *ABKL* Iohannes fuit] fuit iohannes *L* Iohannes] ihoannes *P* iohannis *BNO* praecursor] precursor *ABCFLMNOPWZ* aperiendo] apperiente *C* apariendo *M* *om. N* scripturam diuinam] scriptura diuina *ABCDFKMNOP* ***1783*** uocat] conuocat *K* nominatim] numinatim quae] que *AP* qui *BFLMNWZ* perducit] producit *N* illas] illas *CM*

per doctrinam in regnum dei. ANTE ILLAS UADIT, id est exemplum quod uerbis praedicat, factis implet; siue et omnes doctores boni praedicant exemplis quod docent. SCIUNT UOCEM EIUS, id est doctrinam eius; ALIENUM NON SEQUUNTUR, id est fideles hereticos non sequuntur. QUOTQUOT UENERUNT FURES FUERUNT ET LATRONES: intelleguntur pseudoprophetae qui fuerunt et erunt tempore antichristi. PER ME SI QUIS INTRAUERIT, SALUABITUR, id est, qui per doctrinam Christi intrauerit, ille saluabit populum, et perducit eum in regnum dei per timorem et paenitentiam; et aliter, securus potest egredi contra hereticos ad expugnandum et ad defendendum catholicam fidem. ET PASCUA INUENIET, id est scripturam sanctam, de qua nutriet populum; et aliter, pascua inueniet in regno dei, et uitam aeternam. FUR NON UENIT NISI UT OCCIDAT ET PERDAT: de hereticis dixit; aliter, hii episcopi sunt qui per gratiam turpis lucri honores accipiunt, non ut prauos muniant et iustos regant, sed ut peccatores puniant et iustos dilanient. EGO UERO UENI UT

1784 regnum] *corr. ex* regno *L* regno *ABCDFKMNOPW* illas] illos *FLMWZ* est] *add.* per *L* ***1785*** praedicat] predicat *ABCFKLMNPWZ* praedicant] predicant *ABCFKLMNPWZ* ***1786*** docent] *corr. ex* doceunt *LP* doceunt *CKMNO* docunt *D* dociunt *B* docet *A* doctrinam] doctrina *ACDKO* ***1787*** sequuntur[1]] secuntur *ABCFKMNPW* id est ... sequuntur] *om. L* fideles *(editor's correction)*] fidelis *BN* infideles *ACDFKLMOPWZ* *add.* et *ACDKOPW* hereticos] ereticos *W* hereticus *BN* sequuntur[2]] secuntur *ABCFKNPW* ***1788*** quotquot] quotquod *M* quodquod *AKNOP* quocquod *B* intelleguntur] intellegit *LZ* intellegitur *F* ***1789*** pseudoprophetae] pseudoprophete *CLO* seudoprophete *AB* speudoprophetae *N* preseudoprophete *P* antichristi] anticristi *D(corr. ex* antecristi*)P* antechrysti *O* antechristi *AB* antecristi *MN* ***1790*** saluabitur] *add.* id est qui per doctrinam christi intrauerit saluabitur *M(add.* iterum*)L* doctrinam] doctrina *ABCDNO* intrauerit] *add.* saluabitur *F* ille] *om. CZ* ***1791*** saluabit] saluauit *BN* regnum] *corr. ex* regno *LP* regno *ABCDFKMNOW* et] per *A* ***1792*** paenitentiam] poenitentiam *AW* penitentiam *BLNPZ* penitenciam *O* paenitentiae *F* paenitenciam *M* securus] *corr. ex* securos *W* egredi *(editor's correction)*] egredere *BN* ingredi *W* ingredere *ACDFKLMOPZ* hereticos] hereticus *BN* heretichos *P* ad *(editor's correction)*] *om. ABCDFKLMNOPWZ* ***1793*** defendendum] deffendendum *ADLMOZ* defendendam *F* deffendendam *P* ***1794*** scripturam sanctam] scriptura sancta *ABCDFKMNOP* scripturam sancta *L* nutriet] nutriat *ABCKNOPW* populum] populo *BFN* aliter] alia *L* ***1795*** aeternam] eternam *LN* ***1796*** hereticis] hereticos *ACDFKO* heretichos *P* hereticus *BN* dixit] dicit *ACPW* hii] hi A episcopi sunt] sunt episcopi *FLM* sunt] *om. Z* per] pro *DKNPW* ***1797*** gratiam] graciam *AM* gratia *BKNW* gracia*(corr. ex* graciam*)P* turpis] turbis *P* lucri] luchri *P* lugri *B* honores] *corr. ex* honoris *M* honoris *B* ut] *om. N* prauos] prauus *K* paruos *N* muniant] moneant *W* moniat *BN* muniat *FLM* ***1798*** regant] regat *BFLMN* puniant] puniat *BFLM(corr. ex* puniniat*)N* aniant *W* iustos] iustus *N* dilanient] dilaniet *BFMN* dilaniat *L* uero] *add.* non *Z* uero ueni]

UITAM HABEANT, ET ABUNDANTIUS HABEANT, acsi diceret, Ego dedi doctrinam meam ut uitam habeat, qui docet et qui accepit, hic et in aeternum. MERCENNARIUS est ille qui lucrum terrenum exercit, qui de rebus terrenis thesaurizat et largitatem dandi non habet; certe mercennarius est, quia ignorat cui laborat. UIDET LUPUM FUGIT, id est diabolo non resistit; hereticos expugnare non ualet, lucrum animarum aeterno iudici non adportat; ille est mercennarius, et inferno dignus. ALIAS OUES HABEO QUAE NON SUNT EX HOC OUILI, hoc est, gentes. ET FIET UNUM OUILE ET UNUS PASTOR: unum ouile, id est ecclesia, de Iudaeis et gentibus; unus pastor Christus est, sic erit in resurrectione, ubi erit Christus. Lapis angularis continet duos parietes, id est Iudaeos et gentes. POTESTATEM HABEO PONENDI ANIMAM MEAM ET ITERUM SUMENDI EAM; HOC PRAECEPTUM ACCEPI A PATRE MEO, designat pro parte carnis. AMBULABAT

---

ueni uero *F* **1799** habeant[1]] habeat *F* abundantius] habundantius *ABFLWZ* habundancius *M* habeant[2]] abeant *C* diceret] dicerit *BN* **1800** doctrinam meam] doctrina mea *BFMN* habeat] abeat *C* habeant *FW* docet] docit *BN* docent *F* et] *om. DO* accipit] accepit *ADFKNO* **1801** aeternum] eternum *BCLNW* mercennarius] mercenarius *ABCDKLOPW* est] *om. W* ille] *om. F* lucrum terrenum] luchrum terrenum *L* lucra terrena *W* lucro terreno *ABCDKNOP* *add.* accipit et *F* exercet] *corr. ex* exercit *L* exercit *ABDFKMNOPW* **1802** thesaurizat] tesaurizat *P* dandi non habet] *om. C* **1803** non] *om. A* mercennarius] mercenarius *ABCKLMNOPW* quia] qui *FKLMNZ* laborat] laboret *AFKLMNOPW* laborit *B* laboras *C* uidet] uidit *ABCDFKLNOPW* lupum] *corr. ex* libum *P* *add.* et *F* **1804** diabolo] diabulo *ABPW* diabolum *FM* resistit] resistet *CPW* hereticos] hereticus *BKN* expugnare] pugnare *BN* non ualet] noua lex *M* **1805** aeterno] aeterni *ADFKLMOPWZ* eterni *BCN* iudici] *corr. ex* iudicis *L* iudicis *ABCDFKMNOPWZ* adportat] adportit *D* aportat *BN* est mercennarius] mercenarius est *LM* mercennarius] mercenarius *BKOPW* mercaenarius *A* mecenarius *C* est] *om. FZ* inferno] inferni *ABCDFKMNOPWZ* dignus] lignus *ABCFKMNO* lignum *Z(corr. ex* lignus*)P* linguis *D* **1806** alias] alios *B* habeo] abeo *C* quae] que *ABLMNPWZ* ouili] ouile *FM* gentes] absentes *LZ* consentientes *F* fiet] fiat *BN* **1807** ouile[1]] ouilae *M* ouili *ACDKOW* unum[2]] *corr. ex* unus *P* unus *ABCDFKMNO* ouile[2]] ouili *CDKOW* ouilis *FM* ouilo *A* *add.* est *FMZ* ecclesia] aecclesia *M* aecclesiam *C* Iudaeis] iudeis *(corr. ex* iudeos*)L* Iudaeos *FDKO* iudeos *ABCNP* Iudaei *Z* et] ad *ACFPW* **1808** gentibus] gentes *ABCDFKNOPW* Christus est] est christus *ABCDKNOP* erit[1]] erat *ACK* resurrectione] resurrectionem *BN* ubi] ibi *BN* erit[2]] *corr. ex* erat *P* erat *C* **1809** angularis] *add.* et *L* continet] contenet *B* duos] duas *P* parietes] parietis *N* id] -- *K* Iudaeos] iudeos *ABCLNPZ* iudaaeos *W* et] ut *BMPZ* **1810** sumendi] sumam *BFKWZ* summam *CDMNO* sum a A *add.* animam *N* eam] meam *N* **1811** praeceptum] preceptum *ABCFKLMNPWZ* accepi a] accepi ad *C* accipiat *BN* patre meo] patrem meum *BN* pro] per *FP* parte] partem *BN* ambulabat] ambulat *Z*

DOMINUS IESUS IN TEMPLO IN PORTICU SALOMONIS ET HIEMPS ERAT, hoc est frigus mentis Iudaeorum. Quaerebant Iesum palam, id est manifeste. EGO DIXI DII ESTIS. Tribus modis deus dicitur: essentialiter, qui semper idem est deus; nuncupatiue, sicut supra, 'Ego dixi dii estis'; false 'deos' dicitur, daemones siue idola.

III. 11. *(Jn. 11:1-54)* LAZARUS figuram tenet Iudaeorum, 'infirmus' quia Iudaei infirmi erant a fide Christi. MARTHA ET MARIA SORORES EIUS figuram tenent doctorum bonorum; aliter ecclesia et fides. HAEC INFIRMITAS NON EST AD MORTEM, quia qui mortui sunt, deo uiuent. MANSIT IBI DUOS DIES, quod significat duo testamenta; EAMUS ITERUM IN IUDAEAM, ostendit reuersuram fidem ad Iudaeos in finem mundi. DUODECIM HORAE SUNT DIEI, duodecim apostoli. SI QUIS AMBULAUERIT IN DIE, NON OFFENDIT: si quis ambulauerit in doctrina Christi uel apostolorum, non offendit in peccato, quia Christum uidet. QUI

1812 templo] templum *ACDKOP* in porticu] in portico *ABCDFKMNPZ* in porticum *O om. L* Salamonis] salamonis *Z* salamomis *W* hiemps] hyemps *OW* iemps *C* hyemis *D* hiems *B* hyems *K(corr. ex* hyms*)P* hieiems *L* hems *Z* hyms *A* est] *om. C* ***1813*** frigus *(editor's correction)*] frigor *(corr. ex* frigore*)P* frigore *ABDFLMNOZ* frigori *K* frigorem *W om. C* mentis] figmentis *C* Iudaeorum] iudeorum *ABCLNP* quaerebant] querebant *ABCNPW* quaerentes *FM* querentes *LZ* Iesum] iesu *B* iesus *L om. CW* manifeste] manifestae *MO* manifesto *D* ***1814*** ego dixi dii estis] *om. N* ego dixi... sicut supra] *om. F* deus] dominus *C* essentialiter] essencialiter *M* scientialiter *ABKLNOP* sciencialiter *C* ***1815*** idem] id *ALP* nuncupatiue] nuncupatiuae *CDOW* nuncupatiuus *L(corr. ex* nunccupatiuus*)M* non cupatiuus *B* nonconpatiuus *N* dixi] *om. P* false] falsae *CW* falsos *LMZ* deos] iudeos *C* deo *N* ***1816*** daemones] demones *ABCFLMPWZ* idola] *add.* De lazaro *(marg.) L* ***1817*** figuram tenet] tenit figuram *N* figuram] ficuram *P* tenet] tenit *BK* tenuit *F* Iudaeorum] iudeorum *ABCLNPZ* ***1818*** Iudaei] iudei *ABCLN* a] ad *BFLMZ* fide] fidem *FLMZ* Martha] marta *ABCDOP* sorores] sororis *BN* soror *K* ***1819*** figuram tenent] tenent figuram *B* tenit figuram *N* tenent] tenunt *A* tenuit *C* bonorum] *add.* et *P* ecclesia] aecclesia *CM* ecclesiam *W* haec] hec *AO* ***1820*** mortem] morte *A add.* sed pro gloria dei *ACDKOPW* quia qui mortui sunt deo uiuent] *om. ACDKOPW* qui mortui] que mortua *BN* ***1821*** mansit] manset *AP* misit *O* duo] dua *K* ***1822*** Iudaeam] iudeam *ACLPZ* iudea *BN* reuersuram] reuersam *C* reuersuros *(corr. ex* reuersuras*) add.* ad *L* fidem] fine *(corr. ex* finem*)P* ad] *del. L* Iudaeos] iudeos *ABCLN* ***1823*** duodecim[1]] xii *BFLN* duodecem *Z* horae] orae *C(corr. ex* oras*)P* hore *MNO* ore *BD* oras *A* hores *F* diei] *add.* significant *F* duodecim[2]] xii *BFLMNZ* ***1824*** si quis ... non offendit] *om. N* ***1825*** uidet] uidit *CFLN om. B*

AMBULAUERIT IN NOCTE, OFFENDIT, QUIA LUX NON EST IN EO: per noctem intellegit tenebras peccatorum, siue ignorantiam cordis. NON ERAM IBI, per praesentiam carnis dixit; sciebat eum mortuum esse quia omnia nouit. Reuolutum lapidem a monumento, ostendit duritiam cordis Iudaeorum. Uoce magna clamauit, ostendit quia ubi maximum est peccatum, magnae sunt lacrimae. Tres mortuos legimus suscitasse Iesum: in domo, filiam Archisynagogae, unum; et unum filium uiduae in porta ciuitatis; alium, Lazarum de monumento. In domo, id est in corde; in porta, id est in ore; in monumento, id est in opere. Per easdem causas moritur, et per easdem causas si conuerterit homo resuscitabitur. 'Quadriduanum fetentem', ostendit in consuetudine peccandi, quamuis per laborem paenitentiae et conuersionis tamen resuscitatur. MARTHA AUDIUIT QUIA IESUS UENIT, OBUIAUIT EI: hic Martha tenet figuram ecclesiae, quae obuiauit Christo per fidem; MARIA DOMI SEDEBAT,

---

1826 est] erat *F* ***1827*** intellegit] intellegitur *ABDFKLOW* intelligitur *CP* ignorantiam] ignoranciam *M* ignorantia *DFKOPW* ignorancia *AC* eram] erat *P* ***1828*** per] pro *N* *om. C* praesentiam] presentiam *BFKNOPWZ* presenciam *M* presentia *A(corr. ex* presentiam*)L* presencia *C* dixit] *add.* ex *P* sciebat] sciebam *C* esse] esset *A* quia] qui *B* ***1829*** a] ad *CFLZ* monumento] monumentum *BCFLNZ* duritiam] duriciam *ABM* duritia *F* duricitiam *W* ***1830*** Iudaeorum] iudeorum *ABCLNPZ* ubi] ibi *CDP* hic *A* *om. BN* ***1831*** magnae] magne *ABDLMNOPWZ* lacrimae] lacrime *ABDMNOP* legimus] legimos *(corr. ex* legimus*)L* suscitasse Iesum] suscitasse iesus *F* suscitasset iesus *ABCDKNOPW* ***1832*** domo] domum *BCN* filiam] filiae *FNZ* filie *BLM* archisynagogae] archisinagogae *Z* archisynagoge *(corr. ex* archaesynagoge*)L* archisinagoge *BO* archysynagoge *D* arcisinagoge *N* archesynagoge *W* archesinagoge *ACM* archaesigoge *K* archaesinagogi *(corr. ex* archaesinagoge*)P* unum et] *om. C* uiduae] uidue *BCO* ***1833*** porta] portam *FMZ(corr. ex* portem*)C* portae *W* porte *K* monumento] monumentum *BFN* momento *M* domo] domum *BN* id est in corde ... in monumento] *om. M* id est] uel *N* ***1834*** porta] porte *P* monumento] monumentum *BN* ***1835*** moritur] moratur *B* mortuus *Z* per] *om. A* si] *corr. ex* sic *P* sic *L* sicut *Z* *om. F* conuerterit] conuertit *P* conuertitur *FLM* uestitur *Z* homo] *add.* et *L* ***1836*** quadriduanum] *corr. ex* quia triduanum *W* quatriduanum *ACDFNOP(corr. ex* quia triduanum*)L* quia triduanum *MZ* fetentem] foetentem *A* consuetudine] *corr. ex* consuetudinem *P* consuetudinem *ABCDFKMNOW* ***1837*** paenitentiae] poenitentiae *AL* poenitenciae *C* paenitentie *O* penitentiae *NZ* penitentie *B* penitenciae *M* conuersionis] conuersationis *KN* resuscitatur] resuscitetur *F* resuscitantur *M* Martha] marta *ABCDO* maria *F* ***1838*** obuiauit] hobuiauit *P* uenit obuiam *FMZ* ei] christo *F* Martha] marta *ABCDOP* tenet] tenit *BN* tenuit *F* figuram] ficuram *P* figura *AN* ***1839*** ecclesiae] aecclesiae *ACMW* ecclesie *FO* ecclesia *K* quae *(editor's correction)*] que *LW* qui *ABCN* quia *DFKMOPZ* Christo] christum *BFN* domi] domui *P*

contemplatio intellegitur. QUI CREDIT IN ME, ET SI MORTUUS FUERIT, UIUET, siue corporaliter, siue in peccatis, per paenitentiam uiuet; ET OMNIS QUI UIUIT ET CREDIT IN ME NON MORIETUR IN AETERNUM, qui hic in bonis operibus uiuit in Christo, non morietur in aeternum. LACRIMATUS EST IESUS, ostendit sicut uerus deus, ita et uerus homo, et exemplum conpassionis proximi ostendit. LIGATIS MANIBUS ET PEDIBUS, intellegitur 'alligatis uinculis peccatorum'; FACIES SUDARIO COLLIGATA ERAT intellegit uelamen super corda Iudaeorum. SOLUITE EUM, intellegit per praedicationem fidei. QUID FACIEMUS, QUIA HIC HOMO MULTA SIGNA FACIT? Quia sicut lumen in domo obscura, quanto magis accenditur, tenebrae magis effugantur; e contrario, Iudaei quanta maiora signa in Christo uidebant, tanto magis obcaecabantur. TOLLENT LOCUM: Hierosolima, possident eam Romani et gentes, quia dispersi sunt per regiones Iudaeae. PRINCEPS CAIPHAS DIXIT, EXPEDIT UNUM HOMINEM MORI, QUAM TOTA GENS PEREAT, quia ministerium habebat prae manibus

---

1840 contemplatio] contemplacio *AMW* intellegitur] intelligitur *CP* intellegit *Z* *add.* per mariam *ACDFKLMOPRWZ* in] *om. P* me] mae *P* et] etiam *KM* etiam et *ACDOP* aetiam et *W* uiuet] uiuit *BFLNZ* uiuat *ACW* **1841** siue] si uero *P* peccatis] peccato *K* per paenitentiam] *om. C* paenitentiam] poenitentiam *L* penitentiam *ABDNPZ* penitenciam *M* uiuet] uiuit *BCDFKLNOZ* uiui *A* *add.* et *ACDKOPW* omnis] omnes *ABDKOP* **1842** aeternum] eternum *CLN* qui hic in bonis operibus uiuit in christo non morietur in aeternum] *om. ACDFKMOPWZ* **1843** Christo] christum *BN* aeternum *(editor's correction)*] eternum *BLN* **1844** et] *om. ACDFKLMOPWZ* **1845** compassionis *(editor's correction)*] conpassionis *LMNWZ* conpassionem *ABCDKO* cum passione *FP* ligatis] legati *BN* pedibus] pedes *BLMNZ* intellegitur] intelligitur *CP* ostendit *F* **1846** sudario] sudari *ADKO* sudarii *CZ* sudaria *F* colligata] conligata *ACFKLMNPWZ* conlegata *B* erat] *corr. ex* erant *P* erant *AC* intellegit] intellegitur *ADKOWZ* intelligitur *CP* **1847** uelamen] uellamen *D* corda] cor *BLNZ* Iudaeorum] iudeorum *ABCLNPZ* eorum *F* intellegit] intellegitur *ADKLOZ* intelligitur *CP* significat *F* per] *om. CFMPZ* **1848** praedicationem] predicationem *ABCLNPWZ* predicacionem *M* fidei] fidaei *W* *add.* De chaipha *L* faciemus] faci eorum *C* hic] *om. Z* signa facit] signa fa *B* significauit *N* **1849** obscura] obscurat *BN* quanto] *corr. ex* quando *P* magis a.] maius *W* **1850** tenebrae] tenebre *ABCKLMNOPWZ* magis] mais *A* effugantur] effucantur *AK* e] ae *PW* *om. F* Iudaei] iudei *ABCLP* quanto] quanta *ADOPW* signa] signo *F* **1851** obcaecabantur] obcecabantur *BDKLMNPZ(corr. ex* obcecambantur*)C* tollent] tollunt *C* **1852** Hierosolima] hyerosolima *FM* hierusolima *K* hyerusolima *DO* iherosolima *L* hierosolimam *NZ* hierusolimam *BW* hyerosolimam *P* iherosolimam *C* possident eam] possident ea *ABCFLN* possidente a *M* **1853** Iudaeae *(editor's correction)*] iudeae *Z* iudei *ABCLN* Iudaei *DFKMOPW* princeps] princebs *C* Caiphas] chaiphas *AC* expedit] expedi *A* **1854** quia] qui *C* ministerium] misterium *Z* mysterium *K*

et per spiritum dei. QUI DISPERSI ERANT, CONGREGARET IN UNUM: hic intellegit electos de toto mundo. IN REGIONEM IUXTA DESERTUM, IN EFFREM CIUITATEM, significat, relictis Iudaeis abiit ad gentes.

III. 12. *(Jn. 12:2-47)* MARTHA MINISTRABAT, ostendit actiuam uitam; LAZARUS DISCUMBENS CUM IESU, figurat ecclesiam ex gentibus. MARIA ACCEPIT LIBRAM UNGUENTI UNAM, id est, una fides; NARDI genus unguentorum est; PISTICI dicitur uasculum ubi mittebant unguentum bonum, quod olebat multum mirum. Pistici uasculum intellegit corda fidelium; unguentum odorem confessionis intellegit. Maria iterum designat ecclesiam. UNXIT PEDES IESU: pedes genus hominum significant, unctum per baptismum et chrismam, et per confessionem paenitentiae. Sicut antea ornauerat capillos, oculos, et osculum ad deceptionem hominum, ita per fidem conuersa est in paenitentiam. ET DOMUS

---

habebat] *add.* in *W* prae] pre *ABCLMNZ* per *P* *1855* per] *om. CO* spiritum] spiritu *C* dispersi] dispersa *Z* erant] *om. FLMZ* congregaret] congregarent *ADFLMOPWZ* congraegarent *C* hic] hinc *D* *1856* intellegit] intellegitur *ADFKLOWZ* intelligitur *CP* electos *(editor's correction)*] electi *BN om. ACDFKLMOPWZ* regionem] regione *AC* iuxta] iusta *C* desertum] deserto *BN* *1857* Effrem] effreem *Z* significat] significans *L* relictis Iudaeis *(editor's correction)*] relictos Iudaeos *DFKMOPWZ* relictos iudeos *ABLN* Iudaeos *(om.* relictis*) C* abiit] habiit *ABCLP* *1858* Martha] marta *ACDNOP* *1859* figurat] figuram tenet *LMZ* figuram tenuit *F* ecclesiam] aecclesiam *P om. ABCDFKLMNOZ* ex] *om. CFLMZ* gentibus] egentibus *C* gentium *L* maria] *add.* tenuit *F* *1860* accepit] accipit *B* libram] libra *BN* unguenti] ungenti *ABDOW* unam] una *BFMN* nardi genus] *corr. ex* nardi genas *P* nardi genas *A* nardinas *C* *1861* unguentorum] ungentorum *AOW* pistici] pisciti *N* mittebant] *corr. ex* mittebantur *L* mittebantur *ACDKMOPWZ* mittebatur *F* unguentum] ungentum *AOW* *1862* quod] *corr. ex* qui *L* qui *ABCDFKMNOZ* mirum] miram *AP* mirram *C* intellegit] intellegitur *ADFKOW* intelligitur *CP* *1863* unguentum] ungentum *ADMOWZ* unguenti *F* odorem] odore *M* confessionis] confessio *FLM* intellegit] intellegitur *ADFKLMOW* intelligitur *P* intelleguntur *C* intellectum dat *Z* iterum] autem *ACLPW* *1864* ecclesiam] aecclesiam *C* ecclesia *BFN(corr. ex* ecclesie*)L* aecclesia *M* unxit] uncxit *KNP* genus] genera *BFLMNZ* hominum] humanum *P* significant] significat *ABCDFKLMNORWZ* *1865* unctum] *corr. ex* ungtum *M* baptismum] babtismum *L* chrismam] crismam *ABCDMNOPWZ* et] *om. L* per] *om.* CF paenitentiae] poenitentiae *AKL* poenitenciae *C* penitentiae *P* penitenciae *M* penitentie *BN* *1866* ornauerat] ornauit *F* ornauerunt *ACDKOPW* capillos] capillo *AC* capilli *(corr. ex* capillo*)P* *add.* et *F* oculos] occulos *C* oculi *(corr. ex* oculos*)P* et osculum] ad osculandum *ACDKOPW* deceptionem] decepcionem *M* *1867* hominum] *corr. ex* hominem *P* in] ad *W* paenitentiam] poenitentiam *AK* poenitenciam *CW*

REPLETA EST EX ODORE UNGUENTI, ita et totus mundus repletus est de passione et resurrectione Christi. IN CRASTINUM UT AUDIUIT TURBA QUIA UENIT IESUS, ACCEPERUNT RAMOS PALMAE ET EXIERUNT OBUIAM IESU: figurat aduentum cum sanctis post resurrectionem, rapiuntur in aera obuiam domino; ET INUENIT ASINUM, per asinum intellegit populum gentilium; SEDIT SUPER EUM, per confessionem fidei. NOLI TIMERE, de perditione tua, QUIA SALUATOR TUUS UENIT. FILIA SION, congregatio fidelium ex Iudaeis et gentibus. TOTUS MUNDUS POST EUM ABIIT, significat per passionem et resurrectionem suam redemit mundum de peccato, et secuti sunt eum. ACCESSERUNT AD PHILIPPUM, ROGABANT UT UIDERENT IESUM, ostendit gentes per praedicationes apostolorum conuersas ad fidem. GRANUM TRITICI tenet figuram Christi. Granum tritici SI MORTUUM FUERIT MULTA GRANA ADFERT: ita et Christus per mortem suam multiplicauit ecclesiam. CLARIFICAUI, ET ITERUM CLARIFICABO: clarificauit illum in resurrectione Lazari, et iterum clarificauit per resurrectionem suam. PRINCEPS MUNDI MITTITUR FORAS, ostendit

---

penitentiam *PZ* paenitentia *O* poenitentia *F* paenitencia *M* penitentia *BLN* **1868** odore] odorem *BN* unguenti] ungenti *ADOW* est] *om. N* **1869** passione] *corr. ex* passionem *P* passionem *BN* et resurrectione] *om. BN* resurrectione] resurreccione *A* Christi] *add.* <D>e palmis *(marg.) L* **1870** uenit Iesus] iesus uenit *BN* Iesus] christus *A* acceperunt] acciperunt *B* palmae] palme *ABDKLNOPW* Iesu] iesum *KP* christum *A* figurat] ficurat *P* **1871** aduentum cum sanctis] aduentum cum sancti *N* cum sanctis aduentum FLM cum sancti in aduentum *Z* in aera obuiam] obuiam in aera *L* aera] aere *K* aerae *F* aeri *(corr. ex* aeriorum*)P* aerea *C* **1872** obuiam] obiam *P* domino] christo *FLMZ* intellegit] intellegitur *ADFKLOW* intelligitur *C(corr. ex* intelliguntur*)P* populum] popolum *Z* populus *C(corr. ex* populus*)P* **1873** gentilium] gentium *DK* confessionem] confessio *N* **1874** perditione] perdicione *MOW* perdicionem *BN* perdictione *AP* tua] tuam *BN* Sion] syon *KLP* congregatio] congregacio *AM* **1875** Iudaeis] iudeis *ABCN(corr. ex* iudeos*)L* Iudaeos *F* abiit] habiit *ABPZ* per] post *F om. N* **1876** suam] *add.* et *BFLMNZ* redemit] redimit *A* redimet *Z* mundum] mundo *BCFN* de] a *K* **1877** eum] *om. P* Philippum] philipum *K* filippum *B* uiderent] uideret *O* **1878** per] propter *M om. CK* praedicationes] predicationes *CLPWZ* predicaciones *AM* predicationem *BN* predicationis *F* conuersas] conuersos *F* **1879** fidem] *add.* De granum tritici *ACDKOPW* tenet] tenit *ABFKNPW* figuram] ficuram *P* significat *L* tritici[2]] tritichi *P* **1880** multa] multum *N* adfert] affert *ANP* **1881** ecclesiam] aecclesiam *ACM* aecclesias *Z* ecclesia *F* clarificaui] clarificauit *BP* clarificabo] clarificabor *BN* **1882** clarificauit[1]] clarificabat *Z* illum ... iterum clarificauit] *om. A* resurrectione] *corr. ex* resurrectionem *P* resurrectionem *BDKNO* **1883** princeps] princebs *C* mittitur] mittetur *N(corr. ex* mittitur*)L* mittatur *Z* foras] *om. FLMZ*

diabolum eiectum de potestate mundi per passionem crucis. AMBULATE DUM LUCEM HABETIS, dum Christum spiritaliter et corporaliter uobiscum habetis, NE TENEBRAE UOS CONPREHENDANT, id est ignorantia peccatorum et tenebrae persecutionis. ET ABSCONDIT SE AB EIS, siue corporaliter, siue spiritaliter. DOMINE, QUIS CREDIDIT AUDITUI NOSTRO? BRACHIUM DOMINI, filius dei est, CUI REUELATUM EST, aliter particula ex Iudaeis reuelata est et gentibus. HAEC DIXIT ISAIAS QUANDO UIDIT MAIESTATEM DOMINI: uidit in spiritu sedentem dominum super solium, ET LOCUTUS EST DE EO, in terris. QUI CREDIT IN ME, ostendit qui credit in me non solum secundum humanitatem, sed secundum diuinitatem; aliter, qui credit in me, non solum in me credit, sed in patrem, *quia ego in patre et pater in me*. QUI UIDIT ME, UIDIT ET PATREM, acsi aperte dixisset, Qui uidit me hominem uerum esse, et credit me uerum deum esse, uidit patrem meum secundum diuinitatem. NON UENI UT IUDICEM MUNDUM, SED UT SALUIFICEM MUNDUM: ostendit per effusionem sanguinis uenit redimere mundum in primo aduentu; in secundo aduentu ueniet iudicaturus mundum.

1884 diabolum] diabulum *F* eiectum] eiecto *(corr. ex* eiecti*)B* potestate] *corr. ex* potestatem *P* potestatem *CDO* *1885* Christum] christus *F* et corporaliter] *om. FMZ* uobiscum habetis] teneatis *(marg.)* uobiscum *L* uobiscum] uobis *BCN* habetis] abetis *P* *1886* tenebrae] tenebre *ABCFKLMNOPWZ* conprehendant] comprehendant *O* conpraehendant *D* conprehendent *F* id] hoc *F* est] *om. B* ignorantia] ignorancia *CMPW* *1887* tenebrae] tenebre *ABCFKLMNOPWZ* persecutionis] persequutionis *DOW* persecucionis *M* persecutiones *K* abscondit] habscondit *P* ab eis siue] habeis siue *P* corporaliter siue] *om. K* *1888* spiritaliter] specialiter *K* credidit] credit *ACDFKOP* *1889* aliter particula ... reuelata est] *om. L* Iudaeis] iudeis *ABCN* reuelata *(editor's correction)*] reuelatum *ABCDFKMNOPWZ* *1890* haec] hec *B om. P* Isaias] esaias *ABCDKLMNOWZ* esayas *P* quando] quado *(corr. ex* quando*)A* domini] dei *K* uidit] uiuit *N* *1891* spiritu] spiritum *P* dominum] domino *BN* locutus] loquutus *DLO* est] *om. C* *1892* ostendit qui credit in me] *om. ACDFKLMOPWZ* *1893* in] et *N* *1894* patre] patrem *BN* me[2]] *add.* est *Z* *1895* uidit[1]] uidet *CPZ(corr. ex* uidit*)L* uidit[2]] uidet *CPZ(corr. ex* uidit*)L* uidit[3]] uidet *CZ* me[2]] *om. ACDFKLMOPWZ* credit] *add.* in *BDFLMNPZ* uidit] uidet *CPZ* *1897* diuinitatem] diuinitate *DK* iudicem] iudicet *Z* *1898* saluificem] saluum faciem *ADOPW* saluum faciam *C* effusionem] efusionem *B* redimere mundum] redemere mundum *ABDNOW* redemendum *K* *1899* primo aduentu] primum aduentum *BFMN* secundo aduentu] *corr. ex* secundum aduentum *L* secundum aduentum *BFMN* ueniet] uenit *ACDKOPW*

III. 13. *(Jn. 13:1-34)* DILIGENS SUOS QUI ERANT IN MUNDO, USQUE IN FINEM DILEXIT EOS: exemplum dedit ut omnes in dilectione caritatis permaneant usque in finem. CENA FACTA, ostendit passionem Christi; post cenam non subsequitur prandium, sic et Christus postquam semel passus est, non iterum se ostendit passurum. SURGIT A CENA, ostendit post passionem resurrectionem siue ascensum; PONIT UESTIMENTA SUA, ostendit quia deponenda erant uestimenta eius ad crucem, et exspoliatus esset a Iudaeis. ET ACCEPIT LINTEUM, PRAECINXIT SE: per linteum intellegit mortificationem ipsius; MITTIT AQUAM IN PELUEM, ostendit gratiam baptismi. COEPIT LAUARE PEDES DISCIPULORUM ET EXTERGERE LINTEUM QUO ERAT PRAECINCTUS: per lauationem, baptismum apostolorum; per pedes, intellegitur uniuersus saecularis populus baptizandus; per extersionem lintei, ostendit per passionem Christi extersionem peccatorum. NON LAUABIS MIHI PEDES IN AETERNUM, pauore perterritus dicebat hoc, SI NON LAUERO TE, NON HABEBIS PARTEM MECUM IN AETERNUM. intellegit quia qui non est lauatus per baptismum et confessionem paenitentiae non habebit

---

1901 mundo] mundum *P* **1902** eos] *add.* et *B* exemplum] *add.* enim *C* in] *om. Z* dilectione] *corr. ex* dilectiones *F* dilectionem *B* **1903** permaneant] permaneat *ADN* usque] usquae *P* cena] caena *CDFLO* facta] *add.* est *M* **1904** cenam] caenam *CDFOPZ* sic] sicut *P* postquam] per quam *L* **1905** est] *om. F* se] sed *D* ostendit] ostensit *N* passurum] pasurum *P* a] *corr. ex* ad *P* ad *ABFN om. Z* cena] caena *CDFOPZ* caenam *A* cenam *BN* **1906** post] per *L* et] *om. ABCDKNO* ascensum] ascensionem *M* sua] *om. CP* **1907** deponenda] deponendi *D* erant] erat *ACDKMOZ* ad] a *N* et] *om. N* exspoliatus *(editor's correction)*] expoliatus *ABCDFKMNOPZ* expolinatus(?) *(corr. ex* expoliatus*)L* **1908** esset] esse *N* sit *FLMZ* a] ad *C* Iudaeis] iudeis *BCL* accepit] (cepit *del.*) accipiens *P* cepit *C* praecinxit] precinxit *BFLMNZ* precincxit *ACKOP* se] sae *F om. BN* intellegit] intellegitur *ABDFKLMO* intelligitur *CP* **1909** mortificationem] mortificacionem *A* mortificatio *(corr. ex* mortificationem*)LP* mortificacio *M* peluem] peluim *M* pelue *BN* piluem *A* gratiam] graciam *B* gratia *N* **1910** baptismi] babtismi *L* coepit] cepit *BMOZ* caepit *AP* discipulorum] *add.* suorum *AL* linteo] *corr. ex* linteum *P* linteum *ABDKNO* quo] *corr. ex* quod *P* quod *ABCDKNO* **1911** praecinctus] precinctus *ABCFKLMNOPZ* lauationem] lauacionem *AM* baptismum] babtismum *L* **1912** intellegitur] intelligitur *CP* intellegit *BFMNZ* uniuersus] uniuersos *FMZ* saecularis] secularis *ABCKLNP* seculares *MZ* populus] populos *FZ* baptizandus] babtizandum *(corr. ex* babtizandus*)L* baptizandos *FMZ* per] *om. F* extersionem] extersiones *ACDKOPZ* extersionis *B* lintei] lentei *B* per] *om. FKLMZ* christi] *add.* et *FLMZ* **1913** extersionem] extersioni *BN* lauabis mihi] la-------chi *C* aeternum] eternum *BL(add.* per*)C* perterritus] preteritus *AFP* hoc] et *FLMZ om. N* si] *om. Z* **1915** habebis] abebis *C* in aeternum] in eternum *BC om. L* intellegit] intellegitur *ADFKLO* intelligitur *CP* quia] *om. ABCDFKMNOPZ* qui] *om. L* **1916** est] *om. CN*

partem cum deo. ET ACCEPIT UESTIMENTA SUA ITERUM, quod significat reuertitur fides ad Iudaeos in finem mundi. NON EST SERUUS MAIOR DOMINO SUO, NEQUE APOSTOLUS MAIOR EO QUI MISIT ILLUM, ostendit sicut ego patior, et uos patimini; in alio sensu, sicut ego me humilio uobis usque ad uestigia uestra, ita humiliate uos omnibus. LEUAUIT CONTRA ME CALCANEUM SUUM, ostendit sicut calcaneum extrema pars membrorum est, sic et dominus meus in extrema aetate mundi passus est; siue et consummata scriptura Christus passus est. ET POST BUCCELLAM INTROIUIT SATANAS in Iudam, ostendit, sicut ait apostolus, *Qui indigne* accipit corpus domini et sanguine eius *iudicium sibi manducat et bibit.* CLARIFICATUS IESUS, hic praeteritum pro futuro posuit. PRAECEPTUM NOUUM DO UOBIS, UT DILIGATIS INUICEM: in uetere dictum est, *Diliges amicum tuum et odio habebis inimicum tuum;* dominus dicit, 'Diligite inimicos uestros; hoc praeceptum nouum est'.

III. 14. *(Jn. 14:1-31)* NON TURBETUR COR UESTRUM, praedicabat apostolis de passione sua, ut non turbarentur; CREDITE IN DEUM ET IN ME

---

baptismum] babtismum *P* babtis— *L* paenitentiae] poenitentiae *AL* poenitenciae *C* penitentiae *NZ* penitenciae *M* penitentie *B* habebit] abebit *C* habet *BN* habeat *Z* ***1917*** accepit] accipit *B* quod] quo *B* co *N* significat] significauit *F* ***1918*** reuertitur] *corr. ex* reuertatur *N add.* a *BN* fides] fide *BN om. ACDKOP* ad] a *BN* Iudaeos] iudeos *(corr. ex* iudeis*)L* iudaeis *DKOP* iudeis *ABCN* finem] fine *FNZ* ***1919*** apostolus] apostolis *P* ***1920*** ego] *add.* uos *DO* patior] pacior *ABLMNO* et] *om. ACP* et uos] *om. DO* patimini] patiamini *F add.* et *P* alio] aliud *C* humilio] humilior *ABCDFKLMNOP* uobis] *om. N* ***1921*** usque] usquae *P* ad] *om. MZ* uestra] ----- *L* humiliate] humilitate *Z* leuauit] leuabit *ABCDKLMOPZ* ***1922*** extrema] extremae *C* extramae *P* extra me *A* ***1923*** sic] sicut *F* meus] noster *M* in] *om. CP* aetate] etate *BCL* aetatae *M* siue et ... passus est] *om. L* siue] sicut *K* ***1924*** consummata] consumata *ADKOP* buccellam] bucellam *ACDMOP* buccellum *K* bucella *BN* introiuit] introibit *AKNO* introibi *B* ***1925*** Satanas] sathanas *CDLO* in] *add.* in *B om. N* Iudam] iuda *BN* iudeam accipit] *corr. ex* accepit *L* accepit *MZ* acciperit *ACDKP* acceperit *BNO* ***1926*** sanguinem] sanguine *ADKO* eius] *om. Z* iudicium] iuditium *CDLZ* ***1927*** clarificatus] clarificaturus *F add.* est *K* praeteritum] preteritum *ABCLMNOPZ* praeceptum] preceptum *ABCMNOPZ* do] de *B* ***1928*** inuicem] inuincem *P* uetere] ueteri *(corr. ex* uetere*)L* diliges] *corr. ex* diligis *L* diligis *ABDFKMNOPZ* ***1929*** amicum] animicum *K* odio] hodio *CPZ* habebis] habebit *A* habebiis *Z* ***1930*** praeceptum] preceptum *ABCFLMNPWZ* ***1931*** turbetur] conturbetur *L* praedicabat] predicabat *ABCFLMNPZ* ***1932*** apostolis] apostolos *FM* apostolus *Z* passione sua] passionem suam *BN* turbarentur]

CREDITE, quia filius dei sum. IN DOMO PATRIS MEI MANSIONES MULTAE SUNT, id est in ecclesia doctrinae multae sunt; sicut in uno homine sensus diuisi sunt, sic in ecclesia, quae est corpus Christi, gratiae multae diuisae sunt. UADO PARARE UOBIS LOCUM: parabo uobis uitam aeternam, sicut ait apostolus, *Aduocatum habemus apud patrem* qui interpellat pro nobis. EGO SUM UIA ET UERITAS ET UITA: uia sine errore Christus est, ueritas sine fallacia, et uita sine morte. AMODO NOSTIS EUM, seu UIDISTIS EUM, quem uiderunt oculis corporis, cognouerunt oculis cordis secundum diuinitatem, per inlustrationem spiritus sancti. QUI UIDIT ME, UIDIT ET PATREM MEUM, quia ego et pater unum sumus. ET MAIORA HORUM FACIET, quomodo facient maiora? Quia Christus per fimbriam mulierem sanauit, apostoli uero per umbram infirmos curabant. ROGABO PATREM MEUM ET ALIUM PARACLETUM DABIT UOBIS, SPIRITUM UERITATIS QUEM MUNDUS NON POTEST ACCIPERE: hoc dixit, spiritus non in forma hominis ueniet sicut ego sum, sed in specie ignis; hoc est quia deus incorporeus est, de cuius maiestate plena sunt omnia. Per bis spiritum acceptum,

---

turbarent *ABCDFKLNOPZ add.* philipp-- iacob *(marg.) L* **1933** filius dei] dei filius *L* mei] maei *Z* multae] multe *ABFKLNPZ* **1934** ecclesia] aecclesia *MNZ* ecclesiae *D* doctrinae] doctrine *ABLO* multae sunt] multe sunt *ABKL* sunt multae *F* uno] huno *P* unum *BN* homine] hominae *P* hominem *BN* **1935** sensus] *corr. ex* sensos *P* sensos *ABKN* diuisi] *corr. ex* diuisos *P* diuise *L* diuisae *Z* diuisos *ABDKNO* et] *om. ACDKOP* ecclesia] aecclesia *CMNP* aeclesiis *Z* quae est *(editor's correction)*] quod est *MN* quod *BFL* quod per *Z* per *ACDKOP* gratiae] graciae *M* gratie *BL* gratiaae *P* graciaae *A* multae] multe *BDFKN(corr. ex* multi*)L* **1936** diuisae] diuise *ABDKLMOPZ* sunt] *om. L* uado] uade *D* parare uobis] uobis parare *ABCDKNOP* parabo] parare *C* uitam] uita *D* aeternam] eternam *B om. P* **1937** sicut] sic *L* apud] aput *AC* **1938** et[1]] *om. F* uia] uiam *C om. A* errore] *corr. ex* errorem *P* **1939** fallacia] fallatia *BDKLNOZ* uita] uitae *DO* nostis] notis *C* **1940** eum] *om. CP* quem] que non *Z* oculis[1]] occulis *C* oculis[2]] occulis *C* oculos *BN* **1941** diuinitatem] *add.* uel *L* inlustrationem] inlustracionem *ABM* spiritus] *corr. ex* spiritu *P* spiritu *D* spiritui *ACKO* sancti] *corr. ex* sancto *P* sancto *AC* uidit] uidet *CZ(corr. ex* uidit*)L* **1942** uidit] uidet *CZ(corr. ex* uidit*)L* meum] *om. M* unum] humum *N* sumus] summus *P* et] ex *FM* horum] orum *P* hora *Z* **1943** faciet] faciat *(corr. ex* faciet*)Z* facient *M* facient] faciunt *LNZ* mulierem] mulieres *M* **1944** sanauit] sanabit *BN* infirmos] infirmus *A* rogabo] rogo *CF* rogaui *L* **1945** paracletum] paraclitum *ABCDLMOP* dabit] dabo *M* spiritum ... mundus] --------------------dus *(folio damaged) F* **1946** accipere] acciper- *F* hoc ... non] *folio damaged F* hoc] hic *N* spiritus] spiritu *BN* in forma] infirma *F* hominis ueniet *(editor's correction)*] ueniet hominis *ACDKNOP* ueniet homines *B* **1947** sicut ego ... in] *folio damaged F* specie] speciem *C* speciae *DMNOZ* spaetiae *P* deus ... cuius] *folio damaged F* deus] *om. L* incorporeus] incorporius *B* **1948** omnia ... spiritum] *folio damaged F*

dilectio dei et proximi intellegitur; 'spiritum ueritatis quem mundus non potest accipere' ostendit qui mundum diligit non accipit illum. NON RELINQUAM UOS ORFANOS, ostendit non relinquam uos secundum diuinitatem. IN ILLA DIE COGNOSCETIS, id est, in futuro cognoscetis, siue in resurrectione, quia EGO IN PATRE, id est secundum diuinitatem. UOS IN ME, quia membra mea estis, Ego in uobis, in dilectione cordis uestri. MANIFESTABO EI ME IPSUM, id est credenti in se. Ostendit secundum diuinitatem. ET MANSIONEM APUD EUM FACIEMUS, sicut ipse dicit, *Ubi duo uel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum et ego in medio eorum.* Pacem meam do uobis, sicut et ego patienter suffero omnia, ita et uos *in patientia uestra possidebitis animas uestras.* PACEM MEAM RELINQUO UOBIS, sicut et ego passurus sum, et post me uos patiemini. NON SICUT MUNDUS DAT, EGO DO UOBIS: mundus interruptam pacem dat, deus aeternam. PATER MAIOR ME EST, ostendit secundum diuinitatem pro incarnatione. UENIT PRINCEPS MUNDI HUIUS ET IN ME NIHIL INUENIT,

---

acceptum] --ceptum *F* bis] his *K* uis *A* ***1949*** proximi] *corr. ex* proximo *P* intellegitur] intelligitur *P* intelleguntur *K* intellegit *Z* intellitur *C* quem] quaem *K* mundus non potest] *folio damaged F* accipere] ------re *F* ***1950*** ostendit] *add.* quia *F* mundum] m----- *F* diligit non accipit] *folio damaged F* accipit] *corr. ex* accepit *P* accepit *ADO* ***1951*** relinquam] relinqu-- *F* uos ... secundum] *folio damaged F* orfanos] orfanus *A* ***1952*** diuinitatem] ------tatem *F* cognoscetis ... futuro] *folio damaged F* cognoscetis] cognoscitis ADKOP futuro] futurum *BN* cognoscetis] cognoscitis *BDOP* ***1953*** in ... ego in] *folio damaged F* resurrectione] resurreccione *Z* resurrectionem *BN* patre] patrem *BN* secundum] se------- *F* diuinitatem uos in me] *folio damaged F* diuinitatem] *add.* et *L* ***1954*** quia] *add.* in *F* membra] memb-- *F* mea ... dilectione] *folio damaged F* membra] menbra *P* in] *om. N* dilectione] dilectionem *BN* uestri] uestrae *MZ* uestre *F* *om. CP* ***1955*** manifestabo] m--------- *F* ei ... id est] *folio damaged F* ei] eis *BLMNZ* *om. D* me ipsum] metipsum *C* ipsum] ipso *BN* credenti] --denti *F* ostendit ... diuinitatem] *folio damaged F* ***1956*** mansionem] man------ *F* apud ... ipse] *folio damaged F* apud] aput *ACLM* dicit] dixit *CF* ubi ... sunt] *folio damaged F* ***1957*** tres] iii *B* congregati] congregate *B* sunt] fuerint *L* nomine ... pro incarnatione] *folio damaged F* et] *om. L* ***1958*** meam] mea *A* sicut] sic *L* *add.* et *ACDKLMOP* patienter] pacienter *ABCLMNO* suffero] sufferro *B* suggero *CDKLMOPZ* subgero *A* ita] itta *C* in patientia] inpaciencia *C* ***1959*** patientia] pacientia *AO* paciencia *M* pacientias *BN* pacientiis *L* uestra] uestras *B* uestris *L* possidebitis] possedebitis *AKZ* meam] *om. N* relinquo] relinco *C* ***1960*** et] *om. B* et ego] *om. N* passurus] pasurus *P* patiemini *(editor's correction)*] paciemini *A* patimini *BCDKLMNOPZ* ***1961*** dat¹] *om. A* interruptam] interrupta *M* incorruptam *(corr. ex* interruptam*)P* pacem] pace *A* deus] *om. M* ***1962*** aeternam] eternam *BN* ostendit] *om. N* pro] per *P* ***1963*** incarnatione] incarnacione *M* incarnationem *BNP* hi carnacionem *A* princeps] princebs *C* prin---- *F* mundi huius ad me] *folio damaged F* ad me] *om. ACDKO* nihil] nichil *C*

ostendit, uenit diabolus ad crucem et in domino non inuenit peccatum ullum; quaesiuit capere et captus est ab eo. SICUT PRAECEPIT MIHI PATER, SIC FACIO, ostendit, misit illum pater ut sanguinem suum funderet pro genere humano, ita et fecit.

III. 15. *(Jn. 15:1-27)* EGO SUM UITIS UERA, unde profluit aqua et sanguis; ET PATER MEUS AGRICOLA EST, id est cultor ecclesiae uel mundi huius. Per 'palmitem' intellegit apostolos siue fideles ecclesiae; SICUT PALMES NON POTEST A SE FRUCTUM FERRE NISI MANSERIT IN UITA, sic et unusquisque, nisi manserit in Christo, non potest fructum ferre. IN HOC CLARIFICATUS EST PATER MEUS, quasi aperte dixisset, In me clarificatus est; UT FRUCTUM PLURIMUM AFFERATIS, sicut et ego per praedicationem et passionem fructum feci, ita et uos similiter facite. SICUT DILEXIT ME PATER, ET EGO DILEXI UOS: sicut misit me pater praedicare et pati, et ego mitto uos. MAIOREM CARITATEM HANC NEMO HABET, UT QUIS ANIMAM SUAM PONAT PRO AMICIS SUIS: dilectio fortior est morte; ego per dilectionem

---

1964 ostendit ... ad] *folio damaged F* crucem] --ucem *F* diabolus] diabulus *AB add.* uenit *L* inuenit] inue--- *F* peccatum ullum] *folio damaged F* ***1965*** ullum] illum *ABMN* quaesiuit] quesiuit *ABCLMNP* --aesiuit *F* captus] cap--- *F* est ab eo sicut] *folio damaged F* praecepit] precepit *ABCLMZ* precaepit *P* -------it *F* mihi] michi *C* ***1966*** sic facio ... pater] *om. P* facio] fatio *C* ostendit ... pater] *folio damaged F* misit] michi *C* ut] in *B* suum] suam *B* funderet ... humano] *folio damaged F* funderet] funderit *BN* pro] per *AC* ***1967*** genere] generi *ABCDKLMNOZ* ***1968*** uitis ... profluit] *folio damaged F* profluit] profuit *C* aqua] -qua *F* ***1969*** sanguis] *corr. ex* sanguinis *P* sanguinis *CDO* meus ... cultor] *folio damaged F* agricola] agricula *AKP* ecclesiae] aecclesiae *ACMN* ecclesie *P* ecclesia *B* ***1970*** huius per palmitem] *folio damaged F* huius] unus *AC* per] pro *N* intellegit] intellegitur *ADKO* intelligitur *CP* intelleguntur *Z* intellegimus *L* ------egitur *F* apostolos] apostolus *BCDFLNO* apostoli *Z* siue ... sicut] *folio damaged F* fideles] fidelis *AB* ecclesiae] aecclesiae *AC* ecclesie *P* ***1971*** palmes] palmis *ABDFKNOPRWZ* a se .... in hoc] *folio damaged F* a se] *om. L* ferre] ferrae *P* nisi manserit ... fructum ferre] *om. L* uita *(editor's correction)*] uitae *CKLMOP* uite *ABDNZ* ***1972*** ferre] ferri *BN* ferrae *K* ***1973*** clarificatus] clarificaturus *MN* --------tus *F* meus ... me] *folio damaged F* quasi] quia sic *B* quia si *N* aperte] apperte *C* clarificatus] --arificatus *F* est ut ... afferatis] *folio damaged F* ***1974*** sicut] siqut *C* et] *add.* et *C om. BN* per] *om. BKMZ* praedicationem] predicationem *BCKLNPZ* predicationem *AM* et passionem] *om. N* ***1975*** feci] faeci *M* fecit *C* ita et ... me] *folio damaged F* pater] pa--- *F* ***1976*** et ego ... mandata et] *folio damaged F* et ego ... pater] *om. L* et e.] *om. A* me] ma *N* dilexi] dilexit *C* praedicare] predicare *ABCLMNPZ* et[3]] *om. BN* ***1977*** hanc] *om. MLZ* ***1978*** suis] *add.* pro *Z* dilectio] dilectione *PZ* dilectior *A* fortior *(editor's correction)*]

patior pro uobis, et uos patimini pro ecclesia. OMNIA QUAE AUDIUI A PATRE MEO NOTA FECI UOBIS, id est mandata et praecepta euangelica. ELEGI UOS DE MUNDO, id est de mundanis actionibus; NON ESTIS DE MUNDO, id est quia non diligitis mundum. Ut ait Salomon, *Talis est mulier adultera quae comederit, tergit os suum, dicit, Non sum operata malum*: figuram tenet ecclesiae ex gentibus, quae per confessionem abstersit se de inmunditia peccatorum. SI NON UENISSEM ET LOCUTUS FUISSEM EIS, PECCATUM NON HABERENT: peccatum requisitionis. AB INITIO MECUM ESTIS, id est ab initio praedicationis.

III. 16. *(Jn. 16:7-33)* SI EGO NON ABIERO, PARACLETUM NON UENIET: si ego non abiero per passionem ad patrem, spiritus sanctus non ueniet ad uos. CUM UENERIT PARACLETUS, ARGUET MUNDUM DE PECCATO, qui non crediderunt in me, per praedicationem uestram credent. DE IUSTITIA

---

forcior *M* patior *CDKLOPZ* pacior *ABN* add est *M* morte] mortem *PZ* per] pro *CZ* patior] pacior *ABMN* et uos ... feci uobis] *om. L* *1979* ecclesia] aecclesia *ACM* quae] que *ADMPZ* quecumque *BN* *1980* patre] *corr. ex* patrem *N* nota] notam *BDN* et] ex *ACDKOP* praecepta] precepta *ABCFKLMNPZ* euangelica] euuangelica *BF* euangelista *L* *add.* ego *LZ* elegi uos ... estis de mundo] *folio damaged F* *1981* mundanis] mundatis *D* estis] est *C* *1982* diligitis] dilegitis *BN* diligatis *K* diliges *C* mundum ut ait Salomon] *folio damaged F* Salomon] salamon *PZ* est] *om. K* adultera] adulte-- *F* *om. N* *1983* quae comederit] *folio damaged F* quae] que *ABLMNP* comederit] commederit *DMOZ* cumederit *(corr. ex* cummederit*)L* tergit] ---git *F* suum] sum *P* sum] su- *F* operata malum] *folio damaged F* malum] *corr. ex* mala *M* figuram] ficuram *P* ----ram *F* *1984* tenet] tenit *BN* ecclesiae] aecclesiae *AC* ecclesie *BL* ecclaesiae *Z* eclesiam *F* ex gentibus] *om. ACDFKLMOPZ* quae ... abstersit] *folio damaged F* quae] que *P(corr. ex* qui*)L* qui *BMNZ* abstersit] abstergit *L* abstaersit *Z* de] id est *ABCDFKLNOPZ* *1985* inmunditia] inmundicia *M* inmundia *B* emunditia *DFKLOP* emundicia *AC* peccatorum ... uenissem] *folio damaged F* et] *add.* non *BN* locutus] loquutus *DO(corr. ex* loquatus*)L* *add.* non *ACKOP* eis ... haberent] *folio damaged F* *1986* eis] eos *C* haberent] *add.* id est *ACDKOP* requisitionis] requisicionis *ABM* requisionis *C* requis------- *F* ab ... estis] *folio damaged F* initio] inicio *ABMP* *1987* initio] inicio *ABMP* praedicationis] predicationis *ABCKLNPZ* predicacionis *M* pred--------- *F* *1988* si ego non abiero paracletus non ueniet] *om. ABCDFKLNOPZ* si ego non abiero ... abiero] *folio damaged F* *1989* abiero] habiero *ABLMPZ* patrem] pa---- *F* spiritus ... ad uos] *folio damaged F* *1990* cum] dum *F* paracletus] paraclitus *ABCLMOP* paraclytus *D* pa-------- *F* arguet mundum] *folio damaged F* arguet] arguit *BN* argue *C* qui] quia *ADKOP(corr. ex* qui*)L* non] n-- *F* *1991* crediderunt ... per] *folio damaged F* praedicationem] predicationem *BCKLNPZ* predicacionem *AM* ---dicationem *F* uestram] nostram *CP* uestra *A* u----- *F* credent ... ad] *folio damaged F* credent] *eras.? L* iustitia] iusticia *ABM*

QUIA AD PATREM UADO; DE IUDICIO AUTEM QUIA PRINCEPS HUIUS MUNDI IAM IUDICATUS EST. Arguet de peccato, ut per praedicationem uestram conuertantur ad paenitentiam. De iustitia, sicut diligit proximum, diligat deum, ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota uirtute. De iudicio, ut quaecumque uultis ut faciant uobis homines, haec et uos facite illis: haec est lex et prophetae. MODICUM ET IAM NON UIDEBITIS ME, significat dum in sepulchro iacuit, non uiderunt eum; MODICUM ITERUM ET UIDEBITIS ME, ostendit post resurrectionem uiderunt eum. UENIET HORA QUANDO NON IN PROUERBIIS LOQUAR UOBIS, SED PALAM DE PATRE MEO MANIFESTABO UOBIS, id est post resurrectionem. IN ILLO DIE IN NOMINE MEO PETITIS, quia ascendo ad patrem. IN MUNDO PRESSURAM HABEBITIS, id est a mundanis hominibus tribulationem habebitis; EGO UICI MUNDUM HUNC, id est alligaui fortem, qui est diabolus.

III. 17. *(Jn. 17:6-22)* PATER QUOS DEDISTI MIHI DE MUNDO TUI ERANT,

---

1992 de iudicio .... princeps] *folio damaged F* iudicio] iuditio *ACDLPZ* princeps] princebs *C* huius mundi] mundi huius *FMZ* iam ... peccato] *folio damaged F* ***1993*** est] *om. A* arguet] *corr. ex* arguit *L* arguit *BMN* argue *C add.* me *ACDKOP* ut] et *BN* per] *om. COP* praedicationem] predicationem *BCKLNPZ* predicacionem *AM* predic------ *F* uestram ... ad] *folio damaged F* uestram] nostram *C* ***1994*** paenitentiam] poenitentiam *ACKL* penitentiam *BNPZ* penitenciam *M* --nitentiam *F* de iustitia sicut] *folio damaged F* iustitia] iusticia *ABMOP* iustitiam *C* diligit] dilexit *LZ* dilig-- *F* proximum ... ex] *folio damaged F* diligat] diliget *Z* ***1995*** toto] to-- *F* corde ... id est post] *folio damaged F* et[1]] *om. BN* et[2]] *om. BN* iudicio] iuditio *CDLNZ(corr. ex* iudicio*)P* ***1996*** quaecumque] quecumque *ABMNPZ* quicumque *C* que *L* faciant] fatiant *N* homines] hominis *B add.* bona *BN* haec[1]] hec *B* et] *om. A* haec[2]] hec *B om. M* ***1997*** est lex] lex est *K* lex] *om. P* prophetae] prophete *ABCL* et iam] *add.* et *AKN* significat dum ... uidebits me] *om. ACDKLOPZ* significat] id est *M* in sepulchro iacuit *(editor's correction)*] in sepulchrum iacuit *B* sepulchrum iacuit *N* iacuit in sepulchro *M* ***1998*** non uiderunt eum] *om. M* iterum] *om. M* me] *om. M* ***1999*** ostendit] quia *Z* eum] eam *C* hora] ora *C* ***2000*** meo] *om. C* ***2001*** id est] ostendit *K* resurrectionem] -----------nem *F* nomine] nomen *L* nomi-- *F* meo ... ascendo] *folio damaged F* meo] *om. C* petetis] petitis *ABDKNO* ***2002*** patrem] *add.* meum *MZ* mundo pressuram] *folio damaged F* mundo] mundum *C* pressuram] presuram *AP* praesuram *DKO* habebitis] ------tis *F* a] ad *BN* mundanis] mundanas *N* ***2003*** hominibus] ho------- *F* tribulationem] tribulacionem *ABM folio damaged F* habebitis] -abebitis *F* uici] uinci *CK* mundum] mun--- *F* hunc id est alligaui] *folio damaged F* ***2004*** alligaui] alligauit *ABN* adligauit C fortem] ---ti *F* qui *(editor's correction)*] quod *ABCDFKLMNOPZ* diabolus] diabulus *FZ* ***2005*** pater ... de] *folio damaged F* quos] quod *Z* mihi] michi *C* mundo] --ndo *F*

id est in praesentia; 'et mihi eos dedisti', hoc est ad docendum et ad saluandum. ET SERMONEM TUUM SERUAUERUNT, id est quia permanserunt in fide. EGO PRO EIS ROGO, NON PRO MUNDO ROGO, id est qui mundum diligunt, quia scit deus qui sunt eius. OMNIA MEA TUA SUNT, ET TUA MEA SUNT, ET CLARIFICATUS SUM IN EIS, id est in his gentibus manifestatus sum, qui crediderunt in me. ET IAM NON SUM IN MUNDO, ET HII IN MUNDO SUNT, ET AD TE UENIO: in mundo sum corporaliter, in mundo non sum actionibus. ET PRO EIS SANCTIFICO ME IPSUM, id est per martyrium et resurrectionem. EGO CLARITATEM QUAM DEDISTI MIHI DEDI EIS, id est praecepta diuina siue doctrina euangelica.

III. 18. *(Jn. 18:1-16)* EXIUIT CUM DISCIPULIS SUIS TRANS TORRENTEM CEDRON, hoc est exiuit de mundo cum his qui diligunt eum, praecurrens sicut torrens Cedron, id est fluuius decurrens. Iterum, Cedron significat impetum persecutionis. Transire trans Cedron, hoc est de mundo ad

---

2006 in ... eos] *folio damaged F* praesentia] presentia *ABLNPZ* presencia *CM* mihi e.] michi *C* dedisti] ----sti *F* docendum] docen--- *F* et ad saluandum] *folio damaged F* ad] *om. L* ad saluandum] *om. A* ***2007*** et] *om. ACDKLMOPZ* sermonem] -----nem *F* tuum] *om. L* seruarerunt] seruaue---- *F* id est quia] *folio damaged F* quia] qui *C* permanserunt] -----------t *F* ***2008*** rogo ... est qui] *folio damaged F* ***2009*** quia scit ... eius] *folio damaged F* deus] dominus *CDOP om. A* omnia] ---ia *F* et tua mea sunt et] *folio damaged F* et tua mea sunt] *om. BN* ***2010*** sunt] *om. LMZ* clarificatus] ---rificatus *F* in[1]] *om. D* id est ... manifestatus] *folio damaged F* manifestatus] maenifestatus *K* ***2011*** crediderunt] credide---- *F* in me ... sum in] *folio damaged F* sum] sunt *C* mundo] --ndo *F* hii] *om. ABCDKLNOP* mundo sunt ... uenio] *folio damaged F* ***2012*** sunt] *corr. ex* sum *L* sum *ABDKNOP* ego] *om. ABCDKNOP* uenio] uado *MZ* sum[1]] sunt *MZ* corporaliter ... non sum] *folio damaged F* sum a.] sunt *MZ* ***2013*** actionibus] accionibus *BN* occisionibus *Z* -ctionibus *F* et pro eis ... id est] *folio damaged F* sanctifico] *corr. ex* sanctifica *M* sanctificabo *A* me ipsum] metipsum *CP* martyrium] martirium *CZ* martyrio *BN* martyri-- *F* et resurrectionem ego] *folio damaged F* ***2014*** resurrectionem] resurrectione *AB* claritatem] ---------m *F* dedisti ... diuina] *folio damaged F* mihi] michi *C* dedi] dedisti *L* ***2015*** praecepta] precepta *ABCKLMNPZ* doctrina ... transire trans Cedron] *folio damaged F* doctrina] doctrinam *LP* euangelica] euuangelica *B* euangelicam *LP* *add.* De passione domini dicit *ACDKOP* De passio<ne> *(marg.) L* ***2016*** torrentem] torentem *C* ***2017*** Cedron] caedron *AL* praecurrens *(editor's correction)*] precurrens *BLMNZ* percurrens *ACDKOP* ***2018*** Cedron[1]] caedron *A* id est ... iterum Cedron] *om. A* Cedron[2]] caedron *L* ***2019*** impetum] inpetum *BMP* persecutionis] persequutionis *DO* persecucionis *M* trans] per *B add.* torrentem *Z* est] *om. B*

patrem, de Iudaeis ad gentes. UBI ERAT HORTUS, id est uita aeterna; et aliter, hortus domini ecclesia est, ubi sunt rosae martyres, lilia uirgines, uiolae confessores. Ibi cenauit, id est in ecclesia docuit. UENERUNT IUDAEI CUM LANTERNIS ET FACULIS, ipsi sibi accenderunt lumen: ad nos significat lumen ueritatis, ad illos poenalem flammam. ADDUXERUNT EUM AD ANNAM: Anna interpretatur 'gratia eius', quia per gratiam dei acceperat sacerdotii principatum, sed male illo usus est. OSTIARIA quae introduxit Petrum in atrium tenet figuram primitiuae ecclesiae.

III. 19. *(Jn. 19:17-36)* IESUS BAIULANS SIBI CRUCEM SUAM, dedit exemplum, ut ipse ait, *Qui uult post me uenire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me.* Duo latrones crucifixerunt cum Iesu, ambo reprobi: qui confessus est significat ecclesiam gentium, qui permansit in perfidia sua ostendit Iudaeos. SCRIPTUM ERAT IN TITULO, hoc

---

2020 patrem] *add.* hoc est *F* Iudaeis] iudeis *BL corr. ex* iudaeos *P* iudaeos *DFKO* iudeos *ACF* gentes] *folio damaged F* erat] *om. C* hortus] ortus *BDFKLMNOP* uita] uitam *C* aeterna] eterna *BN* eternam *C* et aliter] *folio damaged F* ***2021*** hortus] ortus *ABDFKLMNPZ* ecclesia] aecclesia *AC* aeclesia *M* rosae] rose *AL* pro se *B* per se *N add.* et *L* martyres] martires *CN add.* et *FLMZ* lilia] liilia *C* uirgines] uirginis *ABN om. L* ***2022*** uiolae] uiole *F* uioles *L* uilici *B* uigili *N* uel *ACDKOP* ibi] ubi *F* cenauit] caenauit *ACDOPZ* in] *om. BN* ecclesia] aecclesia *MP* aeclesia *C* ecclesea *B* docuit] *om. Z* uenerunt] uerunt *F* ***2023*** Iudaei] iudei *ABCL* iudeis *N* lanternis] laternis *BCDMNP* faculis] facculis *L* facibus *FMZ add.* et *FZ add.* id est *M* sibi] ibi *C* ***2024*** ueritatis] ueritas *F* poenalem *(editor's correction)*] paenalem *P* poenalis *F* paenalis *M* poenali *ACDO* paenali *K* penalis *BLN* penali *Z* flammam] flamma *BFLMNZ* ***2025*** Annam] anna *A* annan *NP* Anna] annas *P* interpretatur] interpraetatur *DO* gratia] gracia *B* eius quia per gratiam] *om. F* quia] qui *C* gratiam] gratia *D* ***2026*** acceperat] acciperat *DKO* acciperet *CP* sacerdotii] sacerdocii *AMZ* male] malae *F* illo] *corr. ex* illa *L* illa *ABCDFKMO* illam *PZ* ill- *N* usus] husus *B* huius *N* quae *(editor's correction)*] que *LPZ* qui *ABCDFKMNO* ***2027*** Petrum] *corr. ex* petro *P* petro *AC* tenet] tenit *BN* tenuit *F* figuram] ficuram *P* primitiuae] primitiue *ABDFLNO* ecclesiae] aecclesiae *AC* ecclesie *B* ***2028*** baiulans] baiolans *ABFKLOPZ* ***2029*** post me uenire] uenire post me *FMZ* abneget] abnegit *AB* semetipsum] se ipsum *N* et] *om. ACDFKLMOPZ* ***2030*** me] *folio damaged F* crucifixerunt] crucifixerant *M* crucifixi erant *K* crucifixi sunt *FZ* crucifixi *L* Iesu] *corr. ex* iesum *P* iesum *A* ***2031*** ambo reprobi] *folio damaged F* ecclesiam gentium] *folio damaged F* ecclesiam] aecclesiam *CM* ecclesia *BDKO* aecclesia *A* ecclesiae *N* gentium] gencium *M* ***2032*** perfidia sua] perfidiam suam *M* perfidi- — *F* ostendit] ——— *F* Iudaeos] iudeos *ABCN* ——os *F* erat] est *C* in titulo ... est in] *folio damaged F* titulo] titulum *BN*

est in mundo, siue in uetere testamento, TRIBUS LINGUIS, hoc est in trinitate, HIC EST REX IUDAEORUM, id est rex confessorum. QUATTUOR PARTES FECERUNT DE UESTIMENTIS EIUS, UNICUIQUE MILITI PARTEM SUAM: hoc significat quattuor euangelistas, qui diuiserunt inter se mandatum dei per quattuor partes mundi, et praedicationem de incarnatione, et passione, et resurrectione. TUNICA AUTEM INCONSUTILIS DESUPER CONTEXTA PER TOTUM, est caelum et terra repleta, sicut ait, *Ecce ego replebo caelum et terram, dicit dominus*; per tunicam diuinitas inseparabilis intellegitur. NON SCINDAMUS EAM, SED SORTIAMUR DE ILLA CUIUS ERIT, intellegit quia uiri catholici non scindunt unitatem diuinitatis, heretici autem scindunt unitatem. Cuius erit in sorte, nisi sanctae ecclesiae, quae non separat potestatem unitatis neque trinitatis? MULIER, ECCE FILIUS TUUS, ET DISCIPULO AIT, ECCE MATER TUA: hic uirginem uirgini commendauit, ut incorruptus incorruptam fidem seruaret. Quod dicit,

---

2033 mundo] mundum *BN* nouo *ACDKP* deo *O* ---do *F* in] *om. C* uetere *(editor's correction)*] ueteri *L(corr. ex* uetus*)P* uetus *ABCDFKMNOZ* testamento] testamentum *BMNZ* testam---- *F* tribus linguis] *folio damaged F* *2034* trinitate] trinitatem *BN* rex Iudaeorum] *folio damaged F* Iudaeorum] iudeorum *ABCLNPZ* id est] idem *L* rex] *om. L* confessorum] *add.* no---um latronum, unius matha, ----- ioca matha credidit, ioca negauit ------- et elegit sibi mortem in ------ *F* quattuor] quatuor *MN* *2035* uestimentis] *corr. ex* uestimenta *P* uestimento *(corr. ex* uestimenta*)L* uestimenta *ABCDFKNO* unicuique] *folio damaged F* partem] *add.* fecerunt *P* suam hoc] *om. P* *2036* significat] significant *C* quattuor] quatuor *LMN folio damaged F* euangelistas] euangelistae *ACDKMOP* euangeliste *LN* euuangelistae *F* euuangeliste *B* inter se] intra -- *F* *2037* quattuor] quatuor *MN* mundi] *add.* per *P* et *(editor's correction)*] *om. ABCDFKLMNOPZ* praedicationem] predicationem *BCFLNPZ* predicacionem *AM* incarnatione] incarnacione *M* incarnationem *C* incarnacionem *B(add.* de incarnacionem -- del.*)A* et passione] *corr. ex* et passionem *P om. AC* *2038* resurrectione] *corr. ex* resurrectionem *P* resurrectionem *C* resurreccionem *A* tunica] tonica *Z* tonicam *K* inconsutilis] *add.* et *N* *2039* est] *om. D* caelum] celum *BF* terra] terram *AN* repleta *(editor's correction)*] repletum *ABCDFKLMNOPZ* ego] *om. K* replebo] replebor *BN* replabo *Z* *2040* caelum] *corr. ex* caelo *P* celum *BFNZ* tunicam] tonicam *KZ* diuinitas] *corr. ex* diuinitatis *P* diuinitatis *ACDO* inseparabilis] in me parabolis *C* *2041* intellegitur] intelligitur *CKP* eam] ea *FM om. C* sortiamur] sorciamur *ABCM* erit] sit *ACDKLOP* *2042* intellegit] intellegitur *DFKLNOZ* intelligitur *CP* uiri] iuri *Z* catholici] catolici *O* scindunt] scindant *Z* heretici] heretichi *AP* scindunt] scindant *Z* unitatem] hunitatem *N* humanitatem *ACP* *2043* sorte] sortem *BN* sanctae] sancte *B* sancta *L* ecclesiae] aecclesiae *AP* ecclesie *B* eclesieae *F* ecclesia *(corr. ex* ecclesie*)L* quae] que *ABMNP* quaem *K* *2044* separat] seperat *KP* unitatis neque] unitatisque *BN* *2045* tuus] *om. N* et] ex *M* -- *F* discipulo] ------ulo *F* hic] huic *P om. C* uirginem uirgini] *folio damaged F* uirginem] uirgini *(corr. ex* uirginem*)P* uirgini] uirginem *AP om. C* *2046* commendauit]

SITIO, intellegit fidem generis humani. MAGNUS ERAT DIES ILLE SABBATI, uere magnus in quo facta est redemptio totius generis humani. NON FREGERUNT CRURA IESU, hoc est quod ante figuratum fuerat. Per agnum immolatum in Aegypto *non crudum neque coctum aqua, sed assum igni,* intellegitur passio Christi, et aliter, difficile est ut omne sacrum eloquium possit intellegi; quae uero non potuerit comedere, conburat igni, id est reseruet spiritu sancto. De incarnationis mysterio: *praecinctis lumbis,* id est refrenare luxuriam; *calciatis pedibus,* id est muniti bonis opereribus et exemplo antiquorum patrum, qui nos ad aeternam patriam praecesserunt; *baculus in manibus,* id est crux Christi in manibus, et aliter, pastoralem custodiam designat, quia illi debent curam pastoralem suscipere qui iam in suo corpore sciunt fluxus luxuriae domare;

---

conmendauit *A* ----edauit *F* incorruptus] incorrupt-- *D* incorr----- *F* incorruptam] incoruptam *P* *folio damaged F* fidem] --dem *F* *om. L* seruaret] seruare *A* dicit sitio intellegit] *folio damaged F* ***2047*** sitio] sicio *ABMNPZ* sio *(corr. ex* scio*) C* intellegit] intellegitur *ABDKOZ* intelligitur *CP* inter *L* fidem] fides *F* magnus ... generis humani] *om. FL* erat] erit *DO* ille] illa *ACP* ***2048*** in quo *(editor's correction)*] in qua *ABCFKLMNOPZ* quia *D* redemptio] redempcio *M* redempti *K* totius] tocius *B* *om. ACDFKLMOPZ* non fregerunt] *folio damaged F* ***2049*** crura] ----a *F* Iesu] iesum *C* *om. N* antea] ante *DK* figuratum fuerat] *folio damaged F* figuratum] ficuratum *P* ***2050*** immolatum] inmolatum *BM* Aegypto non] *folio damaged F* Aegypto] egypto *LMZ* aegipto *C* egyptum *BN* crudum] --udum *F* neque] necque *A* nec *C* aqua] aque *B* aquae *N* *om. F* assum] *add.* tantum *FMZ* igni] *folio damaged F* ***2051*** intellegitur] intelligitur *CP* difficile] *corr. ex* difficele *L* dificile *Z* diffitile *A* est] --- *F* omne] omnem *N* omnes *ABCDFKLMOP* sacrum eloquium] sanctarum aeloquium *C* ***2052*** possit] possint *FM(corr. ex* possit*)L* intellegi] intellit *C* intellegit *(corr. ex* intellegitur*)P* *add.* auertendos *DO* quae *(editor's correction)*] que *BN* quem *ACDFLMOPZ* quaem *K* potuerit] potuerat *N* poterit *Z* comedere *(editor's correction)*] *om. ABCDFKLMNOPZ* conburat] conburet *FLMZ* cunburat *N* ***2053*** reseruet] reseruit *ADKO* spiritu] spiritui *BMNPZ* incarnationis] *corr. ex* incarnationem *P* incarnationem *CDKO* incarnatione *BFLNZ* incarnacione *AM* mysterio *(editor's correction)*] mysterii *BFMN* misterii *CZ* ministerio *(corr. ex* ministerii*)P* ministerii *ADKLO* praecinctis] praecinctus *D* precinctis *ABCFLMNPZ* lumbis] pedibus *N* ------ *F* ***2054*** refrenare] refrena *K* luxuriam] luxoriam *BN* luxuria *CKLMP* luxoria *ADFO* calciatis] calciati *FLMZ* pedibus] pedes *FLMZ* id est] ----- *F* muniti] *corr. ex* moniti *L* moniti *ABCDFMNOP* *add.* per *L* bonis operibus *(editor's correction)*] bona opera *ABCDFKLMNOPZ* ***2055*** exemplo *(editor's correction)*] exempla *BFLMNZ* exemplum *ACDKOP* antiquorum] anticorum *C* aeternam] eternam *BCLN* ***2056*** praecesserunt] precesserunt *ABCFLMNPZ* baculus] paculos *F* id] hoc *F* Christi] *add.* baculus *BN* in manibus] *om. ACDFKLMOP* et] *om. BN* ***2057*** designat] designatur *Z* quia] qui *A* ***2058*** qui] *corr. ex* quia *P* quia *ACKO* fluxus *(editor's correction)*] fluxa *ABCDFKLMNOPZ* luxuriae] luxoriae *ADKLNP* luxorie *P* luxuria *C* luxoria *FO* luxurice *M* domare] edomare *O* adamare *F* damnare

comeditis festinanter, id est transiendo de malo ad bonum cito. OS NON COMMINUETIS EX EO, ostendit ut non fuerit fracta crura Christi. LANCEA LATUS EIUS PUNXIT Longinus, ET EXIUIT SANGUIS ET AQUA: sicut ex latere Adae sumpta est Eua, ita ex latere Christi exiuit redemptio ecclesiae; per sanguinem, remissio; per aquam, baptismum.

III. 20. *(Jn. 20:4-17)* DUO DISCIPULI SIMUL CURRENTES, id est, Petrus et Iohannes, significant Iudaeos et gentes: Iudaeos per legem litterae, gentes per legem naturae. IOHANNES PRAECUCURRIT CITIUS PETRO ET UIDIT LINTEAMINA POSITA, NON TAMEN INTROIUIT, intellegit Iudaeos qui uiderunt per legem et prophetas uenturum Christum, et aduentum ipsius non receperunt; UENIT PETRUS SEQUENS EUM UIDIT LINTEAMINA ET INTROIUIT, ostendit gentes qui uiderunt incarnationem et aduentum Christi et crediderunt. Per linteamina intellegitur mysterium

---

Z dampnare *M* **2059** comedetis] comeditis *ADO* commeditis *CP* comedite *BF* commedite *LMNZ* festinanter] festinantes *FLMZ* transiendo] *corr. ex* transiendum *L* transiendum *FMZ(corr. ex* transiendo*)N* bonum] *corr. ex* bono *A* **2060** comminuetis] cominuetis *AP* fierent] fuerint *BN(corr. ex* fuerit*)P* fieret *MZ* fierit *ACKO* fuerit *D* crura] trura *Z* **2061** punxit] puncxit *KNOP(corr. ex* poncxit*)A* perforauit *FLMZ* Longinus] *om. FLMZ* et] *add. ACDKOP* exiuit] exiit *ABCDFKLMOZ* **2062** Adae] ade *N* adeae *B* sumpta] adsumpta *F* Eua] aeua *CMZ* latere] altare *D* alatere *P* Christi] *add.* ------git latus domini nostri iesu christi dictus ----- *F* exiuit] exiit *ACZ* exit *B* ecclesiae] aecclesiae *AFM* ecclesie *B* aecclesie *C* **2063** remissio] rem----- *F* per aquam] *folio damaged F* aquam] aqua *M* baptismum] babtismum *L* baptisma *BN* baptismi *A* **2064** discipuli] dis------ *F* simul currentes] *folio damaged F* currentes] curantes *A* Iohannes] ihoannes *P* iohannis *BFL* **2065** significant] significat *BFLMNZ* Iudaeos et gentes] *folio damaged F* Iudaeos] iudeos *ABCLNZ* Iudaeos] iudeos *ABCLNP* litterae ... per legem] *om. L folio damaged F* litterae] littere *ABKNP* literae *C* **2066** naturae] nature *ABLN* --turae *F* Iohannes] ihoannes *P* iohannis *ABFN* praecucurrit ... Petro et] *folio damaged F* praecucurrit *(editor's correction)*] precucurrit *LMPZ* praecurrit *DKO* precurrit *BC* percurrit *AN* citius] cicius *ACMNZ* Petro] petrum *ADKOZ* petrus *C* **2067** uidit] --dit *F* linteamina] lenteamina *NZ* posita ... introiuit] *folio damaged F* posita] positam *C* tamen] tam *ADO* intellegit] intellegitur *ABDKLMNO* intelligitur *CP* Iudaeos] iudeos *ABCLN* qui ... legem et] *folio damaged F* **2068** prophetas] profetas *L* uenturum] ue------ *F* Chistum et aduentum] *folio damaged F* **2069** ipsius] eius *F* receperunt] reciperunt *A* rece------ *F* uenit ... sequens] *folio damaged F* linteamina] lenteamina *N* lint------ *F* et ... gentes] *folio damaged F* **2070** introiuit] introibit *BN* incarnationem] incarnacionem *AM* **2071** linteamina] lentteamina *N* intellegitur] intelligitur *CP* intellegimus *(corr. ex* intellegitur*)L* intellegit *FMNZ* mysterium] misterium *ABCNP(corr. ex* misteria*)L*

incarnationis Christi siue doctrina illius. Monumentum intellegit uno modo libros ueteris testamenti, ubi prophetabant Christum; alio modo, intellegit synagogam Iudaeorum; et aliter, ecclesia. ET SUDARIUM QUOD ERAT SUPER CAPUT EIUS: per sudarium, mysterium diuinitatis intellegitur; caput Christi deus pater est, sudare et enim se dicit dominus, cum tantorum hominum malitiam portet. NON CUM LINTEAMINIBUS POSITUM, SED SEPARATIM INUOLUTUM IN UNUM LOCUM: inuolutum totum non apparet, hoc est quod apparet per incarnationem, ostendit quod non apparet diuinitas, hoc est quia diuinitas longe est remota a sensibus humanis; 'in unum locum' quia deus uniuersalis est. TUNC INTROIUIT ET ALIUS DISCIPULUS QUI UENERAT PRIMUS AD MONUMENTUM, ET UIDIT ET CREDIDIT, ostendit Iudaeos reuersos ad fidem in fine mundi. ANGELOS SEDENTES AD CAPUT ET AD PEDES, intellegunt initium et finem, sicut scriptura adnuntiat praeterita et futura. DIXIT MARIA, NESCIO UBI

2072 incarnationis] *corr. ex* incarnatione *L* incarnacionis *AM* incarnationem *FZ* doctrina] doctrinam *BZ* illius] *add.* uno modo *ADKOP* unum modo *C* monumentum] monumento *ABCDFKNMO* intellegit] intellegitur *ABDFKO* intelligitur *CP* intellegimus *(corr. ex* intellegitur*)L* uno modo] *om. ACDKOP* **2073** libros] liber *F* ueteris] ueteres *K* prophetabant] profetabant *C* prophetabunt *F* Christum ... ecclesiam] *om. N* **2074** intellegit] intellegitur *ADFKO* intelligitur *CP* intellegimus (intellegitur*)L* synagogam] sinagogam *MZ* synagoga *DFO* sinagoga *ABCKP* Iudaeorum] iudeorum *ABCLP* ecclesiam] aecclesiam *M* ecllesia *BDFKOPZ* aecclesia *AC* sudarium] sudario *F* quod erat] quod fuerat *BN om. F* **2075** caput] capud *BCDKP* c---- *F* mysterium diuinitatis] diuinitatis mysterium *F* mysterium] misterium *ABCP* intellegitur] intellegir *NZ* intellegimus *(corr. ex* intellegitur*)L* intelligitur *CP* **2076** caput] capud *BKP* et e.] *om. F* dominus] deus *ABCDFKLMNOPZ* **2077** malitiam] maliciam *M* malitias CNP malitia *K* militiam *F* militias *D* portet] portat *FLMZ* portae *C* linteaminibus] lentiaminibus *B* lenteaminibus *N* **2078** separatim] seperatim *BPZ* paratim *C* inuolutum] inuolum *Z* **2079** hoc est quod apparet] *om. FMZ* est] *om. A* apparet] apparit *Z* per] et *A* in eo *L om. ACDKOP* incarnationem ostendit] *om. L* incarnationem] incarnacionem *AM* incarnatione *C* quod] quid *A* qui *C* non] *om. K* --- *F* **2080** diuinitas[1]] diuinitatem *ACDFKLOP* diuinitati *BN* quia ... est] *folio damaged F* diuinitas[2]] diuinas *AC* a] ad *AC* **2081** humanis] huma--- *F* in unum ... deus] *folio damaged F* tunc] hunc *F* introiuit] introibit *BN* in------- *F* et alius discipulus] *folio damaged F* **2082** alius] alios *O* discipulus] discipulos *O* ad monumentum et uidit] *folio damaged F* et uidit] *om. A* **2083** Iudaeos ... ad fidem] *folio damaged F* Iudaeos] iudeos *ABCLN* reuersos ad fidem] ad fidem reuersos *MZ* reuersos] reuersus *N* -----sos *F* fine] finem *ABDLMN* angelos ... caput et] *folio damaged F* angelos] angelus *M* **2084** caput] capud *BDKNP* ad[2]] -d *F om. AP* intellegit] intellegitur *BL* intelliguntur *(corr. ex* intelleguntur*)P* intelleguntur *ACDKO* initium ... sicut] *folio damaged F* initium] inicium *BMP* sicut] sic *BN* **2085** scriptura] ----ptura *F* adnuntiat] adnunciat

POSUERUNT EUM, ostendit secundum carnem diligebat, et nondum per fidem credebat; quod dicit Maria ostendit cognitionem uocis, quia per ueram dilectionem proximi cognoscit homo deum. DICIT DOMINUS IESUS, NOLI ME TANGERE, ostendit nondum credis me resurrexisse a mortuis; NONDUM ASCENDI AD PATREM MEUM, id est in corde tuo tibi nondum ascendi per diuinitatem.

III. 21. *(Jn. 21:3-22)* DISCIPULI PISCANTES TOTAM NOCTEM NIHIL PRENDIDERUNT: per piscatores, doctores ueteres intelleguntur; in nocte, id est in lege; nihil prendiderunt, ostendit ante aduentum Christi nullum ad perfectionem per praedicationem legis ueteris uenisse. MANE AUTEM IAM FACTO, id est aduentum Christi; MITTITE RETE IN DEXTERAM PARTEM, id est mittite praedicationem in gentes. ERAT ENIM NUDUS, id est nudi erant a lege et fide Christi Iudaei; TUNICA SE SUCCINXIT PETRUS, id est fide

---

ACMP praeterita et futura] *folio damaged F* praeterita] preterita *ABCLMNPZ* nescio] nestio *D* nes--- *F* ubi posuerunt eum] *folio damaged F* **2086** ostendit] ----ndit *F* carnem diligebat et] *folio damaged F* nondum] nundum *BK* ----um *F* **2087** quod dicit Maria] *folio damaged F* cognitionem] cognicionem *BM* uocis] ueritatis *F* **2088** dilectionem] cognicionem *B* cognitionem *N* proximi] *folio damaged F* cognoscit] *corr. ex* cognoscet *P* cognoscet *ADO* cognoscat *BN* **2089** noli me] nolite *N* nondum] numdum *K* resurrexisse] *corr. ex* resurrexissem *P* resurrexissem *ACDKO* resurr------ *F* **2090** nondum] nundum *K* ad patrem] appatrem *P* id est] *folio damaged F* **2091** nondum] nundum *K* non *L om. AC* per] *om. ACDKOPW* diuinitatem] diuini----- *F add.* duo *P add.* <D>e piscatione *(marg.) L* **2092** discipuli] dispuli *C* totam noctem] tota nocte *BN* nihil] nichil *C folio damaged F* **2093** prendiderunt] praediderunt *D* prenderunt *L* prehenderunt *BN* prehendiderunt *MP* piscatores] piscatore *ADKO add.* id sunt *F* doctores] docto--- *F* ueteres intelleguntur] uetaeres intelleguntur *M* ueteris testamenti intelleguntur *F* intelleguntur ueteres *ACDKOP* intelleguntur ueteris *BN* in] et *P* nocte] *corr. ex* noctem *P* noctem *AC* **2094** lege] legem *C* nihil] nichil *C folio damaged F* prendiderunt] praendiderunt *O* prehenderunt *BN* prenderunt *L* prehendiderunt *MP* ----diderunt *F* aduentum] aduentu *D* Christi] *add.* quod *Z* nullum] nullus *ABCDNOPZ* -----s *F* **2095** per praedicationem] *om. N* praedicationem] predicationem *BCFKPZ* predicacionem *AM om. L* legis ueteris] legem ueterem *ABCDKLNOP* ----- ----rum *F* uenisse] *corr. ex* uenissent *L* uenissent *ABCDFKNOP* uenire potuit *Z* **2096** iam ... Christi] *folio damaged F* iam facto] facto iam *Z* est] *add.* in *L* aduentum] aduentu *(corr. ex* aduentum*) L* mittite] mitte *BN* rete] retem *ABCDKLNOP folio damaged F* partem] par--- *F* id est] *folio damaged F* **2097** mittite] mitte *BN add.* per *C* praedicationem] predicationem *BCLNPZ* predicacionem *AM* predicat---- *F* in ... id] *folio damaged F* gentes] *corr. ex* gentibus *L* gentibus *ABCDFKMNOP* enim] autem *C* **2098** a lege] *corr. ex* a legem *P* ad legem *AC* et fide ... Iudaei] *folio damaged F*

ecclesiae; MISIT SE IN MARE, id est conculcauit fluctuationem et amaritudinem mundi propter dilectionem Christi. ALII DISCIPULI NAUIGIO UENERUNT, id est in ecclesia, perseuerantes in confessione doctrinae Petri sine conculcatione. UIDERUNT PRUNAS ET PISCEM POSITUM ET PANEM: per piscem intellegit fidem; per panem, uerbum diuinum; per prunas, doctores accensos spiritu sancto. TRAHENTES RETE AD TERRAM: per litora intellegitur finis mundi; PLENUM RETE MAGNIS PISCIBUS, id est plenitudo uel magnitudo ecclesiae; in futuro trahent angeli ad aeternam uitam. Per C, quod est perfectus numerus, interpretatur perfectionem ecclesiae; per L, remissionem peccatorum; per III, trinitatem indiuiduam intellegit. NON EST SCISSUM RETE, ostendit ecclesiam in futuro incorruptam. *Manducauit Iesus post resurrectionem suam,* intellegit

---

et] a *BCDKO(corr. ex* ad*)P* ad *ALZ* fide] fidem *ADKLOPZ* Iudaei] iudei *ABC* tunica] *corr. ex* tunicam *P* tunicam *ABCDKLMNO* ------m *F* se succinxit] se succincxit *OP* se subcinxit *Z* se sucinxit *C* succinxit se *FL* Petrus] p----- *F* id est ... misit] *folio damaged F* fide] *corr. ex* fidem *P* fidem *ABCDFKMNO* fidei *L* **2099** ecclesiae] aecclesiae *AP* ecclesie *BL* aecclesie *C* est conculcauit] *folio damaged F* fluctuationem] fluctuacionem fructuationem *C* fructuacionem ------------m *F* **2100** amaritudinem] amaritudine *O* amaritudi--- *F* mundi propter] *folio damaged F* dilectionem] ----------m *F* discipuli] d-------- *F* **2101** nauigio ... id est] *folio damaged F* ecclesia] aecclesia *MZ* perseuerantes] perse-------- *F* confessione] confessionem *ACDKO* **2102** doctrinae] doctrine *ALOZ* -----ine *F om. BN* Petri] petr- *F* sine ... prunas] *folio damaged F* conculcatione] conculcationem *BCDKNO* conculcacionem *AM* piscem] pisces *ABCDKLNOPZ* p----- *F* positum] positos *ABCDKOP* positas *LZ* positus *N* ------- *F* **2103** piscem] pisce *N* intellegit fidem] fidem intellegit *BN* intellegit] intellegimus *(corr. ex* intellegitur*)L* intellegitur *DO* intelligitur *CP* fidem] fides *(corr. ex* fidem*)P* **2104** doctores] doctore *N* accensos] accensus *AC* accensi *LM* acsensi *Z* ascensi *B* ascendi *N add.* ab *BN* rete] *corr. ex* retem *P* retem *ABN* ad terram] a terra *BN* **2105** litora *(editor's correction)*] litorem *ABDFKMNO(corr. ex* littorem*)P* littorem *L* littera *Z* literam *C* intellegitur] intelligitur *CP* intellegit *NZ* finis] *corr. ex* fines *P* fines *ADKOZ* finem *BN* plenum] plenam *ACDKLOP* plena *BN* rete] retem *ACDKLO* reta *B* retia *N* **2106** plenitudo] plenitudinem *(corr. ex* plenitudo*)P* magnitudo] magnitudinem *(corr. ex* magnitudo*)P* ecclesiae] aecclesiae *AM* aecclesie *C* trahent] trahentes *C* aeternam] eternam *BCN* **2107** uitam] uita *N om. L* c] centum *ACDKOP* perfectus numerus] perfecto numero *BN* interpretatur] intepraetatur *DO* intellegitur *BN* perfectionem] perfeccionem *A* perfectio *(corr. ex* perfectionem*)L* **2108** ecclesiae] aecclesiae *A* ecclesie *BLN* aecclesie *C* ecclesia *K* l] *om. ACD* remissionem] remissio *M* repromissionem *C* iii] tres *DKOZ om. AC* trinitatem] trinitas *(corr. ex* trinitatem*)LP* indiuiduam] indiuidua *BLN(corr. ex* indiuiduam*)P* **2109** intellegit] intellegitur *ADKLO* intelligitur *CP* scissum] scisum *ANP* rete] *corr. ex* retem *P* ostendit] intellegitur *BN* ecclesiam] ecclesia *BKNO* aecclesia *M* aecclesiae *AP* aecclesiaae *C* **2110** incorruptam] incorrupta *ABDKNO* manducauit] mandauit *NZ* suam] *om. BN* intellegit]

ueram incarnationem et ueram resurrectionem corporis, ut uidentes crederent et ne aliqui apostoli dubitarent, sed cognoscerent quia omnis caro resurgit. Quod dixit tertio Petro, SIMON IOHANNIS, AMAS ME, ostendit sicut ter negauit per timorem, ter confiteretur per amorem, uel per fidem trinitatis, unde ait, *Euntes baptizate omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti.* PASCE OUES MEAS, id est doce ecclesiam meam. DOMINE, QUIS EST QUI TRADIT TE? AIT, SIC EUM UOLO MANERE DONEC UENIAM, ostendit quia uirgo erat incorruptus, ita eum uoluit permanere, ut quomodo fuit alienus a dolore mortis. INGRESSUS IESUS IANUIS CLAUSIS, hic clausa ianua, ingressus in uterum, et clausa, egressus; et aliter, quia arcana cordis et pectoris ipse solus scit. Proinde ianuis clausis potuit ingredi, sic et omnes sancti post resurrectionem induti spiritale corpus ubique sine metu ubi uoluerint ingredi possunt. **EXPLICIT SECUNDUM IOHANNEM.**

IV. 1. *(Lk. 13:21)* INCIPIT SECUNDUM LUCAM. SIMILE EST REGNUM CAELORUM FERMENTO, QUOD ACCEPTUM, MULIER ABSCONDIT IN

---

intellegitur *ABDKLOZ* intelligitur *CP* **2111** incarnationem] incarnacionem *AM* ut] *om. A* **2112** aliqui] *corr. ex* aliquid *L* aliquid *ABCDKMNOPZ* cognoscerent] agnoscerent *C* agnuscerent *A* **2113** resurgit] resurget *CL* dixit] dicit *BMN* diceret *LZ* tertio Petro] petro tertio *C* tertio] tercio *ABMP* tertius *L* tercius *Z* Simon] symon KP Iohannis] ihoannis *(corr. ex* ihoannes*)P* iohannes *ADKO* **2114** confiteretur] confitetur *N* confiteatur *P* uel] et *D* et aliter *BN om. ACKMOPZ* per] pro *ABKNOP om. DM* fidem] fide *CDKOP* **2115** baptizate] babtizate *L* baptizatae *P* **2116** spiritus] *corr. ex* spiritu *P* spiritui *DKO* spiritu *C* sancti] *corr. ex* sancto *P* sancto *D* doce] docae *P* ecclesiam] aecclesiam *MP* **2117** tradit te] tradet te *ACDKLMOPZ* ueniam] ueniat *ADKOP* **2118** incorruptus] *corr. ex* incorrupti *A* inquorruptus *C* incorruptum *M* incorrupta *LZ* ita] *om. M* ut] *om. ACDKO* **2119** alienus] *add.* pullicione carnis *(sprscrpt)*P a] *om. ACDKOP* dolore] dolo *ACDKOP* dolos *B* dolor *NP* Iesus] ihesus *C* clausis] clasis *P* **2120** in] *om. ABCDKLMOPZ* uterum] *corr. ex* utero *L* utero *ABCDKMNOP* iterum *Z* clausa[2]] *corr. ex* clause *L* clausus *Z* egressus] egresus *P* gressus *L* ingressus *Z* quia] qui *ACMPZ* **2121** arcana *(editor's correction)*] archana *ABCDKLMNOPZ* pectoris] peccatoris *C* scit] sic *C* potuit] potui *C* **2122** omnes] omnis *A* resurrectionem] resurrecionem *P add.* suam *LMZ* induti] indutum *Z* spiritale] spiritalem *ABCDKNO* spiritali *LM* **2123** uoluerint] *corr. ex* uoluerunt *P* possunt] possint *(corr. ex* possunt*)P* explicit secundum Iohannem] explicit secundum ihoannem *CP* explicit secundum iohannam *A* explicit *B om. KL* **2126** caelorum] celorum *BN* quod] quo *A* acceptum] *corr. ex* accepto *L* accepto *ABCDKMNOP* abscondit ... farina] *(om. Ps.-Theoph.)*

FARINA. Mulier propter filiorum creationem ecclesiam significat; fermentum, id est doctrina. 'Abscondit illud in farina', id est in populo numeroso. 'SATA TRIA' significat trinitatem.

IV. 2. (*Lk. 15:4*) *Homo qui habebat centum oues, si errauerit ex illis una, nonne relinquid nonaginta nouem in deserto, et uadit ad eam quae errauit?* Christum significat, qui relictis numerosis milibus angelorum descendit ad terram, ut genus humanum eriperet ab errore.

IV. 3. (*Lk. 15:11-31*) HOMO QUIDAM HABUIT DUOS FILIOS, ET DIXIT ILLI IUNIOR, DA MIHI PORTIONEM SUBSTANTIAE QUAE ME CONTIGIT. Hic pater deus est, duo filii Adam et Christus. Adam tulit paradisum in portionem patrimonii, quem acceptum per inoboedientiam perdidit. ABIIT IN LONGINQUAM REGIONEM, hoc est in saeculum, UBI FAMES EST FACTA, id est

---

abscondit] habsconsum *P* *2127* farina] farinam *BMNZ* mulier] (per mulieris figuram *Ps.-Theoph.*) creationem] creacionem *AM* (procreationem *Ps.-Theoph.*) ecclesiam] *corr. ex* ecclesiae *L* aecclesiam *P* ecclaesia *Z* aecclesia *M* ecclesia *N* est] e *C* *2128* doctrina] doctrinam *ABN* (*add.* christi *Ps.-Theoph.*) abscondit] habscondit *P* illud (*editor's correction*)] eum *BLNZ* *om. ACDKMOP* (illud *Ps.-Theoph.*) farina] farinam *P* id] (hoc *Ps.-Theoph.*) in populo numeroso] in populum numerosum *ACDKMOPZ* (populo tradidit numeroso *Ps.-Theoph.*) *2129* sata] satha *L* tria] trea *BN* *2130* habebat] abebat *CN* centum] c *BMZ* oues] non *C* *2131* relinquid] dimittit *L* nonaginta et nouem] xcviiii *MZ* nonaginta nouem *ACDKOP* noginta nouem *L* et] *om. Z* eam] illam *M* *add.* que perierat *L* *2132* quae] que *ALMPZ* qui *BCN* errauit] errauerit *O* Christum] christusL qui] quae *D* numerosis] innumerosis *LZ* milibus] militibus *M* *2133* descendit] discendit *BKM* eriperet] eriperit *BDO* ab errore] ab herrore *A* haberrore *P* *add.* De duobus filiis (*marg.*) *L* *2134* quidam] quidem *A* qui *N* habuit] habiit *B* filios] filius *K* et] *om. CP* *2135* iunior] (*add.* pater *Ps.-Theoph.*) mihi] michi *C* portionem] porcionem *AM* portion-- *L* substantiae] substanciae *CM* substantie *B* substancie *L* quae] que *ADLPZ* qui *B* contingit] contigit *CDMOP* contangit *BN* hic pater ... filii] (*om. Ps.-Theoph.*) pater deus] deus pater *M* *2136* Christus] *add* est *ABCDKNOP* Adam ... patrimonii] (nam per patrem patrimonium paradisi scriptura significat *Ps.-Theoph.*) tulit] tullit *ANP* paradisum] *corr. ex* paradiso *P* paradysum *BM* paradiso *ACKO* paradyso *D* portionem] porcionem *AM* *2137* patrimonii] patriimonii *Z* quem] quam *DKMOP* quo A(*corr. ex* quem)L acceptum] acceptam *P* accepto *ABCDKLMNO* (accipiens Adam *Ps.-Theoph.*) per] *om. D* inoboedientiam] inobedientiam *BCLP* inobedienciam *M* *2138* abiit] habiit *ABCL* longinquam regionem] loginquam regionem *M* regionem longinquam *N* regionem] *add.* in *C* hoc] (id *Ps.-Theoph.*)

uerbi diuini. CUPIEBAT SE DE SILIQUIS SATURARI, QUAS PORCI MANDUCABANT, id est saecularius cibus. QUOD AUTEM PENITENS AD PATREM REUERSUS EST, significat gentes, quae Adae figuram habent, ET RECEPIT EUM PATER. OCCIDIT UITULUM SAGINATUM, id est Christum; PARAUIT PRANDIUM, id est euangelica uerba, siue uitam aeternam; INDUIT EUM STOLAM, id est fidem uel inmortalitatem. DEDIT EI ANULUM: et quid per anulum nisi aeterna uita? Quia sicut anulus conclusus, ita est sine fine. Et uirga in manu, id est munimen doctrinae. ET IN LAETITIA CANEBANT TIBIAE: in praesenti, id est duo testamenta, uetus et nouum; in futuro, duo cherubin. Per CALCIAMENTA uero uestigia munita significat, quibus lapsum diaboli non timeat, ut ait apostolus, *Calciati pedes in praeparatione euangelii pacis*. Ad Christum, PATER AIT, TU MECUM SEMPER FUISTI ET ES, ET OMNIA MEA TUA SUNT.

---

est in] *om. C* in] ad *MZ* saeculum] seculum *ABCKLNOP* secundum *M* fames] famis *DKLMOZ* id est uerbi diuini] *(*diuini scilicet uerbi et *Ps.-Theoph.)* ***2139*** cupiebat] cogebat *C* siliquis] silequis *B* saturari] saturare *ACDKLMOPZ* porci] poci *C* ***2140*** id est saecularius cibus] *(*id est secularium cibis uti delectabatur *Ps.-Theoph.)* saecularius *(editor's correction)*] secularius *BN* saecularium *DKOZ* secularium *M* seculariiis *(corr. ex* secularis*)P* secularie *C* secolarium *L* secularia *A* cibus] cibum *CK* cybum *ADMOZ* cibis *(corr. ex* cybum*)P* cyborum *(corr. ex* cybum*)L* penitens] poenitens *L* paenitens *DKO* penitus *A* ***2141*** est] *om. CP* significat] significauit *C* quae] quia *ACMPZ* qui *BDKNO* Adae] ade *B* de *ACP om. MZ* figuram] ficuram *P* figura *A* habent] tenent *ACDKPW* et] *om. N* ***2142*** recepit] recipit *AN* precepit *AC* accepit *P* eum] *om. Z* occidit] hoccidit *B* uitulum saginatum] uitululum saginatutum *N* ***2143*** id est euangelica ... stolam] *om. L* euangelica] euuangelica *B* euangelia *CP* uitam] uita *LM* aeternam] eternam *BCN* aeterna *LM* ***2144*** ei] *om. P* anulum] annulum *C* anolum *BN* quid] qui *C* ***2145*** per] pro *P* anulum n.] annulum *C* annolum *N* anulo *(corr. ex* anolo*)B(corr. ex* anulum*)P* aeterna uita *(editor's correction)*] eterna uita *B* aeternam uitam *ACDLMOPZ* aeternam uita *N* uitam aeternam *K* quia] qui *DKO* anulus] annulus *C* anolus *N* ita est] *add.* uita aeterna *P* ***2146*** fine] finem *BDKNO* uirga] uirgam *ACDKOP* manu] manum *P* munimen] *corr. ex* monimen *L* monimen *ACDKMO* doctrinae] doctrine *AB* laetitia] *corr. ex* laetitie *Z* laeticia *M* letitia *LNP* leticia *AC* leticie *B* ***2147*** tibiae] tybiae *P* tibie *C* tibye *M* tibiam *B* tibia *N* tibi *(corr. ex* tibiae*)L* praesenti *(editor's correction)*] presenti *Z(corr. ex* presente*)L* praesente *DKO* presente *ABCMP* presentem *N* nouum] *add.* et *L* ***2148*** cherubin] cherubyn *P* cherubim *K* cerubin *BZ* cerubyn *N* munita] monita *ACDOP* mutata *N* ***2149*** significat] *(*intelliguntur *Ps.-Theoph.) add.* per *ABCDKLMNOZ* lapsum diaboli non timeat] *(*diaboli non timeat lapsum *Ps.-Theoph.)* lapsum diaboli] diaboli lapsum *N* timeat] timent *BN* apostolus] apostolos *Z* calciati] calciate *CDKNOP* calciates *A* ***2150*** praeparatione] preparatione *CDP* preparacione *M* preparationem *BLNZ* preparacionem *A* euangelii] euuangelii *B* ad Christum] *(om. Ps.-Theoph.)* ***2151*** mecum semper] semper mecum *CDO* fuisti et] *(om. Ps.-Theoph.)* es] erit *M* eris *PZ om. ACDKLO*

IV. 4. *(Lk. 16:1-13)* DIUES QUIDAM HABEBAT UILLICUM, siue dispensatorem. Diues deus omnipotens est. Uillicus uel dispensator, Paulus apostolus est, qui ad pedes Gamalihelis sacras litteras didicit, legem dei susceperat dispensandam. Cum uero coepisset credentes in Christum persequi et omnem domini sui DISSIPARE SUBSTANTIAM, dictum est ei, *Saule Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare.* DIXITQUE IN CORDE SUO, QUID FACIAM? Quia magister fui, et uillicus, cogor esse discipulus Ananiae et operarius gentibus; haec dixit quando ei dictum est ire ad Ananiam et baptizari. ET DIXIT, FODERE NON UALEO, MENDICARE ERUBESCO. Acsi diceret, 'Conspicio ueterem legem esse destructam, quia lex et prophetae usque ad Iohannem baptistam fuerunt, quomodo nouam discam? Erubesco'. Faciam igitur quod mihi utile esse cognosco, UT CUM PROIECTUS FUERO DE UILLICATIONE MEA, RECIPIANT ME Christiani IN DOMOS SUAS. Igitur cum ab Anania baptizatus fuisset, coepit eos, quibus primum legem ueterem praedicauit,

---

et] *om. ACDKLMOZ* sunt] *add.* <De> uilico *(marg.) L* **2152** quidam] *(qui Ps.-Theoph.)* uillicum] uilicum *ABDKLNOZ* **2153** diues] *(om. Ps.-Theoph.)* deus] *om. MZ* deus omnipotens] omnipotens deus *C* est] *om. C* uillicus uel] uilicus uel *ABDKLNOPZ (om. Ps.-Theoph.)* dispensator Paulus apostolus est] *(*dispensator erat Paulus *Ps.-Theoph.)* dispensator] dispensatur *A* **2154** qui] *corr. ex* quia *P* quia *A* Gamalihelis] gamaliel *BCMNZ* gamalihel *ADKLO* sacras] scras *C* didicit] *(*discens *Ps.-Theoph.)* **2155** susceperat] susciperat *DKO* susciperet *ACP add.* ad *ACDKLMOZ* a *P* dispensandam] dispensandum *BLN* cum uero] *(*hic cum *Ps.-Theoph.)* coepisset] cepisset *BLMZ* accepisset *C* caepisset *AKP* **2156** Christum] christo*ABCDKLNOPZ* domini sui] domus suae *M* dissipare] dissiparet *AZ* dispensare *K* dispensaret *L* substantiam] substanciam *CM* **2157** est] *om. C* **2158** calcitrare] calitrare *P* dixitque] dixit quid *DKO* dixit qui *A* dixit *MPZ* quia] qui *N (om. Ps.-Theoph.)* **2159** fui] fuit *C* uillicus] uilicus *BCDKLNOZ* uillichus *P* uiligus *A (om. Ps.-Theoph.)* Ananiae] annaniae *KMNPZ* annanie *B* ananie *L (add.* uillicus *Ps.-Theoph.)* operarius] operibus *Z* **2160** haec ... et dixit] *(om. Ps.-Theoph.)* haec] hec *B* ire] irae *AP* uade *N* ad] *om. P* Ananiam] annaniam *KMNPZ* anniam *C* baptizari] baptizare *ABCDKMNOP* babtizare *L* **2161** erubesco] erdbesco *L* acsi] hacsi *N* conspicio] conspitio *LO* conspicere *BN* **2162** Iohannem] ihoannem A ioannem *P* **2163** baptistam] babtistam *L* baptista *CDNO* nouam] noua *B* **2164** mihi] *om. C* esse] *om. MZ* cognosco] cognusco *DL* cum] *om. K* de] ad *C* de uillicatione] de uillicacione *M* de uilicatione *BDLKNOZ* de uillicationem *C* de uilicacionem *A* diuillicatione *(corr. ex* diuillicationem*)P* **2165** mea] *corr. ex* meam *P* meam *C* me] *om. L* domos] domus *DNOZ* igitur] iigitur *P* ab] *corr. ex* ad *L* ad *BCDKNP om. AO* Anania] annania *KMNOZ* **2166** baptizatus] babtizatus *L* coepit] cepit *M* caepit *AC* quibus] *(corr. ex* quem*)L* quem *ACDKMO* quos *(corr. ex* quem*)P* qui *BN* praedicauit] predicauit *ABCLMNPZ*

nouam docere, dicebat iam ueterem in noua transisse. Uocauit itaque duo de plurimis debitoribus: PRIMUM QUI DEBEBAT CENTUM CADOS OLEI, id est congregatio gentium, qui dei misericordia indigebat. FECIT EOS SCRIBERE QUINQUAGENARIUM NUMERUM, id est paenitentiam agere, qui sine lege peccauerunt. Acsi et ista parabola consimilatur cum illo *qui debebat denarios quingentos, et alter quinquaginta;* et istum sic intellegitur, fuissent Iudaeos et gentes. Igitur uocauit illum qui debebat centenarium numerum, et dixit ei, ACCIPE LITTERAS TUAS, SEDE SCRIBE OCTOGINTA: id est populum Iudaeorum, qui per ueterem legem in grandi debito permanebat, quia grauiora est uetus lex quam noua. Fecit eos nouam credire esse perfectam mutando ueterem. Coegit eum ut de centum faceret octoginta, id est credere in domini resurrectionem, quae

---

2167 nouam] noua *BLN* docere] doceret *CP* diceret *A* uetera] uetere *C* ueteram *P* noua] nouam *P* transisse] transise *C* transisset *L* transsiset *M* transisent *BN* itaque] ita que *Z* *2168* duos] duo *ABCDKLMNO* primus] primum *ABDKLMNOZ* centum] c *BN* cados] chados *K* batus *BN* (batos *Ps.-Theoph.)* *2169* congregatio] congregacio *AM* gentium] gencium *M* qui ... indigebant] *om. MZ* misericordia] misericordiam *DO* imaginem *BN* *2170* quinquagenarium *(editor's correction)*] quinquagenarios *MZ* quinquagenario *ACDKLNOP* quinquegenario *B* (quinquagenarium *Ps.-Theoph.)* numerum] numero *L om. ABCDKMNOPZ* paenitentiam] penitentiam *BPZ* penitenciam *CM* poenitentiam *L* poenitentia *A* penitentia *N* qui] que *B* *2171* peccauerunt] peccauerant *ADKOP* acsi] *AC* sic *L* ista] ipsa *N* parabola] parabula *DL* consimilatur] consimulatur *ACP* consimillatur *L* cunsimilatur *N* illo] illis *LMZ* illos *BN* *2172* debebat] debebant *DKLMOPZ* denarios] dinarios *B* quingentos] quigentos *A* et] *om. ABCDKLNOP* alter] *corr. ex* aliter *P* aliter *ABCDKLMNO* quinquaginta] L *L* istum] ostos *(corr. ex* istum*)L* *2173* intellegitur] intelligitur *CP* fuissent] fuisse *M(corr. ex* fuissent *add.* ut*)LP* fuis *Z* Iudaeos] iudeos *ACL* iudei *BN* igitur] *add.* secundo *BN* illum] illo *BN* *2174* centenarium numerum] *corr. ex* centenario numero *LP* centenario numero *ABCDKMNO add.* numero *N* et dixit ei] ait *L om. ACDKMOPZ* sede] *om. C* scribe] scribae *M* *2175* octoginta] lxxx *BLMNZ* populum] populo *BN* Iudaeorum] iudeorum *ABCLNPZ* ueterem legem] uetere lege *C* grandi debito] *(corr. ex* grande debitum*)L* grande debito*(corr. ex* debitum*)P* grande debitum *ABCDKMNOZ* *2176* permanebat] *corr. ex* permanebant *BL* permanebant *ACMZ* grauiora] grauior *LM(corr. ex* grauoria*)P* graue *BN* est] sunt *add.* peccata *Z* uetus] *corr. ex* uetera *P* uetera *ACDKO(corr. ex* uetere*)L* uetere *BNZ* lex] lege *BNZ* quam] *add.* in *Z* *2177* nouam credire] noua *B* credi noua *N* credire esse] credi esse *ABCDKLMNO* credisse *P om.* esse *Z* perfectam] perfecta *DNO* mutando] *corr. ex* mutandum*)L* mutandam *(corr. ex* mutandum*)P* mutandum *ABCDKMNO* ueterem] *corr. ex* uetera *P* uetera *ABCDKMNO* ueteram *L* uetero *Z* coegit] cogit *ABCDKMNOPZ* eum *(editor's correction)*] eos *ABCDKLMNOPZ* ut de centum] unde c *B* unde centum *N* *2178* faceret] facerent *BLZ* octoginta] lxxx *BLMNZ* octuaginta *AKP* credere in domini] credere in dei *BN* credere in domino *L* credere in deum *M* in domini credere

octauae diei numero continetur, et de octo decadis conpletur ut de sabbato transiret ad primam sabbati. OB HANC CAUSAM A DOMINO CONLAUDATUR QUOD BENE FECISSET, quod legis austeritatem mutasset. Ideo uocatur UILLICUS INIQUITATIS, quia licet bene offerebat, non tamen bene diuidebat, credens in patrem sed filium persequens, habens deum omnipotentem, sed sanctum spiritum negans. Considerate quam prudens et fortis atque fidelis fuit Paulus ad defendendum ueterem legem, tantum igitur et alterum tantum fidelis et prudens fuit usque ad mortem defendendum nouam legem plusquam ceteri apostoli. QUI FIDELIS EST IN MINIMIS, id est in carnalibus, ET IN MULTIS FIDELIS ERIT, hoc est in spiritalibus; QUI AUTEM IN PARUO INIQUUS EST, ET IN MULTUM INIQUUS ERIT. Si autem carnales diuitias, quae labuntur, bene non dispensaueritis aeternas diuitias et caelestes doctrinas, QUIS CREDIT UOBIS? Alienae sunt diuitiae mundi a

DKOP(om. in*)C* in domini crederet *A* (crederet in domini *Ps.-Theoph.)* quae] qui *BMNZ* quem *C* que *AP* octauae *(editor's correction)*] octaua *ABCDKLMNOPZ* (octauae *Ps.-Theoph.)* **2179** diei] die ***BMN*** *add.* in *BMN* continetur] *corr. ex* continentur *P* continet *A* de] *(om. Ps.-Theoph.)* octo] hocto *N* decadis ... sabbato] *om. P* decadis] decades *ACDKMOZ* conpletur] conpleretur *ACDKLMZ* compleretur *O* ut de] unde *ABCN* sabbato] sabbatum *AC* **2180** transiret] transire *DO* causam] causa *BN* a] ad *ABC* domino] dominum *ACDKO* conlaudatur] laudatur *M* (collaudatur *Ps.-Theoph.)* **2181** bene fecisset] benae fecisset *M* benefecisset *KL* (bene fecereit *Ps.-Theoph.)* quod legis austeritatem mutasset] (de legis austeritate mutatus sit *Ps.-Theoph.)* legis] *(corr. ex* legem*)LP* legem *ABCDKMNOZ* austeritatem] austeritatis *Z* austoritatem *K* asteritatem *A* mutasset] muttasset *C* ideo] *(add.* autem *Ps.-Theoph.)* **2182** uillicus] uilicus *ABDKLNOZ* quia] qui *BCN* que *A* offerebat] offerrebat *B* tamen] tam *C* diuidebat] dici uidebat *C* **2183** quidem] *om. ACDKO* filium] filius *N* **2184** sanctum spiritum] spiritum sanctum *KMZ* quam] de gratiis *D* atque] atquae *P* **2185** fuit] *om. L* defendendam] deffendendam *P* defendendum *ABDKLN(corr. ex* difendendum*)M* deffendendum *O* efendendum *Z* ueterem] uetere *Z* tantum] tantur *A* et] *add.* ad *L* **2186** alterum] alteram *ACDKPZ* altera *DO* tantum] *eras. L* et] *add.* de episcopis *ACP* mortem] *add.* ad *P* defendendam] *corr. ex* defendendum *A* deffendendam *(corr. ex* deffendendum*)P* defendendum *BDKNZ(corr. ex* difendendum*)M* deffendendum *O* **2187** legem] leg<em> *A* ceteri] caeteri *A* **2188** fidelis] fidelibus *N* **2189** paruo] *corr. ex* paruum *L* paruum *ACDKMNOP* multum] multis *corr. ex* multum*)L* multo *Z add.* et *Z* iniquus erit] iniquuerit *A* autem] *(add.* inquit *Ps.-Theoph.)* carnales] carnalis *N* **2190** diuitias[1]] diuicias *AMP* quae] qui *ADKLMNO* que *CP* bene non] bonae non *M* (non bene *Ps.-Theoph.)* dispensaueritis] despensaueritis *A add.* quomodo *Z* (dispensetis ueras *Ps.-Theoph.)* aeternas] (aeternasque *Ps.-Theoph.)* diuitias[2]] diuicias *AMP* et] *(om. Ps.-Theoph.)* **2191** caelestes doctrinas] celestes doctrinas *CL* caelestis doctrinas *AN* caelaestes doctrinas *Z* (coelestis doctrinae *Ps.-Theoph.)* quis] qui *CP add.* auertendos *DO* credit] (credet *Ps.-Theoph.)* alienae]

uobis, QUIA QUI AMAT PECUNIAM DEUM AMARE NON POTEST. Sciendum est quia istam sententiam dominus episcopis posuit. Ut quomodo uillicus domino suo fraudem fecit, ut haberet unde postea uiueret, ita et episcopi locum paenitentiae reseruare nam non peccatores exterminare, quia scriptum est, *Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur et uiuat.*

IV. 5. *(Lk. 18:3-5)* IUDEX QUIDAM ERAT IN CIUITATE, hoc est Pilatus erat in saeculo, QUI NEC DEUM TIMENS NEC HOMINEM REUERENS, id est Christum, qui et deus erat et homo. UIDUA UERO QUAEDAM ROGABAT EUM DICENS, UINDICA ME DE ADUERSARIO MEO. Uidua illa synagogam significat; aduersarius eius Christus erat. Pilatus nolebat quia certe multo tempore rogatus fuit ut interficeret Christum sed nolebat dicens, *Quid enim male fecit?* POST HAEC AUTEM DICIT INTRA SE, SI DEUM NON TIMEO NEC HOMINEM REUEREOR, QUID MOLESTAM EST HAEC UIDUA, NON UINDICABO ILLAM, figurat noluit illam perdere; et Iudaei dicebant Barraban seruare, Iesum perdere. At ille lotis manibus dixit, *Innocens*

---

corr. ex alic *L* aliena *ACDKNOPZ* alienas *M* sunt] sit *N* diuitiae mundi a uobis] a uobis diuitias mundi *N* diuitiae] diuitias *N* diuicias *M* diuitia *CDKOZ* diuicia *AP* a] *corr. ex* ad *P* ***2192*** pecuniam] peccuniam *Z* potest] *(*posse *Ps.-Theoph.)* ***2193*** quia] *(*autem *Ps.-Theoph.)* istam sententiam] istam sentenciam *M* illam sententiam *L* ista sententia *ADKNOP* ista sentencia *C* *(*hanc comparationem *Ps.-Theoph.)* dominus] *(*saluatorem nostrum *Ps.-Theoph.)* *add.* de *CDKO* posuit] *(*posuisse *Ps.-Theoph.)* uillicus] uilicus *ADKLNOZ* *(om. Ps.-Theoph.)* ***2194*** suo] *om. Z* haberet] haebebit *N* unde postea] postea unde *LMNZ* et] *om. C(Ps.-Theoph.)* ***2195*** paenitentiae] penitentiae *LZ* penitenciae *CM* poenitentiae *A* reseruare] reseruaret *C* nam] na *C* exterminare] exterminaret *D* quia] *add.* sicut *L* ***2196*** sed] set *C* conuertatur] conuertantur *P* *(add.* a uia sua *Ps.-Theoph.)* uiuat] *add.* De iudico *(marg.) L* ***2197*** quidam] quaedam *DO* quedam *A* quodam *C* Pilatus] pylatus *D* philatus *P* ***2198*** saeculo] seculo *ACKLMNOP* qui] quia *Z* reuerens] reuerans *DO* est] *om. C* ***2199*** qui] quia *ACP* et] *om. ACP* uero] ergo *Z* *(om. Ps.-Theoph.)* quaedam] quedam *ACLNPZ* rogabat eum dicens] *(*coepit ad illum dicere *Ps.-Theoph.)* ***2200*** aduersario] auersario *CP* synagogam] sinagogam *DKMNOPZ* sinagoga *ABC* ***2201*** aduersarius] aduersarios *O* erat] *add.* et *N(Ps.-Theoph.)* certe] certum *AP* multo] *corr. ex P* multum *ACDKLMO* ***2203*** male fecit] malefecit *N* post haec] post hec *K* potest haec *C* potea *N* dicit] dixit *P(Ps.-Theoph.)* ***2204*** hominem] *add.* non *ACDP* reuereor] reuerear *A* quid] quod *Z* *(*quia *Ps.-Theoph.)* molesta] molestam *D* est] *om. D* *(add.* mihi *Ps.-Theoph.)* haec] hec *K* non] *(om. Ps.-Theoph.)* ***2205*** figurat] figuram *A* illam[2]] illum *ACDKLMNOZ* et] ad *ACDNO* at *LP* Iudaei] iudei *CLNZ* iudae *D* ***2206*** Barraban] baraban *CZ* Iesum] iesu *N* *add.* uero *M* at] ad *N* ac *C*

ego sum a sanguine iusti huius, uos uideritis.

IV. 6. *(Lk. 19:3-8)* ZACHEUS STATURA PUSILLIS ERAT, simili ex fide, ASCENDIT IN ARBOREM ut uiderit Christum, id est credidit in eum qui crucifigendus erat. DIMIDIUM BONORUM SUORUM PAUPERIBUS DEDIT, DIMIDIUM RESERUAUIT, UT QUADRUPLUM REDDERET ILLORUM QUOD MALE TULERAT.

IV. 7. *Non enim ad mensuram dat deus spiritum.* Hoc de filio proprio dixit, *In quo plenitudo est diuinitatis;* nam homines secundum mensuram accipiunt gratiam spiritus sancti. EXPLICIT EUANGELIUM.

2207 ego] *om. ACDKNOP(Ps.-Theoph.)* a] ad *C* iusti huius] huius iusti *N* huius] *om. ACDKMOPZ* uideritis] *add.* De zacheo *ACDKOP(marg.)L* ***2208*** pusillus] pusillis *DO* pus----- *P* simili] simile *DO* similis *Z* similiter *P(corr. ex* simili*)L* ex] et *ACDKLNOP* ***2209*** ascendit in arborem] *(*in arborem ascendens *Ps.-Theoph.)* uideret] uiderit *DO* qui] quia *N* ***2210*** dimidium] dimidio *N* ***2211*** reseruauit] reseruabit *AKMP* seruabit *DO* quadruplum] quadraplum *K* quadrupum *A* reddret] redderit *N* ***2212*** tulerat] tullerat *ADMP* tolleret *Z* tullerit *(corr. ex* tullent*)N* ***2213*** dat] das *(corr. ex* dat*)L* ***2214*** plenitudo] plinitudo *A* diuinitatis] diuininitas *N* homines] hominis *K* ***2215*** gratiam] graciam *A* gratia *N* spiritus] spiritui *ACDKO* sancti] sancto *C*

Notes to Edition

Prol. 1.

5 **uitam post mortem]** *Cf.* this passage with the same passage in Clm 14426 (Appendix II, f. 1r, *l.* 3): "uitam adnuntiat post mortem ...".

13 **Iohannes altiora petiit ...]** For this section on the symbols of the evangelists, *Cf.* Jerome's *Comm. in Matt., praefatio.*

Prol. 2..

46 **Adam ex quattuor stellis nomen accepit]** *cf.* Augustine, *Tractatus* X *in Iohannem*, c. 12.

I.1

112 **Gens tribus modis dicitur]** Although only two definitions are given for "gens", all manuscripts carry the reading "tribus": as the pattern of the passage as a whole is given to groupings of three (e.g., "Liber .. Codex ..."), it is likely that there was originally a third gloss on "gens" which disappeared during the text's transmission. Comparison with recensions I and III sheds no light on this passage, and the phrase appears to be unique to the second recension of the text. *Cf.* Isidore, *Etym.* VI.13,2-3.

113 **Iesus habraice ...]** *Cf.* Isidore, *Etym.* VII.2,6-7.

118 **Isaac risus ...]** The etymologies of the various names in the genealogy of Christ appear to be taken from Jerome's *Liber interpretationis Hebraicorum nominum.*, De euangeliio Matthaei.

134 **sicut piscator ...]** *Cf.* Gregory, *Moralia in Iob XXXIII, c. 10.*

147 **Considerate quare de desponsata et non de simplice uirgine ...]** *Cf.* Jerome, *Comm. in Matth.* (CC 77), and Ps. Theophilus, *Comm. in IV Evang.* I.1.

I.2.

159 **Bethel domus dei]** Only Zurich, Rh. 99 (Z) has the correct reading for this passage: all other R II manuscripts which witness this passage have "Bethlehem" (or orthographic variations of it) twice (i.e., as meaning both "domus dei", and "domus panis"). According to Isidore's *Etymologiarum* XV.i.22-23, the meaning of Bethel is "domus dei", and the meaning of Bethlehem is "domus panis". R III reads "Bethil est domus dei, Bethle*(sic)* est domus panis"; in R I, only the etymology for Bethlehem ("domus panis") is given.

167 **tunc terrena potestas...]** Gregory, *Hom. 10 in Evang.*, c. 1.

177 **Magos, qui rationales erant ...]** The reading given in the majority of manuscripts has been kept here, though there may be some corruption: the star is referred to as an "inrationalis creatura" leading the magi, who are "rationales"; the angel is referred to as a"rationalis creatura" leading the shepherds, who are "inrationales". It is unclear as to whether the author intended to set up a juxtaposed contrast in this manner, or if the original reading referred to the star as also being "rationalis", and similarly, to the angel as being "inrationalis".

179 **et apertis thesauris ...]** Gregory, *Hom. 10 in Evang.*, c. 6 .

204 **Rachel ... ouis dei]** *Cf.* Jerome, *Liber interpretationis Hebraicorum nominum*,.De Evangelio Mathaei.

218 **recte desertum dicitur ...]** *Cf.* Ps.-Jerome, *Comm. in Marcum*, c. 1.

I.3.

235 **Ipse Iohannes dixit ...]** For lines 235-245, the ACDKOPW group of manuscripts carry a slightly different reading of the passage on John's ministry:

> Inquisitus Iohannes si ipse esset Christus, quia eum homines
> Christum esse putabant, et ipse respondens dixit, Non sum ego

Christus; etiam non sum dignus calciamenti eius corrigiam soluere. Per calciamentum, incarnationis mysterium uel mortalitatem significat. *Qui habet sponsam sponsus est*:: sponsa ecclesia, sponsus uere Christus est. Et apud ueteres consuetudo erat, ut si quis eam quae sibi conpeteret accipere uxorem nollet, ille ei calciamentum solueret qui ad hanc spiritus iure propinquitates ueniret. Quid igitur inter homines Christus, nisi sanctae ecclesiae sponsus apparuit? Corrigia uero calciamenti est ligatura mysterii incarnationis, quam Iohannes solui non potuit, quia redemptoris uestigia denudare non ualuit, et quia ipse sponsus non erat, sed praeco sponsi, et humanitas diuinitatem minime inuestigare ualet.. Iohannes quidem in spiritu Helias erat, sed in persona non erat.

Variants*:* **1** inquisitus] inquesitus de *A* Iohannes] ihoannis *P* esse] esset *P* ipse] *add.* se *P* **2** non[2]] nond *D* **3** corrigiam] corigiam *K* incarnationis] incarnacionis *AP* **4** mysterium] misterium *AC* mortalitatem] morlitatem *A* **5** ecclesia] aecclesia *ACP* uere] uero *CKP* apud] aput *AC* ueteres] ueteraes *W* consuetudo] consuaetudo *W* **6** ut] ait *P* quae] que *AW* quam *P* accipere] acciperet *P* nollet] nolet *AC* ei] in *K* **7** solueret] soluere *W* qui ad hanc ... ueniret] *om. P* qui] quia *AC* spiritus] sponsus *C* sponsam *W* christus *A* iure] iurae *DO* propinquitatis] propinquitates *DO* **8** homines] hominis *A* omnes *C* ecclesiae] aecclesiae *AC* apparuit] aparuit *W* **9** ligatura] ligaturia *K* mysterii] misterii *CW* incarnationis] *corr. ex* incarnationes *P* incarnacionis *A* **10** quia] qui *A* **11** praeco] preco *CKOW* precho *P* precorsus *A* humanitas] humilitas *ACW* humilitatem (*corr. ex* humilitas)*P* diuinitatem] diuinitate *AC* diuinitatis (*corr. ex* diuinitate)*P* **12** minime] minine *A* inuestigare] inuestigari *DKOW* quidem] quid est *AP* Helias] elias *W*

237 **calciamentum eius ... mysterium incarnationis eius]** Ps. Jerome, *Comm. in Marcum*, c. 1.

239 **Et apud ueteres consuetudo erat ...]** Gregory, *Hom. 7 in Evang.*, c. 3 . Though this passage is taken practically verbatim from Gregory, it is not given in the same order.

251 **Iam securis ad radicem....]** *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.*. I.

261 **discensio id est per humilitatem confessionis]** *Cf.* Ps.-Jerome, *Comm. in*

Marcum, c. 1.

264 **Pro tribus causis dominus baptizatus est**] *Cf.* Ps. Augustine, *De mirabilibus sacrae Scripturae*; cf. Jerome, *Comm. in Math I.*

I.4.

279 **Sicut diabolus tribus modis temptauit ...**] *Cf.* Gregory, *Hom. 16 in Evang.*, c. 2-3.

I.5.

314 **Beati qui persecutionem ...**] *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.* I.

338 **Lucernam sub modio ...**] *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.* I.

345 **linguae[1]**] In Albi 39, the phrase "nisi potestas" appears before the (interpolated) phrase of "et per linguam sepe ira conmouetur", but has been deleted.

I.7.

414 **intellegitur**] After "intellegitur", a large gap appears in Merseburg 103 (N); the text continues with "Duo passeres ...:" (I.10, l. 529).

I.8.

452 **Uade et ostende te sacerdoti ...**] *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.*, I.

462 **Tres causae sunt in centurione**] *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.* I.

483 **Eleuauit eam Iesus de febre**] *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.* I.

I.9.

498 **et curatus est**] This phase is a gloss on Mt. 9:7 ("surrexit"), although no biblical verse is quoted; Karlsruhe 254 (L) attempts to connect the phrase with "in

domo", by correcting its reading to "cum intrasset". Both R I and R III have the "surrrexit" lemma in their texts at this juncture.

499 **Sponsus est Christus]** *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.* I.

I.10.

517 **Estote ergo prudentes sicut serpentes]** *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.* I.

529 **Duo passeres id est corpus et anima]** *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.* I.

I.12.

552 **Sabbatum requies interpretatur]** *Cf.* Isidore, *Etym.* V.xxx.10.

556 **id est qui solebat rapere discat largire]** The ACDKOPW group have a slight variation of this phrase ("uel qui solebat rapere iam uult rapere") after the gloss on "restituta manus eius": clearly, it is out of place, and was originally part of the reference to the "manus arida" as symbolic of avarice.

I.13.

588 **Pro quid fasciculos ...]** *Cf.* Augustine, *Sermo* 250 , Gregory, *Dial.* IV 35 .

610 **Ille emit eam]** In this instance, the object of "emit" should be "agrum", however all R II manuscripts have the same reading of "eam": this seems to be a transposition from the subsequent pericope of the man searching for pearls: the "eam" would then refer to "margaritam". Both R I and R III have the correct reading of "emit agrum" at this juncture. Similarly, the object to which the second "eam" refers (i.e., in "non potest possidere eam") is unclear, but this word is also is attested in all of the R II manuscripts containing this passage; the phrase is not found in either R I or R III.

I.14 .

624 **Caput Iohannis in disco ...]** *cf.* Ps.-Jerome, *Comm. in Marcum*, c. 6.

661 **intelleguntur minora mandata]** Zurich, Rh. 99 (Z) is the only manuscript to read "minora peccata" for "minora mandata" at this juncture, a reading shared by R III; the gloss is not found in R I.

I.16.

691 **Portae inferni]** *Cf.* Jerome, *Comm. in Math.* III.

693 **sic ei data est postestas soluendi]** The ACDKOPW group has a fuller gloss for this passage, reading "sic ei data est potestas soluendi atque ligandi per paenitentiam, soluendi per confessionem": this group may complete the sense of the passage (i.e., giving a gloss for both "ligandi" and "soluendi"), but it would nonetheless appear to be a later addition; R I reads "postestas est ligandi et solundi, id est, per poenitentiam aperientur", and R III reads "'soluendi' paenitentiam et confessionem ostendit".

I.17.

711 **total ecclesia]** After "tota ecclesia", P adds "omnium gentium", and the entire ACDKOPW group interpolate the following passage:

> Per Petrum, intelleguntur hii qui, agnita ueritate, id est Christum, relictis uanitatibus oboediunt deo uiuenti, quia Petrus agnoscens, Simon oboediens interpretatur. Per Iacobum, hii intelleguntur qui uitia supplantant et eis mira uirtute dominant, quia Iacobus subplantator interpretatur. Per Iohannem, hii significantur qui gratia dei pleni sunt, quia Iohannes gratia dei interpretatur.

Variants: *1* intelleguntur] intelliguntur (*corr. ex* intelligit)*P* intellegitur *A* qui] *add.* in *ACPW* *2* oboediunt] obediunt *CP* oboedient *W* Simon] symon *DKP* oboediens] obediens *P* obaediens *C* *3* interpretatur] interpraetatur *DO* hii] *om. D* intelleguntur] intelliguntur (*corr. ex* intelligit)*P* intellegitur *A* qui uitia ... dominant] *om. A* uitia] uicia *CKP* subplantant] supplantant *KW* *4* dominant] dominantur *W* subplantator] supplantator *W* supplantatur *KP* subplantatur *A* subplantatus *C* interpretatur] interpraetatur *DKO* interpretator *W* *5* Iohannem] ihoannem *P* qui] quia *AW* pleni sunt ... gratia dei] *om. P* Iohannes] iohannis *W* *6* interpretatur] interpraetatur *DK*

727 **illud est quod ...]** *Cf.* Augustine, *Enn. in Psalmos*, ps. 6, pars. 6 .

730 **consummatio trium legum]** R II does not explain its reference to the "three laws", however, R III has a slightly fuller gloss at this juncture: "acsi diceret, Hic consumamus tria tempora, id est ante legem, sub lege, sub gracia"; R III may reflect the older reading of the two.

776 **id est in malitia saeculi]** Recension I only makes a reference to "in saeculo" for its gloss on "demergatur in mare". Three R II manuscripts (MRZ) read "in seculo malitiae saeculi" at this juncture. These manuscripts may have been influenced by the recension I reading, and the following genitive of "malitiae" may represent the attempt of a subsequent scribe to make sense of a passage which had become corrupt. "In malitia saeculi" may simply have been an alternate gloss for the "in saeculo" of recension I; recension III reads "in saeculum" at this juncture, as does Conv. Sopp. 385.

778 **id est in reliquit ordines angelorum]** *Cf.* Gregory, *Hom. 34 in Evang.*, c. 7, Isidore, *Etym.* VII.v. R I names all nine of the heavenly orders at this juncture, whereas R II names only four.

I.19.

804 **uanitas uanitantium, dixit Ecclesiastes]** All R II manuscripts carry this reading for Ecclesiastes 12:8, with the exception of Karlsruhe 254 (L), which has been corrected from "uanitas uanitantium" to the Vulgate reading of "uanitas uanitatum". This reading is found in Augustine's *De moribus ecclesiae catholicae*, I.21,39 (*PL* 32, p. 1328), and also in his *Retractationes* I.7 (*CC* 57, p. 14) as a comment on this reading of the biblical text:

> Item quod posui de libro Salomonis: Vanitas uanitantium dixit Ecclesiastes, in multis quidem codicibus legi, sed hoc Grecus non habet, habet autem uanitas uanitatum, quod postea uidi et inueni eos Latinos esse ueriores, qui habet uanitatum non uanitantium. Ex occasione tamen huius mendositatis quaecumque disserui uera esse ipsis rebus apparet.

Given the overwhelming manuscript support for this reading, it would seem to be archetypal, but may well have been taken from an intermediate source

rather than the text's biblical model.

806 **qui est aeternus et incommutabilis]** *Cf.* Augustine, *De uera religione*, c. 37.

812 **restes sunt nauigium]** This obscure reference is attested in all R II manuscripts, but does not appear in recension I (though the R I and R II do share common material for this passage in every other respect): it may well be the result of a marginal reference copied into the text at an inappropriate place, as it seems to be completely unrelated to the material at hand.

814 **et omnis locus diuitiarum est]** This passage is clearly corrupt: the ACDKOW manuscripts do not include it at all, and the remaining witnesses simply have a dangling phrase. Recension III does not have this passage, nor does Migne's text of recension I or Clm 6235 (a recension I manuscript). However, Clm 14388, another recension I manuscript, reads "quia uiri iusti totus mundus subiectus est, et uiro sancto omnes locis (*sic*) diuitiae"; similarly, Conv. Sopp. 385, a fourteenth century manuscript showing influence from all three recensions, reads "quia uno uiro iusto totus mundus subiectus est, et uiro sancto omnis locus diuitiarum est"at this juncture.

I.20

826 **significat mane infantiam ...]** Gregory, *Hom. 19 in Euang.*, c. 2.

828 **quacumque hora ...]** *Cf.* Ruricius, *Epistularum*, lib. 2, *epist.* 32. Although it seems unlikely that Ruricius (Bishop of Limoges), was a source for the *Expositio*, the similarity in wording for this passage between the two is striking. Ruricius reads "Peccator enim qua die conuersus ingemuerit tunc saluus erit ...", and though the *Expositio* text reads "correptus" instead of "conuersus", the ACDKOPW group of manuscripts do have "conuersus".

837 **transire humanitatem ...]** This passage presumably applies to the phrase "transire Iesum", found before "turbae impraementes", and would thus seem to be out of order; nonetheless, the passage is given in this order in all of the extant manuscripts examined. *Cf.* R I, which reads : "Transire Iesum, id est per

incarnationem et humanitatem tranisuit per mundum; stare Iesum, diuinitatem ostendit." (*PL* 30, p. 556B). In Clm 14388, however, the passage reads "**Transire Iesu**(*sic*) ostendit per incarnationes illas(*sic*); **turbas** cogitationum increpantes oratinem nostram; **stare Iesu**(*sic*) diuinitas ostenditur, transire humanitatem significat, qui transiuit per mundum non stetit."

I.21.

841 **Bethfage interpretatur domus buccae uel maxillae**] Jerome, *Liber interpretationis Hebraicorum nominum.*

851 **Sion interpretatur speculatio uitae**] *Cf.* Isidore, *Etym.*, XV.i.5.

859 **Osanna est hebraice ...**] *Cf.* Jerome, *In die dominica Pachae* II.

870 **Uertens ...**] after "uertens", there is a large gap in the text of Merseburg 103 (N) to the end of Matthew; the "Explicit" is present, and other material (unconnected with the *Expositio*) has been interpolated.

877 **finem**] Cologne 85 (K) repeats the passage from "Habebat quidam homo" (l. 872) ending with "nisi super-" (with the same variants), then adds the same rubric of "De alia ficulnea quae soffocauit uineam": given that the word "superstitiones" was cut off mid-way in the second copy of this passage, the dittography may have resulted from a mis-placed folio in the exemplar.

899 **Caluaria dicitur quia ibi decaluabuntur homines**] *Cf.* Caesarius of Arles, *Sermones, sermo* 118, c.5.

901 **Lapis scissus de monte sine manibus**] *Cf.* Jerome, *Comm. in Danielem* I, ii, 31-35.

903 **duo parietes ...**] *Cf.* Augustine, *De ciuitate Dei*, c. 28.

I. 23.

939 **tintinnabula appendentes ...]** *Cf.* Jerome, *Epistulae, epist.* 64..

947 **sub tegmine potectionis suae]** *Cf.* Apponius, *In Canticum canticorum expositio,* lib. III, c. 33.

952 **punxerunt]** The majority of the manuscript witnesses attest to a conflated perfect form of "pungo" (i.e., pupugerunt and punxerunt):ABMWZP have "pupunxerunt", DOR have "popunxerunt", and CK have "popuncxerunt"; L alone has punxerunt.

I.25.

988 **quinque stultae ...]** *Cf.* Gregory, *Hom. 12 in Euang.,* c. 3.

992 **Dormitare ...]** Gregory, *Hom. 12 in Euang.,* c. 2.

1004 **Quinque talenta id est quinque corporis sensus ...]** *Cf.* Gregory, *Hom. 9 in Euang.,* c. 1.

1015 **Qui habet haec et implet exemplis ...]** Cf. Defensor Locogiacensis, *Liber scintillarum,* cap. 32, sent. 49.

I.26.

1035 **Cum uenisset in Bethaniam]** Plimpton 58 (P) is damaged at this juncture, and omits the passage from "Cum uenisset in Bethaniam" to "uel baptismum" (l. 1040).

1039 **Sed alabastrum ...]** Merseburg 109 (F) begins.

1054 **Praecedam uos in Galileam ...]** R I reads "hoc est" at this juncture, instead of the "significat" of R II: recension II's reading has been emended ("significat quod...") to make grammatical sense; the ACDKOPW group have this passage in an accusative/infinitive structure, presumably to correct the faulty grammar

of the model's reading (i.e., "significat relictos Iudaeos, abiit ad gentes").

1056 **Calix iste ...]** Plimpton 58 (P) is damaged at this juncture, and omits the passage from "Calix iste" to "ut nostra inmunnditiam purgaret" (l. 1059).

1064 **Ioseph traditus est in uinculis ...]** *Cf.* Caesarius of Arles, *Sermones, sermo* 89, c. 13.

1069 **Illi uox datur ne filium occidat]** See the discussion on this passage under "ACDKOPW Group" section of the Manuscripts chapter.

I. 27.

1078 **in sepulturam]** Cologne 85 repeats the passage from "praecium de Christo" (l. 1074) to "ager in sepultura" (l. 1078) with the same variants, with the exception of "latine dicitur" in the second instance instead of "latinae dicitur", and "pretium sanguinis" instead of "precium sanguinis".

1081 **clamide coccinea]** Plimpton 58 (P) is damaged at this juncture and omits the passage from "clamide coccinea" to "qui diuiserunt uestimenta tenent figuram" (l. 1085).

1091 **uictor ab inferis]** *Cf.* Gregorius Iliberritanus, *Origenis de psalmo nonagesimo primo.*

II.1.

1112 **quattuor uirtutes animae ...]** *Cf.* Isidore, *Etym.* II, xxiv, 5-6. The notion of the four virtues was commonplace in patristic writings (*cf.*, Ambrose, Augustine, Jerome), however, the definitions provided in the *Expositio* could not be traced at the time of writing.

II.2

1122 **filii tonitrui ...]** *Cf.* Ps.-Jerome, *Comm. in Marcum*, c. 3.

II.6.

1175 **Decapolim ... decem uerba legis**] *Cf.* Ps.-Jerome *Comm. in Marcum*, c. 7.

1183 **Misit digitos in auriculas ...**] *Cf.* Gregory, *Hom. in Ez* I, 10., c. 20 .

1187 **Ingemuit ...**] *Cf.* Ps.-Jerome, *Comm. in Marcum*, c. 7.

II.7.

1202 **patriarchae**] There is a large gap in the text of Plimpton 58 (P) at this juncture: it moves directly from Mk. 9:17 to the middle of the excerpted section from Gregory's *Hom.* 29 *in Evang.*, c. 6 (*Expositio* II.19, l.1422), beginning with "Enoch quidem uxorem...", and omitting the intervening text..

1206 **a prima aetate...**] This would appear to be a gloss on "ab infantia" from Mk. 9:20, but the verse is not quoted; both R I and R III have this phrase before "a prima aetate generis humani".

1227 **fatui**] *Cf.* R I, which reads "omnis homo sine scientia uerbi Dei infatuetur. Habete salem in uobis...", *PL* 30, 564A.

II.8.

1236 **Monstra dicuntur ...**] Isidore, *Etym.* XI, iii, 3.

II.10.

1276 **gentibus**] Paris lat. 614A (C) has an obscure rubric at the bottom of its folio ("sent cumque de hic est requirem in antea. Mercatus siidoni"), then repeats the passage from Mk. 14:15 (II.9, l. 1247), with the following variants:

Variants: *1248* intellegit] intelligitur *1249* ecclesiae ostenditur] aecclesie ostendit in Aegypto ostendit christum immolatum] *om.* *1250* mysterium] misterium corporis] corpus *1251* sacrificium] sacrifitium Iudaeorum] iudeorum *1252* sacrificium] sacrifitium iam] *add.* in *1253* reuertente Abraham] reuertentem habraham caede] cede *1254* conscientiam] conscienciam *1255* adulescens] adolescens *1256* relictam malitiam Iudaeorum] relicta malicia iudeorum *1257* a] ad superstitionibus] supersticionibus

Iudaeorum] iudeorum ab] ad *1259* negationem] negotiationem Iudaeorum] iudeorum *1260* a] ad *1263* malliatoris] maliatoris *1265* sed] set a] ad *1267* ablueret] abluerit Adae] *om.* *1268* tertia] tercia *1270* dereliquisti] derelinquisti *1272* reliquit[1]] relinquit reliquit[2]] relinquit filii ad horam] fili ad eorum *1273* passione] passionem adoptatos] adoptiuos plurimos] *om.* haberet] abere *add.* De spongia *1274* Iudaei] iudei *1275* superstitionibus] supersticionibus habentes] abentes *1276* primitiuae ecclesiae] primitiue aecclesie

II.15.

1295 **qui habet partem cum omni creatura ...**] Gregory, *Hom. 29 in Euang.*, c. 2.

II.16.

1379 **hic amoris eius flamma est aliquatenus**] *Cf.* Gregory, *Hom. in Ez. II 9, c. 10,* "hic amoris eius flammis aliquatenus ardemus". The majority of manuscripts here read "hic amoris eius **flammis** est aliquatenus", apparently a corruption of the original Gregorian passage; ,without the verb "ardemus", however, the ablative "flammis" makes no sense.

II.19.

1406 **homo purus adiutorium agebat alienum**] The "agebat" of this passage would appear to be a corrupted reading, but it appears in the same way in all of the R II manuscipts (Karlsruhe 254 has corrected "adiutorium" to "adiutorio" and "alineum" to "alieno", but has left "agebat" as it originally appeared); "adiutorium alienum" has been placed in the nominative case: *cf.* Gregory, *Hom.* 29 *in Evang.*, c.5, which reads "quia homo purus adiutorio indigebat indigebat alieno" for this passage.

II.20.

1433 **Uulgus etiam ...**] This passage is clearly corrupt, but appears in the same way in all of the R II manuscripts: *cf.* with Augustine (*De sermone domini in monte,* I.1,3).

1467 **septiformis operatio spiritus sancti**] The text notes "septiformis operatio", then appears to list eight things: the last, "timor dei", is grouped among the

preceding list of seven "virtues" of the holy spirit ("timor dei ... pietas ... scientia ... fortitiudo ... consilium ... intellectus ... spaientia") in the R II manuscripts, but is actually the beginning of a new sentence in Augustine's *De sermone domini in monte* I.4,11, but it has obviously been cut off ("Timor dei congruit humilibus, de quibus hic dicitur, Beati pauperes spiritu ...").

II.2.

1534 **Die tertio nuptiae factae sunt, id est in tertia lege...**] *Cf.* Augustine, *Contra Faustum*, lib. XIX (*CSEL* 25, I, p. 498).

III.3.

1587 **In Enon ...**] *Cf.* this passage with R I, which reads: "**In Enon**, id est nomen loci, ubi immolauerunt filios et filias suas daemoniis, unde accepit nomen Gehenna: **iuxta Salim**, quae interpretatur pacis, quam uocaurunt Iebus, unde acceperunt nomen Iebusei." (*PL* 30, p. 579C); R III carries the same reading as R I. Among the R II manuscripts, only Paris lat. 2796 (B) and Merseburg 103 (N) have a reading which makes sense; the others confuse the order of the etymologies of "Enon" and "Salim".

1592 **Qui putabatur esse Christus, inuentus est propheta**] This seems to be a gloss on Jn. 3:30, though no biblical verse is quoted; in R I (*PL* 30, p. 579C), this phrase is preceded by a "Illum oportet crescere me autem minui". In Clm 14388, however, an expanded gloss is found: "**Illum oportet crescere** item quia non ex concubit(sic) puer natus est, sed de spiritu sancto natus est; **mea**(*sic*) **item minui**, quia ex concubitori conceptus sum; qui potabatur*(sic)* esse propheta inuentus est Christus, et qui potabatur*(sic)* esse Christus inuentus est propheta".

III.7.

1692 **non est mea secundum carnem ...**] This passage seems to make more sense with the wording reversed (i.e., "doctrina ... non est mea secundum diuinitatem, mea est secundum carnem"): all R II manuscripts examined carry the reading at l. 1692, as does R III and Clm 14388; the Migne R I text, however,

reads "secundum carnem mea est, sed secundum diuinitatem non est mea (*PL* 30, p. 580D), but it is not clear whether this reading is the result of editorial revision.

III.8.

1724 **Ille ab initio homicida erat ...]** The gloss on this verse (Jn. 8:44) is somewhat obscure, but the passage is elucidated when compared with R III, which reads: "Homicida fuit diabolus, qui semetipsum interfecit superbiendo, et primum hominem, quem deus inmortalem condidit, ipsum fecit esse mortalem; et per ipsius suggescionem occisus est Abel a fratre suo." The reference to "diabolus" is necessary for the gloss to make sense, but no such reference is found in any of the R II manuscripts examined (R I also carries the R II reading); clearly, R III contains the older reading for this passage.

1730 **Samaritanus es ...]** *Cf.* Augustine, *In Iohannis Euangelium tractatus* 43, c. 2.

III.10.

1775 **uocationem dei]** Rheims 110 (R) ends.

1806 **Et fiet unum ouile ...]** *Cf.* Augustine, *In Iohannis Euangelium tractatus* 47, c. 5.

III.11.

1829 **Reuolutum lapidem ...]** This gloss, and the subsequent gloss (on "uoce magna clamauit" -- Jn. 11:43) are out of place, as the rest of the passage shows: the text goes from Jn. 11:15 to Jn. 11:41-43, then back to Jn. 11:17 *ff.*

III.13.

1903 **in finem]** Paris lat. 2175 (W) ends.

III.15.

1971 **a se .. in hoc]** Merseburg 109 (F) damaged is damaged at this juncture and omits the passage between as se fructum ferre..." and "... ferre. In hoc". The

gap in the folio is not large enough to accommodate the full length of the missing text, and the phrase "nisi manserit in uita, sic et unusquisque nisi manserit in Christo, non potest fructum ferre" was presumably omitted from the manuscript through homoeoteleuton (*cf.* Karlsruhe 254 [L]).

III.18.

2020 **Ubi erat hortus ...]** Ps.-Theophilus, *Comm. in Evang.* III, c.16; *cf.* R III at Mt. 6:28 (Clm 14514, f. 130r, l. 42).

III.20.

2065 **gentes]** Karlsruhe 254 (L) repeats the passage from Jn. 14:17 (III.14, l. 1950) to Jn. 15:15 (III.15, l. 1980), with the following variants:

> ***1950*** accipit] *corr. ex* accepit ***1953*** secundum] set *(corr. ex* sed*)* ***1955*** ei] *corr. ex* eis ***1957*** sunt] fuerint ***1958*** sicut] sic patienter suffero] pacienter suggero ***1959*** patientia uestra] pacientiis uestris ***1960*** et[1]] *del.* patiemini] patimini ***1963*** huius] *add.* ad me ***1964*** diabolus] *add.* uenit inuenit] uenit ***1965*** quaesiuit] quesiuit ***1967*** genere] generi ***1968*** profluit] fluit ***1969*** agricola] *corr. ex* agricula ***1970*** intellegit apostolos] intellegimus *(corr. ex* intellegit*)* apostolus ecclesiae] ecclesie ***1971*** palmis] *corr. ex* palmes uita] uitae ***1974*** praedicationem] predicationem ***1976*** praedicare] predicare ***1977*** hanc] *om.* ***1978*** fortior est] patior ***1979*** et uos ... feci uobis] *om.* ***1980*** praecepta euangelica] precepta euuangelica *add.* De linteaminibus *(marg.) L*

It should be noted that the repeated passage begins with "test accipere": this would imply that the dittography was the result of misplaced folio in the manuscript's exemplar, which presumably began with "test accipere" (i.e., the preceding folio ending in "po-").

2080 **quia diuinitas longe est ...]** *Cf.* Gregory, *Hom. 22 in Euang.*, c. 4.

III.21.

2102 **positum]** Merseburg 109 (F) damaged, but probably read "positum"; manuscript ends at this juncture.

2106 **in futuro trahent angeli ad aeternam uitam]** This phrase (part of the gloss on Jn. 21:11) seems to be a later addition to the original text:: the "magnitudo uel plenitudo ecclesiae" is found in the nominative case in all of the R II manuscripts (with the exception of P, which has a *corrected* accusative case); given the entire phrase, one would expect it to be the object of "trahent". R I simply has "magnitudo uel plenitudo ecclesiae" as a gloss on "Plenum magnis piscibus" and omits the reference to the angels; R III reads "id est plenitudo aecclesiae de electis in finem saeculi".

2119 **Ingressus Iesus ianuis clausis]** *Cf.* Gregory, *Hom. 26 in Euang.*, c. 1.

IV.1.

2129 **Sata tria significat trinitatem]** This phrase comes before "et abscondit illud in farina" (l. 2128) in the Ps. Theophilus text from which R II takes its Lucan commentary.

IV.3.

2141 **et recepit eum pater ...]** The text between "et recepit eum pater" and "in futuro, duo cherubin" (l. 2148) is not found in the Ps. Theophilus text from which the Lucan commentary is taken.

IV.4.

2188 **et in]** Paris lat. 2796 (B) ends.

Biblical Quotations and References

(**References are listed according to section and line number; all biblical verses cited in italics refer to biblical quotations or references outside the specific biblical lemmata being commented upon.)

Prol.1

l. 8 *Lk. 1:1*
l. 13 *Jn. 1:1*
l. 15 *Mt. 1:1*
l. 18 *Mk. 1:3*
l. 22 *Lk. 1:5*
l. 24 *Lk. 24:13*
l. 28 *Lk. 24:30*

Prol.2

l. 34 *Gen. 2:10*
l. 36 *Gen. 2:9*

Prol. 3

l. 51 *Gen. 6:14-16*
l. 56 *Rom. 10:10*

Prol. 4

l. 58 *Ez. 1:4ff*

Prol. 5

l. 79 *Acts. 10:6ff*

Prol. 6

l. 88 *Ex. 37:6*

Prol. 7

l. 103 *Gen. 2:11ff*

I.1.

l. 109 Mt. 1:1
l. 113 Mt. 1:2
l. 119 Mt. 1:3
l. 121 Mt. 1:6
l. 122 Mt. 1:16
l. 135 *cf. Iob 40:20*
l. 142 Mt. 1:18
l. 145 Mt. 1:19
l. 154 Mt. 1:20

I.2.

l. 158 Mt. 2:1
l. 161 *Jn. 6:51*
l. 163 *Num. 24:27-18*
l. 166 Mt. 2:3
l. 168 Mt. 2:9
l. 175 *Heb. 2:7*
l. 179 Mt. 2:11
l. 183 *Prov. 21:20*
l. 184 *Ps. 140:2*
l. 186 *Coloss. 3:5*
l. 188 Mt. 2:12
l. 195 *Rom. 12:19*
l. 197 *1Cor. 6:18*
l. 198 Mt. 2:14
l. 200 Mt. 2:15
l. 201 Mt. 2:16
l. 202 Mt. 2:18
l. 206 *2Cor. 12:21*
l. 210 Mt. 2:21
l. 212 Mt. 2:22
l. 214 Mt. 2:23

I.3.

l. 217 Mt. 3:1
l. 219 Mt. 3:3
l. 221 Mt. 3:4
l. 235 *Lk. 3:15*
l. 237 Mt. 3:11
l. 239 *cf. Deut. 25:9*
l. 243 *Jn. 3:29*
l. 245 Mt. 3:8
l. 247 Mt. 3:9
l. 251 Mt. 3:10
l. 253 Mt. 3:11
l. 257 Mt. 3:12
l. 261 Mt. 3:13
l. 267 Mt. 3:16
l. 270 *Jn. 1:33*

I.4.

l. 273 Mt. 4:1
l. 282 Mt. 4:10
l. 283 Mt. 4:2
l. 285 Mt. 4:12
l. 286 Mt. 4:16
l. 288 Mt. 4:18
l. 289 Mt. 4:20
l. 290 Mt. 4:21
l. 292 Mt. 4:22

I.5.

l. 295 Mt. 5:1
l. 297 Mt. 5:2
Mt. 5:3
l. 302 Mt. 5:4
l. 304 *Ps. 141:6*
l. 305 Mt. 5:7
l. 307 Mt. 5:5
l. 309 Mt. 5:6
l. 310 Mt. 5:8
l. 311 Mt. 5:9
l. 313 *Lk. 21:19*
l. 314 Mt. 5:10
l. 317 *Mt. 8:20*
l. 318 *Lk. 2:7*
l. 320 *Mt. 11:29*
l. 322 *Lk. 19:41*
l. 323 *Jn. 11:35*
Mt. 4:2
l. 324 *Jn. 4:6*
l. 326 *Jn. 19:28*
Mt. 15:32
l. 327 *Jn. 14:30*
l. 328 *Jn. 14:27*
l. 330 *Mk. 10:33-34*
l. 331 Mt. 5:13
l. 336 Mt. 5:14

l. 339 Mt. 5:15
l. 341 Mt. 5:22
l. 344 *Prov. 18:21*
l. 346 *Mt. 12:37*
l. 347 Mt. 5:25
l. 356 Mt. 5:26
l. 358 Mt. 5:29
l. 359 *cf.* Mt. 5:30
cf. Mt. 18:18
l. 367 Mt. 5:34
l. 369 Mt. 5:35
l. 375 Mt. 5:36
l. 376 Mt. 5:39
l. 379 Mt. 5:40
l. 383 Mt. 5:41
l. 384 *cf.* Mt. 5:42

I.6.

l. 387 Mt. 6:16
l. 389 Mt. 6:17
l. 393 Mt. 6:20
l. 396 Mt. 6:22
l. 397 Mt. 6:23
l. 397 Mt. 6:24

I.7.

l. 400 Mt. 7:3
l. 401 Mt. 7:4
Mt. 7:6
l. 403 *Prov. 26:11*
l. 408 Mt. 7:7
l. 412 Mt. 7:9
l. 413 Mt. 7:10
l. 415 *Lk. 11:12*
l. 417 Mt. 7:13
l. 418 Mt. 7:14
l. 420 Mt. 7:15
l. 423 Mt. 7:16
l. 425 Mt. 7:18
l. 427 Mt. 7:22
l. 428 Mt. 7:23
l. 429 *Iac. 2:26*
l. 430 Mt. 7:24
l. 433 Mt. 7:25
l. 436 Mt. 7:26
l. 442 Mt. 7:27

I.8.

l. 443 Mt. 8:1
l. 444 Mt. 8:2
l. 445 Mt. 8:3
l. 448 *Is. 1:6*
l. 452 Mt. 8:4
l. 456 Mt. 8:5
l. 458 Mt. 8:6
l. 459 Mt. 8:7
l. 460 Mt. 8:8
l. 465 Mt. 8:9
Mt. 8:10
l. 469 Mt. 8:11
l. 470 *Lk. 13:29*
l. 474 *cf. Mt. 13:41-42*
l. 478 *Ps. 103:35*
l. 479 *Ps. 36:29*
l. 481 Mt. 8:14
l. 483 Mt. 8:15
l. 485 Mt. 8:19
l. 486 Mt. 8:21
l. 487 Mt. 8:22
l. 491 Mt. 8:28
l. 492 Mt. 8:31
l. 494 Mt. 8:32-33
Mt. 8:28
l. 495 Mt. 8:34

I.9.

l. 497 Mt. 9:1
l. 497 Mt. 9:7
l. 499 Mt. 9:15
l. 500 Mt. 9:16
l. 501 Mt. 9:18
l. 503 Mt. 9:25
l. 504 Mt. 9:27
l. 505 *Mk. 10:46*

I.10.

l. 507 Mt. 10:5
l. 509 Mt. 10:10
l. 511 Mt. 10:11
l. 512 Mt. 10:12
l. 513 Mt. 10:13
l. 515 Mt. 10:14
l. 517 Mt. 10:16
l. 522 Mt. 10:23
l. 524 Mt. 10:24
l. 525 Mt. 10:26
l. 526 Mt. 10:27
l. 529 Mt. 10:29
l. 532 Mt. 10:35

I.11

l. 534 Mt. 11:7
l. 535 Mt. 11:12
l. 536 Mt. 11:16
l. 537 *Lk. 7:32*
l. 538 Mt. 11:17
l. 540 Mt. 11:25
l. 544 Mt. 11:28
l. 546 *Ps. 33:12*
l. 547 *Mt. 25:34*
Mt. 11:29

I.12

l. 551 Mt. 12:1
l. 554 *Lk. 6:1*
Mt. 12:10
l. 557 Mt. 12:13
Mt. 12:20
l. 559 Mt. 12:291
l. 562 Mt. 12:34
l. 566 Mt. 12:42
3Reg.10:1
l. 568 Mt. 12:43
l. 569 Mt. 12:44
l. 571 Mt. 12:45

I.13.

l. 573 Mt. 13:1
l. 575 Mt. 13:2
l. 577 Mt. 13:8
l. 581 Mt. 13:12
l. 584 Mt. 13:13
l. 587 Mt. 13:39
l. 588 Mt. 13:30
l. 591 Mt. 13:31
l. 592 Mt. 13:32
l. 602 Mt. 13:33
l. 606 Mt. 13:44
l. 609 Mt. 13:46
l. 611 Mt. 13:45
l. 612 Mt. 13:46
l. 616 Mt. 13:47

I.14.

l. 620 Mt. 14:1
l. 621 Mt. 14:3
l. 623 Mt. 14:6
l. 624 Mt. 14:8
l. 625 Mt. 14:11
l. 630 Mt. 14:13
l. 634 Mt. 14:15
Mt. 14:17
l. 636 Mt. 14:19
l. 641 Mt. 14:20
l. 643 *cf.* Mt. 14:21
l. 645 Mt. 14:22
l. 647 Mt. 14:23
l. 648 Mt. 14:24
l. 650 Mt. 14:25
l. 652 Mt. 14:29
l. 654 Mt. 14:30
l. 655 Mt. 14:31
l. 658 Mt. 14:34
l. 660 Mt. 14:35
l. 661 Mt. 14:36

I.15.

l. 662 Mt. 15:13
l. 664 Mt. 15:21
l. 665 Mt. 15:22
l. 667 Mt. 15:24
l. 669 Mt. 15:26
l. 670 Mt. 15:27
l. 673 Mt. 15:28
l. 674 Mt. 15:32
l. 680 *Iac. 2:36*
Mt. 15:34
l. 681 Mt. 15:35
l. 682 Mt. 15:37

I.16.

l. 684 Mt. 16:2
l. 685 Mt. 16:3
l. 686 Mt. 16:6
l. 687 Mt. 16:17
l. 691 Mt. 16:18
Mt. 16:19
l. 696 Mt. 16:22
Mt. 16:23
l. 699 Mt. 16:24
l. 700 Mt. 16:25
l. 704 Mt. 16:26

I.17.

l. 706 Mt. 17:1
l. 713 Mt. 17:2
l. 714 *Mt. 13:43*
l. 718 Mt. 17:3
l. 726 *Acts 1:9*
l. 729 Mt. 17:4
l. 734 Mt. 17:9
l. 740 Mt. 17:5
l. 743 Mt. 17:14
l. 754 Mt. 17:19
l. 762 Mt. 17:23
Mt. 17:26

I.18.

l. 768 Mt. 18:3
l. 769 *1Cor. 14:20*
l. 773 Mt. 18:6
l. 776 Mt. 18:12
l. 780 *Lk. 15:5*
l. 781 Mt. 18:15
l. 783 Mt. 18:16
l. 784 Mt. 18:17
l. 787 Mt. 18:19
l. 788 Mt. 18:23
l. 790 Mt. 18:24
l. 791 Mt. 18:28
l. 792 Mt. 18:31

I.19.

l. 793 Mt. 19:1
l. 795 Mt. 19:5
l. 800 Mt. 19:9
l. 801 Mt. 19:17
l. 803 *Ps. 38:6*
l. 804 *Eccl. 12:8*
l. 805 *Ps. 115:11*
l. 806 *Lk. 18:19*
l. 807 Mt. 19:23
l. 809 Mt. 19:24

I.20.

l. 818 Mt. 20:1
l. 823 Mt. 20:3
l. 824 Mt. 20:5
l. 825 Mt. 20:6
l. 830 Mt. 20:8
l. 830 Mt. 20:11
l. 832 Mt. 20:12
l. 834 Mt. 20:29
l. 835 Mt. 20:30
l. 837 Mt. 20:31

I.21.

l. 840 Mt. 21:1
l. 843 Mt. 21:2
l. 850 Mt. 21:3
l. 851 Mt. 21:5
l. 852 Mt. 21:8
l. 855 *Ps. 117:26*
Mt. 21:7
l. 857 Mt. 21:9
l. 862 Mt. 21:12
l. 868 Mt. 21:15
l. 869 Mt. 21:17
l. 870 Mt. 21:18
l. 872 *Lk. 13:6*
l. 873 Mt. 21:19
l. 882 Mt. 21:21
l. 883 Mt. 21:28
l. 885 Mt. 21:31
l. 888 Mt. 21:33
l. 892 Mt. 21:34
l. 894 Mt. 21:35
l. 896 Mt. 21:37
l. 897 Mt. 21:39
l. 900 Mt. 21:41
l. 901 *Dan. 2:45*
l. 903 Mt. 21:42
l. 906 Mt. 21:44

I.22.

l. 908 Mt. 22:2
l. 912 Mt. 22:3
Mt. 22:4
l. 915 Mt. 22:5
l. 917 *2Tim. 2:4*
l. 918 Mt. 22:6
l. 919 Mt. 22:8
l. 921 Mt. 22:9
l. 922 Mt. 22:10
l. 923 Mt. 22:11
l. 927 Mt. 22:21
l. 930 Mt. 22:27

l. 931 Mt. 22:28
l. 932 Mt. 22:30

I.23.

l. 936 Mt. 23:2
l. 937 Mt. 23:5
l. 939 *cf. Ex. 28:34*
l. 940 Mt. 23:4
l. 945 Mt. 23:37
l. 949 *Deut. 32:11*
l. 950 Mt. 23:39
l. 951 *Apoc. 1:7*

I.24.

l. 953 Mt. 24:2
l. 954 Mt. 24:10
l. 956 Mt. 24:15
l. 957 Mt. 24:16
l. 958 Mt. 24:17
l. 959 Mt. 24:18
l. 962 Mt. 24:19
l. 964 Mt. 24:20
Mt. 24:28
l. 967 Mt. 24:29
l. 970 Mt. 24:30
l. 971 Mt. 24:32
l. 973 *Rom. 11:25-26*
l. 974 Mt. 24:40
l. 977 Mt. 24:41
l. 978 *Lk. 17:34*

I. 25.

l. 981 Mt. 25:1
l. 987 Mt. 25:2
l. 992 Mt. 25:5
l. 993 Mt. 25:6
l. 998 Mt. 25:8
l. 1000 Mt. 25:11-12
l. 1001 Mt. 25:14
l. 1004 Mt. 25:15
l. 1007 *Ps. 118:37*
l. 1007 *Sir. 28:28*
l. 1009 *2Cor. 2:15*
l. 1010 *Rom. 12:14*
l. 1012 *Eph. 4:28*
l. 1018 Mt. 25:18
l. 1021 Mt. 25:19
l. 1022 Mt. 25:24
l. 1023 Mt. 25:28
l. 1027 *Rom. 2:14-15*
Mt. 25:29
l. 1031 Mt. 25:31
l. 1032 Mt. 25:32
l. 1033 Mt. 25:33

I.26.

l. 1035 Mt. 26:6
l. 1038 Mt. 26:7
l. 1039 *Jn. 12:3*
l. 1042 Mt. 26:11
l. 1049 *Za. 11:12-13*
l. 1050 Mt. 26:16
l. 1051 Mt. 26:17
Mt. 26:29
l. 1053 Mt. 26:31
l. 1054 Mt. 26:32
l. 1055 Mt. 26:39
l. 1057 Mt. 26:51
l. 1061 Mt. 26:67
l. 1063 Mt. 26:74
Mt. 26:75
l. 1066 *cf.* Gen. 22:2*ff*

I.27.

l. 1074 Mt. 27:6
l. 1077 *cf. Mt. 27:7*
l. 1080 Mt. 27:28
l. 1083 Mt. 27:31
l. 1084 Mt. 27:35
l. 1086 Mt. 27:51
l. 1095 Mt. 27:52
l. 1096 Mt. 27:59
l. 1097 Mt. 27:60

I.28.

l. 1102 Mt. 28:1
l. 1103 Mt. 28:2
l. 1105 Mt. 28:3
l. 1106 Mt. 28:7

II.1.

l. 1111 Mk. 2:3
l. 1116 Mk. 2:4

II.2.

l. 1119 Mk. 3:9
l. 1120 Mk. 3:13
l. 1122 Mk. 3:17

II.3.

l. 1124 Mk. 4:26
l. 1126 Mk. 4:27
l. 1128 Mk. 4:28
l. 1130 Mk. 4:29
l. 1131 Mk. 4:35
l. 1133 Mk. 4:36
l. 1134 Mk. 4:37
l. 1138 Mk. 4:38
l. 1141 Mk. 4:39

II.4.

l. 1143 Mk. 5:2
l. 1144 Mk. 5:4
l. 1146 Mk. 5:5

II.5.

l. 1148 Mk. 6:7
l. 1150 Mk. 6:8
l. 1151 *1Cor. 4:21*
l. 1153 Mk. 6:9
l. 1162 Mk. 6:21
l. 1165 Mk. 6:35
l. 1166 *2Cor. 5:17*
l. 1168 Mk. 6:40
l. 1169 Mk. 6:47
l. 1170 Mk. 6:48
l. 1173 Mk. 6:53

II.6

l. *1174* Mk. 7:24
l. *1175* Mk. 7:31
l. *1176* Mk. 7:32
l. 1178 *Ps. 84:9*
l. 1180 *Ps. 9:2*
l. *1181* Mk. 7:33
l. *1186* Mk. 7:34

II.7.

l. 1190 Mk. 8:3
l. 1191 Mk. 8:14
l. 1192 Mk. 9:8
Mk. 9:13
l. 1196 Mk. 9:14
l. 1197 Mk. 9:16
l. 1199 Mk. 9:17
l. 1204 *Ps. 48:8*
l. 1206 Mk. 9:23
l. 1208 Mk. 9:25
l. 1213 Mk. 9:26
l. 1215 *Coloss. 3:5*
l. 1218 Mk. 9:41
l. 1222 Mk. 9:43
l. 1224 Mk. 9:46
l. 1225 Mk. 9:48
l. 1226 Mk. 9:49

II.8.

l. 1229 *Mt. 21:22*
l. 1230 *2Cor. 12:8*
l. 1234 *Rom. 8:26*
l. 1238 *cf. Mk. 13:22*

II.9.

l. 1239 Mk. 14:12
l. 1242 Mk. 14:13
l. 1245 Mk. 14:14
l. 1248 Mk. 14:15
l. 1254 Mk. 14:19
l. 1255 Mk. 14:51-52
l. 1258 Mk. 14:54
l. 1260 Mk. 14:62

II.10.

l. 1263 Mk. 15:1
l. 1265 Mk. 15:17
l. 1267 *Gen. 3:18*
l. 1268 Mk. 15:25
l. 1269 Mk. 15:33
l. 1270 Mk. 15:34
l. 1274 Mk. 15:36
l. 1275 Mk. 15:43
l. 1276 Mk. 15:46
l. 1287 Mk. 16:4

II.11.

l. 1289 Mk. 16:6
l. 1290 Mk. 16:7
l. 1293 Mk. 16:9
l. 1294 Mk. 16:15
l. 1299 Mk. 16:17
l. 1303 Mk. 16:18

II.12.

l. 1309 *Acts. 1:9-10*

II.13.

l. 1328 *Hebr. 12:29*
l. 1330 *Lk. 12:49*

II.14.

l. 1349 *Iob 26:13*
l. 1350 *1Cor.12:8-11*
l. 1357 *Ps. 32:6*
l. 1360 *Ps. 32:6*

II.15.

l. 1363 *Mk. 16:19*
l. 1364 *Acts 7:55*

II.16.

l. 1373 *Is. 31:9*

II.17.

l. 1381 *Is. 11:15*

II.18.

l. 1386 *Jn. 14:24*
l. 1390 *Jn. 14:25*
l. 1391 *Mt. 28:20*

II.19.

l. 1400 *cf. 4Reg. 2:11*
l. 1414 *cf. Gen. 37:28*
l. 1415 *cf. Gen. 5:24*

II.20.

l. 1430 *Mt. 5:3*
l. 1432 *Sir. 1:16*
l. 1433 *Sir. 10:15*
l. 1435 *Mt. 5:4*
l. 1436 *Ps. 141:6*
l. 1439 *Mt. 5:5*
l. 1441 *Mt. 5:6*
l. 1443 *Jn. 4:34*
l. 1445 *Jn. 4:14*
Mt. 5:7
l. 1447 *Mt. 5:8*
l. 1451 *Mt. 5:9*
l. 1457 *Mt. 5:10*
l. 1464 *Rom. 8:35*
l. 1468 *Is. 11:2-3*
l. 1469 *Ps. 110:10*
l. 1473 *Rom. 11:20*

III.1

l. 1475 Jn.1:1
l. 1478 Jn.1:2
l. 1480 Jn.1:3
l. 1482 Jn.1:4
l. 1483 Jn.1:5
l. 1485 Jn.1:9
l. 1488 Jn.1:10
l. 1490 Jn.1:11
l. 1491 Jn.1:12
l. 1492 Jn.1:13
l. 1494 Jn.1:14
l. 1497 Jn.1:15
l. 1500 Jn.1:16
l. 1505 Jn.1:18
l. 1506 Jn.1:20
l. 1507 Jn.1:29
l. 1511 Jn.1:31
l. 1513 Jn.1:35-37
l. 1516 Jn.1:38
l. 1518 Jn.1:39
l. 1522 Jn.1:43
l. 1525 Jn.1:42
l. 1529 Jn.1:47
l. 1531 Jn.1:48

III.2.

l. 1534 Jn. 2:1

l. 1536 Jn. 2:2
Jn. 2:3
l. 1537 Jn. 2:4
l. 1538 Jn. 2:6
l. 1541 Jn. 2:8
l. 1543 Jn. 2:9
l. 1547 *Jn. 6:56*
l. 1548 Jn. 2:10
l. 1549 Jn. 2:14
l. 1551 Jn. 2:15
l. 1552 Jn. 2:16
l. 1555 Jn. 2:15
l. 1561 Jn. 2:24

III.3.

l. 1563 Jn. 3:1-2
l. 1566 Jn. 3:6
l. 1569 Jn. 3:8
l. 1570 *1Cor. 6:17*
l. 1571 *Ps. 84:9*
l. 1572 Jn. 3:11
l. 1576 Jn. 3:13
l. 1581 Jn. 3:14
(cf. Num. 21:9)
l. 1586 Jn. 3:22
l. 1587 Jn. 3:23
l. 1591 Jn. 3:24
l. 1593 Jn. 3:32

III.4.

l. 1596 Jn. 4:4
l. 1597 Jn. 4:5
l. 1598 Jn. 4:6
l. 1604 Jn. 4:7
l. 1607 *cf.* Jn. 4:9
Jn. 4:10
l. 1609 Jn. 4:15
l. 1611 Jn. 4:11
l. 1612 Jn. 4:14
l. 1613 Jn. 4:18
l. 1616 Jn. 4:28
l. 1618 Jn. 4:6
l. 1619 *cf.* Jn. 4:30
l. 1620 Jn. 4:35
l. 1624 Jn. 4:36
Jn. 4:40
l. 1626 *cf.* Jn. 4:43
Jn. 4:44
l. 1628 Jn. 4:46
l. 1629 Jn. 4:47
l. 1631 Jn. 4:48
Jn. 4:50
l. 1633 Jn. 4:51
l. 1636 Jn. 4:52
l. 1637 Jn. 4:53

III.5.

l. 1640 Jn. 5:2
l. 1641 *cf. Jn. 9:7*
l. 1643 Jn. 5:3
l. 1646 Jn. 5:7
l. 1648 Jn. 5:19
Jn. 5:20
l. 1649 Jn. 5:22
l. 1651 Jn. 5:24
l. 1652 Jn. 5:25
l. 1656 Jn. 5:26
l. 1657 Jn. 5:29
l. 1659 Jn. 5:30
l. 1662 Jn. 5:31
l. 1664 *Prov. 27:2*
Jn. 5:37

III.6.

l. 1666 Jn. 6:3
l. 1167 Jn. 6:6
l. 1668 Jn. 6:9
l. 1670 Jn. 6:10
l. 1671 Jn. 6:12
l. 1672 Jn. 6:15
l. 1673 Jn. 6:16
Jn. 6:17
l. 1676 Jn. 6:19
l. 1677 Jn. 6:24
l. 1679 Jn. 6:25
l. 1684 Jn. 6:58

III.7.

l. 1686 Jn. 7:2
l. 1687 Jn. 7:8
l. 1689 Jn. 7:14
l. 1690 Jn. 7:16
l. 1692 *Jn. 8:26*
l. 1693 Jn. 7:21
l. 1694 Jn. 7:23
l. 1695 Jn. 7:24
l. 1696 Jn. 7:28
l. *1697* Jn. 7:33
l. *1698* Jn. 7:34
l. 1700 Jn. 7:37
l. 1701 Jn. 7:38
l. 1703 Jn. 7:39
l. 1704 Jn. 7:53

III.8.

l. 1706 Jn. 8:3
l. 1710 Jn. 8:5
l. 1713 Jn. 8:6
l. 1716 Jn. 8:7
Jn. 8:8
l. 1718 Jn. 8:9
l. 1719 Jn. 8:12
l. 1722 Jn. 8:26
l. 1724 Jn. 8:44
l. 1728 Jn. 8:46
l. 1729 Jn. 8:47
l. 1730 Jn. 8:48
l. 1731 Jn. 8:50
l. 1734 Jn. 8:56
l. 1736 *cf. Gen. 18:2-3*
l. 1738 Jn. 8:58
l. 1739 Jn. 8:59

III.9.

l. 1743 Jn. 9:1
l. 1744 Jn. 9:3
l. 1749 Jn. 9:4
l. 1754 Jn. 9:5
l. 1756 Jn. 9:6
l. 1760 Jn. 9:7
l. 1761 *cf. Jn. 9:18*
l. 1762 Jn. 9:21
l. 1763 Jn. 9:29
l. 1765 Jn. 9:39

III.10.

l. 1771 Jn. 10:1
l. 1776 Jn. 10:2
l. 1781 Jn. 10:3
l. 1784 Jn. 10:4
l. 1786 Jn. 10:5
l. 1788 Jn. 10:8
l. 1789 Jn. 10:9
l. 1795 Jn. 10:10
l. 1801 Jn. 10:12

l. 1806	Jn. 10:16
l. 1810	Jn. 10:18
l. 1811	Jn. 10:23
l. 1813	Jn. 10:24
l. 1814	Jn. 10:34

III.11.

l. 1817	Jn. 11:1
l. 1820	Jn. 11:4
l. 1821	Jn. 11:6
	Jn. 11:7
l. 1823	Jn. 11:9
l. 1825	Jn. 11:10
l. 1827	Jn. 11:15
l. 1829	Jn. 11:41
l. 1830	Jn. 11:43
l. 1836	Jn. 11:17
l. 1837	Jn. 11:20
l. 1840	Jn. 11:25
l. 1841	Jn. 11:26
l. 1843	Jn. 11:35
l. 1845	Jn. 11:44
l. 1848	Jn. 11:47
l. 1851	Jn. 11:48
l. 1853	Jn. 11:49-50
l. 1855	Jn. 11:52
l. 1856	Jn. 11:54

III.12.

l. 1858	Jn. 12:2
l. 1859	Jn. 12:3
l. 1869	Jn. 12:12
l. 1870	Jn. 12:13
l. 1872	Jn. 12:14
l. 1873	Jn. 12:15
l. 1875	Jn. 12:19
l. 1877	Jn. 12:21
l. 1879	Jn. 12:24
	Jn. 12:25
l. 1881	Jn. 12:28
l. 1883	Jn. 12:31
l. 1884	Jn. 12:35
l. 1887	Jn. 12:36
l. 1888	Jn. 12:38
l. 1890	Jn. 12:41
l. 1892	Jn. 12:44
l. 1894	*Jn.14:11*
	Jn. 12:45
l. 1897	Jn. 12:47

III.13.

l. 1901	Jn. 13:1
l. 1903	Jn. 13:2
l. 1905	Jn. 13:4
l. 1910	Jn. 13:5
l. 1913	Jn. 13:8
l. 1917	Jn. 13:12
l. 1918	Jn. 13:16
l. 1921	Jn. 13:18
l. 1924	Jn. 13:27
l. 1925	*1Cor. 11:29*
l. 1927	Jn. 13:31
	Jn. 13:34
l. 1928	*Mt. 5:43*

III.14.

l. 1931	Jn. 14:1
l. 1933	Jn. 14:2
l. 1937	*1Jn. 2:1*
l. 1938	Jn. 14:6
l. 1939	Jn. 14:7
l. 1941	Jn. 14:9
l. 1942	Jn. 14:12
l. 1944	Jn. 14:16
l. 1945	Jn. 14:17
l. 1950	Jn. 14:18
l. 1952	Jn. 14:20
l. 1955	Jn. 14:21
l. 1956	Jn. 14:23
	Mt. 18:20
l. 1959	Jn. 14:27
	Lk. 21:19
l. 1962	Jn. 14:28
l. 1963	Jn. 14:30
l. 1965	Jn. 14:31

III.15.

l. 1968	Jn. 15:1
l. 1969	Jn. 15:2
l. 1970	Jn. 15:4
l. 1972	Jn. 15:8
l. 1975	Jn. 15:9
l. 1977	Jn. 15:13
l. 1979	Jn. 15:15
l. 1980	Jn. 15:19
l. 1982	*Prov. 30:20*
l. 1985	Jn. 15:22
l. 1986	Jn. 15:27

III.16.

l. 1988	Jn. 16:7
l. 1990	Jn. 16:8
l. 1991	Jn. 16:10
l. 1992	Jn. 16:11
l. 1997	Jn. 16:16
l. 1999	Jn. 16:25
l. 2001	Jn. 16:26
l. 2002	Jn. 16:33

III.17.

l. 2005	Jn. 17:6
l. 2008	Jn. 17:9
l. 2009	Jn. 17:10
l. 2011	Jn. 17:11
l. 2013	Jn. 17:19
l. 2014	Jn. 17:22

III.18.

l. 2016	Jn. 18:1
l. 2020	Jn. 18:3
l. 2024	Jn. 18:13
l. 2026	Jn. 18:16

III.19.

l. 2028	Jn.19:17
l. 2029	*Mt. 16:24*
l. 2030	*cf.* Jn.19:18
l. 2032	Jn.19:19
l. 2033	Jn.19:20
l. 2034	Jn.19:19
	Jn.19:23
l. 2041	Jn.19:24
l. 2044	Jn.19:26-27
l. 2047	Jn.19:28
	Jn.19:31
l. 2048	Jn.19:33
l. 2050	*Ex. 12:9-11*
l. 2059	Jn.19:36
l. 2060	Jn. 19:34

III.20.

l. 2064	Jn. 20:4
l. 2066	Jn. 20:5
l. 2069	Jn. 20:6

l. 2074 Jn. 20:7
l. 2081 Jn. 20:8
l. 2083 Jn. 20:12
l. 2085 Jn. 20:13
l. 2088 Jn. 20:17

III.21.

l. 2092 Jn. 21:3
l. 2095 Jn. 21:4
l. 2096 Jn. 21:6
l. 2097 Jn. 21:7
l. 2100 Jn. 21:8
l. 2102 Jn. 21:9
l. 2104 Jn. 21:11
l. 2110 *Lk. 24:3*
l. 2113 Jn. 21:17
l. 2115 *Mt. 28:19*
l. 2116 Jn. 21:20-22
l. 2119 Jn. 20:26

IV.1.

l. 2125 Lk. 13:21

IV.2.

l. 2130 *Mt. 18:12*
cf. Lk. 15:4

IV.3.

l. 2134 Lk. 15:11-12
l. 2137 Lk. 15:13
l. 2138 Lk. 15:14
l. 2139 Lk. 15:16
l. 2140 Lk. 15:18
l. 2142 Lk. 15:20
Lk. 15:23
l. 2143 Lk. 15:22
l. 2149 *Eph. 6:15*
l. 2150 Lk. 15:31

IV.4.

l. 2152 Lk. 16:1
l. 2154 *cf.* Acts 22:3*ff*
l. 2157 *Acts 26:14*
l. 2158 Lk. 16:3
l. 2164 Lk. 16:4
l. 2168 Lk. 16:6
l. 2171 *Lk. 7:41*
l. 2174 Lk. 16:7
l. 2180 Lk. 16:8
l. 2187 Lk. 16:10
l. 2192 Lk. 16:11-13
l. 2196 *Ez. 33:11*

IV.5.

l. 2197 Lk. 18:2
l. 2199 Lk. 18:3
l. 2202 *Mt. 27:23*
l. 2203 Lk. 18:4
l. 2204 Lk. 18:5
l. 2206 *Mt. 27:24*

IV.6.

l. 2208 Lk. 19:3
l. 2209 Lk. 19:4
l. 2210 Lk. 19:8
l. 2213 *Jn. 3:34*
l. 2214 *Col. 2:9*

128r

1 IN PRIMIS ◦ omnium librorum requirendum est tempus ◦ locus ◦ persona ◦ Matheus sicut in
2 ordine primus ponitur ◦ Ita et euangelium in iudea primum scripsit ◦ Euangelium di(-)
3 citur ◦ bonum nuncium ◦ Pro quid non amplius recipiuntur nisi quattuor euangelia
4 dum lucas asserit ◦ Quoniam multi conati sunt ordinare narracionem rerum quae in nobis
5 conpletae sunt ◦ sed quia mundus ex quattuor elementis constat ◦ Id est ◦ ex caelo ◦
6 terra ◦ igne et aqua ◦ Ita quattuor euangelia secundum quattuor partes mundi
7 nos oportet recipere ◦ Per caelum iohannes significatur ◦ quia caelum super omnia elementa eminet ◦
8 per terram matheus significatur quia exorsus est de homine scribere ◦ Per aquam mar(-)
9 cum significat quia mare ab amaritudine uel magnitudine dicta est ◦ Per ignem lucas
10 significatur qui a sacerdote Zacharia exorsus est scribere ◦ Erat quidam Sacerdos in di(-)
11 ebus herodis regis iudae; Igitur de condicione paradysi ubi significat quattu(-)
12 or euangelia iiii flumina egrediuntur de paradyso per quae inrigatur uni(-)
13 uersus mundus et emanantur ex uno fonte ◦ Fons ille christus intellegitur et
14 arbor uitae in medio paradyso ◦ Arbor uitae christus est de quo egrediuntur iiii
15 euangelia per quam inrigantur corda fidelium; Item de arca noae ex quadris
16 lignis facta iiii euangelia figurauit ◦ ccc cubitorum longitudo ostendit ◦ Longi(-)
17 tudo spei uitae aeternae ◦ L latitudo significat caritatem unde latum est mandatum tuum
18 nimis xxx altitudo significat trinitatem ◦ Unum cubitum consummata significat unitas dei(-)
19 tatis bituminata ab intus et foris significat caritatem interiorem et exteriorem; Unde
20 ait apostolus ◦ Corde creditur ad iusticiam ore autem confessio sit ad salutem; Uisio
21 quem uidit ezechiel super fluuium chobar; Uidit enim iiii animalia plena oculis
22 ante et retro ◦ et ex oculis eorum scintillae mi[g]cantes; Senas alas habentes; Duae
23 uelabant caput ostendit quod ante principium mundi nemo scit nisi deus; Duae ue(-)
24 labant pedes ostendit post mundi finem quod sit uelatum hominibus ◦ Duae per
25 quas uolabant demonstrat presenciam per quam ex parte uidemus et ex parte
26 non uidemus; Per senas alas sex aetates mundi intellegitur: Oculis ante et re(-)
27 tro predicacio euangelistarum siue apostolorum quae adnunciant preterita et

28 futura ◦ Scintillae migantes uirtutes apostolorum designant ◦ Radiantes in
29 mundo ◦ Crura recta iusta predicare tam diuitibus quam pauperibus ◦ Pedes
30 pennati qui uolantes ad caelestia terrena despiciunt; Cum uenisset petrus
31 in ioppen in domo simonis coriarii quasi hora vi uoluit manducare non(-)
32 dum adpositum fuerat ◦ ascendit in caenaculum et adorauit ◦ apparuit illi uas mag(-)
33 num quasi linteum submissum de caelo a quattuor lineis initiis legatum; Et facta
34 est illi uox magna de caelo; Surge petre macta et manduca et ait petrus ◦ Absit
35 a me domine commune aut inmundum numquam introiuit in os meum ◦ Uas ille
36 linteum ◦ aecclesia est ◦ Quattuor lineas iiii euangelia sunt ◦ Mundum et inmundum ◦
37 iudei sunt et gentes ◦ Prius dicere debuimus de arca testamenti in qua erant
38 duae tabulae et uirga aaron iiii anulos habebat et infra anulos uectes ma(-)
39 nentes ibidem ad euegendam arcam; Arca illa aecclesia intellegitur; Duae
40 tabulae duo testamenta intellegitur ◦ Uirga ◦ crux intellegitur ◦ Quat(-)
41 tuor annuli iiii euangelia intellegitur ◦ Uectes sacerdotes intellegitur ◦ sicut illi cir(-)
42 cumdati erant ab anulis et semper parati ad euegendam arcam ◦ Ita et sacerdo(-)
43 tes debent esse docti ex duobis testamentis et moniti in iiii euangelia
44 por[d]tandam et defendendam aecclesiam ab heresibus uel persecucionibus ◦ Sicut quadrum

128v

1 lignum in qua parte uersum fuerit firmum stat ◦ Ita et quis ille sacerdos
2 qui in iiii euangelia instructus fuerit a tribulationibus et persecuci(-)
3 onibus non hesitat sed firmum stat; Liber ad legendum ◦ Codex ad re(-)
4 condendum ◦ uolumem ad reuoluendum ◦ Generacionis iesu christi filii da(-)
5 uid filii abraham ◦ quid sit hoc ut posterior ante ponatur priori pro
6 celsitudine regni et ut origo mariae monstraretur; Abraham excel(-)
7 sus ◦ abraham pater multarum gencium ◦ ubi ante prefiguratum est quod per xlii ge(-)
8 neraciones descenderet christus in mundum ◦ nisi ingressione populi isra(-)
9 helitici de egypto quae per xlii mansiones uenerunt in terram repromissionis;
10 Matheus uenit texendo genealogiam christi usque ad ioseph uirum mariae ◦ per generaciones
11 funiculum faciens quasi peritus piscator ◦ Amum in mare mittens ad capiendos pis(-)
12 ces iiii causas in amo esse ◦ ostendit uirgam funem amum ◦ et escam ◦ Per uirgam crucem ◦ per funiculum

13 generaciones ◦ per amum diuinitatem christi per escam in amo caro christi ◦ Misit deus pater filium
14 suum in mundum quasi amum in mare ◦ uenit piscis magnus quasi leuiathan quesi(-)
15 uit capere escam et captus est ab amo; Piscis ille magnus diabolus est ◦ Quesiuit ca(-)
16 pere christum ◦ et captus est ab eo ◦ Transforauit maxillam eius et carpsit predam ex ore eius
17 ostendit latronem de potestate diaboli ◦ unde dixit ◦ hodie mecum eris in paradyso ◦ Enume(-)
18 rauit matheus per patres in filios ostendit descensionem christi de patre in mundo ◦ Lucas
19 enumerat a filiis in patres ostendit ascensionem christi de mundo ad patrem ◦ Christi autem
20 generacio sic erat sicut superius et deinceps habens de spiritu sancto sed non de semine
21 uiri ◦ Uoluit occulte dimittere eam quia incertus erat ioseph misterium partus
22 eius ◦ Cur de desponsata non de simplici uirgine natus est christus ◦ Sponsa dicitur spon(-)
23 tanea uoluntate ◦ Sed pro iiii causis ◦ prima ut originem sanctae mariae ostendit ◦ secunda
24 ut partus eius falleretur diabol[o]us ◦ Tercia ut non lapidaretur ◦ Quarta ut solaci(-)
25 um haberet fugiendi in egypt[um]o; Apparuit ioseph angelus in somnis ◦ ostendit
26 quia consuetudo erat reuelatione prophetarum aliquando in somnis ◦ aliquan(-)
27 do in extasi mentis per angelum incerta faceret deus seruis suis ◦ coniux dicta est
28 eo quod coniuncti erant sub uno iugo caritatis; Bethil interpretatur do(-)
29 mus dei ◦ Bethle est domus panis ◦ Oportebat ergo ut panis uiuus qui de caelo
30 descenderat in domum panis nasceretur sicut ipse ait ◦ Ego sum panis uiuus qui
31 de caelo descendi ◦ Unde magi christum natum nouerunt nisi obseruantes propheciam
32 balaam; Orietur stella ex iacob et consurget uirga ex israel uastauitque
33 filios seth et erit idumea ◦ possessio eius ◦ Herodes id est pellicius figuram tenet
34 diaboli ◦ Turbatus est et omnis hierosolima cum illo ◦ Id est nato christo
35 turbatus diabolus et omnes subiecti illius ◦ hinc gregorius ait ◦ Tunc terrena potestas
36 confunditur dum celsitudo caelestis apparetur ◦ Precedente stella magos ◦ stella
37 quippe gracia dei ostendit quia dum homo per recto tramite pergit gracia dei semper
38 precedit eum ◦ Mox ut a recto tramite recesserit gracia dei descendit ab eo ◦ Inter(-)
39 rogandum est si stella ipsa ante fuisset aut permansisset ◦ si per firmamen(-)
40 to currebat an inter homines; Credimus quod nec ante fuisset nec per(-)
41 mansisset ◦ nisi nouus homo ortus in terris nouum sydus apparuit in caelis ◦

42 Nec per firmamentum currebat nec inter homines sed per aerem ◦ Propheta de christo
43 ait ◦ Paulo minus ab angelis coronasti eum ◦ hoc pro incarnacione dictum est minor ◦
44 angelis per diuinitatem per incarnacionem ◦ maior angelis; pro quid magos stella perduxit pastoribus angelus nunci(-)

129[r]

1 auit; Magos qui inracionabiles erant inracionabilis creatura perduxit ◦ Pas(-)
2 tores qui racionabiles erant racionabilis creatura perduxit ad christum ◦ Et apertis
3 thesauris suis ◦ Id est aperta corda fidelium; Optulerunt munera ◦ Id est aurum ◦ thus
4 et mirram ○ Per aurum regem ◦ per thus ◦ deum ◦ per myrram simplicem hominem; Iterum per aurum
5 sapiencia ◦ unde ait salomon ◦ Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapi(-)
6 entis ◦ Per thus oracio ◦ ut ait propheta ◦ Dirigatur oracio mea sicut incensum in con(-)
7 spectu tuo ◦ Per myrram mortificacio ◦ ut ait apostolus ◦ Mortificate membra uestra ◦
8 Admoniti in somno ne redirent ad herodem ◦ ostendit magi hoc est ignoranciam ◦ Per
9 aliam uiam reuersi sunt in regionem suam ostendit eo quod homo per paenitentiam reuertitur
10 ad patriam suam quod est regnum dei; Pro tribus causis fugit in aegyptum ◦ Prima pro preteri(-)
11 ta herodis mala ne conuersus saluus fieret ◦ Secunda ostendit ut non se ipsum uindicet ho(-)
12 mo ◦ ut ait apostolus ◦ Date locum irae ◦ Tercia nondum erat tempus passionis eius ◦ et est
13 peccatum quod caueri non potest nisi fugiendo sicut ait ◦ fugite fornicacionem ◦ Surgit
14 ioseph in nocte ostendit iudeos relictos ignoranciam ◦ Abiit in egypto hoc est ad gente<s>
15 Egyptus interpretatur tenebrae uel latitudo mundi ◦ Defuncto herode ostendit alliga(-)
16 cionem diaboli ◦ Inlusus a magis id est diabolus a christo ◦ In rama hoc est in excaelsis ◦
17 Rachel Id est ouis dei ◦ Ouis quippe interpretatur aecclesia ◦ Dupliciter plorans aecclesia filios suo<s>
18 plorans eos de quibus destituta est solacium ◦ Aliter plorat qui non egerunt paenitenciam
19 sicut ait apostolus ◦ Multum ex eis lugeo qui de hac uita transierunt et non ege(-)
20 runt paenitenciam ◦ Noluit consolari quia non sunt ◦ Defuncto herode id est alli(-)
21 gatum diabolum ◦ Uenit iesus in terram israhel quod significat in finem mundi reuertetur

22 ad fidem populus iudaeorum ◦ Archelaus regnabat in iudeam ◦ Archelaus figuram te(-)
23 net antichristi ◦ Timuit illo irae ◦ hoc est pro parte carnis ◦ Et nondum uenerat tempus pas(-)
24 sionis eius habitauit in ciuitatem nazareth hoc est flos mundiciae ◦ Oportebat
25 ergo ut uerus flos qui est christus in flore mundiciae inhabitaret; Desertum iudeae
26 quod est derelictum a lege a rege et sacerdocio ◦ uox iohannes est ◦ clamans christus est ◦ per uiam
27 parare id est oraciones rectas ◦ per semitas intellegitur cogitaciones ◦ Uestimentum Iohan(-)
28 nis de pilis camelorum significat gentilitatem et fidem gencium circumdare christum; per zonam
29 pelliciam mortificacionem corporis ◦ Lumbos ◦ caritatem iohannis significat ◦ Iterum
30 per locustas philosophos intellegitur ◦ Sicut locustae discerpunt faenum ◦ Itaque philoso(-)
31 phi rusticitates hominum salientes per modos locucionum ◦ Mel hoc est dulcedo
32 confessionis ◦ siluestre id est rusticitas ◦ fructus paenitentiae est per petram flere
33 et flenda non perpetrare ◦ De lapidibus suscitare filios abrahae; hoc est de duri(-)
34 cia gentilitatis suscitare per fidem filios abrahae ◦ Securis ad radices arborum
35 posita hoc est predicacio sancti euangelii ad resecandas concupiscencias cor(-)
36 dis ◦ per arborem intellegitur hominem; Iterum securis redemptorem nostrum designat
37 qui per manobrium id est per incarnacionem tenetur ◦ et per ferrum id est per diuinita(-)
38 tem inciditur ◦ Non sum dignus calciamenta eius accipere id est misterium in(-)
39 carnacionis eius non ualeo explicare; Qui habet sponsam sponsus est; Spon(-)
40 sus christus est ◦ sponsa aecclesia est ◦ Amicus sponsi iohannes ◦ Baptizare in spiritu sancto et
41 igni ◦ per spiritum sanctum remissionem significat peccatorum ◦ per ignem significat combuscionem
42 peccatorum et a[s]ccensionem caritatis ◦ Uentilabrum intellegitur in manu christi
43 crucem ◦ Alio modo aequitas diei iudicii ◦ Manus hoc est potestas ◦ are<a>
44 hoc est aecclesia ◦ Aliter presencia diei iudicii ◦ Triticum omnes animae iustorum
45 Orreum regnum dei uel paradysum ◦ Paleas peccatores designat ◦ Infirmum
46 ostendit ◦ Ideo peccatores paleas uocantur quia uacui ab operibus

129ᵛ

1 bonis sine fructum inueniuntur; Uenit iesus de galilea ad iordanem ◦
2 hoc est ad graciam baptismatis ◦ Ior discensio per humilitatem confessionis ◦ Dan

3 ascensio per graciam baptismatis ◦ Pro tribus causis dominus baptizatus est ◦ Una ut
4 non dedignaretur dominus a seruo baptizari ◦ Alio modo ut baptismum iohannis bap(-)
5 tismo christi confirmaretur ◦ Tercio modo ut maledictionem aquae abstolleret
6 Baptizato christo aperti sunt caeli generi humano ◦ Spiritus dei hoc est digitus dei ◦
7 Uox patris de caelo ◦ Spritus sanctus in columba ◦ filius in aqua tota hic trinitas ostenditur:
8 Tunc iesus ductus est in deserto ab spiritu ◦ Sed intellegendum est a quo spiritu ductus
9 sit a suo an ab alieno ◦ A suo spiritu ductus est ◦ Pro quid in deserto eo quod genus huma(-)
10 num expulsus erat de paradyso ◦ Positus in deserto ibi eum dominus requisiuit per
11 quadragenario numero quae ostendit omnem decimam uitae nostrae ◦ Et aliter per ipsum ie(-)
12 iunium redigitur homo quadrans ◦ Esuriit enim fidem gencium ut a propagatae
13 carnis sicut diabolus tribus modis subplantauit adam ◦ Ita et christus in isdem
14 tribus modis subplantauit diabolum ◦ per guilam ◦ per uanam gloriam ◦ per cupiditatem
15 Quid est quod iesus postquam baptizatus est non continuo predicat sed in deserto per se
16 contra diabolum ad pugnandum pergit ◦ Dat nobis exemplum ut quando nos
17 aliquod boni incoamus facere non predicando protinus surgamus sed ante
18 temptacionis uincamus diaboli ut superemus ieiunando carnem nostram ◦
19 et premium nobis faciamus in opere quod aliis dicamus in uerbis ◦ In deserto
20 huius seculi ◦ iesus diabolum uincit ◦ ieiunauit xl diebus et noctibus ◦ Cur ad(-)
21 iun[s]xit et noctibus ◦ propter hereticos ne dicerent quod iesus nocturnas horas acce(-)
22 pisset cenas; Traditus iohannes in carcerem ostendit alligacionem litterae: uias maris
23 galileae trans iordanen ◦ Gencium populus qui sedebat in tenebris ◦ Id est
24 in ignoranciam ◦ Umbra mortis ◦ Id est figuracio mortis ◦ Iuxta mare pro adsump(-)
25 cione carnis ◦ et non in mare quia non ex cubitu uiri conceptus sed de spiritu sancto ◦
26 lux orta est eis id est christus; Petrum et andream in naue figuram tenent phi(-)
27 losophorum ◦ Retia designant ◦ operacionem huius seculi ◦ Iacobus et Iohannes relicto pa(-)
28 tre suo ◦ Id est diabolo relicta negociacione mundi secuti sunt dominum
29 Sanabat iesus languidos et infirmos ◦ Languidus significat tepidum in mente ◦
30 infirmus qui infidelis est et firmus et stabilis non est; Cur promittitur
31 pauperibus regnum dei dum terrenum regnum nisi per uirtutem non adipiscitur ◦
32 De his dictum est qui non diuiciis pauperes sunt sed spiritu ◦ Mites possidebunt
33 terram id est uiuencium terra de qua ait propheta ◦ Credo uideri bona domini

34 in terra uiuencium ◦ Illi sunt mites qui inlatas sibi iniurias sustinent et
35 pro laudibus eas utuntur; Beati qui lugient Id est scelere suo ◦ illuc gaude(-)
36 bunt ◦ Beati qui esuriunt et siciunt non rapinam sed uerbum dei uel ipsum deum
37 desiderant ◦ Beati misericordes ◦ Ipsi sunt misericordes qui conpassiones
38 proximorum habent ◦ Beati mundo corde ◦ Ipsi sunt mundo corde qui non
39 solum ab opere malo sed etiam ab oculis et uerbis uel cogitacionibus malis
40 se abstinent ◦ Beati pacifici id est qui malum pro malo non reddunt quia deus est pax
41 pacificos filios uult ◦ Ipse enim dixit in paciencia uestra possedebitis animas
42 uestras ◦ Beati qui persecucionem paciuntur non pro malis operibus sed pro iusticia ◦
43 Reuertuntur istae octo beatitudines ad christum qui mitis fuit cum dixit ◦
44 discite a me quia mitis sum et humilis corde ◦ et ◦ cum malediceretur non
45 remaledixit ◦ Cum percuteretur non repercussit ◦ luxit ipse cum dixit ◦ Uidens
46 ciuitatem et fleuit super eam ◦ et ad monumentum lazari lacrimatus est;

130r

1 Esuriuit cum ieiunasset xl diebus et xl noctibus ◦ sitiuit cum fatigatus ex iti(-)
2 nere a samaritana postulauit aquam ◦ Et in cruce ait ◦ sicio ◦ Misericors fuit cum
3 dixit ◦ misereor turbae ◦ Mundo corde fuit unde dixit ◦ Ueniet ad me prin(-)
4 ceps mundi huius ◦ et in me nihil inueniet ◦ Pacificus fuit cum dixit pacem meam
5 do uobis ◦ de tradicione porro ipse testatus est ◦ Traditur filius hominis in manus
6 peccatorum; Uos estis sal terrae hoc de apostolis dixit ◦ ad sacerdotes pertinet
7 uel doctores qui predicando corda hominum condiunt; Sal iiii causas habet
8 in se ◦ sincerat carnem ◦ curat putredinem ◦ uermes occidit ◦ condimentum pres(-)
9 tat ◦ Ita et doctrina spiritalis sincerat carnem per abstinenciam ◦ curat pristina pecca(-)
10 ta per paenitentiam ◦ Occidit uermes id est cogitaciones malas ◦ Condit cor in sapiencia
11 Ciuitas super montem posita intellegitur aecclesia super christum fundata ◦
Lucerna ostendit doctrina ◦
12 Sub modio ◦ Id est sub cupiditate mundi ◦ Candelabrum ostendit christum uel unum
quemque
13 doctorem ◦ Domum intellegitur aecclesia ◦ Uos estis lux mundi hoc de apostolis dixit
uel sa(-)
14 cerdotibus ◦ Unde ait ◦ aparetis uelut luminaria in mundo uerbum uitae
15 habentes; Racha intellegitur istius ◦ Fatuae id est insipiens ◦ Qui suscitat iram ◦ Ira uero
16 homicidum radix est ◦ Aduersarius noster est sermo euangelicus eo quod aduer(-)
17 sator est carni nostrae ◦ In uia hoc est in presenti uita ◦ Iudex christus est; Minister uel

18 custus inferni ◦ carcer infernus ◦ Nouissimum quadrantem id est nouissimum
19 peccatum ◦ quadrantem intellegitur quia homo quadrans est ◦ Proicere oculum hoc
20 est concupiscencia cordis ◦ dextera manu intellegitur parentem uel amicum pervers<um>
21 Nolite iurare per caelum ◦ caelum angelos intellegitur siue sanctos apostolos uel sanctam
22 uniuersalem aecclesiam uel unam quemque animam sanctam ◦ Neque per terram quia
23 scabellum est pedum eius id est aecclesia ◦ Neque per caput tuum id est christum ◦ Neque per hyerosoli(-)
24 mam id est sanctam aecclesiam ◦ Si quis te percusserit in dexteram maxillam prebe
25 ei et alteram ◦ hic exemplum humilitatis prebuit dominus et aliter scripturae
26 diuinae sententiam ◦ Tunica intellegitur fides ◦ Palleum hoc est corpus ◦
27 Mille passos id est cum interrogatus fueris ab aliquo ut ostendas illi pa(-)
28 trem ◦ Tu illi filium et spiritum sanctum ◦ Aliter ut obedienciam humilitatis ne(-)
29 cessarius prebeamus; Quare oratio dominica vii uersiculos comprehen(-)
30 ditur ◦ id est pro septem qualitatibus hominis quae in homines sunt; Animae sci(-)
31 licet ◦ tres ◦ racionabilis ◦ irascibilis et concupiscibilis ◦ Quattuor uero
32 corporis ◦ calidum ◦ frigidum ◦ sicidum ◦ humidum ◦ Rursum pro septen[e]ario dierum
33 numero per quem uita uoluitur hominis ◦ Et aliter tria pertinent ad aeter(-)
34 nam petendam ◦ quattuor uero ut ista temporalia bene utamur ◦ Oleum
35 intellegitur misericordia ◦ et aliquando laudacio adolacionis ◦ Unguere caput ◦ Id est christus
36 misericordia faciendo in proximis nostris et pauperes ◦ Lauare faciem id est per caritatem ut
37 quid quod proximis uel pauperi porrigis ◦ hilari corde et uultu ostendas quia
38 hilarem datorem diligit deus ◦ l[o]uculens uultu et oculos auaros designat ◦ Si ocu(-)
39 lus tuus simplex fuerit id est consciencia tua et intencio mentis ◦ omnia
40 opera tua accepta est deo; Fur diabolus est sicut terrena fures furantur
41 terrena ◦ Ita diabolus furatur de corde hominum; Mamona intellegitur
42 mundus siue diuiciae ipsius ◦ Iulia agon intellegitur uirgines ◦ Rosa martyres ◦
43 uiola confessores ◦ Festuca in oculo id est ira in corde ◦ Trauem significat hodium ◦ Sancti
44 dari canibus id est uerbum diuinum preuaricatoribus et carnalibus qui de(-)
45 spiciunt eloquia dei ◦ Margarita id est christum uel scriptura diuina ostendi(-)
46 re conculcatoribus qui male uiuunt et bene uiuentes conturbant

130v

1 Unde ait salomon ∘ Sic est qui erudit stultum quasi mittat circulum
2 aureum in naribus porci et uolutatur in suis lutis; Petite et dabitur uobis ∘
3 petite corde ∘ querite ∘ ore ∘ pulsate manibus ∘ Iterum petite per fidem querite per
4 spem pulsate per caritatem ∘ Omnes uirtutes in caritate consistunt ∘ Iterum petite pa(-)
5 trem ∘ querite filium ∘ pulsate spiritum sanctum ∘ Iterum petite cogitando ∘ querite loquen(-)
6 do ∘ pulsate operando ∘ Panem intellegitur uerbum diuinum ∘ lapidem duriciam ∘ Per piscem fidem ∘ per
7 serpentem doctrinam hereticorum uel uersucias diabolicas siue uenenosa hastucia
8 hereticorum ∘ Per ouum spem uitae aeternae ∘ per scorpionem qui de cauda percutit significat [per]decepci(-)
9 onem diaboli in finem uitae hominis ∘ Larga uia que ducit ad perdicionem ∘ id est qui uolun(-)
10 tates suas amant magis quam dei angusta et arta paenitenciae abstinencia demons(-)
11 tratur ∘ Per uestimentum ouium et intrinsecus lupi significat adolatores qui aliud ore pro(-)
12 munt et aliud corde uolutant ∘ Aliud agunt aliud uideri festinant; Numquid
13 colligunt de spinis uuas ∘ aut de tribulis ficus ∘ hic aperte significat persecutores uel hereticos
14 Domum supra petram fundatam significat aecclesiam super christum ∘ Pluuia intellegitur opiniones siue in(-)
15 risiones ∘ flumina impetus persecucionis ∘ per uentum instigacionis siue temptaciones
16 diaboli ∘ Domum super arenam intellegitur qui spem suam uel opera in laude hominum ponunt
17 et non dei ∘ Cum descendisset ∘ iesus de monte ostendit a patre in mundum ∘ Per leprosum
18 intellegitur genus humanum quod plenum erat lepra peccati ∘ Unde ait propheta ∘ A planta pedis
19 usque ad uerticem non est in eo sanitas ∘ Extendit manum ∘ id est misit deus pater filium suum in
20 mundum ∘ Per tactum manus ostendit incarnacionem christi ∘ Mundata est lepra eius ostendit per
21 incarnacionem uel passionem christi redemptum esse genus humanum a lepra peccato(-)
22 rum ∘ Nemini dixeris ostendit per causa humilitatis ∘ Ostende te sacerdoti ∘ ut non uidere(-)
23 tur lege soluere ∘ et ut non aufferet honorem sacerdotum ∘ In testamentum illius
24 ostendit si crediderint in emundacione tua sit illis testimonium ad uitam ∘ qui uero

25 non crediderint sit illis testimonium ad mortem; Capharnaum uilla
26 pinguedinis siue preciosa ◦ centurionis puer omne genus significat ◦ Domum hunc
27 mundum intellegitur ◦ Paraliticum contractum id est peccatum conclusum ◦ Tribus causis in
28 centurionem id est in trina mysteria humilitas ubi ait ◦ non sum dignus ut intres
29 sub tecto meo ◦ Confidens ut ait ◦ Dic uerbum et sanabitur puer meus ◦ Pruden(-)
30 cia ubi ait ◦ homo sum sub potestate; Miratur iesus quid miratus in centurionis
31 sapiencia quia nondum fuerat predicatus credebat ◦ Ab oriente conuersi
32 id est ab infancia ◦ Ab occidente ◦ id est a senectute ◦ A meridie ◦ id est a iuuentute ◦ Ab
33 aquilone id est de potestate diaboli ueniunt ad fidem ◦ Recumbent ◦ id est inhabi(-)
34 tant ◦ Quare cum tribus tantum recumbent ◦ id est propter remissionem ◦ Illic erit
35 fletus et stridor dencium his quorum deus uenter eorum est ◦ Socrum petri
36 febricitantem dubietatem sinagogae significat ◦ Tetigit manum ◦ id est prestauit auxilium ◦
37 Dimissa febre ◦ id est desinit incredulitatem ◦ Ministrabat ei ◦ uespere intellegitur finem
38 mundi ◦ Demonia id est peccata; Uulpes homines increduli ◦ uolucres
39 homines diuites ◦ Reclinat caput iesus ubi est fides ◦ Non reclinat caput ubi
40 non est fides ◦ Mortuos sepelire mortuum ◦ Id est corpus animam siue laudacio ma(-)
41 la ◦ Qui laudat quem non decet ◦ mortuus mortuum sepelit ◦ Id est infidelis infi(-)
42 delem ◦ Nauis intellegitur aecclesia[m] ◦ Motus et fluctus ◦ hoc est temptacio ◦ Dor(-)
43 mitatus iesus in naue hoc est incriminatus siue crucifixus ◦ Uentus subi(-)
44 tanea temptacio; Demoniacus gentiles significat ◦ Monumenta corpora ostendit ◦
45 Per uiam non transit ◦ per gentilitatem ad regnum; Grex porcorum ostendit homines ante
46 conuersionem; Demersi in mare hoc est in profundo ◦ Pastores ostendit philosophos;

131ʳ

1 Ascendit in naue hoc est in aecclesia ◦ Uenit in ciuitatem suam ◦ id est in nazareth ◦ Surrexit
2 curatus est in domo ◦ Sponsus est christus ◦ Sponsa aecclesia ◦ Filii sponsi apostoli sunt ◦ Ru(-)
3 des [campi]panni ◦ doctrina euangelica ◦ scissi panni homines hereticos ostendit ◦ Uinum
4 nouum ex utres ueteres iudeos significat cum doctrina euangelica ◦ Uinum nouum ex utres
5 nouos hoc est doctrina euangelica in populo christiano; Princeps unus qui ac(-)

6 cessit ad dominum iesum ordo prophetarum et patriarcharum est ∘ Per puellam mortuam

7 quam suscitauit iesus significat sinagogam conuersam ad fidem ∘ Mulier in fluxu sanguinis

8 ostendit aecclesia gencium ∘ Tibicines dicitur turbas ostendit supersticiones iudeorum ∘ Duo cae(-)

9 ci iudaeos significat et ∘ gentiles ∘ homo mutus ostendit genus humanum ∘ Messes multa ∘

10 corda parata ∘ Messores ostendit doctores ∘ Duas tunicas ∘ id est duplicatas mentes ∘ Non

11 calciamenta non testimonium malorum ∘ Neque uirga id est fortitudinem uel disci(-)

12 plinam ∘ Pax reuersa ∘ mercede recepta ∘ Per puluerem ostendit inquinamentum quia

13 puluis tribus modis inpedit ∘ gressum obligat ∘ oculos obscurat ∘ uestimenta

14 inquinat; Oues in medio luporum ostendit fideles inter infideles ∘ Serpens cruci(-)

15 ata abscondit caput suum ∘ id est apostoli cruciati non negantes christum ∘ Simplices

16 sicut columbae ostendit corda sine macula ∘ Fugite de ciuitate in ciuitatem id est per sin(-)

17 gulas quesciones librorum ∘ Non est discipulus super magistrum ostendit sicut cruciatus

18 est christus ita et discipuli ∘Nihil est opertum quod non reueletur ∘ de passione sua et

19 doctorum dixit ∘ Quod dico in tenebris ∘ id est ad iudaeos uel in parabolis dicite in

20 lumine id est in aecclesia ∘ Super tecta id est super cunctis gentibus ∘ duo passeres corpus

21 et anima significat seu christum et barraban uel duo testamenta ∘ Asse id est fides ∘ Gladium

22 id est uerbum predicacionis ∘ Separa patrem a filio ∘ hoc est fideles ab infidelibus ∘ Accipe

23 crucem id est crucia temetipsum ∘ Scandalizare in christum ∘ id est negare christum ∘

24 Harundine uento agitata ostendit hii qui in prosperitate laetantur et in aduer(-)

25 sa franguntur non habentes perseueranciam ∘ Regnum caelorum uim patitur quia

26 per cruciacionem carnis et per paenitenciam peruenitur ad regnum ∘ Iohannes in persona he(-)

27 lyas non erat sed in spiritu helyas erat ∘ Pueri sedentes in foro et canentibus tibiis

28 ostendit prophetas ∘ Cantauimus uobis et non saltastis ∘ id est adnunciauimus uobis aduentum

29 christi et non credidistis ∘ Lamentauimus et non planxistis id est adnunciauimus uobis

30 peccata uestra et non expauistis ∘ Bethsaida domus maxillae siue buccae

31 Confiteor tibi domine pater caeli et terrae ∘ Confessio quattuor modis

32 intellegitur ◦ Laudacionis paenitenciae ◦ confidenciae ◦ et magnificenciae ◦ Lauda(-)
33 cionis ◦ Confitebor tibe domine ◦ fidei ◦ Credo in deum patrem omnipotentem ◦
34 Martyrum qui confitebitur me coram hominibus ◦ peccatorum confite(-)
35 mine domino quem bonus ◦ Abscondit haec a sapientibus et prudentibus id est qui
36 sapiencia huius mundi utuntur ◦ Reuelasti ea[s] paruulis id est discipulis ◦
37 Multi sunt uocati ◦ uocacio tribus modis facta est ◦ In nouo testamen(-)
38 to ◦ Uenite ad me omnis qui laboratis et honerati estis ◦ In uetere dicit ◦
39 Uenite filii audite me ◦ In futuro uenite benedicti percipite regnu<m>
40 Iugum doctrinae leuae est uolentibus graue est nolentibus ◦ Refectio
41 tribus modis intellegitur ◦ Discipulorum per baptismum ◦ Peccatorum per remis(-)
42 sionem ◦ Iudeorum per uocacionem noui testamenti; Sata intellegitur mes(-)
43 sis ◦ significat ueterem legem ◦ Sabbato id est requies noui testamenti ◦ discipu(-)
44 li euellentes spicas id est trahentes testimonia de uetere ad con(-)

131v

1 firmandum nouum ◦ confricantes manibus suis ostendit exprimentes sensum
2 spiritalem ◦Hominum manum aridam habentem ◦ Typum auariciae significat qui cupi(-)
3 dus est in accipiendo ◦ auarus in lar[i]giendo ◦ Extendum manum id est purgauit cor(-)
4 de ◦ Restituta est manus id est conuersus est ad fidem ◦ Harundinem quassat iudaeos super(-)
5 sticios significat ◦ Linum fumigans gencium corda parata ◦ Hominem demoni(-)
6 acum ◦ mutum et caecum totum genus humanum significat ◦ Quis potest intrare in domo for(-)
7 tis et uasa eius d[e]iripere nisi prius alligauerit fortem ◦ Fortis diabolus fuit ◦
8 Domum mundus ◦ Qui alligauit eum christus ◦ Uasa eius corda gencium ◦ Progenies
9 uiperarum quomodo potestis loqui bona cum sitis mali ◦ Uipera est sinagoga ◦
10 Progenies sunt iudaei ◦ Sicut occident filii uipere uiperam cum nascunt ◦
11 Ita iudei christum qui est sapiencium omnium mater ◦ Uerbum ociosum est qui non
12 edificat hominem; Generacio mala et adultera ostendit deserentes deum ad(-)
13 erentes diabolo ◦ Regina austri uenit a finibus terrae gentes significat ◦ Audi(-)
14 re sapienciam salomonis id est doctrina christi; Cum inmundus spiritus exiret
15 ab homine hoc est a iudeis ◦ Abiit per arida loca hoc est ad gentes ◦ Reuertet
16 ad domum id est ad iudaeos ◦ Inuenit eam mundatam id est tradicionem paternarum
17 uel supersticionem iudeorum ◦ Adsument secum septem nequiores se quod intellegitur omnes

18 dies eorum in malo opere uersi; Intrantes in domo hoc est in corda perse(-)
19 cutorum qui christum persecuti sunt uel fidelium persecutores ◦ Fit nouissima
20 eorum peiora prioribus id est in finem mundi maior persecucio erit per anti(-)
21 christum quam in inicio ◦ Ecce mater et fratres iesu foris stantes ◦ Mater sina(-)
22 goga ◦ fratres iudaeos stantes extra aecclesiam ◦ Querentes loqui cum eo significat
23 conuersionem iudeorum in finem ad fidem; Exiit iesus de domo sedebat ad
24 mare ◦ De domo exeunte duobus modis intellegitur ◦ id est de caelo in mundum et
25 de iudaeis ad gentes ◦ Ascendit in naue hoc est in aecclesia ◦ Turba ad litus
26 stantes presentem uitam significat ◦ In similitudine hoc est in parabolis locutus
27 est eis ◦ Seminat hoc est uerbum ◦ secus uiam hoc est qui audit uerbum et non
28 intellegit ◦ In petrosa hoc est qui audit uerbum et accipit illud et acce(-)
29 dit temptacio negat illud ◦ In spinis hoc est qui audit uerbum et di(-)
30 uicias suffocant illud ◦ In terram bonam hoc est qui audit uerbum et
31 intellegit et facit fructum ◦ Aliud centesimum ◦ aliud sexagesimum ◦
32 aliud trigesimum ◦ Trigesimum fructum ostendit ordinem coniugatorum con(-)
33 sequentes mandatum dei ◦ Sexagesimum ostendit ordinem uiduarum perseue(-)
34 rancium in domino ◦ Centesimum ostendit ordinem uirginum uel monachorum;
35 Qui habet dabitur ei ostendit apostolos qui habet christum carnaliter datum
36 est eis ◦ intellegere diuinitatem eius ◦ Et aliter qui habet fidem dabitur
37 ei cognoscere deum ◦ Qui autem non habet opera ipsa fides auferetur
38 ab eo ◦ Et aliter iudaeos ostendit qui christum non intellegentes ipsam legem quam
39 habebant perdiderunt; Colligite fasciculos ad conburen(-)
40 dum ◦ Pro quid fasciculi quia non omnes equaliter iudicantur non in u(-)
41 na massa congeriae ◦ sed adulteros cum adulteris ◦ Homicidas cum ho(-)
42 micidis ◦ Rapaces cum rapacibus ◦ Qui hic similes fuerint in culpa
43 illuc similes erunt in tormenta; Simile est regnum caelorum
44 homini qui seminauit granum sinapis in agro suo ◦ Homo semi(-)

132r

1 nans est deus pater ◦ Granum sinapis significat iesum christum ◦ In agrum hoc est in mundo ◦ Mi(-)
2 nimum omnibus seminibus ◦ id est minimus reputatur a iudeis uel philosophis ◦
3 Cum creuerit id est cum resurrexerit ◦ Fit arbor hoc est ascendit ad caelos ◦ Ramis
4 eius ostendit apostolos ◦ Uolucres intellegitur sancti qui terraena despiciunt caelestia

5 concupiscunt ◦ Item aliud sensum granum sinapis sermo sancti euangelii est ◦ Homo se(-)
6 minans est christus ◦ In agro id est in mundo ◦ Minimum omnibus id est ad comparacionem
7 philosophorum seruatum in corda fidelium ◦ Fit arbor id est ascendit super omnem sapi(-)
8 enciam mundanam ◦ Rami eius ostendit explanacionem singulorum doctorum ◦ Uolucres
9 autem amatores scienciae sunt ◦ Ideo sinapis appellata est sciencia christi id est propter
10 calorem fidei et propter indiuiduam diuinitatem uel caritatem dei et proximi;
11 Mulier accepto fermento abscondit in farina satis tribus ◦ Fermentum
12 acceptum ◦ doctrina euangelii est ◦ Mulier haec sapiencia ◦ Abscondit in fari(-)
13 na id est in corda fidelium ◦ Per sata tria ostendit tres filios noae ◦ Donec in fermen(-)
14 tatum est totum ◦ Id est dum predicatum est euangelium in toto mundo; Simile est
15 regnum caelorum ◦ Thesauro abscondito in agro ◦ Thesaurum absconditum est sapi(-)
16 encia siue christus ◦ In agro hoc est in aecclesia siue in scripturis diuinis ◦ Uendet ◦
17 omnia id est relinquid diuicia seu rebus terrenis ◦ Emit agrum id est sapien(-)
18 cia diuina uel regnum caelorum; Iterum simile est regnum caelorum hominum
19 negocianti querenti bonas margaritas ◦ Homo negocians est qui querit
20 doctrinam ◦ Inuenit una margarita ◦ hoc est per ipsam sapienciam inuenit christum
21 Uendet omnia ◦ Id est reliquit omnia uicia carnis seu diuicias huius seculi <et>
22 possedit christum; Simile est regnum caelorum sagenae missae in mari ◦ Sag[i]ena est
23 uerbum predicacionis ◦ Mare intellegitur hoc mundum ◦ Omne genere piscium significat
24 omne genus humanum ◦ Congregantur in aecclesia ◦ Secus litus sedentes hoc
25 est circa mundi finem angeli sunt ◦ Elegerunt bonos in uasa id est iustos
26 reciperunt in paradyso ◦ Malos autem foras miserunt hoc est peccatores
27 mittuntur in gihennam ignis ◦ Scribe querentes doctores sunt siue
28 apostoli ◦ Pater familias est christus ◦ Uenit in patriam suam hoc est ad iudaeos ◦
29 Tethrarcha id est quartam partem regni ◦ Alligauit iohannem in carcerem
30 significat terminum legis litterae ◦ Herodias autem significat sinagogam ◦ puella saltans in
31 conuiuio ◦ significat gentes saltantes ante idola ◦ Caput iohannis in disco significat corpus
32 christi in altare et caput illius in corda fidelium ◦ Datum est puellae hoc est aecclesiae
33 ex gentibus congregata ◦ Atulit matri suae conuersionem iudeorum in fin<em>
34 mundi; Secute sunt eum turbae pedestres ◦ hoc est sine pecuniis aut aequ<is>

35 Obtulerunt infirmos et curauit eos id est abluit a peccato ∘ Lunaticus qui se
36 in fornicacionem uel cupiditatem uertuntur ; Uespere autem facto ostendit prope finem
37 mundi uenisse christum ∘ Hora iam preteriit id est consumata littera legis;
38 quinque panes quinque libri moysi ∘ Duo pisces duo libri iosuae ∘ Turba discum(-)
39 bens super faenum hoc est cruda corda super uicia discumbebant ∘ Acceptis quinque
40 panibus id est quinque libri moysi ∘ Intuens in caelum ∘ id est adtraxit spiritalem ∘
Fregit
41 panem id est uertit illum in nouo testamento et aperuit intellectum sancti euangelii
42 cum benedixit multiplicauit id est plures per euangelii predicacionem ueneru<nt>
43 et ueniunt ad regnum quam per quinque libros moysi ∘ Remanserunt xii ∘ c

132v

1 ostendit xii apostolos quae de fragmenta id est de doctrina christi populos pasce(-)
2 rent ∘ Mulieres autem et paruolos non numerauit cum uiris quia paruuli
3 nondum ualent repugnare contra uicia sua sic et mulieres quia in(-)
4 perfectus sexus est ∘ Sed ille numerus uirorum qui numeratus est spritales
5 significat ∘ Paruuli et mulieres significat eos qui intrant in aecclesiam carnaliter uiuunt
6 qui extra numerum sunt ∘ Iussit ascendere in nauicula hoc est in aecclesia ∘
7 precedere trans fectum id est iudaeis ad gentes; Uespere autem facto solus
8 erat ibi ∘ In finem mundi solus uenit redimere genus humanum ∘ Naui(-)
9 cula in medio mari iactabatur ∘ Fluctibus id est aecclesia in persecucione anti(-)
10 christi ∘ Uentus est diabolus ∘ Quarta uigilia noctis ostendit consumacionem
11 iiii euangelistarum ∘ Ambulans supra mare id est calcauit amaritudi(-)
12 nes seculi ∘ Ambulauit et petrus super aquas id est super amaritudinem seculi
13 siue uicia peccatorum ∘ Petro mergente in mare ostendit dubietas fidei ∘
14 Dubitata fide mergitur in peccatis ∘ Extendit iesus manum adprehendit
15 eum ∘ hoc est dedit adiutorium fidaei ∘ hoc sunt iiii leges unde superius
16 diximus ∘ quarta uigilia prima natura secunda legis littera ∘ Tercia
17 prophetarum ∘ quarta euangelii; Et cum transfretassent ueniunt
18 in terram genesar ∘ Cum transisset de iudeis ad gentes obtulerunt ei male
19 habentes ∘ id est idolis seruientes ∘ Per fimbriam minora peccata ostendit ∘ Hipocri(-)
20 te ∘ hii sunt simulatores ∘ Omnis plantacio quam non plantauit pater meus
21 caelestis eradicabitur ∘ id est supersticiones iudaeorum ∘ eradicabuntur ∘ id est
22 doctrina hereticorum expellitur ab aecclesia ∘ Secessit in partes tyri

et sidonis id est ad gentes ∘ Mulier chananea ostendit primitiua aecclesia filia eius a demonio liberata aecclesia gencium significat liberata a demoniorum seruicio ∘ Non sum missus nisi ad oues quae perierunt domus israhel ∘ ostendit corporaliter ad iudaeos ∘ Alio sensu quia omnes credentes domus israhel uocantur ∘ Sumere panem ∘ hoc est doctrinam; filiorum ∘ id est iudaeorum ∘ Dare canibus hoc est gentibus ∘ Catelli edent micas de mensa domi(-) norum suorum ∘ Per catellos gentes significat ∘ per micas doctrinam prophetarum ∘ Sanata puella ex illa hora significat conuersionem gencium ex illo tempore; Misereor turbae quia iam triduo perseuerant mecum hoc est miserebi(-) tur illi qui fidem trinitatis in unitatem deitatis seruant ∘ Dimittere eos ieiunos nolo ne deficiant in uia ∘ id est uerbum predicacionis dare ne defici(-) at fides in presenti uita ∘ Septem panes ∘ ostendit epitaticum ∘ Paucos pisciculos ostendit ordinem prophetarum uel sacerdotum ∘ Recumbens super terram id est cal(-) cit[i]a uicia carnis ∘ Septem sportas septem doctrinas spritus sancti ∘ Faciem celi nostis probare id est regnum caelarum ∘ Resurrectionem indicat christi Ru(-) bicundum caelum effusionem significat sanguinis christi uel apostolorum ∘ Caelum triste passionem christi ostendit ∘ Tempestas rutilans persecucionem sanctorum significat ∘ Cauete a fermento phariseorum id est a doctrina eorum; Beatus es simon bar iona id est obediens ∘ Bar dicitur filius ∘ Iona interpretatur columba ∘ Aperte eum laudauit saluator esse obedientem esse filium spiritus sancti ∘ Caro et sanguis non reuelauit tibi id est pater tuus et mater non ostenderunt tibi ∘ Portae in(-)

133r

feri peccata hominum sunt ∘ Claues regni caelorum est potestas ligandi duricia et inpenitens cor significat ∘ Soluendi paenitentiam et confessionem ostendit; Oportet filium hominis multa pati a senioribus et scribis hoc est sicut pertassimus nauta cognoscit futuram tranquilitatem siue tempestatem ∘ Ita christus sciebat tempus passionis suae ∘ Quod dixit petro uade post me ostendit ipsum crucifixum post se; Qui uult uenire post me abneget semetipsum tollat crucem suam et sequatur me ∘ id est contempnat uoluptatem carnis et concupiscencia saeculi: cruciet semetipsum per paenitenciam ∘ Sequatur christum id est faciat ipse Ieiunando ∘ et elemosinando ∘ quemadmodum ipse per crucem passus est ∘ Qui

amat animam suam perdet illam sepe anima in scripturis uita ista significat et uoluptate carnis id est qui diligit hunc mundum et concupiscensus eius animam suam perdet ∘ Et qui perdiderit animam suam aut penitendo aut pacien(-) do contempnens hunc mundum et gloriam eius hic animam saluam facit ∘ et in uitam aeternam inueniet eam ∘ id est sine fine uiuet ∘ Quid dabit homo commuta(-) cionem pro anima sua ∘ Ille commutacionem dat qui carnem suam cruciat et animam suam nutrit id est legendo uerbo dei audiendo ∘ ieiunando ∘ orando ∘ uigilando ∘ omnem mundi gloriam contempnando; Post dies sex adsumpsit iesus petrum et iacobum et iohannem ducit illos in montem et transfiguratus est ante eos ∘ id est post dies sex ∘ post sextam aetatem mundi ∘ Mons significat caelum ∘ Splen(-) duit facies eius sicut sol ∘ hoc significat quia sancti fulgebunt sicut sol in regno dei ∘ uestimenta eius alba sicut nix ∘ Omnem congregacionem filiorum ostendit aduna(-) tam cum christo in gloria ∘ Moyses et elyas ∘ lex et prophetae significat hoc est doctores qui hic populum a malo in bonum conuertunt illuc in gloria apparebunt cum christo ∘ Alio sensu christus cum discipulis significat nouum cum uetus ∘ Mons ipse uetus testamentum significat in quae totus nouus requiescebat ∘ Faciem eius resplenduit id est resplenduit nouum testamentum in uetere ∘ Qui ante parebat occultus quia qui prudenter legit christum et apostolos in ueterem legen inueniet ∘ Uestimenta candida legis littera inuenta in euangelio ∘ Nubs pluuialis ostendit predicaciones apostolorum qui fructum adfert per paenitenciam ∘ Petrus in stupore dixit ∘ Domine bonum est nos hic esse faciamus tria tabernacula ac si diceret ∘ hic consumamus tria tempora ∘ id est ante legem sub lege sub gracia ∘ Estimabat se in aeternitate mansurum ∘ Cum descendisset de monte hoc est de caelis in mundo; Homo genibus prouolutus rogabat eum significat ordinem prophe(-) tarum prosequacem aecclesiam ∘ Filius eius lunaticus id est populus gencium adorantes idola; Si habueritis fidem sicut granum sinapis ∘ id est incorrupta et calida ∘ Si dix(-) eritis monti huic transi ∘ et transiet ∘ Mons christus est transit de iudaeis ad gen(-) tes ∘ Et aliter mons diabolum significat transire in mare hoc est in gehenna Et aliter mare gentes significat; Uade ad mare hoc est ad gentes ∘ Mitte amum hoc est uerbum predicacionis ∘ Piscem qui primum ascenderit cornelium significat ex genti(-) bus ∘ In ore eius inuenies staterem id est confessionem fidei humanitatis et di(-) uinitatis ∘ Da eis pro me et pro te ∘ pro me fidem ∘ pro te excusacionem; Paruulis est

regnum non aetate sed mente ut ait apostolus ◦ Estote paruuli malicia; Qui scandalizauerit unum ex his id est sine iniuria corporale siue in

133v

aduersione fidei suspendatur mola id est cura siue circuitus saeculi ◦ In collo eius id est in labore saeculi huius ◦ Et demergatur in mare id est in saeculum ◦ Ne con(-) tempnatis unum ex his ◦ id est ne contra dicatis eorum innocęncia; Ouis una quae errauit significat humanum genus ◦ Pastor christus ◦ Nonaginta et nouem oues relictas in montibus significat nouem ordines angelorum ◦ Angelos ◦ archan(-) gelos ◦ sedes ◦ throni ◦ dominaciones ◦ uirtutes principatus ◦ potestates ◦ che(-) rubin ◦ et seraphin ◦ Qui cosistunt in montibus id est in caelis ◦ Cherubin in interpretatur plenitudo sciencia ◦ Seraphin ardentes uel incendentes ◦ Si duo consenserint id est caro et anima ◦ fiet;Ideo adsimilatum est regnum caelorum homini regi qui uoluit racionem ponere cum seruis suis ◦ Qui debuit decem talenta milia ipse est qui peccat in deum ◦ Qui debuit c denarios hic est qui peccat in fratrem suum ◦ Conserui qui narrauerunt domino suo angeli sunt; Homo peregre proficiscens ◦ christus de mundo ad patrem ◦ Uocauit seruos suos ◦ hoc est doctores ◦ Dedit illis bono sua ◦ id est doctrina euangelica ◦ Quinque talenta quinque sensus corporis sunt ◦ uisus ◦ auditus ◦ gustus ◦ odoratus ◦ et tactus ◦ Quas per malas egritudines solebat conuertere ad secularia conuertat ad aeternam ◦ sicut de uisu dictum est ◦ Auerte oculos meos ne uideant uanitatem ◦ De auditu ait ◦ Sepi aures tuas ne audias uerba plasphemiae ◦ De odoratu dicit ◦ bonus odor sumus deo in his qui pereunt et in his qui salui fiunt ◦ De gustu dictum est nolite maledicere sed magis benedicere ◦ De tactu dicitur qui furabatur iam non furetur ◦ sed magis laboret manibus unde tribuat indigenti ◦ Ideo fiunt decem talenta ◦ Duo talenta ◦ id est intellectus et operacio ◦ Qui habet haec et implet exemplum ◦ et uerbum docet hic geminat talentum ◦ Unum talentum ostendit intellectum ◦ Abscondit in terra id est qui intellegit sed male agit ◦ Post multum uero temporis ueniet dominus seruorum ◦ id est in finem mundi: Metit ubi non semi(-) nat id est fidem gencium ubi non fuit lex seminata ◦ Congregat ubi non spar(-) git id est in paradyso unde numquam spargit ◦ Dicit seruo malo ◦ Tollite ei talentum et date ei qui habet decem talenta ◦ hoc est auferet intellectum

31 illius et pro stulto indicabit eum ◦ Ipsi enim sibi sunt lex qui ostendunt
32 opus legis in cordibus suis ◦ Qui habet dabitur ei id est qui habet intellec(-)
33 tum cum opere dabitur ei uita aeterna ◦ Qui uera habet tantum fidem ◦ cari(-)
34 tatem et opera non habet et ipsa fides auferetur ab eo quia fides sine opera
35 mortua est; Cum autem esset iesus in bethania ◦ hoc est in domo obaedien(-)
36 ciae ◦ Domus pro mundo ponitur ◦ Simonis reprosi ◦ totum genus figurat
37 humanum ◦ Alabastrum significat corpus hominis ◦ Unguentum significat confessionem
38 fidei ◦ Caput christi deus ◦ Pauperes semper habebitis id est corporaliter ◦
39 Me non semper habebitis nam spiritaliter nobiscum est ◦ Duo genera pauperum
40 sunt ◦ est opibus pauper ◦ est ex fide et predicacione ◦ Tradicio domini pre(-)
41 figurata est antea in ioseph ◦ Ioseph traditus est a fratribus ◦ iesus a disci(-)
42 pulo quem et filium uocauit ◦ Ille uinctus ductus est in egypto ◦ Saluator
43 uinctus est ductus a iudaeis ◦ Ille uenditus uiginti argenteis ut satiaret

134^{r}

1 famem corporis ◦ Saluator uenditus xxx argenteis pro fame fidei ◦ Ioseph
2 missus est in puteo ◦ Saluator missus est in infernum ◦ Ioseph suos a famis exidus
3 liberandos uocat in egypto ◦ Saluator suos electos eruit de inferno ◦ Il(-)
4 le post carcerem uocatur egypcia lingua sumpto phanech quod est saluato-
5 et accepit regnum; Christus post resurrecionem ascendit ad caelos ◦ et regnat in ae(-)
6 ternum ◦ Percuciam pastorem id est christum ◦ Et dispergentur oues id sunt apostoli
7 precedam uos in galileam id est a gentes ◦ Ibi me uidebitis id est nominabor in
8 gentes qui notus tantum fui in iudea ◦ Unus ex his qui erant cum iesu abs(-)
9 cidit auriculam seruo principis sacerdotum significat amputandum auditum iudaeo<rum>
10 Et iterum restituta auricula significat reuerti ad fidem iudaeos in finem mundi ◦
11 Pro cantu galli ostendit respectionem spiritus sancti in corda peccatorum ◦ Corban dicent
12 haebrayeae ◦ Gazofilacum grecae ◦ Latine uero diuiciarum custodia ◦ Exueru<nt>
13 christum ostendit expoliatum eum a fide iudaeorum ◦ Indutum clamidem coccineum effusi(-)
14 onem sanguinis ipsius siue martyrum significat ◦ Exuerunt eum clamidem et indu<e>(-)
15 runt eum uestimentis suis significat in finem mundi conuersionem iudaeorum ◦ Mili(-)
16 tes qui diuiserunt uestimenta eius ◦ tenent figuram quatuor euangelista(-)

rum qui diuiserunt inter se doctrinam christi ◦ Per scissionem ueli ostendit excissionem regni iudaeorum siue exscisi iudei a fide christi ◦ Alio modo scissum uelum ostendit ex(-) cisionem legis litterae per reuelacionem spiritus sancti ◦ Tercio modo in ascensionem christi scissi sunt caeli generi humano ◦ Sicut sacerdos semel introibat in sancta sanctorum ◦ Ita et christus semel cum corpore uictor ab inferis ascendit Terra mota ostendit gracia dei commota de iudaeis ad gentes ◦ Petrae scissae cor(-) da gencium significat ◦ Monumenta aperta id est corda gencium parata ad fidem Ioseph adtulit sindonem mundam significat graciam baptismi siue mortifica(-) cionem aecclesiae ◦ Posuit eum in monumento ◦ suo nouo id est sicut de inuio(-) lata matre natus est ◦ Ita et inuiolato sepulchro sepultus esset ◦ Ideo in alieno quia pro alienis peccatis non pro suis mortuus est ◦ Excissum monume<ntum> in petra ◦ significat aecclesiam exscissam de duricia gentilitatis ◦ Sepulchro in-- to significat christum in aecclesia ◦ qui uere hortus est in quo sunt holera diuersa di(-) uerso odore habentes id est diuersitas graciarum uel uirtutum ◦ Lapidem reuolutem ad hostium monumenti significat duriciam cordis iudaeorum qui non cognouerunt resurrectionem christi ◦ Igitur sicut clausa matris uiscera natus est ◦ Ita clauso sepulchro surrexit; Uespere sab(-) bati id est in finem mundi ◦ uel finem legis ◦ Prima sabbati diei resurrec(-) cionis ostendit uel inicium euangelii ◦ Reuolutum lapidem a monumento significat reuoluta duricia iudaeorum in futuro ◦ Pro fulgore angeli ostendit ter(-) rorem; Per candorem ostendit consolacionem; Aparuit discipulis in gali(-) lea id est an gentes uel in sanctam aecclesiam;

Explicit secundum Matheum ◦ Incipit tradicio secundum marcum

Inicium euangelii iesu christi filii dei ◦ hoc ostendit natiuitatem secundum diuinitatem: Dum dicit iesu christi ostendit secundum carnem natiuitatem ◦ Ecce mitto angelum meum ◦ Ecce uox ◦ Angelum de Iohanne dixit precursorem christi ◦ Ante faciem hoc est ut noti(-)

134v

ciam faciat ◦ uox iohannes est ◦ clamantis christus est ◦ In deserto hoc est iudaeos dere(-) lictos a legae ◦ parate uiam id est operacionem ◦ Rectas facite semitas ◦ hoc est cogitaciones cordis ◦ Baptismum aquae intellegitur ablucio corporis et animae ◦ Baptismum

penitenciae

4 id est in remissione peccatorum ◦ Calciamenta solui ostendit incarnacionem christi ◦ Uenit

5 in domo simonis et andreae id est ad iudaeos ◦ Diluculo surgens id est aduentum christi uel

6 noui testamenti ◦ Abiit in desertum locum id est ad iudaeos ◦ Ibique orabat ostendit quia ibi

7 predicabat ◦ Non enim poterat in ciuitate introire propter frequencia populi;

8 Per paraliticum intellegitur totum genus humanum ◦ Per lectum corpus significat ◦ quia quatuor

9 portabatur ostendit per quatuor elementa hominis siue iiii euangelia uel iiii

10 uirtutes animae ◦ id est fortitudo ◦ Iusticia ◦ prudencia ◦ temperantia ◦ Fortitudo

11 est pugnare contra uicia ◦ Iusticia ◦ diligere deum et proximum ◦ Prudencia est prouide(-)

12 re futura ◦ Temperancia est omni re inponere modum ◦ Nudauerunt tectum

13 id est historia legis ◦ Submiserunt grabatum id est denudata littera legis manifestum

14 sensum euangelii ◦ Precepit eis ut in nauicula sibi deseruirent hoc est in aecclesia

15 predicarent ◦ Ascendit in montem id est cum carne in caelo ◦ Tonans christus est ◦ filii to(-)

16 nitrui apostoli sunt ◦ Nubes prophetae ◦ Pluuia predicacio diuina ◦ Non est occultum

17 quod non reueletur hoc dixit de uetere testamento ◦ ubi nouus occultus ma(-)

18 nebat qui nunc patefactus est ◦ Et aliter manifesta passio christi; Homo qui

19 seminauit christus est; In terra id est in corda hominum ◦ Dormientem id est nescientem quia

20 per noctem aduersitas siue aduersancia intellegitur ◦ Per diem uero prosperitas siue sciencia

21 Per germen conpunctionem cordis significat ◦ Per herbam fidem operum ostendit ◦ Per spicam

22 perfectionem operacionis ◦ Plenum fructum in spica consumacionem operum ◦ Per falcem

23 amputacio presentis uitae ◦ et consummacio saeculi intellegitur ◦ In illa die uita presens

24 intellegitur; Sero facta finem mundi ostendit ◦ Dimittentes turbam iudaeorum;

25 Abiit in naue id est in aecclesia ex gentibus ◦ Aliae naues erant cum illo ◦ id est quasi

26 diuersae aecclesiae hereticorum ◦ Per procella uenti intellegitur persecuciones infidelium

27 contra fideles ◦ Fluctus mittebat ut impleretur nauis significat persecucionem

28 antechristi ◦ seuissima ◦ ut prope abnegacionem ueniant multis sed elec(-)

29 ti a deo peruenerunt ad fidem christi ◦ Dormire christo in puppi ostendit prouocacionem

30 fidelium uel doctorum in persecucione ∘ Excitauerunt eum id est cum quis inuo(-)
31 cauerit eum in persecucione in adiutorium sibi ∘ Et facta est tranquil(-)
32 litas magna fiet hoc post persecucionem antichristi et post resurrectionem;
33 Homo habens spiritum inmundum significat omne genus humanum ∘ Catenas dis(-)
34 rumpentes ostendit gen[o]tes preuaricantes legem naturae suae siue filosopho(-)
35 rum ∘ Similiter et iudei disrumpentes littera legis siue prophecia ∘ Con(-)
36 cidisse lapides id est gentes adorantes lapides ∘ Homo sedens uestitus ad pe(-)
37 des iesu ostendit fidem et caritatem ∘ Sana mente id est pura atque sincera ∘ Ero(-)
38 gauerat substanciam suam in medicis ∘ id est que ad totam fidem suam et con(-)
39 uersacionem uel spem in filosophos posuerat; Misit iesus binos discipu(-)
40 los ante se quod significat duo testamenta ut eadem ubique predicarent ∘
41 Similiter quia caritas in minus duobus non consistit ∘ Per uirga di(-)
42 sciplina intellegitur ut paulus ait ∘ Quod uultis ∘ in uirga ueniam ad
43 uos an in spiritu mansuetudinis ∘ Calciati scandaliis pro tribus causis ∘

135r

1 pro ueneno serpentis ∘ pro spinis et frigora ∘ Calciati pedibus ostendit moniti
2 doctrina euangelica ∘ Propter spinas id est pro oblicacione diuiciarum
3 uel sollicitudine saeculi ∘ Propter frigorem id est tepiditatem mentis uel infi(-)
4 delitate; propter serpentes id est propter doctrinam hereticoris ∘ Non duobus tuni(-)
5 cis id est non dupla mente ∘ Iterum dubietate inter fidem et infidelitatem; et
6 aliter non dupla fiducia in nouo testamento aut in ueteri sed sit fi(-)
7 des firma in deo; Similiter non sicut simulatores aliter doceant et aliter
8 faciant ut exterius uideantur dei operatores esse interius ab homini(-)
9 bus laudes querant; Herodes fecit cenam ∘ herodes figuram tenet di(-)
10 aboli ∘ Per cenam quam non subsequitur prandium intellegitur consumacionem ∘ Occi(-)
11 dit iohannem in carcere hoc est consumata littera legis quia omnis lex et pro(-)
12 phetae usque ad iohannem prophetauetauerunt; Unde ait ∘ Transierunt uetera
13 et ecce facta sunt noua; Uespere autem facto solus erat ibi ∘ Per uesperam con(-)
14 sumacio intellegitur; Nauicula in medio mari iactabatur fluctibus ∘ id est aecclesia in
15 fluct[ibus]uacione huius mundi ∘ Solus erat id est quia omnia transeunt ∘ Ipse uero permanet
16 in aeternum ∘ ut ait dauid ∘ Tu autem idem ipse es et anni tui non deficient ∘ Uoluit eos
17 preterire id est adprobandos eos ∘ Genesar interpretatur portus aptus; Ingressus

iesus in domo ∘ mulier prouoluta ad pedes eius ∘ Ait illi iesus ∘ Sine prius satura(-) re filios ∘ Mulier aecclesia ex gentibus significat ∘ Domus ∘ mundum ∘ Filios iudaeos ∘ ut per cipiant mandata legis ∘ et si indigne iudicauerint regnum dei ∘ Tunc accipi(-) ent illud gentes ∘ Inuenit puellam iacentem supra lectum id est inuenit eam in pris(-) tina natura iam iudicantem uicia corporis sui ∘ Decapolim id est x ciuitat[i]es quod significat decem precepta legis; Surdum et mutum ostendit totum genus humanum; Surdi erant quia non audiebant precepti dei ∘ Muti erant quia non sciebant dicere ∘ Audiam quod loquatur dominus deus in me ∘ Nec confessionis laudem reddebat deo ∘ Educit eum extra turbam id est in remoto ∘ quia in remoto semper cognoscit homo cicitatem suam ∘ Aliter educit eum de turba peccatorum ∘ Misit digitum in auriculas id est misit spiritum sanctum in au(-) res cordis eius ∘ Expuens tetigit linguam eius adaperuit os eius in confessionem fidei Suspiciens in caelum significat ut omnes laudes deo referamus cum supplicacionibus ∘ Alii quidem de longe uenerunt et unum tantum panem secum in naue tulerunt ∘ Qui de longe uenerunt significat gentes ∘ Unus panis significat christum ∘ In naue id est in aecclesia ∘ Ad(-) ducunt ei caecum ∘ Per caecum genus humanum significat; Qui adduxerunt eum ad iesum ∘ docto(-) res significat ∘ Adprehensa manu dedit operacionem; Eduxit eum extra uicum ostendit remotum contemplacionis ∘ Expuens in oculos ∘ Per sputum incarnacio christi intellegitur; Per inlumina(-) cionem ∘ genus humanum ∘ Dixit uideo homines uelud arbores ostendit hic nobis exem(-) plum ut nullus se extollat de uirtutibus sed existimet se minorem omnibus et in(-) feriorem esse et tunc aperientur oculi cordis eius ∘ Iterum inposuit manus super oculos et aperti sunt ostendit qui aperuit corda hominum ut uiderent scien(-) ciam dei ∘ Restitutus est in operibus bonis ∘ Remisit illum in domum suam ∘ Per uestem can didam qualia fullo facere non potest significat baptismum ∘ Nullus ex industria sua sine adiutorio spiritus sanctificare potest; Homo qui adtulit filium suum ante iesum figuram tenet ordinis patriarcharum ∘ Filius eius lunaticus totum significat genus humanum ∘ Per spumam intellegitur superbia ∘ Per stridorem dencium iracundia

135v

1 mentis ◦ Per arescere auaricia designat ◦ Discipuli non potuerunt eum curare ◦ cer(-)

2 te quia neque patriarchae neque prophetae potuerunt curare genus humanum nisi ueni(-)

3 ens christus suo sanguine redemisset ◦ Ut ait propheta ◦ Frater non redemit redimet homo ◦

4 Frater non redemit ◦ id est moyses per legem ◦ Redimet christus qui est uerus deus et uerus homo ◦ Ab in(-)

5 fancia ei contegit significat a prima natura generis humani ◦ Dixit pater infantis ◦ Credo domine

6 adiuua incredulitate mea ◦ hoc est si deest fides tu adauge ◦ Et multum discerpens eum exiit ◦

7 ab eo hoc est quando se uidit diabolus erasurum de terra in finem mundi tunc plus seuit

8 et datur illi potestas ut faciat quantum uult preter electos dei ◦ Siue de uno homine cum

9 se uidit per confessionem penitenciae expelli ◦ tunc contra illum plus suscitat uicia et

10 crudelissimas inpugnaciones ◦ Et factus est uelud mortuus hic significat cum per

11 penitenciam Malignus spiritus exierit ab homine id sunt uicia ◦ Existat homo mortuus mundo et soli

12 uiuat deo ◦ sed hic uidetur duo miracula fecisse iesum a demonio curauit ◦ et quasi mor(-)

13 tuum suscitauit ◦ Sic suscitauit humanum genus de morte peccatorum et liberauit a demo(-)

14 nis seruitute ◦ Omnes enim in igne sallietur ◦ Per ignem accensio spiritus sancti ostendit per salire ◦ extra quam

15 omnis caro perit sine sale ◦ Ita et omnis homo sine sciencia uerbi dei ◦ Fatui habete sale

16 in uobis id est habete sapienciam et scienciam dei in uobis ◦ Habete spiritum sine quem omnes gentes pererunt;

17 Sinite paruulos uenire ad me hii paruuli tenent figuram gencium ◦ Discipuli qui proi(-)

18 bebant illos figuram tenent iudaeorum; Facilius est camelum per foramen acus transire

19 quam diuitem intrare in regnum dei ◦ hoc est plane ut deponat homo sarcina peccatorum et

20 concupiscencia seculi huius ◦ Ita ut nihil habeat de terrenis negociis et efficiatur

21 uicia pauper ◦ et tunc demum intrabit in regnum caelorum ◦ Nam si omnem legem inpleat homo

22 offendat autem tantum in unum nihil illi reputabitur bona quae gessit nisi relinquit

23 omnia ◦ Ut petrus ait ◦ Nos reliquimus omnia ◦ Certe multum relinquid qui semet(-)

24 ipsum et uoluntates proprias postponit ◦ Quur dominus tribus diebus et tribus noctibus fuit

25 in sepulchro id est pro tribus peccatis ◦ Adae ◦ patris nostri secundum carnem id est concupiscencia ◦

26 preuaricacio mandati et superbia; Proinde e[t]ciam ter mergitur sub unda baptisma(-)

27 tis ◦ Unde ait apostolus ◦ Sepulti enim sumus cum christo per baptismum in mortem ipsius;

28 Qui non diligit me sermones meos non seruat et sermonem quem audistis non est meus sed eius

29 qui misit me patris est ◦ Scitis fratres carissimi quia ipse qui diligitur unigenitus filius

30 uerbum patris est ◦ Et ideo sermo quia loquitur non est filii sed patris ◦ Haec locutus sum uobis

31 apud uos manens ◦ quando non manet apud eos qui ascensur[o]us caelos permittit dicens ◦

32 Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consumacionem saeculi ◦ Sed uerbum in(-)

33 carnatum manet et recedit ◦ Recedit corpore ◦ Manet diuinitate ◦ Apud eos ergo tunc

34 mansisse perhibet quia qui inuisibili potestate semper preerat corporali uisione iam

35 secedebat ◦ In regnorum cognouimus quod helyas sit raptus in caelo ◦ sed aliud est caelum

36 aerium aliud aetherium ◦ Caelum enim aerium terrae est proximum ◦ Unde et aues caeli dicimus

37 quia eas uolitare in aaera uidemus ◦ In caelum itaque aerium helyas subleuatus est ut

38 in secretam quandam terrae regionem repente duceretur ◦ Ubi in magna iam carnis

39 spiritus quiete uiueret quo usque ad finem mundi redeat et mortis debitum soluat ◦

40 Ille enim mortem distulit non euasit ◦ Redemptor autem noster quia non distulit superauit ◦

41 Eam que resurgendo consumpsit et resurreccionis suae gloriam ostendendo

42 declarauit ◦ Notandum quoque quod helyas in curru ascendisse legitur ut ui(-)

43 delicet aperte monstraretur quia homo purus adiutorium agebat alienum ◦

136r

1 Per angelos quippe illa facta et ostensa sunt adiumenta et qui nec ad caelum

2 quidem aerium per se ascendere poterat quia eum natura sua infirmitas gra(-)

3 uabat ◦ Redempdor autem noster non curru non angelis subleuatus legitur quia is

4 qui fecerat omnia nimirum supra omnia sua uirtute ferebatur ◦ Illuc enim re(-)

5 uertebatur ubi erat et inde rediebat ubi manebat ◦ Quia cum per humilitatem

6 ascenderet in caelum ◦ per diuinitatem suam et terram pariter continebat et caelum ◦ Sicut autem

7 ioseph uenditus a fratribus uendicionem redemptoris nostri figurauit ◦ sic enoc tr<ans>(-)

8 latus atque ad caelum aerium helyas subleuatus ascensionem dominicam designat ◦ de asc<en>(-)

9 sione enim dominus pronuncios et testes habuit ◦ Unum ante legem et alterum sub lege ◦ ut quando

10 ueniret ipse qui ueraciter caelos penetrare potuisset ◦ Unde et ipse ordo in eorum qu<ia>

11 uirorum subleuacionem per quadam incrementa distinguitur ◦ Nam enoc translatus ◦ hel<yas>

12 uero ad caelum subleuatus esse memoratur ◦ Ut ueniret postmodum qui nec translatus nec s<ub>(-)

13 uectus caelum aerium sed sua uirtute penetraret ◦ Pensate ergo quomodo per incrementa c<re>(-)

14 uerit mundicia sanctitatis quod et per translatos famulos domini personam ascendentis patente ◦

15 ostenditur ◦ **Explicit secundum marcum Incipit secundum Iohannem**

16 In principio erat uerbum ◦ In principio quia omnia in ipso inchoantur siue finiuntur

17 uerbum patris filius est apud deum quia filius apud patrem semper est ◦ Et deus erat uerbum

18 hoc est deus erat filius ◦ In principio apud deum filius erat in inchoacionem creaturae

19 apud patrem quia ipse creator est omnium rerum ◦ Omnia per ipsum facta sunt siue quae in

20 caelis sunt siue quae in terris ◦ Sine ipso factum est nihil hoc est idolum; Principium quid est christus

21 est qui est deus uerus et homo uerus sicut ipse ait ◦ Ego principium qui et loquor uobis

22 Quod est in eo uita erat hoc est quia illi antequam fiant omnia uiuent ◦ Et uita erat lux

23 hominum ◦ Lux et uita hominum christus est ◦ Lux in tenebris lucet hoc est in mundo quia egy<p>(-)

24 tus intellegitur tenebrae ◦ Et aliter in populo iudeorum per legem moysi et prophetarum ◦ Sui eum non cognoue<runt>

25 hii sunt iudaei ◦ Erat lux uera quae inluminat omnem hominem uenientem in hunc mu<ndum>

26 Lux uera christus est qui nos inluminat nascendo nutriendo ◦ Siue interiorem sensum

27 per spiritum inluminando per scienciam ◦ In mundo erat corporaliter et mundus eum non cogno<uit>

28 id est populus iudaeorum pars aliqua et pars aliqua cognouit ◦ In sua uenit et sui eum non cog(-)

29 nouerunt id est in gentem suam secundum carnem qui eum non cognouerunt sed reprobauerunt ◦

30 Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios dei fieri per fidem ◦ Ex deo

nati sunt

31 id est siue per electionem siue per renouacionem baptismi ◦ et graciam pro gracia ◦ id est euangelium propent<a>(-)

32 theucum ◦ Et uerbum caro factum est et habitauit in nobis ◦ id est filios accepit carnem ◦ In similit<udine>

33 carnis peccati ◦ Et uidimus gloriam eius id est per transfiguracionem et resurrectionem; Die t<ercio>

34 nupciae facte sunt ◦ Die tercio ostendit tercia lege ◦ Nupciae quippe ostendit copulacionem

35 christi et aecclesiae ◦ Mater iesu ad nupcias quia pars ex ea aecclesia facta est et pars in infid<eli>(-)

36 tate mansit ◦ Deficiente uino ostendit defeocio legis litterae ◦ Nondum uenit horam me<a>

37 id est nondum uenerat tempus passionis ◦ Sex idriae plenae aquae ◦ sex aetates mundi in<tellegit>

38 Aqua uersa in uinum uetus testamentum uersum in nouum; Architriclinus figurauit iohan(-)

39 nem qui prius baptizauit quam christus ◦ Et aliter primum iohannes cognouit christum quam

40 Tercio modo baptismum iohannis uersum in baptismum christi ◦ Bonum uinum seruasti

41 adhuc ostendit mysteria noui testamenti historia ueteris testamenti; Uenit

42 dominus iesus in templo et fecit flagellum de funiculis et eiciebat omnes uendentes et <emen>(-)

43 tes in templo ◦ boues et oues et columbas et mensas numolariorum euertit per boues <docto>(-)

44 res intellegitur id sunt episcopi qui dona sacra uendunt ◦ Per oues simplices homines ostendit

136v

1 emunt sibi honores quam gratis accipere et dare sicut ab ipso domino traditum est debent

2 episcopi ◦ Per columbas id est domum spiritus sancti intellegitur ◦ qui aliquo fenus propter honores aut baptismum

3 aut predicacionem accipere querant ◦ Flagellum de funiculis id est uindicta pro uariis

4 peccatis unde ab aecclesia expelluntur qui sacros honores uendunt aut emunt ◦

5 Et unde credendum est quod hii qui sacros honores uendunt et em[e]unt sacerdotes

6 esse non possint ◦ Qui sacros honores uendunt nomen quidem habere possunt sed quod

7 uocantur esse non possunt sed sunt pseudo sacerdotes ◦ sicut pseudo christi et pseudo

8 prophetae ◦ Unde scriptum est ◦ Anathema dandi anathema recipiendi ◦ hoc est simo(-)
9 niaca heresis; Quomodo ergo si anathema sunt et sancti non sunt sanctificare quomodo pos(-)
10 sunt et cum in christi corpore non sunt ◦ quomodo christi corpore tradere aut accipere pos(-)
11 sunt ◦ Sicut alibi scriptum est ◦ Maledictus homo qui opus dei neglegentes fecerit ◦
12 Et iterum; Qui maledictus est benedicere quomodo potest ◦ Unde rursum paulus
13 apostolus ait ◦ Qui a semetipsis sumunt honorem hii sunt sacerdotes sed qui uocantur;
14 Nichodemus nocte ueniens ad iesum ◦ Per noctem ostendit litteram legis siue ignoranciam
15 cordis ut inlustraretur a luminae scienciae dei ◦ Et ait ◦ Scimus quia a deo uenisti
16 magister id est doctrina et uerba dei habes significat eos qui nunc sanctum euangelium reci(-)
17 piunt in fide christi quasi ipsum probrie videant quam qui uerba et opera eius audit
18 et incredulus est non habebit uitm aeternam ◦ Spiritus ubi uult spirat ostendit quem uult
19 inluminat ◦ Unde ait apostolus ◦ Qui enim adherit christo unus spiritus est ◦ Et uocem eius
20 audis id est inluminacionem auris cordis ◦ Unde ait propheta [apostolus] ◦ Audiam quod loquatur
21 in me dominus deus ◦ Quod scimus loquimur et quod uidimus testamur ◦ Quod dicit scimus ostendit
22 per modos locucionum ◦ Quod dicit testamur id est testimonium damus cum trinitati inse(-)
23 parabili cum humanitate ◦ Testimonium nostrum non accepistis quod predicacionem nostram non
24 creditis ◦ Nemo ascendit in caelum nisi qui descendit de caelo filius hominis qui est
25 in caelo ◦ Id est christus ad patrem cum corpore quod est [christus] aecclesia ◦ Qui cum in terra esset in carne cum pa(-)
26 tre et spiritu sancto unus erat in caelo deus ◦ Sicut moyses exaltauit serpentem in deserto ◦ Ita
27 exaltari oportet filium hominis; hoc de semetipso dixit ◦ quia exaltandus erat in
28 cruce ◦ Quia sicut iudaei percussi peruisu serpentis aerei liberabantur ◦ Ita et homo percus(-)
29 sus a diabolo qui credit passionem et resurrectionem christi liberabitur ◦ In hoc dilexit
30 deus mundum ut saluaret mundum ◦ Uenit in terram iudaeam id est in terram confessionis; In
31 enon id est nomen loci ubi inmolauerunt filios suos et filias demoniis ◦ Unde accepit
32 nomen gehenna id est iuxta salem quod interpretatur pacis uisio quam ante uocauerunt iebus

33 unde acceperunt nomen iebusei; Turbas ascendentos in naue querentes iesum ostendit
34 ut omnes proprio labore querant christum ◦ Quibus modis resuscitatur homo ◦ Tribus id est
35 de infidelitate ad fidem de peccato ad penitenciam ◦ et in nouissimo corporaliter in re(-)
36 surrectionem ◦ Die festo mediante ascendit iesus hierosolimam ◦ maxime incedente
37 zelo iudaeorum et dicit ◦ Mea doctrina non est mea ◦ Si mea quomodo non mea ◦ Mea
38 est quia ex ore mea procedit ◦ Non est mea quia quae a patre meo audiui haec loquar
39 uobis ◦ Et aliter secundum carnem non est mea secundum diuinitatem mea est ◦ Totum ho(-)
40 minem sanum feci in sabbato ◦ id est totum genus humanum saluatum in nouo testa(-)
41 mento ◦ Nolite iudicare secundum faciem id est personas hominum nolite accipere sed
42 iustum iudicium iudicate id est non considerare potentem aut pauperem sed quod iustum
43 est perpendere ◦ Qui sitit ueniat ad me et bibat id est uerbum predicacionis ◦ euan(-)
44 gelica doctrina ◦ Flumina de uentre eius fluent aquae uiuae ◦ id est de corde

137r

1 predicacio euangelii ◦ qui donat perpetuam uitam ◦ Et aliter flumina ◦ id sunt quattuor euan(-)
2 gelistae siue xii apostoli; Mulier in adulterio deprehensa ostendit sinagoga qui ad<ul>(-)
3 terauit legem moysi secuta est idola ◦ Qui adducunt eam in medio ◦ iudei qui accusant aec(-)
4 clesiam dei ◦ Moyses mandauit eam lapidare ◦ Tu quod dicis ◦ Hec dicebant temptantes eum
5 pro duobus causis; Si dixisset lapidari ◦ dixissent crudelis est non facit quod docet ◦ dimitte
6 et dimittetur uobis ◦ Si dixisset non lapidari ◦ dixissent contradictor est legis ◦ Iesus incli(-)
7 nans se deorsum ◦ id est de sedibus paternis ◦ Et aliter ◦ Inclinans se ad misericordiam ◦ Digito scribe(-)
8 bat in terram hoc est lex ◦ data per spiritum ◦ Erexit se id est ut erigeret eos qui iacebant in pec(-)
9 catis ◦ Iterum inclinans se scribebat in terra ostendit remissum peccatum mulie(-)
10 ris ◦ Remansit iesus solus cum muliere in domo id est solus misericors in aecclesia ◦
11 Qui sequitur me non ambulat in tenebris ◦ non tantum gressus pedis sed affectum cor(-)
12 dis ◦ Ille homicida erat ab inicio et in ueritate non stetit ◦ Homicida fuit diabolus

13 qui semetipsum interfecit superbiendo ◦ et primum hominem quem deus inmortalem condi(-)

14 dit ipsum fecit esse mortalem; et per ipsius suggescionem occisus est abel a fratre suo

15 Mendax est et pater eius ◦ hoc est ipsum mendacium quod ab eo inuentum est ◦ Et aliter pater uicio(-)

16 rum princeps demoniorum; Quis ex uobis arguet me de peccato ◦ Qui est ex deo uer(-)

17 ba dei audit ◦ Ille ex deo est qui intellegit et operatur ◦ Dixerunt ei samaritanus

18 es et demonium habes ◦ Demonium negauit se habere ◦ samaritanum se esse tacuit

19 Samaritanus ille custus interpretatur ◦ Ergo quod non erat negauit ◦ et quod erat tacendo

20 consensit ◦ Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum uidit et gauisus est

21 Uidit enim per fidem in spiritu et uidit illum in trinitate in personis angelorum ◦ Tres uidit quasi

22 unum salutauit ◦ Ubi dixit diuertite domini mi in domum serui uestri si inueni graciam in

23 oculis tuis ◦ Ante Abraham ego sum; diuinitatem locutus est illis ◦ Tulerunt lapides ut

24 iacerent in eum ◦ id est lapidea corda habentes; ad lapides currebant id est ad diabolum

25 Iesus abscondit se ab eis ◦ id est absconsus est ab oculis cordis eorum ◦ Exiuit de templo id est

26 a populo iudeorum ◦ uenit in aecclesiam gencium; Uidit hominem cecum a natiuita(-)

27 te sua ◦ per cecum ostendit genus humanum ◦ Neque hic peccauit neque parentes eius ◦ Adam pri(-)

28 mus homo blasphematus est ad uiuendum malum ◦ Clausos habuit oculos cum transgres(-)

29 sus est mandatum dei ◦ Adperuit oculos ad malum ◦ clausit a bono ◦ Quid igitur per parentes

30 nisi instigatores uiciorum ◦ Me oportet operari id est me oportet predicari donec dies

31 id est donec tempus est ◦ Uenit nox quando nemo potest operari ◦ hic de persecucione et

32 de passione sua dixit et morte ◦ siue de persecucione apostolorum ◦ Et aliter de persecuci(-)

33 one antichristi qui erit talis qualis non fuit ab initio ex quo homo conditus est ◦ Al<iter>

34 per noctem ostendit uniuscuiusque exitum ◦ Expuit in terra ostendit incarnacionem christi ◦ Lutum fecit

35 ex puto unxit oculos eius ostendit sicut primum hominem de limo terrae formauit ◦ Iterum per

36 undem genus luti reformauit genus humanum ut ostenderet factorem primi ho<mi>(-)

37 nis ◦ Uade et laua ad natatoria siloam ostendit ut cecitatem quam credendo coepimus

38 per baptismi graciam inluminaremur ◦ In iudicium ego in hunc mundum ueni ut qui

39 non uident uideant et qui uident ceci fiant ◦ Hii sunt iudaei qui legem habuerunt

40 et in lege christum non uiderunt effecti sunt caeci ◦ Et qui non uiderunt uideant ◦ hii
41 sunt gentes qui legem non nouerunt ◦ nec prophetae ad eos missi sunt christum uidente
42 cognouerunt; Qui non intrat per ostium in ouile ouium sed ascendit aliunde ill<e>
43 fur est et latro ◦ hoc intellegitur ouile sanctam aecclesiam ◦ Oues ecclesiae plebs ◦ Qui non in
44 trat per hostium sed ascendit aliunde intellegitur episcopum aliunde id est qui non intrat per uoc<a>(-)
45 cionem populi et per electionem fratrum et permissionem christi sed per premium aut per un<um>
46 parentum aut potestatum hic non est pastor sed est fur et latro ◦ Unde conprobatur quo<d>

137v

1 pastor est nisi proprias oues ◦ nutriendo ◦ fouendo ◦ uigilando ◦ custodiat ◦ et non terrena lucra
2 sectetur sed caelestia et non quae sua sunt querat sed quae aliorum ◦ Ita ut non cupiditatem pecu(-)
3 niae episcopatum desideret sed pro augenda fide populi ut cum eis et pro eis aeternam retribuci(-)
4 onem percipiat ◦ Non ut dominus sit sed pater ut non ulciscat et persequatur sed nutriat ◦ Et sicut
5 dominus et saluator nostra non solum substanciae sed animam suam ponit pro ouibus suis ◦ Quid aliud
6 conuenit episcopo quam propriam christi personam testare ◦ Qui uero per premium aut generacionem
7 uel submissa potestate in aecclesia dei intrat et ceperit percutere seruos ◦ dispargere do(-)
8 mos; congregare terrenas diuicias ◦ Thesaurizare ◦ amicos facere in saeculum ◦ Lu(-)
9 cra animarum non querere laudem ab hominibus desiderare; dispergere bonos pre(-)
10 cipitare malos ◦ Sibi soli prodesse personas accipere ◦ Hii non solum episcopum non esse sed mise(-)
11 rum furem et latronem possumus considerare ◦ Episcopum enim ○ non decet quemquam odire sed
12 omnes diligere ◦ fouere bonos ◦ corrigere malos ◦ Primum namque plande ◦ Ut ait apostolus
13 Obsecra ◦ Increpa ◦ in omni paciencia et doctrina; post modum uero similiter;
14 Tercio autem grauissime cum se ueritate et flagella temporalia ◦ Et hoc ipsum sic distric(-)
15 te iudicari ut sua caro quomodo ipse christo formidat iudicari ◦ sanum conseruet

fractum solidet ◦ esuri[t]entes alat ◦ Peregrinos excipiat ◦ Ciues uero suburbanos suos caelesti pabulo cottidie pascat; Huic hostiarius aperit ◦ quis est hic hostiarius nisi christus sicut scriptura diuina dicit ◦ Et proprias oues uocat nominatim ◦ Quid hic aliud nisi ipse oues quae commissae sunt episcopis ◦ Unde neminem scire debet non solum personas sed et nomina eorum uocare et omnes fratres sibi appellare sicut ipse dominus ait ◦ Extendens manus in discipulos ecce fratres mei ◦ Et post resurrectionem ◦ Ite dicite fratribus meis ◦ Unde non condecet episcopum extollens esse quia ut ipse dominus ◦ Non ueni ministrari sed ministrare ◦ Ita episcopi ◦ non sunt tantum ut dominentur inclero sed ut forma sint ouium ut suo exemplo omnes edificent et neminem perdant ◦ Ut qui ex(-) emplo eorum secuti fuerint non eant in tenebras sed in lucem et perducat illos in doctri(-) na ◦ id est in pascua ◦ Unde ait dauid ◦ In loco pascue ibi me collocauit ◦ Quia quantus cumque episcopus suo exemplo perdiderit aut sua uigilancia non custodierit ◦ tantorum homi(-) cidiorum reus erit ◦ Spe[luncatorem]culatorem et enim christi eum in suo loco constituit ◦ Animarum non cultorem agrorum ◦ Et oues illum secuntur et uocem eius audient ◦ Tunc recte uocem eius audiunt si eum bene uiuere cognoscunt ◦ Et sic fideles doctrinam sanctam episcopi sui docti: contempnunt hereticorum doctrinas ◦ Omnes quotquot uenerunt fures fu(-) erunt et latrones ◦ Pseudo christi et pseudo prophetae ◦ et pseudo apostoli sic sunt et pseudo episcopi ◦ Omnes enim qui relicta doctrina christi uel apostolorum et sanctorum patrum ◦ Aut aliter uiuit ◦ aut aliter docet pseudo sunt episcopi: non sunt episcopi qui templum christi non secuntur nec doctrina ◦ Per me si quis intrauerit saluabitur ◦ Hic se christus hosti(-) um posuit ◦ et pastorem et hostiarum ◦ Et qui per doctrinam christi intrant in aecclesia ipse est qui saluatur a christo ◦ Qui uero christi gregem non seruat huius christus ianua non est et per hostium non intrauit propterea fur est et latro; Adtendite quid dominus dixerit petro ◦ Si diligis me pascae oues meas ◦ Et iterum si amas me pasce agnos meos ◦ Et tercia ◦ si amas me pasce oues meas ◦ Quid per agnos nisi sacerdotes et clero ◦ Quid per oues nisi populum ◦

41 Et si dilexerit eum oues pascit et agnos ◦ Si uero non diligit deum ◦ et oues simul ex(-)
42 terminabit et agnos ◦ Fur non uenit nisi ut mactet et perdat; Isti sunt ordines
43 sacerdotum qui pro gracia turbis lucri non pro lucro animarum ingrediuntur in
44 aecclesia ◦ Ego ueni ut uitam habeant et habundancius habeant id est ut in presen(-)
45 ti uita habitet et in futura perducat ◦ Ut ipse dominus ait: Pater quos dedisti mi(-)
46 chi custodiui; Ego sum pastor bonus ◦ Mercenarius autem et qui non est pastor

138r

1 uidet ◦ Lupum uenientem et dimittit oues et fugit ◦ Lupus hic diabolus significat uel persecutor
2 aecclesiarum aut hereticus ◦ Pastores uero episcopos intellegi possumus ◦ Ille uero mercenarius est qui
3 non pro lucra animarum sed pro terrena lucra pastoris obtinet locum ◦ hic in parte deflectit q<uo>
4 non est ei cura de ouibus ◦ Tales pastores per ezechihelum prophetam dominus reprobat dicens ◦ Pastores il
5 qui pascitis uosmetipsos et non gregem meum ◦ Lac commeditis ◦ lanis oper[a]imini quod crassum est con(-)
6 summetis et quod perditum est non requisistis; Ego ueniens requiram sanguinem omnium ouium mearum
7 de manu pastorum ◦ Et pastores perdam et oues conlocabo aliis pastoribus ◦ Et alias oues ha(-)
8 beo que non sunt ex hoc ouili et illas oportet me adducere et fiet unum ouile et unus pas(-)
9 tor ◦ hic saluator de gentibus dixit ◦ sed pertinet ad pastor[e]um cura ut non solum de plebe sibi
10 commissa sed de aduenientibus et transeuntibus cura esse illorum debeat ◦ Ita ut nequis illo
11 nesciente per fines eius transeant qui humanitatem eius non cognoscat simul et doctrina
12 accipiat ◦ Pater autem quod dedit michi maius omnibus est ◦ id est quia christus maius est omni crea<tu>(-)
13 ra; Et ideo episcopus pro christo eius debet oues diligere et fouere ◦ Quia iuxta petri apostoli sen(-)
14 tenciam cum apparuerit princeps pastorum christus accipient ab eo episcopi inmarciscibilem gloriae
15 coronam; Qui uero mercenarius et fur conparuerit audiet illam terribilem uocem sibi arcen(-)
16 tem ◦ Tollite seruum inutilem ligate illi manus et pedes et mittite eum in tenebras

exterio(-)

17 res ibi erit fletus et stridor dencium; Ego dixi dii estis ∘ Tribus modis deus dicitur ∘ essenciali(-)

18 ter quia semper id est deus ∘ Nuncupatiue sicut supra ∘ Ego dixi dii estis id sunt sancti homines ∘ Fa<l>(-)

19 se deus dicitur ∘ demones siue idola; Erat quidam lazarus languens ∘ Lazarus enim uni(-)

20 modi figuram tenet iudaeorum qui infirmus erat in fide christi ∘ Alio modo totum genus hu(-)

21 manum significat quem adueniens dominus sanauit ∘ Martha et maria sorores eius figuram tenent do<c>(-)

22 torum bonorum ∘ Hic infirmatus est ad mortem quia que mortua sunt hominibus deo om<nes>

23 uiuent ∘ Eamus iterum in iudea ostendit reuersuram fidem ad iudeos per helyam et enoc in finem

24 mundi; Duodecim horae sunt diei ∘ dies christus est ∘ Duodecim horae ∘ duodecim apos(-)

25 toli sunt ∘ Si quis ambulauerit in die id est in doctrina christi uel apostolorum non

26 offendit quia lux est in ea; Si quis ambulauerit in nocte offendit id est in ignorancia uel

27 in doctrina hereticorum ∘ Ut sciatis quia non eram ibi id est in parte carnis ∘ Nam per diuini

28 tatem ibi erat ∘ Tres mortuos legimus iesum suscitasse ∘ Unum in domo filia archisina(-)

29 gogi ∘ Alterum filium uiduae in porta ciuitatis ∘ Tercium lazarum de monumento ∘ In domo

30 id est in corde ∘ In porta id est in ore ∘ In monumento id est in opere ∘ Per easdem moritur et per

31 easdem causas si conuertitur resuscitatur; Quadriduanum fetentem ostendit consuetudi(-)

32 nem peccandi quamuis per laborem paenitenciae et confessionis tamen resuscitatur ∘

33 Martha ut audiuit quia iesus uenit obuiauit ei ∘ hic martha tenet figuram aecclesiae

34 qui obuiauit christo per fidem ∘ Maria autem domi sedebat ∘ contemplatiuam demonstrat

35 uitam ∘ Qui credit in me et si mortuus fuerit uiuit id est qui mortui sunt in pecca(-)

36 to et qui mortui sunt corpore ∘ Omnis qui uiuit et credit in me non morietur in

37 aeternum ostendit qui hic in bonis operibus uiuit in christo non morietur ∘ Lacrimatus est ie<sus>

38 id est per humanitatem et ut daret exemplum condolendi de tribulacione proximi et re(-)

39 suscitauit eum per diuinitatem ∘ Ligatis manibus et pedibus ostendit conligatum humanum

40 genus uinculis peccatorum; Dicebant igitur iudei quod faciemus quia hic
41 homo multa signa facit ◦ Quoniam sicut lumen in domo obscura quanto magis accen(-)
42 dit tenebrae magis obscurantur ◦ E contrario iudaei quanto maiora signa
43 in christo uidebant tanto magis obcecantur ◦ Tollent nostrum locum et gentem ◦
44 Locus ◦ hierosolima est quam possident romani et gentes quia dispersi sunt per
45 regiones singulas iudaei; Princeps caiphas dixit ◦ Expedit ut unus homo moriatur
46 quam tota gens pereat ◦ Misterium dei habebat pre manibus caiphas et per spiritum hoc

138v

1 locutus est ◦ ut filios dei qui dispersi erant congregaret in unum ◦ Maria accepit libra
2 unguenti una id est fides ◦ Nardi ◦ genus est unguenti ◦ Pistici id est [F]Uasculum ◦ sed intellegitur fidelium
3 corda ◦ Per unguentem odorem confessionis ◦ Maria iterum quae unxit pedes iesu significat aecclesia
4 per confessionem penitenciae ◦ Sicut enim ante ornauerat capillos suos et oculum ad decepcio(-)
5 onem hominum ◦ Ita per fidem tota conuersa est in paenitenciam ◦ Et domus repleta est ex odore
6 unguenti ◦ Ita totus mundus repletus est de passione et resurrectione et confessione
7 penitencium; Turbae uero quae exierunt obuiam iesu cum ramis palmarum figurat aduentum christi
8 cum sanctis post resurrectionem qui r[e]apiuntur in aera obuiam christo ◦ Inuenit iesus asinum et sedit
9 super eum hic intellegitur gencium populus ◦ cui super sedit iesus per confessionem fidaei ◦ Noli timere filia
10 syon id est plebs aecclesiae ◦ Totus mundus post eum abiit id est quia totus mundus crediturus est per
11 passionem et resurrectionem christi; Granum tritici tenet figuram christi ◦ Sicut granum multa
12 grana adfert ◦ ita et christus per mortem suam multiplicauit aecclesia ◦ Clarificarui et iterum
13 clarificabo ◦ Clarificauit illum in resurrectionem lazari ◦ Iterum clarificabit in resurrec(-)
14 cionem suam ◦ Princeps mittitur foras ◦ id est diabolum eiectum per passionem crucis ◦ Ambulate dum
15 lucem habetis id est christum tam corporaliter quam spiritaliter ◦ Ne uos tenebrae conprehendant
16 id est ignorancia et tenebrae peccatorum et tenebrae persecucionis ◦ Domine quis credidit auditui

17 nostro et brachium domini cui reuelatum est ◦ Auditus fides est quam per spiritum sanctum audiuimus ◦ Brachi(-)
18 um domini filius est cui reuelatum aliqua particula ex iudaeis et reuelatum est gentibus ◦ Haec
19 dixit esaias quando uidit maiestatem domini ◦ Uidit in spiritu sedentem dominum super solium et locutus
20 est de eo ◦ Qui credit in me ◦ non credit in me sed in eo qui misit me; id est qui credit in me
21 non secundum humanitatem sed secundum diuinitatem ◦ Aliter qui credit in me non solum in me
22 credit sed et in patrem ◦ quia ego in patre sum et pater in me est ◦ Hic nobis unam diuinitatem
23 ostendit debere ◦ Qui uidit me ◦ uidit eum qui misit me; Acsi aperte dixisset ◦ Qui uidit me
24 hominem esse et credit me uerum deum esse ◦ uidit patrem meum secundum diuini(-)
25 tatem ◦ Non ueni ut iudicem mundum sed ut saluificem mundum ◦ id est uenit
26 ut per effusionem sanguinis sui redimeret mundum; Et uenturus est iterum ut iudicet
27 mundum in secundum aduentum ◦ Diligens suos qui erant in mundo usque in finem dilexit
28 eos ◦ Exemplum dedit ut omnes in dilectione caritatis permaneant usque in finem;
29 Et cena facta est ◦ Per cenam quam non subsequitur prandium passionem christi ostendit; Post
30 cenam id est post passionem et resurrectionem ◦ Ponit uestimenta sua misit aqua
31 in peluem et precinxit se ◦ dominari cognoscit quo usque penitenciam non agit
32 communicare non debet presumi; Mandatum nouum do uobis ut diligatis uos inuicem;
33 In lege scriptum est; Diligis amicum tuum et odio habebis inimicum tuum ◦ Dominus dicit ◦ Di(-)
34 ligite inimicos uestros et bene facite ◦ his qui oderunt uos ◦ Non turbetur cor
35 uestrum neque formidet ◦ hic apostolis dixit de passione sua ◦ Credite in deum et in me cre(-)
36 dite id est sicut uidetis uerum hominem id est uer[e]um credite deum; In domo patris mei man(-)
37 siones multae sunt ◦ id est pro diuersitate uirtutum diuersae sunt mansiones in caelo;
38 Ita et in aecclesia quae est domus dei diuisiones operacionis graciarum sunt; Ego
39 sum uia ueritas et uita; Uia sine errore christus est ◦ uita sine morte et ueritas sine
40 fallacia; Apostoli uero qui uiderunt oculis corporis cognouerunt oculis cordis
41 Pater uenit hora ◦ clarifica filium tuum ◦ ut filius tuus clarificet te id est per resurrectionem
42 ut qui non credunt credant ◦ Et filius tuus clarificet te id est quia per filium conuer(-)

43 tuntur ◦ Ego te clarificaui super terram id est notum feci te hominibus ostendit quia secundum

44 diuinitatem cum patre erat ◦ Quos dedisti michi de mundo tui erant et michi eos

45 dedisti ◦ ad docendum et saluandum; Ego pro eis rogo non pro mundo rogo id est scit deus

46 qui sunt eius et sunt in mundo pro quibus non oportet orare ◦ Et iam non sunt in

139ʳ

1 mundo et hii in mundo sunt ◦ id est in mundo sunt corporaliter sed in mundo

2 non sunt accionibus ◦ Ego claritatem quam dedisti michi dedi eis id est precepta di(-)

3 uina siue doctrina euangelica ◦ Et aliter claritatem quam ipse dixit fulge(-)

4 bunt iusti sicut sol in regno patris eorum; Exiuit iesus cum discipulis

5 suis trans torrentem cedron ostendit impetum persecucionis ◦ Ubi erat hortus ◦ hor(-)

6 tus hic aecclesiam significat ◦ Uenerunt iudaei cum lanternis et faculis: ipsi sibi ac(-)

7 cenderunt lumen penali ◦ Adduxerunt iesum ad annam primum ◦ Anna interpretatur

8 gracia eius quia per graciam dei acciperat principatum sacerdocii sed male illa usus est

9 Ostiaria quae introduxit petrum in atrio tenet figuram primitiuae aecclesiae ◦ Iesus autem

10 baiulans crucem suam: exemplum dat sicut ipse dixit ◦ Qui uult post me uenire ab(-)

11 neget semetipsum ◦ tollat crucem suam et sequatur me: Duo latrones crucifixerunt

12 cum iesu ambo reprobi significat iudeos et gentes ◦ Qui permansit in perfidia sua significat iudaeos ◦

13 Qui confessus est significat populum gencium; Et fecerunt milites quattuor partes de uesti(-)

14 mentis iesu ◦ Quattuor milites figuram tenent iiii euangelistarum ◦ Per uestem intellegitur

15 incarnacionem ◦ passionem ◦ et resurrectionem ◦ quam predicauerunt in quattuor partes

16 mundi ◦ Tunica autem inconsutilis desuper contexta per totum trinitatem in unitatem significat

17 inseparabiliter ◦ Dixerunt inter se milites non scindamus eam sed sorciamus de illa

18 cuius erit intellegitur quia uiri catholici non scindunt unitatem diuinitatis ◦ Cuius erit in

19 sorte nisi sanctae aecclesiae ◦ dicit spiritus aliter ◦ Letabor ego super eum et cetera ◦ Magnus erat dies illa sab(-)

20 bati ◦ Uere magno in quo est facta redempcio tocius generis humani ◦ Non fre(-)

21 gerunt crura iesu ◦ hoc figuratum fuerat in aegypto sicut scriptum est; Os non comminu(-)

22 etis ex eo; Lancea latus eius punxit longinus ut impleretur scriptura ◦ Uide(-)

23 runt in quem pupunxerunt ◦ Exiuit sanguis et aqua ostendit sicut ex latere adae sump(-)

24 ta est aeua ◦ Ita et ex latere christi formata est aecclesia; Per sanguinem redemptio intellegitur

25 Per aquam baptismum; Duo discipuli simul currentes pariter ◦ Iudaeos significat et gen(-)

26 tes ◦ Iudaeos per legis litteram ◦ Gentes per legem naturae; Iohannes precucurrit cicius petro

27 et uidit linteamina posita non tamen introiuit significat iudaeos qui uiderunt per legem

28 et prophetas uenturum christum et aduentum ipsius non reciperunt; Uenit petrus sequens

29 eum et introiuit in monumentum; Per petrum uero qui uenit sequens eum et intrauit

30 in monumentum significat gentes qui uiderunt incarnacionem christi et crediderunt;

31 Per linteamina posita in unum locum intellegitur incarnacio christi siue doctrina illius ◦ Et su(-)

32 darium quod erat super caput eius ◦ Per sudarium mysterium diuinitatis intellegitur quod sup<e>(-)

33 rat super caput eius ◦ Caput christi deus pater est ◦ Non cum linteaminibus positum sed se

34 paratim inuolutum in uno loco ◦ Inuolutum totum non apparet ◦ quod apparet significat incar(-)

35 nacionem quod non apparet significat diuinitatem ◦ In unum locum id est quia deus uniuersalis est;

36 Tunc introiuit et ille alius discipulus qui uenerat prius ad monumentum ◦ Et ui(-)

37 dit et credidit ostendit quia reuertitur fides ad iudaeos in mundi finem ◦ Angelos seden(-)

38 tes ad caput et ad pedes significat inicium et finem ◦ preterita et futura; Dixit autem maria

39 ad dominum iesum ◦ Domine nescio ubi posuerunt eum ostendit secundum carnem diligebat nec dum

40 diuinitatem credebat ◦ Quod dicit illi dominus iesus maria ostendit cognicionem per uocem quia

41 per ueram dilectionem proximi cognoscit homo deum; Dicit illi dominus iesus ◦ maria noli me

42 tangere ostendit acsi [aperte]diceret nondum credis me resurrexisse a mortuis ◦ Nondum enim

43 ascendi ad patrem meum id est nondum ascendi in corde tuo per diuinitatem; Post resur(-)

1 <r>ectionem christi discipuli eius ierant ad marem piscari nocte sed piscantibus tota noc(-)
2 te nihil prehendiderunt ◦ Discipuli piscantes nocte nihil coepentes doctores figurant
3 In nocte id est in lege ◦ quia nullus ad perfectionem ueniebat; Mane autem facto id est aduentum
4 christi ◦ Iussit mitti in dextera nauigii rete id est iussit apostolos ut mitterent predi(-)
5 cacionem in gentibus ◦ Et ceperunt magis de gentibus quam de iudaeis ◦ Petrus enim erat
6 nudus id est significancia nuditatis iudaeorum a fide christi ◦ Tunica se succinxit id x est fidem
7 se armauit ◦ Misit se in mare id est conculcauit fluctuaciones et amaritudines mun(-)
8 di pro dilectione christi ◦ Alii discipuli nauigio uenerunt illos significat qui non per martyr(-)
9 rum sed sola confessione ueniunt ad christum fluctuaciones mundi calcantes ◦ <uid>(-)
10 erunt prunas et piscem positum et panem ◦ Per piscem intellegitur fides ◦ Per panem uerbum diuinum ◦ Per
11 prunas accens: ostendit spiritus sancti ◦ Trahentes rete ad terram ◦ Per litorem intellegitur mundi finem
12 Plenum magnis piscibus ◦ id est plenitu[t]do aecclesiae ◦ de electis in finem saeculi ◦ Per centum per(-)
13 fectum numerum intellegitur ◦ Per L remissionem peccatorum ◦ Per tres ◦ trinitatem indiuiduam
14 Non est scissum intellegitur aecclesia incorrupta ◦ Manducauit iesus post resurrectionem
15 intellegitur ueram incarnacionem et ueram resurrectionem corporis ut uidentes crederent
16 ueram humanitatem et ueram diuinitatem ◦ Et interrogat iesus tercio petrum a(-)
17 mas <me> id est sicut ter negauit per timorem ◦ ter confessus est per amorem et pro
18 fide trinitatis ◦ Domine quis est qui te tradet ◦ Et dominus ◦ Sic eum uolo manere
19 donec ueniam ostendit quia uirgo erat et incorruptum eum uoluit permanere
20 Ingressus iesus ianuis clausis id est sicut ianuis clausis ita et clausa uiscera uirginis
21 ingressus est et clausa egressus ◦ Sic ex clausis ianuis ad discipulos introiuit ◦ Ita
22 <o>mnes sancti post resurrectionem in<d>uti ◦ spiritale corpus ubique sine metu ubi
23 uo<lui>nt ingredi possunt **Explicit** ◦

Appendix II: Prologue to *Expositio IV Evangeliorum*: R II/III (Clm 14426)

1^r

DICTA SANCTI GREGORII PAPAE

Matheus sicut in ordine primus ponitur ◦ ita in euangelium ◦ hebreo sermone in iudea primus scripsit; Euangelium ◦ bonum nuntium dicitur ◦ quia uitam adnuntiat post mortem; regnum post seruitium; requiem post laborem lucem post tenebras; Per quod non amplius recipiuntur quam quattuor euangelia; dum lucas asserit quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completæ sunt ◦ Sed quia totus mundus ex quattuor elementis constat ◦ ex cælo terra igne et aere; Ita et quattuor euangelia secundum quattuor elementa uel quattuor mundi partes nos oportet recipere; Igitur per cælum iohannem significat ◦ quia cælum super omnia elementa est ◦ sic et iohannes altiora petiit ut dixit;◦ In principio erat uerbum et reliqua ◦ Per terram matheus significat ◦ quia exorsus est de homine scri(-) bere sicut dixit; Liber generationis iesu christi filii david filii abraham; Per aquam marcum significat ◦ quia mare ab amaritudine uel magnitudine undarum

1^v

dictum est qui quasi ab amaritudine uel mag(-) nitudine praedicauit sicut dictum est; Uox cla(-) mantis in deserto parate uiam domini ◦ et reliqua quasi leo rugiens in heremo ◦ ita et leonis tenet figuram; per ignem lucas significatur ◦ sicut ipse scripsit dicens; Erat quidam sacerdos et reliqua ◦ fungebatur sacerdotio quia sacerdotium tunc igne cremabatur ◦ et sicut alibi ait ◦ Non(-)

ne cor nostrum ardens erat in nobis ◦ et reliqua ◦ Ideo quoque lucas uituli speciem gestat propter uir(-) tutem et potentiam; Sic et ◦ iiii ◦ flumina quae egrediuntur de paradyso quasi iiii euangelia de uno fonte procedunt ◦ per quæ inrigatur uniuersus mundus; Fons ille interpretatur christus ◦ idem et arbor uitæ ◦ Nam per illa iiii flumina id est ◦ iiii ◦ euangelia ◦ per quae inrigantur corda fidelium ◦ Uisio quam uidit ezechiel super fluuium chobar; Uidit enim ◦ iiii ◦ animalia plena oculis ante et retro; et ex oculis eorum scintillæ emican(-) tes senas alas habentes; Duæ uelabant caput ◦ ostendit quod ante principium mundi nemo scit nisi deus ◦ Duæ uelabant pedes ◦ ostendit post finem

2r

mundi quod sit uelatum hominibus ◦ Duæ per quas uelabant pectus ostendit presentiam istam quam ex parte uidemus et ex parte nescimus; per senas alas ◦ sex ◦ ætates mundi intelleguntur; Oculis plena ante et retro ◦ praedicatio et uirtutes euan(-) geliorum siue apostolorum doctrina adnuntiat preteri(-) ta et futura; pedes pennati ostendunt homines spiritales ◦ qui euolantes ad cælos terrena despi(-) ciunt ◦ Uersis uultibus se aspiciebant ◦ pariter se non uidebant ◦ id est ubi se concordant euangelistae in sermone ◦ Non se uidebant ◦ id illud est quod pro(-) prie ediderunt ◦ Rota in rota id est euangelium in euangelio ◦ uel testamentum in testamento; Spiritus uitae in ro(-) ta hoc est spiritus sanctus in euangelistis ◦ Quocumque ibant non reuertebantur; Id est ubi ibant ad praedicationem ad me(-) liora conscendebant ◦ Non retro reuertebantur ad pristinam conuersationem ◦ Iterum rotae dicuntur prae(-)

dicationes euangelistarum girantes totum mundum; Spiritus in rota ◦ confirmatio noui et ueteris testamenti; Nam et ille discus quattuor lineis ligatus ad petrum de caelo missus in quo erant munda et inmunda animalia; ◦ iiii ◦ euangelia ◦ iiii ◦ linea praefigurant munda et inmunda ◦

2ᵛ

iudei et gentes; Arca testamenti itaque in qua erant duæ tabulæ et uirga aaron ◦ et arca quattuor anulos habebat ◦ et infra anulos uectes manentes ibidem ad uehendam arc[h]am; Arca illa testamenti ◦ ecclesia intellegitur; Duæ tabulæ duo testamenta; Uirga crux intellegitur ◦ iiii ◦ anuli ◦ iiii euangelia ◦ Uectes ◦ sacerdotes intelleguntur; Sicut illi circumdati erant ab anulis et semper parati ad por(-) tandam arcam; Ita et sacerdotes debent esse docti ex duobis testamentis et muniti in ◦ iiii euangelistis ad portandam et defendendam ecclesiam ab hereticis uel persecutoribus; Sicut quadrum lignum in qua parte uersum fuerit firmum stat ita et sacerdos qui in quat(-) tuor euangelistis instructus fuerit in qua parte motus fuerit ◦ firmus stabit ◦ Sancta uero ecclesia non receperit nisi ◦ iiii ◦ euangelia quamuis xii inueniantur scripta ◦ Quattuor enim flumina egrediuntur de paradiso de uno fonte ◦ Primum flumen dicitur fison ◦ et interpretatur insufflatio ◦ significat iohannem; Secundum flumen dicitur geon quod interpretatur felicitas ◦ significat matheum ◦ Tertium flumen dicitur ◦ tigris quod interpretatur uelocitas significat marcum Quartum eufrates significat lucam; Interpretatur ubertas

Appendix III -- Biblical Manuscript Sigla

C = Cava, Badia 1 (14); (3rd quarter of saec ix)

D = Dublin, Trinity College 52; (807/8), Ireland; CLA 270

E = London, British Library Egerton 609; (2nd quarter of saec ix^{med}), later in Tours

Ep = (Epternacensis) Paris, Bibl. Nationale lat. 9389; (ca. 690), Northumbria Lindisfarne?); CLA 578

H = (St. Hubert) London, British Library Addit. 24142; (ca. 800), Orléans

K = London, British Library Add. 10546; (ca. 830-34)

L = (Ceadda) Lichfield, Cathedral Library; (saec viii^{1}), Wales; CLA 159

M = Milano, Bibl. Ambrosiana C. 39 inf. (saec vi^{1}), North Italian provenance (Aquileia? Verona?); CLA 313

Mt = (Martinianus) Tours, Bbl. Municipale 22; (2nd quarter of saec ix), Fleury?

O = Oxford, Bodleian Libr. Auct. D.II.14; (saec vii?), Rome? CLA 230

Q = (Kells) Dublin, Trinity College 58 (A.I.6); (saec ix^{in}?), Iona?; CLA 274

R = (MacRegol, Rushworth) Oxford, Bodleian Libr. Auct. D.II.19; (ca. saec viii^{ex}); CLA 231

T = Toledo, Bibl. del Cabildo 35-6; (saec x^{in}?)

V = (Vallicellianus) Rome, Bibl. Vallicelliana B.6.; (ca. 850-860), area of Reims?

X = Cambridge, Corpus Christi College 286 (saec vi^{ex}), Rome?; CLA 126

Z = London, British Library Harley 1775 (saec vi^{med}), Umbrian; CLA 197

a = (Vercellensis) Vercelli, Bibl. Capitolare s.n.; (saec iv^{2}), probably Vercelli; CLA 467

aur= Stockholm, Kungl. Bibl. A. 135; (ca. 775), Canterbury; CLA 1642

b = (Veronensis) Verona, Bibl. Capitolare VI; (saec v^{ex}), probably Verona; CLA 481

c = (Colbertinus) Paris, Bibl. Nationale lat. 254; (saec xii), southern France

d = (Bezae Cantabrigiensis) Cambridge, University Library Nn.II.41; (saec iv), Bilingue; CLA 140

e = (Palatinus) Trento, Museo Nazionale s.n.; (saec v), probably Trient; CLA 437

f = (Brixianus) Brescia, Bibl. Queriniana s.n.; (saec vi), northern Italy (Ravenna?); CLA 281

ff$_1$ = (Corbeiensis) Leningrad, Öffentliche Staatsbibl. O.v.I,3. (saec viii^{1}), Corbie; CLA 1624

ff$_2$ = (Corbeiensis) Paris, Bibl. Nationale lat. 17225; (saec v); CLA 666

g$_1$ = (Sangermanensis) Paris, Bibl. nationale lat. 11553; (ca. 810), Saint-Germain-des-Prés

h = (Claromontanus) Vaticano, Bibl. apost. Vaticana Batic. Lat. 7223; (saec v^{ex}), Italy; CLA 53

k = (Bobiensis) Torino, Bibl. Nazionale G.VII.15 (1163); (saec iv), Africa; CLA 465

l = (Rehdigeranus) Berlin, Stiftung Preuss. Kulturbesitz Staatsbibl. Depot Breslau 5 (Rhed. 169); (saec viii^{1}), northern Italy (Aquileia); CLA 1073

n = St. Gallen, Stiftsbibl. 1394; Stadtbibliothek (Vadiana) s.n.; Chur Rhätisches Museum; (saec v), Italy; CLA 978a

q = (Monacensis uel Frisingensis) München, Bayerische Staatsbibl. Clm 6224; (saec vi-vii), Illyria or Italy; CLA 1481

r$_1$ = (Usserianus I) Dublin, Trinity College 55 (A.IV.15); (ca. 600), Ireland; CLA 271

r$_2$ = (Usserianus II, Garland of Howth) Dublin, Trinity College 56 (A.IV.6); (ca. 800), Ireland; CLA 272

Biblical Manuscripts -- Fischer's Sigla

Bc = London, British Library Royal 1.A.XVIII; (saec ix-x)
Bk = Karlsruhe, Badische Landesbibl. Aug. perg. 211; (saec ix^{2})
Bo = Boulogne-sur-mer, Bibl. Municipale 8 (9); (saec ix - x), Brittany
Bs = Angers, Bibl. Municipale 24(20); (saec ix -x), Brittany (or northern France?)
Bt = Paris, Bibl. Nationale lat. 1587; (ca. 800), Brittany; CLA 684

Cf = Erlangen, Universitätsbibl. 10; (3rd quarter of saec ix), north-eastern France
Cz = Amiens, Bibl. Municipale 25; (ca. 900), north-eastern France

Eh = Cambridge, University Library Kk.I.24; + London, British Library Cotton Tiverious B.V.fol. 26 + Sloane 1044 fol. 2; (saec viii), Northumbria; CLA 258

Fi = Würzburg, Universitätsbibl. M.p.th.f. 65; (ca. 820-830)

Gb = Paris, Bibl. Nationale lat. 13246; (saec vii), south-eastern France or northern Italy; CLA 653
Ge = Paris, Bibl. Nationale lat. 9389, (ca. 690), probably in Northumbria (Lindisfarne?); CLA 578
Gf = Autun, Bibl. Municipale 4; + Paris, Bibl. Nationale lat. 1588; (saec viii^{2}), Flavigny; CLA 717)
Gg = Autun, Bibl. Municipale 3; (754), Vosevio; CLA 716
Gk = Würzburg, Universitätsbibl. M.p.th.q.la; (ca. 600), northern France?; CLA 1429
Gi = Paris, Bibl. Nationale lat. 1063; (saec viii^{1}), northern France; CLA 679
Gl = Paris, Bibl. Nationale lat. 9427; (ca. 700), Luxeuil or Langres; CLA 579
Gw = Wolfenbüttel, Herzog-August-Bibl. Weissenb. 76 Paliimpsest; (saec vi^{1}), Clermont?; CLA 1392

Hb = Bern, Burgerbibl. 671; (saec ix^{ex}), Wales or Cornwall
Hc = Cambridge, University Library Ii.VI.32; (saec ix), Scotland
Hd = Dublin, Trinity College 52; (ca. 807-8), Ireland; CLA 270
Hf = (Cadmug) Fulda, Hessische Landesbibl. Bonifat. 3; (saec viii^{1}), Ireland, CLA 1198)
Hh = Hereford, Cathedral Library s.n.; (saec viii^{2}), Wales; CLA 157
Hi = Dublin, Trinity College 59 (A.IV.23); (saec ix^{in}), Roscrea?; CLA 275
Hn = Dublin, Trinity College 60 (A.I.15); (saec viii^{ex}), Ireland; CLA 277
Ho = Oxford, Bodleian Library Rawlinson G.167; (saec viii^{2}), Ireland; CLA 256
Hq = Dublin, Trinity College 58 (A.I.6); (saec ix^{in}), Iona?; CLA 274
Hr = Oxford, Bodleian Libr. Auct. D.II.19; (saec viii^{ex}); CLA 231
Hu = St. Gallen, Stiftsbibl. 60; (ca. 800), Ireland; Cla 902
Hy = London, Lambeth Palace 1370; (before 926), Ireland

Ki = Brussels, Société des Bollandistes 299; (2nd quarter of saec ix), south-western Germany or middle-Rheinland, Lorsch or Bavaria

Lm = Paris, Bibl. Nationale lat. 9451; (ca. 800), Monza; CLA 580

Mc = Vienna, Österreichische Nationalbibl. lat. 1224; (saec viii^{ex}), Salzburg/Mondsee; CLA 1500

Mk = Kremsmünster, Stiftsbibl. Cim. 1; (ca. 800), Mondsee

Mn = Nürnberg, Germanisches Nationalmuseum 27932; + Nürnberg, Stadtbibl.; + New York, Pierpont Morgan Library M.564; (ca. 800), Mondsee; CLA 1347

Pa = Poitiers, Bibl. Municipale 17(65); (saec viii^{ex}), Amiens; CLA 821

Pb = Ghent, Sint Baafs Katedraal s.n.; (saec ix^{in}), Saint-Amand

Pt = Paris, Bibl. de l'Arsenal 76; (3rd quarter of saec ix), northern France (provenance Saint-Victor)

Ta = Angers, Bibl. Municipale 1-2; (ca. 815-820)

Vb = Vaticano, Bibl. Aost. Vaticana Barberini lat. 637; (3rd quarter of saec ix), southern France or Italy?

Yr = Baltimore, Walters Art Gallery W.4; (3rd quarter of saec ix)

Za = Metz, Bibl. Mun. 7 (no longer extant); (saec viii^{ex}); CLA 786

BIBLIOGRAPHY

Primary Sources

Ambrose, *Expositio evangelii secundum Lucam*, M. Adriaen, CC 14 (1957), pp. 1-400.

Apponius, *In Canticum canticorum expositio*, B. de Vregille & L. Neyrand, CC 19 (1986).

Augustine, *De moribus ecclesiae catholicae et Manichaeorum*, PL 32 (1861).

Augustine, *De uera religione*, Klaus-Detlef Daur, CC 32 (1962)pp. 169-260.

Augustine, *De sermone domini in monte* libri 2, A. Mutzenbecher, CC 35 (1967).

Augustine, *Enarrationes in Psalmos*, E. Dekkers, J. Fraipont (1956) CC 38-40.

Augustine, *In Iohannis Euangelium tractatus 124*, R. Willems, CC 36 (1954).

Augustine, *Quaestiones de Genesi*, J. Fraipont, CC 33 (1958), p. 1-69.

Ps.-Augustine, *De mirabilinus sacrae Scripturae*, PL 35

Cyril of Jerusalem, *Catech.*, PG 33 (1857).

Defensor Locogiacensis, *Liber scintillarum*, D. Henry M. Rochais, CC 117 (1957).

Eusebius of Caesaria, *Comment. in Psalmos*, PG 23 (1857).

Gregory I, Dialogorum libri 4, A. de Bogue, SC 260 (1979) = bk. 1-3; SC 265 (1980) = bk. 4.

Gregory I, *Homiliae in Evangelia 40*, libri 2, PL 76, pp. 1075-1312.

Gregory I, *Homiliae in Hiezechihelem prophetam*, M. Adriaen, CC 142 (1971), pp. 5-298.

Gregory I, *Moralium libri siue Expositio in librum Iob*, M. Adriaen, CC 143 (1979) = bk. 1-10; CC 143A (1979) = bk. 11-22; PL 76 pp. 249-782 = bk. 23-35.

Gregory I, *Expositio in Canticum Canticorum*, Patrick Verbraken, CC 144 (1963).

Gregorius Iliberritanus, *Origenis de psalmo nonagesimo primo*, Vincent Bulhart, CC 69 (1967).

Gregory of Nyssa, *Epistuale*, PG 46 (1858).

Hesychius of Jerusalem, *Martyrium Sancti Longini Centurionis* , PG 93 (1860).

Isidore, *Etymologiarum siue Originum libri 20*, W.M. Lindsay, Oxford (1911).

Jerome, *Commentariorum in Danielem*, libri 3, F. Glorie, CC 75A (1959), pp. 247-361.

Jerome, *Commentariorum in Matheum* libri 4, D. Hurst, M. Adriaen, *CC* 77 (1969).

Jerome, *De uiris illustribus*, *PL* 23 (1845).

Jerome, *Epistulae*, I. Hilberg, *CSEL* 54 (1910) = *ep.* 1-70; *CSEL* 55 (1912) = *ep.* 71-120.

Jerome, *Hebraice quaestiones in libro Geneseos*, P. de Lagarde, *CC* 72 (1959), p. 1-56.

Jerome, *Liber interpretationis Hebraicorum nominum*, P. de Lagarde, *CC* 72 (1959), pp. 57-161.

Ps.-Jerome, *Commentarius in Marcum*, *PL* 30 (1846), pp. 589-646.

Ps.-Jerome, *Expositio IV Evangeliorum*, *PL* 30, (1846), pp. 531-590 and *PL* 114 pp. 861-916.

John Chrysostome, *In Iohannem Homiliae 1-88*, *PG* 59, pp. 23-482.

Origen, *Comment. in Psalmos*, *PG* 12 (1857).

Ruricius Lemouicensis, *Epistularum*, R. Demeulenaere, *CC* 64 (1985).

Tertullian, *De Baptismo*, J. Borleffs, *CC* 1 (1954).

Ps.-Theophilus, *Commentarius in IV Evangelia*, *Patrologia Latina* Supplement, vol. III (1963), pp. 1283-1329.

Biblia Sacra iuxta vulgatam versionem, 3rd edition (Stuttgart: 1983).

Concordia discordantium canonum, Emil Friedberg, ed., (1879).

Die Kanonensammlung des Kardinals Deusdedit, Viktor Wolf von Glanvell, ed., (Paderborn, 1905).

Die lateinischer Evangelien bis zum 10. Jahrhundert, vol. I-IV, Bonifatius Fischer, ed., (Freiburg, 1988).

Itala: Das Neue Testament in Altlateinishcer Überlieferung, Adolf Jülicher, ed., (Berlin, 1963).

Novum Testamentum Domini nostri Iesu Christi latine secundum editionem S. Hieronymi, I. Wordsworth, H.I. White, H.F.D. Sparks, (Oxford 1889-1954).

Vetus Latina: Die Reste der Altlateinischen Bibel nach Petrus Sabatier, Verzeichnis der Sigel für Handschriften und Kirchenschriftsteller von Bonifatius Fischer (Freiburg: Verlag, Herder, 1949).

Secondary Sources

Aubineau, M., *Les homélies festales d'Hésychius de Jérusalem*, vol. II, *Subsidia Hagiographica* (Bruxelles: Société des Bollandistes, 1980), p. 797.

Bischoff, B., "An Hiberno-Latin Introduction to the Gospels", *Thought* 54 (1979, pp. 233-237.

-------------, *Die südostdeutschen Schreibschulen und Bibliotheken in der Karolingerzeit*, 2 vols (Wiesbaden: Otto Harassowitz, 1974).

-------------, "Libraries and Schools in the Carolingian Revival of Learning" in *Manuscripts and Libraries in the Age of Charlemagne,* trans. Michael Gorman, (Cambridge University Press, 1994).

-------------, "Turning Points in the History of Latin Exegesis in the Early Irish Church: A.D. 650-800" (originally published in*Sacris Erudiri*, 1954; updated and trans. by Colm O'Grady) in *Biblical Studies: the Medieval Irish Contribution*, ed. Martin McNamara (Dublin 1976).

Brunhölzl, F., *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters*, vol. I (Munich, 1975).

Cahill, M., "The Identification of the First Markan Commentary", *Revue Biblique* 1994, pp. 258-268.

-------------, "Is the First Commentary on Mark an Irish Work? Some New Considerations", *Peritia* 8 (1994), pp. 35-45.

Charles, R.H., "The Book of the Secrets of Enoch" in *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament* 2: Pseudepigrapha (Oxford 1913).

Ní Chatháin, P., and M. Richter, eds., *Irland und die Christenheit*, (Stuttgart: Klett-Cotta, 1987).

-------------, *Irland und Europa/Ireland and Europe: The Early Church* (Stuttgart: 1984).

Christ, K., "Die Schloßbibliothek von Nikolsburg und die Überlieferung der Kapitulariensammulung des Ansegis" in *Deutsches Archiv* 1 (1937).

-------------, *The Handbook of Medieval Library History*, rev. Anton Kern, trans. Theophil Otto (Metuchen, N.J.: The Scarecrow Press, 1984).

Cordoliani, A.,"Le texte de la bible en Irlande du ve au ixe siècle", *Revue Biblique* 57(1957), pp. 5-39.

Cross, F.L., ed., *Oxford Dictionary of the Christian Church* (Oxford University Press, 1958).

Lowe, E.A., *Codices latini antiquiores*,11 vols. + supplement (Oxford: 1934-1971).

de Lubac, H., *Exégèse médiévale: les quatre sens de l'Écriture*, 4 vols. (Paris: Aubier, 1959-64).

Dumville, D., R. McKitterick, D. Whitelock, eds., *Ireland in Early Medieval Europe: Studies in Memory of Kathleen Hughes* (Cambridge University Press: 1982).

Ferguson, E., D. Scholer, P.C. Finney, eds., *The Bible in the Early Church*, Studies in Early Christianity no. 3 (New York: Garland Publishing Inc., 1993).

Gorman, M.,"The Carolingian Exegetical Compendium in Albi 39 and Paris lat. 2175" (forthcoming), *Scriptorium* (1997).

Grosjean, P., "Sur quelques exégètes irlandais du VIIe siècle", *Sacris Erudiri* 7 (1955), pp. 67-98.

Griesser, B., "Beiträge zur Textgeschichte der *Expositio IV evangeliorum* des Ps.-Hieronymus", in *Zeitschrift für katholische Theologie* 54 (1930), pp. 40-87.

-------------, "Die handschriftliche Überlieferung der *Expositio IV Evangeliorum* des Ps.-Hieronymus", *Revue Bénédictine* 49 (1937), pp. 279-321.

--------------, "Die Handschriften-Fragmente aus dem Berliner Ansegis-Kodex als Textzeugen der *Expositio IV evangeliorum* des Ps. Gregorius", in *Natalicum Carolo Jax oblatum*, ed. R. Muth, (Innsbruck: 1955), pp. 137-142.

Harnack, A., "Der angebliche Evangelienkommentar des Theophilus von Antiochen" in *Texte und Untersuchungen* I, 4 (1883).

James, M.R., "Irish Apocrypha" in *Journal of Theological Studies* 20 (1918-1919), pp. 9-16.

Kelly, J., "A Catalogue of Early Medieval Hiberno-Latin Biblical Commentaries II", *Traditio* 45 (1989-1990), pp.397-400.

Kenney, J.F., *The Sources for the Early History of Ireland: Ecclesiastical* (Columbia University Press, 1929).

Lambert, B., *Bibliotheca Hieronymiana Manuscripta. La tradition manuscrite des œuvres de saint Jérôme*. (Instrumenta patristica, 4), 3 vols. (Steenbrugge: 1969-1970).

Lapidge, M., and Richard Sharpe, *A Bibliography of Celtic-Latin Literature* (Dublin: Royal Irish Academy, 1985), no. 341.

McKitterick, R., *The Carolingians and the Written Word* (Cambridge: CambridgeUniversity Press, 1989).

McNally, R.E., *The Bible in the Early Middle Ages*, (The Newman Press, 1959).

------------, "The 'Tres Linguae Sacrae' in Early Irish Bible Exegesis", *Theological Studies* 19 (1958), pp. 395-399.

------------, "Two Hiberno-Latin Texts on the Gospels", *Traditio* 15 (1959), pp. 387-401.

McNamara, M., ed., *Biblical Studies: The Medieval Irish Contribution* (Dublin: Dublin Institute for Advanced Studies, 1976).

-------------, *The Apocrypha in the Irish Church* (Dublin Institute for Advanced Studies, 1975), p. 4.

-------------, "The Celtic-Irish Mixed Gospel Text: Some Recent Contributions and Centennial Reflections", *Filologia Mediolatina* II (1995), pp. 69-108.

-------------, "Early Irish Exegesis: Some Facts and Tendencies", *Proceedings of the Irish Biblical Association* 8 (1984), pp. 57-96.

-------------, "Irish Gospel Texts, Amb I. 61 sup., Bible Text and Date of Kells" in *The Book of Kells: Proceedings of a Conference at Trinity College Dublin, 6-9 Sept. 1992,* ed. by Felicity O'Mahony (Dublin: Scolar Press, 1994).

-------------, *Studies on Texts of Early Irish Latin Gospels, A.D. 600-1200* (Steenbrugges: In Abbatia S. Petri, 1990).

Möderl, A., *Der Pseudo-Hieronymianische Evangelien-Kommentar,* Munich: University of Munich, 1925.

Morin, G., "De la besogne pour les jeunes", *Revue d'histoire écclésiastique* 6 (1905), pp. 329-330.

O'Cróinín, D., "Würzburg, Universitätsbibliothek, M.p.th.f. 61 and Hiberno-Latin Exegesis in the VIIIth Century" in *Lateinische Kultur im VIII.Jahrhundert,* ed. Albert Lehner & Walter Berschin (Erzabtei St. Ottilien, 1989).

Olshausen, H., *Biblical Commentary on the New Tesatment,* trans. by David Fosdick, Jr. (New York: 1858).

O'Néill, P., "The Earliest Dry-Point Glosses in Codex Usserianus Primus", forthcoming.

Paschini, P., "Chromatius D'Aquilée et le commentaire pseudo-hiéronymien sur les quatre évangiles", *Revue Bénédictine* 26 (1909), pp. 469-475.

Pellegrin, E., *Bibliothèques retrouvees: Membra disiecta floriacensia II* (Paris: CNRS., 1988).

Poulle, E., *La bibliothèque scientifique d'un imprimeur humaniste au XVe siècle: Catalogue des manuscrits d'Arnaud de Bruxelles a la Bibliothèque nationale de Paris* (Genève: 1963).

Prinz, Friedrich, *Frühes Mönchtum im Frankenreich: Kultur und Gesellschaft in Gallien, den Rheinland und Bayern am Beispiel der monastischen Entwicklung* (Munich: R. Oldenbourg, 1965).

Reynolds, R.E., *The Ordinals of Christ,* (Berlin-New York: Walter de Gruyter. 1978).

Smalley, B., *The Study of the Bible in the Middle Ages* (Oxford: Basil Blackwell, 1952).

Stancliffe, C., "Early 'Irish' Biblical Exegesis", *Studia Patristica* vol. 12, part 1, ed. Elizabeth A. Livingstone (Berlin: 1975), pp. 361-370.

Stegmüller, *Repertorium biblicum medii aevi*, 11 vols., (Madrid: 1950-1980).

Thurneysen, R., "Irische und bretonische Glossen", *Zeitschrift für die celtishce Philologie* 21 (1939) p. 284-287.

Turner, C.H., "The *Liber Ecclesiasticorum Dogmatum* attributed to Gennadius", *Journal of Theological Studies* 7 (1905), p. 82.

Wilmart, A., "Les ordres du Christ", *Revue des sciences religieuses* 3 (1923), pp. 305-27.

Wohlenberg, G., "Ein alter lateinischer Kommentar über die vier Evangelien" in *Theologische Studien Th. Zahn* (Leipzig: 1908), pp. 391-426.

Wright, C.D., "Hiberno-Latin and Irish-influenced Biblical Commentaries, Florilegia, and Homily Collections" in *Sources of Anglo-Saxon Literary Culture: A Trial Version*, eds. Frederick M. Biggs, Thomas D. Hill, Paul E. Szarmach, Medieval & Renaiassance Texts & Studies, vol. 74 (Binghamton, New York: Center for Medieval and Early Renaissance Studies, State University of New York at Binghamton, 1990).

Library Catalogues

Catalogus Codicum Lationorum Bibliothecae Regiae Monacensis (Tom, II, pars II)

Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France(Paris, 1889).

Catalogue général des manuscrist latins de la Bibliothèque nationale, tome III (Paris, 1940).

Delisle, L., *Inventaire des manuscrits latins conservés àla bibliothèque nationale sous les numéros* 8823-18613

Gattermann, G., *Handschriftencensus Rheinland*, (Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden: 1993).

Holder, A., *Die Reichenauer Handschriften* I (Leipzig 1906).

Mohlberg, L.C., *Mittelalterliche Handschriften: Katalog der Handschriften der Zentralbibliothek Zürich*; 1 (Zürich 1951).

Mostert, M., *The Library of Fleury: A Provisional List of Manusrcipts* (Hilversum: Verloren Publishers, 1989).

Winter, U., "Die Fragmentensammlung der Deutschen Staatsbibliothek: Katalog der Fragmente des 4-10 Jahrhunderts", *Studien zum Buch- und Bibliothekswesen* 4 (1986).